22274

S. 621. B

VERHANDELINGEN

UITGEGEEVEN DOOR DE

HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPYE

DER

WEETENSCHAPPEN,

TE

HAARLEM.

IX. DEELS II. STUK.

S.621.B.11.

VERHANDELINGEN

UITGEGEEVEN DOOR DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPYE

DER

WEETENSCHAPPEN,

TE HAARLEM.

IX. DEELS II. STUK.

Vervattende Vyf Antwoorden op de VRAAGE:

Hoe moet men het Verſtand en het Hart der Kinderen beſtieren, enz.

DOOR DE HEEREN

FORMEY, HULSHOFF, CHATELAIN, VANDER PALM, EN **.

Den Eerſten met eenen GOUDEN, de overigen met ZILVERE Gedenkpenningen vereerd.

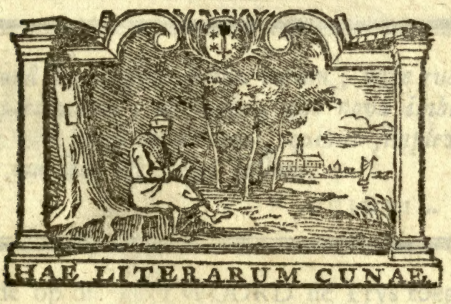

TE HAARLEM,

By *J. BOSCH*,

Drukker van de Hollandſ. Maatſch. der Wetenſ.

Met Privilegie der Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Weſtvriesland.

NATURAL HISTORY

VERHANDELINGEN

UITGEGEVEN DOOR DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPYE

DER

WETENSCHAPPEN,

TE

HAARLEM.

IX. DEELS II. STUK.

Vervielfältigungsrecht vorbehalten.

DOOR DE HEEREN

FORMEY, HULSHOFF, CHATELAIN,

VANDER PALM, EN *.

TE HAARLEM,

BY J. BOS C H.

(II.)

VERHANDELING

OVER DE

ZEDELYKE OPVOEDING;

AAN DE

HOLL. MAATSCH. DER WEETENSCH.;

ter beantwoording der Vraag:

HOE MOET MEN HET VERSTAND EN HET HART VAN EEN KIND BESTUUREN, OM HET, TE EENIGER TYD, EEN GELUKKIG EN NUTTIG MENSCH TE DOEN WORDEN?

DOOR

A. HULSHOFF,

A.L.M., Phil. Doct., *Leeraar by de Doopsgezinden te Amſterdam.*

Naturâ tenaciſſimi ſumus eorum, quae rudibus annis percipimus; ut ſapor, quo nova imbuas, durat; nec lanarum colores, quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt.

QUINTIL.

Zynde op dit ANTWOORD de Prys toegeweezen eener Zilvere Medaille, met den naam en het jaartal op den rand, eeveneens als met de Goude geſchiedt.

CICERO, de Divin. L. II. c. 2.

Quod enim munus Reipublicae afferre majus meliusve possemus, quam si docemus atque erudimus Juventutem, his praesertim moribus atque temporibus?

VERHANDELING
OVER DE
ZEDELYKE OPVOEDING.

INLEIDING.

Die Vermogens en Indrukzels, welke den menſch bekwaam moeſten maaken, om een dierlyk leven te leiden en zyn geſlagt voort te planten, zouden, door de Natuur, van zelve gelukkig voortkoomen. Die Wildeman zou de kloekſte zyn, in wien men de geheele natuur aan haar eigen beloop hadt gelaaten, zonder de geringſte Bezorging. Maar, om tot redelyke, gezellige en Godsdienſtige Schepzels op te groeijen, — brengen wy ſlegts ruſtende Geſchiktheden mede ter waereld, die Opwekking noodig hebben, die, van de geboorte af, by allen, niet eeven mild en ruim ſchynen te weezen,

en welker voortkomſt grootendeels afhangt van de omſtandigheden des levens. Hiertoe moet de Opvoeding en het verkeeren in de Maatſchappy ons brengen; zonder welke de Reden en het Zedelyk Gevoel in haare Zaaden ſterven, en wy alleenlyk gedreven worden door grove eigenliefde, zinnelyke gewaarwordingen en *inſtincten*. Lochent de *Geneefſche Burger* deeze eedele Geſchiktheden; dan wraakt hy de Bevinding. Wat de Bezorging vermoge, kan hy niet tegenſpreeken: maar, wil hy het Voordeel van dezelve twyfelagtig maaken; zo antwoorde hy op de Vraag, — of *Zwitzers* en *Nederlanders* geene meerdere innerlyke Waarde bezitten, dan een gelyk getal der allerwoeſte *Afrikaanen?* Ik zwyg van de Schikking tot een onſterflyk beſtaan. De Maatſchappy en Beſchaaving voeren, 't is waar, veelerlei bederf in, naar maate ze ons, in ſommige opzigten, doen afwyken van de oorſpronkelyke Eenvoudigheid. Alles wordt meer ingewikkeld en ſamengeſteld, de natuur verzet, de nadeelige luſten en konſtige behoeften vervroegd en vermenigvuldigd; terwyl de bedagtzaam-

zaamheid en de invloed der Reden doorgaans, naar eevenredigheid, wat agterlyker blyven. Welke is nu de gevolgtrekking? Is die menſch-maakende opvoeding te verwerpen? Geenzins: maar dit vloeit 'er uit voort, —— opvoeden is nu een zwaarwigtig Werk, waartoe eene uitgeſtrekte oplettenheid vereiſcht wordt. De konſtige Menſch verkrygt inderdaad ligtelyk Gebreken naar de Ziel, welke den Natuurlyken zo niet aankleeven; eeveneens gelyk onze Lighaamen ſcheef worden, door Bezorging en Kleeding; terwyl de verwaarloosde *Amerikaanen* geen éénen Keurslyf-maaker voor eene geheele Naatſie zouden voeden. 'er Zyn, derhalven, Gebreken af te wenden en te herſtellen; en dan zyn nog de daadelyke Begaafdheden in te boezemen, welke 'smenſchen waardigheid veelvoudig verdubbelen. —— Dit groote Werk kan niet volmaakt goed worden over het algemeene Volk, voor dat 'er eerſt één welopgevoed Geſlagt in wezen is: en dan zou het beſtuur eevenwel nog verre afwyken by ſommigen, om de innerlyke en uiterlyke Beletzelen. Met de geboorte van een Kind, wordt de

ſoppy, of *Inſtinct*-liefde by de Ouders geboren. Zy, die zig daar tegen niet wapenen met eene ſcherpe oplettenheid en kennis van hun zwak, vergeeten doch de Toepaſſing hunner wyze maatregelen, of laatenze ſomtyds geheel over aan de wysgeerige Schryvers, waar van de meeſten en beſten niet in 't geval geweeſt zyn. Wordt dit beginzel niet beſtuurd; dan koomt 'er die beguicheling, welke niet ongevoeglyk Aapen-liefde wordt genoemd. De Ouders zien in hunne Kinderen dat geen niet, 't welk ieder menſch, buiten hen, kan merken. De *Inſtinct*-liefde zoekt het tegenwoordig oogenblikkelyk genoegen, om maar de naaſte ruſt te bezorgen en te vreeden te ſtellen; ze wil niet luiſteren naar de aanmerkingen der onzydigen, noch naar de onderregting der beredeneerde Liefde, welke doelt op de duurzaame gevolgen. Deeze twee beginzels ſtryden ſomtyds derwyze, dat het ééne Wreedheid noemt, 't geen Bermhartigheid is by het andere. Daarenboven zyn de uiterlyke Beletzelen van koſtwinning, levenswyze, verdeeldheid der egtelingen, ommegang met familie en huisge-

genooten oneindig verſcheiden. — Dit alles vermeerdert de Noodzaakelykheid van goede Voorſchriften wegens de Opvoeding; dewyl Verſtand en Deugd in 't algemeen nog niet toereiken tot dit byzonder ſtuk, 't welk afzonderlyke Overweeging vereiſcht, zelfs ten behoeve der bekwaamſten. In eene aanwyzende Schets over de Zedelyke Opvoeding, zal het beſt zyn, alle Deugd, Verſtand, ja zelfs Geleerdheid in de Ouders of Opvoeders te onderſtellen, en zig de verhevenſte oogmerken met den Kweekeling voor te houden; op dat het algemeene voorſchrift de Volkoomenheid behelze; want dus zal elk het voorgeſtelde nog beſt kunnen wyzigen, en den vereiſchten Afſlag maaken, in de byzondere toepaſſing op zyne eigene Omſtandigheden. Zal dit Ontwerp beknopt zyn, en ſlegts de algemeene *Theorie* bevatten, welke dienſtig blyft zelfs in de grootſte Ongelykheden, — dan kunnen wy niet afdaalen tot de Byzonderheden, tot taalen, by voorbeeld, het reizen, deeze en gene Weetenſchappen, en nog veel minder tot de burgerlyke welgemanierdheden. Het Onderſcheid van ſekſe, van ſtand,

van uitzigten des beroeps en der levenswyze — kan hier ook niet in aanmerking koomen. De tydperken zyn niet juiſt te onderſcheiden; en, zo wy dezelve tot eenen grondſlag der Hoofd-verdeelingen wilden leggen, zouden wy, met ROUSSEAU, eenen Levensloop moeten ontwerpen. Dit alles vereiſcht — of eene groote uitvoerigheid, of afzonderlyke opſtellen. Ik zal de Verdeeling volgen, welke in de Vraag ligt opgeſloten. Het goede, dat overal by de Schryvers voorkoomt, zoek ik te bekorten of voorby te gaan; hoewel dit niet altoos heeft kunnen geſchieden; dewyl ik de hinderende gaapingen ook moeſt vermyden.

EER-

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Beſtuur des Verſtands.

Alle perſoonlyke voortreffelykheid behoort of tot het Verſtand, of tot de geſteldheid des Harten. Dit wettigt de Hoofd-verdeeling. Schoon nu de beteekenis van Zedelyke opvoeding uitgeſtrekter is, dan die van Godsdienſtige; maakt deeze egter een aanmerkelyk Gedeelte van het Beſpiegelend Onderwys, en laat zig, in dit Hoofdſtuk, onderſcheiden van de oefening des verſtands in 't algemeen; terwyl het Zedelyke en Godsdienſtige meer ineenſmelt in het beſtuur des Harten.

EERSTE AFDEELING.

De Grondſlag van alles is zeekerlyk het ophelderen en verryken des Verſtands in 't algemeen. Het bezorgen van dit eedele Vermogen is eigenlyk het vormen tot redelyke Schepzelen,

of tot Menſchen; en dit hangt grootendeels af van den Vlyt der Ouderen. De Bedenkingen moeten hier meer vallen op de Wyze, dan op de byzondere Stoffen; want, in dit kort berigt, is het werk niet zo zeer, om te ſpreeken over de byzondere Kundigheden, die verkregen moeten worden, ter bereiking van byzondere oogmerken; als wel over de wyze, om het Vermogen zelve in den grond algemeen bekwaam, het Hoofd gezond en ſterk te maaken; om eenen goeden zwaai, eene behoorlyke wending aan het Verſtand by te zetten, en het zelve de regte en wenſchelykſte Vaardigheden te doen verkrygen tot alles, waarop men de aanwending verkieſt te maaken. Het voornaamſte kan men brengen tot de volgende ſtukken; gelyk te merken is uit het voorgeſtelde doel.

I. Van jongs af, moet men den Weetluſt opwekken, de Kinderen gewennen, te vraagen naar de Beteekenis en Geſteldheid der voorkoomende dingen, en hen aanzetten, door verſtaanbaare en aangenaame berigten. Deeze Weetluſt kan onnadenkelyk veel inkrimpen

of

of uitgezet worden, zo ten aanzien van de Zaaken, voorwerpen en ſtellingen, als van derzelver Redenen en bewyzen. Ook kan de Weerluſt, naderhand, ontaarden tot enkele Nieuwsgierigheid, die ons het grootſte belang doet ſtellen in zeggingen en gebeurteniſſen, welke niets om't lyf hebben, dan alleen — datze nieuw zyn, en menſchen betreffen, welker naamen en woonplaatzen men weet. Men moet zig, daarom, geſtaadig toeleggen, om de Kinderen Bezef te doen krygen van het Onderſcheid tuſſchen klaare en duiſtere begrippen van zaaken, en eene Begeerte om van alles de Redenen te begrypen; op datze gewennen, het niet regt begrepene in twyfel te trekken, zig met het duiſtere niet te vergenoegen, en eene Gezetheid verkrygen om alles te willen overeenbrengen met het onvervalſcht natuurlyk goed verſtand, of de *ſenſus communis*. Ten dien einde, moet men tragten, hun vraagen te doen invallen, en veel met hen verhandelen by wyze van ondervraaging. Men moet hen aandryven, om, buiten het Hiſtoriſche, of de *res facti*, niet te beruſten op het

enkel zeggen, of by het eerſte voorkoomen, hen geheel vry laaten in het oordeelen, hen waarſchuwen tegen dwaalingen en vooroordeelen; om onpartydig uit hunne eigene oogen te zien. —— Weetgierigheid, het belang ſtellen in de kennis der dingen, die niet onmiddelyk tot lighaamelyk gemak en vermaak behooren, verdient altoos lof, en moet opgekweekt worden, door het aangenaam en treffend maaken der fraaije en opſcherpende kundigheden. En de kundigheden, welke men hun mededeelt, moeten van gewigt gerekend worden — niet ſlegts volgens derzelver innerlyke waardy en byzonder gebruik op zig zelve; maar inzonderheid volgens haare geſchiktheid om den algemeenen Weetluſt aan te moedigen, de denkbeelden helder te doen worden, en de opmerking te ſlypen. Nooit moet gy uwen Zoon verdrietig beſchaamd maaken over het kinderlyk vraagen. Doe hem niet bloozen door een ſchimpend gelach, als hy Galnooten wil planten, of dezelve aanziet voor Aarde-werk, of als hy niet weet, van welk Deeg men Rozynen bakt: zeg ten minſten, dat

gy

gy zulks niet opneemt als een blyk van Zotheid. Hy is een Nieuweling: dus is hy — of een Druiloor, of anders moet hy alles aanmerken, wat hy ziet en hoort, natuurlyk veele ſtoffen tot verwondering vinden, en zyne onkunde geduurig te kennen geeven. Opmerken en vraagen is zyn hoofdwerk, zo het zal gelukken met het uitkoomen van zynen Geeſt. Dus voorſpelt het by my altoos wat goeds, als hy toeziet op de gemeenzaamſte zaaken, als hy, by voorbeeld, aanmerkt, dat het zeekerlyk eene uitſteekende uitvinding is, Ruiten van Glas te maaken, die de buiten-lugt affluiten, en het licht egter doorlaaten, en Kaarſen te hebben wanneer het dag-licht ontbreekt; of als hy, onder het warmen, praat over het Vuur, en hoe het gevoed wordt, door turf en hout; of als hy vraagt, waarom menſchen en dieren van tyd tot tyd juiſt zo moeten ſlaapen; — en als hy veele zulke dingen waarneemt en onderzoekt, waar over de meeſten geene invallende gedagten krygen, alleen om dat de Gewoonte de merkwaardigheid voor hen heeft weggenomen. Deeze geſchiktheid moet

gy

gy uithaalen en koesteren op allerhande manieren ; om alzo meerdere Roering te brengen in de geheele uitgebreidheid van het verstandelyk Vermogen. Is het Avond ; vraag hem , of doe hem vraagen , waar de Zon nu zy , of de Aarde plat zy , een einde hebbe , met steile kanten en steun van onderen ; en meld hem dan de Rondte en Hoegrootheid van onzen Kloot. Regent het ; zeg dan in zyn byweezen , — hoe is 't toch mogelyk , dat het Water in de Wolken heeft kunnen hangen ? Noemt hy Vogels ; vraag terstont, hoe dezelve in de Lugt kunnen vliegen ; meld de byzondere konstgreepen in dit werk ; verhaal , datze de vleugels tegen den Wind houden , om eerst te beginnen , en een bogt maaken in hunnen weg , om niet over te koomen in den vollen vaart. Zo ook over het zwemmend geslagt. Het een en ander kan u tevens aanleiding geeven , om te spreeken van de Dampen , van de Veerkragt en Zwaarte der Lugt ; en hy zal geduld hebben om te luisteren , vooral zoo gy 'er eenig konsje by doet , gelyk de bekende Proeve wegens de drukking ,

met

met een omgekeerd bier-glas vol water, ſlegts bedekt met een los papier. Plukt hy een Blad; gy vindt het aanmerkelyk, hoe zulke welgeſchikte deelen zig ontwikkelen uit een Zaad. Ziet hy een Schip; dan is, onder anderen, de vraag — waar toe dient het Roer? en dan — hoe doet het den gemelden dienſt? Beſchouwt hy, voor de eerſtemaal, een ſtroomend Water; dan moet gy hem eenigzins bekyven, indien hy niet vraagt, — waarom loopt het Water, van waar koomt het, en waar blyft het? Oneindig veel valt 'er op te merken, waarop de meeſten niet denken. By een Molen, Werktuig of Fabriek, moet gy hem doen letten op het maakzel, gebruik en beſtuur. Vertel hem, welke veranderingen en bewerkingen Vlas, Wol, Metaalen ondergaan, om tot Kleederen en Gereedſchappen te worden. In den Tuin moet geen Zonnewyzer of Fontein weezen, of hy moet u laſtig vallen met vraagen over het hoe. Spreekt hy van 't Jaargetal, van de Hondsdagen, van de Feeſten der Chriſtenheid; overval hem met de vraag, wat ze beduiden; op dat hy zig ſchaame over de onkunde omtrent het

het geen dagelyks verpraat wordt. Kykt hy naar 't Stadhuis; vraag hem, waarom 'er Stadhuizen, waarom 'er Burgemeesters moeten weezen? of ze overal zyn, en van alle tyden waren? Willekeurige Gebruiken moet hy niet aanneemen volgens fleur: den Hoed af te neemen is beleefd; maar ook den Tulband op te zetten. Waarom maakt men een *compliment* by het niezen, en niet by het geeuwen.? Hy moet de afkomst van Spreekwoorden en Gebruiklykheden nader willen weeten. Kortom, de vraagen, — wat? waarom? kan dit niet anders? moeten ontelbaar zyn, in zynen mond, en dagelyks weder koomen; inzonderheid de vraag, — is dat juist noodig op die wyze, en kan het niet anders? op dat hy onderscheid maake tusschen 't geen willekeurig of by toeval, en 't geen noodwendig verbonden is; op dat hy het Wezen der zaaken van Byvoegzels onderscheide, en alzo gewenne tot eene vrye en beredeneerde *Associatie* van Denkbeelden (*a*). Staart hy, by voorbeeld, op de Plank van een

(*a*) *Fordyce's Dialogues concerning Education*, Dial. X.

een Barometer ; neem een loſſe buis , vulze met kwik , zetze in een theekopje , plaats een papier op de hoogte van de ſchaal, en zeg — deeze Barometer is eeven goed ; en zo zyn 'er duizend dingen , in welke de omſlag meer figuur maakt , dan de zaak zelve. — Slaat hy niet behoorlyk agt op ſommige niet begrepene dingen, alleenlyk om dat hyze reeds dikwils heeft gezien ; dan moet gy hem verraſſen : neem , by voorbeeld, een Spuitje, en bekyk het met ongemeene aandagt ; of , 't geen nog beter is , geef hem een glaaze Pyp; laat hy door dezelve Melk zuigen ; zeg dan , dat het zuigen u byna zo onbegrypelyk ſchynt, als de Konſten van den Poolſchen Meeſter. Dunkt het hem niet zo vreemd ; zeg dan , dat gy niet weet , wat 'er uit zyn mond is gereisd , om aan de melk te boodſchappen , dat dezelve zal gelieven op te klimmen. Vraag hem insgelyks , — waarom het geſmolten Smeer zo aartig opvliege , in kleine blaasjes , door de buisjes en tusſchenruimten der vezelen van het pit eener brandende kaars. Mogelyk geeft dit wederom eene gunſtige gelegen-

heid, om de Zwaarte van de Lugt te doen begrypen. Of ook; kyk in de Lugt; verwonder u, datze blaauw ſchynt; dewylze zwart moeſt ſchynen, zo ze volmaakt doorzigtig ware, en 'er niets in dreef. Of, dring op hem aan, met te zeggen, dat gy niet bezint, waarom hem niet veele vraagen inſchieten wegens de Huishouding van zyn eigen Lighaam, dat hem zo van naby betreft; de ſpysverteering, by voorbeeld, den polsſlag of ademhaaling. —— Aldus krygt hy de regte Hebbelykheid, word ſnug, en kan tevens veele nutte dingen, als ſpeelende, leeren; en, indien gy de dingen maar gemeenzaam, vermaakelyk en treffende kunt maaken, zal hy zelfs vry diepzinnige leeringen bevatten: doch hiertoe is eene groote helderheid des Verſtands in den Onderwyzer noodig. Laat ik hiervan nog een voorbeeld geeven. Zeg, dat de Zwaarte der Lighaamen zeer wonderlyk is. Hy begrypt niet, waarom gy u verwondert; want elk agtelooze ſtelt vaſt, dat de Zwaarte zo eigen is aan het Wezen van een Lighaam, als de Uitgebreidheid; en dat een lighaam neder-

valt

valt, alleen om dat het een Lighaam is, en niet genoeg onderſteund wordt. Dus bezeft hy niet, wat gy meer kunt begeeren te weeten. Neem dan een Globe; toon, hoe de Lighaamen, onder en boven de Aarde, zo als hy het noemt, naar elkander toevallen. Dan begint de aandagt gewekt te worden. Stel hem daarop deeze vraag voor: —— in een Put, gaande regt door het middenpunt des Aardryks, uitkoomende in *Europa* en in *Amerika*, wordt, door een Amerikaan, een Gewigt van lood geworpen, terwyl gy, van deezen kant, in dien Put kykt; vraage, —— waar zal dat vallende gewigt blyven? Hy bedenkt zig; brandt van begeerte om het te weeten; maar is verlegen; want het Lighaam valt geſtaadig voort; om dat het Zwaar is; en het kan egter hier naar boven niet koomen opvliegen. Help hem antwoorden, — dat het Lood, door den verkreegenen Vaart, verre voorby het middenpunt ſnelt; doch, over de helft gekoomen, vertraagt in het vliegen naar het oppervlak van *Europa*; dat het, daarna, een oogenblik ſtilſtaat, dan weder te rug valt naar *Amerika*, allengskens

kens kortere reizen doende, en, ten laatſten, ruſtende in het middenpunt, rondom los en vry zynde. Stel hem voor, dat het, derhalven, op die plaats, byna zonder eenig aanraaken, heen en weder is te dryven; — en dat het, gevolgelyk, ook wel zo konde geſchapen weezen, dat het, boven de oppervlakte der Aarde, insgelyks zou kunnen ruſten, zonder zwaarte, en eevenwel een lighaam van ſmeltbaar Lood blyven. Dan beſchouwt hy de Zwaarte-kragt als iets merkwaardigs; en hy zal 'er een bewys uit willen afleiden voor Gods onmiddelyk Beſtuur. — Zulk opwekken en weetgierig maaken is, naar myne gedagten, de Wortel alles goeds ten aanzien van dit eedel Vermogen. Dit wordt nogthans by weinigen als zo gewigtig aangezien; daarom heb ik 'er langer op ſtil geſtaan, en zo veele Voorbeelden bygebragt; welke voorbeelden ik met voordagt heb gekozen tot een gemeen gebruik; om den trant en algemeenen toeleg wel te doen vatten; niet, om een ieder Jongeling juiſt op te voeden tot eenen Wysgeer of Natuurkundigen; maar om zyne herſenen wel te leggen, en

om

om dat'er, met zulk een goed verſtand, alles te maaken is, wat gy begeert; zo dat de byzonderheden zig dan zeer gemakkelyk laaten vinden. — Als zyn Verſtand ongekrenkt in zulk eene vrye beweeging is gebragt, zal hy, in het bezien deezer Waereld, de ſchrandere Vreemdelingen navolgen, die de Merkwaardigheden der Landen en Steden veel naauwkeuriger bezigtigen, dan de Inlanders zelve, en die 'er zeer fraaije, onzydige en ongehoorde aanmerkingen over weeten te maaken. Dit maakt hem bekwaam, om alles beredeneerd te verrigten, en het veel verder te brengen, dan hy het heeft gevonden. Het geen hy aanneemt, zal de Monſtering eerſt moeten doorgaan: dus gevoelt hy, in dat nazien, dat alles niet eeven goed, niet eeven klaar en zeeker is te houden. Hy ſchort zyn Oordeel ſomtyds op; hy drukt de regte Merken van meerdere of mindere Blykbaarheid op zyne aangenomene gevoelens; hy bergtze by voorraad; weert alle zotte ſtyfzinnigheid, en blyft gereed, om het opgelegde altoos af te ſtaan, en het met iets beeters te verwiſſelen. Deeze is

de *Genie*, die groote Meesters en oorspronkelyke Uitdenkers voortbrengt, Vinders en Hervormers in huisselyke, burgerlyke en Godsdienstige zaaken, en in alle de hoogere Weetenschappen. De tegengestelde Inborst en Opvoeding is zo nadeelig, als algemeen. Daardoor blyven de Kinderen verzuft en sluimerende, de Geest wordt vadzig en verdoofd, ze loopen alles onagtzaam voorby, of pakken het op in hunne hersenen, zonder uitzoeken en schiften, worden voor altoos onbekwaam tot oorspronkelyke Vindingen, en verstyven alzo in de gemeene Vooroordeelen. 't Geen het meest toebrengt om het Verstand te verstikken, de Uitvindingen te beletten, en den mensch te rug te houden van het bereiken dier Volmaaktheden, voor welke hy anderfins vatbaar zou weezen, — is dat onagtzaam voorbystenderen, zonder, van vooren af, te verneemen naar den Oorsprong en de Redenen der dingen; want dan wordt het ongevoelig een algemeene stokregel, — dat het gewoone altoos zo geweest is, dat het waaragtig, dat het heilig, dat het best is, en niet anders

ders kan of moet weezen, 't zy in tydelyke, 't zy in geeſtelyke zaaken; — en de Inborſt blyft ſlaaſch, ſtyf en kruipende (*b*). Die zelfde Traagheid in iets nieuws te verzinnen of aan te neemen, welke men beſpeurt in de Boeren en gemeene Handwerks-lieden, die Gezetheid om niet af te wyken van 't geen overgeleverd is door de Vaderen, die vadzige Geeſt — verſpreidt zig ook over de hoogere Standen. ——— Ten beſluite, moet ik éene Zwaarigheid oploſſen; te weeten: wanneer men de Kinderen van jongs af aldus gewent; ſtelt men zig bloot aan ontelbaare Vraagen, welke men niet altoos gevoeglyk kan beantwoorden, en wikkelt zig in geduurige re-

den-

(*b*) Dit ſtelt VAN EFFEN voor in een byzonder geval: maar het is algemeen.

Klaes vroeg aan Jas, waarom hy was
Van 't Roomſch geloof: Ey kyk, zey Jas,
Wel weetje dat niet, plompe beeſt!
Myn Vaar en Moer zyn Roomſch geweeſt,
En al myn' Voorvaars meê, God lof!
Zelfs van 't begin der wurreld of.

Holl. Spect. N. 91.

dentwiſten. Doch deeze Zwaarigheid wordt weggenomen, als de Ouders ééne algemeene Voorbehouding hebben, waarmede ze zig dekken, ééne Wykplaats, waartoe ze kunnen vlugten in allerlei Verlegenheden. Ten dien einde, moeten ze de Kinders ook deeze ſtelling wel uitdrukkelyk doen aanneemen, — dat 'er, namelyk, zekere zaaken zyn, welker Waarheid de Kinders moeten erkennen, ſchoon ze 'er de Redenen nog niet van begrypen; datze, deswegen, moeten beruſten op het zeggen der Ouders, wanneer deeze 'er byvoegen, — dat zy nog te jong zyn, om de redenen te onderzoeken; weshalven zy nog geene vrugtelooze moeite willen aanwenden, om het hun te beduiden. Om nu te weeg te brengen, datze, met een goed geloof en overtuiging, aflaaten, zo dikwils de Ouders zig beroepen op dien grondregel, — heeft men hen ſlegts een en andermaal af te ſchrikken, door eenige proeven. Maak, by voorbeeld, uwen Zoon nieuwsgierig naar het gebruik van den Slinger-veer in een Zakhorologie, of, liever, naar de werking van den Slinger

ger in een ſtaand Werk: zeg, dat gy hem zulks nog niet kunt beduiden, en het moet uitſtellen; laat hy eevenwel aanleiding krygen om nog eens te vraagen. Daarop moet gy hem noodzaaken, om geduldig neder te zitten; en hem dan ſchrikkelyk verveelen, door verwarde lange berigten wegens de werking der gewigten, die de raderen ſchielyk en ongeſtaadig zouden doen omdraaijen; wegens de maatigende tegenwerking van den ſlinger, die de wet der vallende lighaamen moet volgen, enz. Naderhand zal hy u gelooven op uw woord, zo dikwils gy verkieſt, het navraagen afteraaden; zonder dat dit blindeling beruſten omtrent weinige Uitzonderingen, zyne algemeene Weetluſt eenigzins zal verdooven; te meer naardemaal gy hem anderzins geduurig aanmoedigt om te denken, dat dingen, die van menſchen uitgevonden en gemaakt zyn, doorgaans ook wel te begrypen zyn, als men maar iemand heeft, die het ons beduidt, en als men 'er zyn hoofd maar wat wil byleggen.

II. Men moet, wyders, meer toezien op Bondigheid, Zuiverheid en Vaſtheid van Oordeel, dan op Getal van verkreegene Kundigheden, of ook op de Geeſtigheid en Levendigheid. Dit ſchynt insgelyks niet genoeg waargenomen te worden. De Geeſtigheid en het veel weeten zyn niet te veragten; maar ze moeten de aandagt der Opvoeders niet te zeer aftrekken, noch aangezet worden, ten koſte of met verzuim van het doordringende en mannelyke in het Oordeel. Vaardige Invallen, te pas-brengingen en geeſtige gelykeniſſen doen ons lagchen, en vermaaken zeer; ze verſieren inzonderheid de fraaije Sekſe, by welke de Verbeelding doorgaans vroeger ontluikt en levendiger wordt; en dus zyn die vernuftige ſlagen wenſchelyk, indienze het gezond Verſtand verzellen; ook behoeft men de Geeſtigheden, welke geenen ſteek houden, niet ſchamper nederteſlaan, noch der Jeugd' blooheid aantejaagen; alzo men die uitvallen, door den tyd, wel kan zuiveren. Maar het gezond Oordeel is ondertuſſchen nog geheel iets anders. De Snappers, die zig vroeg doen

doen verwonderen, worden meermaalen oppervlakkig, in de hoogere jaaren; terwyl de langzaame en peinzende Makkers hen, door den tyd, verre boven 't hoofd groeijen. De Aartigen zyn ſomtyds zo vroeg gereed, door ſtoutheid in het waagen, en door onnaauwkeurigheden in het Oordeel; want, in de meeſte Gelykeniſſen, is doch iets, 't welk van de juiſtheid afwykt, en door de vingeren druipt, by een dieper onderzoek. Dus wordt, in geeſtige Kinderen, de Verbeelding dikwils voortgedreven, ten nadeele van het Verſtand, 't welk onbekwaam wordt, om iets langzaam te peilen; en hunne vorderingen houden op, als de verbeelding niet meer groeit. Alſchoon de Kinderen wat loomer ſchynen, moet men egter den moed niet verliezen, mitsze genoegzaame bevatting hebben om het aartige te merken, om op de regte plaats te lagchen, en om zaaken te begrypen, die wat moeijelyker zyn. Hun goed Oordeel gaat dikwils traager voort, de invallen zyn niet zo gereed by hen in den loop van het praaten, zy ſtaan wat twyfelende by het ingewikkelde, en vertoonen

ee-

eenigen ſtilſtand, die 'er hen doch doet indringen; terwyl de Vluggen ten eerſten waagen, 'er ſtout op toe te ſtormen, met zulke ophelderende kwinkſlagen, die geheel niet te pas koomen, en ontwyfelbaar doen blyken, dat zy het fyne niet zullen vatten. Ondertuſſchen groeijen de Denkers aan, worden veel ſchranderer, en, op den duur, ſchoon wat laater, dikwils ryker in wezenlyke aartigheden, dan de geeſtigen zelve, die in de gezelſchappen veel vroeger ſchitterden; indien, namelyk, die Denkers ook veel in Praat-gezelſchappen verkeeren. — Dus moet men zig vooral toeleggen op het juiſte, het onderſcheidene, doordringende, en vaſte. Let uw Zoon niet op Onderſcheidingen; zo moet gy hem toetſen, door Beſchryvingen te doen geeven van Hoedanigheden, die zeer naauw aan elkanderen grenzen; om hem het Verſchil te doen bezeffen. Verwonder u ſomtyds, hoe hy ſtellingen kan verduwen, zonder 'er been in te vinden, welke gy niet gemakkelyk kunt knoopen, — wikkel hem in redentwiſten, ſtuit hem in den vaart, en overtuig hem, dat hy din-

dingen niet verſtaat, welke hy ſedert lang waande te bevatten: — zo zal hy bezadigder peinzen, en ſcherper toezien, na dat hy het hoofd heeft geſtoten. Behalven dat het onderwys in de Reken- en Wis-kunde een goed middel is, om het inſpannen der aandagt en het diep denken te leeren, — moet men ook nog byzonderlyk bedagt zyn op het voorſtellen van zulke vraagen, redentwiſten en ſtoffen, waar door men de Bondigheid van het oordeel kan beproeven en oefenen. Voorbeelden zullen wederom myne meening ophelderen. Stel hem voor de Drogrede van ZENO, wegens *Achilles* en den *Schildpad:* ſtaat hy 'er van verzet; zo is zulks een teken van eenig doorzigt; want de Oplosſing behoeft hy, zonder uwe hulp, nog niet te kunnen vinden. Voor dat hy nog eigenlyk Meetkunde heeft geleerd, moogt gy hem ondervraagen, hoe hy de Eevenredigheid zou ſchatten van Oppervlakten of Inhouden der lighaamen van dezelfde Gedaante, doch van ongelyke Grootte. Verneem, of hy begrypt, hoe twee menſchen, op den zelfden dag geboren, waarvan de een om den

Ooſt

Ooſt en de ander om den Weſt de Aarde rondreiſt, naderhand twee dagen kunnen verſchillen. Vraag hem, of wy het zouden kunnen merken door de Ondervinding, dat 'er Verandering was voorgevallen, — indien wy zelve en alle dingen rondom ons, de Eevenredigheid bewaard blyvende, duizendmaal grooter of kleiner wierden gemaakt: — of een Blindgeboorne, die de hond en kat, zeer wel kon onderſcheiden, door het Gevoel, naderhand ziende wordende, diezelfde dieren, door het Gezigt, ook ſchielyk zou kennen: of die blinde, terſtont na de geneezing, wel eenig Voordeel zou trekken van zyn Gezigt, iets weeten van Afſtanden, of veiliger kunnen wandelen, zonder zig te ſtooten; — dan of hy het Gebruik der Oogen nog eerſt zou moeten aanleeren. Beproef, of gy hem tot Verwondering kunt brengen over het Vermogen der Spraake, waardoor wy, op eenigen afſtand, elkanderen den ſtaat ontdekken van onze onſtoffelyke Zielen; — en over de byna Goddelyke Uitvinding van het Schrift, waardoor wy alles uitdrukken met zulke willekeurige en zo weinige Teke-

Tekenen, het Geluid als zigtbaar maaken, en den Afſtand van tyd en plaats vernietigen. Wilt gy verder gaan, en ontdekken, of hy een uitſteekend Vermogen zal krygen; zo moet gy iets kiezen uit die ſtoffen, welker begrip de uiterſte grenspaal is van het menſchelyk Verſtand, en die eevenwel zeeker en waaragtig zyn. Dat de zinnelyke Hoedanigheden der Lighaamen ſlegts Verſchynzels zyn; zo dat 'er niets buiten ons beſtaat, 't welk eene eigenlyke Overeenkomſt heeft met derzelver Gewaarwording in de Ziel, —— dit, zeg ik, is een voorſtel, waarvoor de Sneede van het verſtand der meeſten, inzonderheid der geeſtigen, doorgaans gaat omliggen: — daarom, na dat de Jongeling de afgeſcheidene koleuren, door een glazen *prisma*, op zyne hand heeft gehad, het ronddraaijen van den gekoleurden ſchyf, het beeld voor den hollen ſpiegel, benevens de proeve wegens het geluid in den lugt-ledigen klok gezien, en eenige natuurkundige denkbeelden gevat; — zo moet gy hem voorſtellen, dat het letterlyk waar is, dat 'er geen Geluid is, zonder Ooren,

gee-

geene Koleuren, in het Donker, of op plaatzen, alwaar geene Oogen zyn, geene Hitte of Koude, zonder gevoelige Schepzels, enz. Als mede, dat wy, wegens elkanders zinnelyke Gewaarwordingen, niet weeten, ofze wel overeenkoomen; ſchoon wy, by dezelfde Gelegenheden, dezelfde Woorden beſtendig gebruiken: dat wy, by voorbeeld, voor ons zelve ſlegts weeten, wat het zy — rood te zien, enz. Kan hy begrypen, dat zulks geene Scherts of Wartaal is, maar wezenlyk Ernſt; kan hy bevatting maaken van de Pynen in de afgezette Ledemaaten, welke veelen zo ongelooflyk agten, — dan zal hy het ook verder kunnen brengen. —— Zulke en dergelyke ſoorte van Onderregt maakt ſtevige koppen. — Het ware te wenſchen, dat de Heeren *Gouverneurs* wat meer in dien trant vielen, en aan zulke zaaken wat meer tyds beſteedden, al moeſtenze deswegen eenige uitweidingen in de Romeinſche Oudheden beſnoeijen. Doch men vindt gemakkelyker zulke lieden, welke bevragt zyn met dorre Geleerdheid, dan die zulk eene Helderheid van Geeſt bezit-

zitten, als 'er vereiſcht wordt tot Onderwyzingen van deezen aart.

III. Iets, maar kortelyk, moet ik melden, wegens het doen letten op Doelwit, Verband en Schikking in verſtandige Opſtellen. Die tot de Letteren opgeleid worden, behooren dit inzonderheid te verſtaan: maar ook anderen moeten desaangaande eenigzins onderwezen worden. Ontwerpen op te ſtellen, met Deelen en Onderdeelen, is dienſtig, mits men het pedantſch ſnipperen myde. Dit kan geſchieden na het hooren van wel-opgeſtelde Redevoeringen. 't Is heilzaam, datze vroeg in de noodzaakelykheid gebragt worden van lange Brieven te ſchryven; vooral om eenige Uittrekzels mede te deelen van gelezene ſtukken; waarvanze doorgaans eenig verſlag dienen te geeven: want, behalven dat dit hun de bekoorlyke gaaf byzet van hunne gedagten, vaardig en in eenige Orde, uit de pen te laaten vloeijen; — zo oefent het hen ook, om het hoofdzaakelyke van het minbedoelde te onderſcheiden. Daarom moet men hen ook mondeling lange

Vertellingen laaten doen ; op dat men gelegenheid vinde , om hen te beduiden , wat ter zaak diene , waarop de nadruk moet vallen , wat men moete aanmerken als eene afweiding , en hoe men kan verdoolen in bypaden , of zig verwarren in herhaalingen. Dit is eene der beſte en gemeenzaamſte middelen , om Geſchiktheid in de denkbeelden te brengen ; want eene Vertelling is doch de klip , waarop alle zwakverſtandigen ſtooten.

IV. Ik kan deeze Afdeeling niet beſluiten , zonder nog ter loops iets by te brengen aangaande het wel onderſcheiden der Jaaren en Bekwaamheden ; om het Onderwys naar dezelve eenigzins te ſchikken : doch de byzondere Regels hieromtrent kan ik thans niet uitwerken. 't Is hier te doen om de Natuur eenvoudig te volgen , en geenerlei Geweld te pleegen. Het Geheugen moet , daarom , in de eerſte jaaren , naar gelang , het meeſte werk hebben ; vervolgens , de Verbeelding , en , ten laatſten , allengskens het zuiver Verſtand. Dus ziet men , dat alle onze gegeevene voorbeelden niet paſſen op denzelf-

zelfden Tyd. De Taalen, by voorbeeld, de ſtaatkundige Aard-beſchryving, de algemeene Hiſtorie, die der Jooden en van het Vaderland, benevens de Penning-, Wapen- en Geſlagt-kunde, zo men deeze van belang keurt, — moeten vroeger geleerd worden, dan de Wiskunde, Redeneer- en Natuur-kunde, of de ſtellingen en ſtoffen, welke Boven-natuur-kundige genoemd worden. Vadzige, druiloorige Kinderen mogen ſomtyds wat ſterker en met veranderingen aangezet worden, zoze vry zyn van de ongeneeslyke kwaale der natuurlyke Stompheid: anderzins moet men de Saaiſoenen nooit tragten te vervroegen. ROUSSEAU heeft dit Eenvoudige ten overvloede aangeprezen; Hy heeft zeekerlyk fraaije bedenkingen, en kan nuttig zyn voor hen, die de *Emile* met oordeel weeten te leezen; want 's mans beſtendig karakter is — altoos over te ſlaan in die Uiterſten, welke het tegengeſtelde zyn van de in zwang gaande Voor-oordeelen; en dus heeft hy, in zyne uitſpoorigheden zelve, gemeenlyk eenig *origineel bon-ſens* aan zyne zyde. Wanneer men de Kinders te vroeg

ſchrander wil maaken, heeft men dikwils dit uitwerkzel; namelyk, — dat de Ouders zig zelve bedriegen, door te meenen, datze de Kinders waarlyk iets geleerd hebben; daar deeze inderdaad niets wezenlyks begrypen; maar enkel naklappen. Heeft het knaapje van vyf jaaren het Gebruik der Globe geleerd, en ſchynt hy eenig denkbeeld te hebben van onzen Aardkloot; zo blykt het egter, by nader onderzoek, dat de *meridiaan* by hem ſteeds is en blyft die kopere ring, welke de Aarde van bord-papier omvangt. Dit uitwerkzel is nog beter, dan het te ſchielyk en te vroeg inſpannen en ryp maaken van het Verſtand. Ik durf niet bepaalen, of het een louter bygeloovig zeggen zy, dat jonge Kinders te vroeg wys, ernſtig en aandoenlyk kunnen zyn om oud te worden; dewyl wy de Overeenkomſt van den ſtaat der Ziele met dien van het Herſen- en zenuw-geſtel niet doorzien: maar ik geloof, dat gelyk-tydige Veranderingen heilzaamſt zyn, en dat de natuur zig niet ongeſtraft laat verkragten. Kinders, die de ακμη, of Volwaſſenheid des Verſtands vroeg bereiken, voldoen

op

op den duur zelden aan de verwagting, ze geraaken onverhoeds tot ſtaan, en de minder aangedrevene Verſtanden kruipen hen eindelyk voorby. Planten, die uitgebroeid zyn, door ſterk ſtooken, lighaamen, die welig en ontydig volgroeijen, zyn de kloekſte niet, en hebben geene duurzaame Vaſtigheid. Iets dergelyks ſchynt 'er plaats te hebben omtrent de Vermogens der Ziele. Als de Natuur de aanwyzing doet, moet men haar te hulp koomen, en, met alle magt, haare beveelen uitvoeren, zig ſchikkende naar de Zwakheden en Kinderlykheden, die eigen zyn aan elk Tydperk, en natuurlyk behooren tot eene geſteldheid, die kloekſt blyft, en het beſt kan goedmaaken op den duur; zo dat men daartegen nooit heftig moet aanwerken, of de orde omkeeren. — —— Schoon ik eigenlyk naderhand zou moeten ſpreeken over den Leesluſt, aangemerkt als eene byzondere en gezette Liefhebbery, die, in de mannelyke jaaren en den Ouderdom, Vermaak, Nut en Sieraad moet aanbrengen; — zal ik egter, om de ſtoffen niet te veel te ſcheiden, hier nog

iets voordraagen over de Orde en Keuze in het Leezen, en het vormen van den Smaak tot het zelve, voor Kinderen en aankoomende Jongelingen. Als een Kind van zes of agt jaaren, niet ongeduldig wordt onder het leezen der *Courant*, of het langwylig ſpreeken over een Schriftuurtekst, — als het niet liever wil ſpringen, of de *Vertellingen van Moeder de Gans* hooren; maar zo deftig kykt als een Ziekentrooſter, — wordt het dikwils geprezen: in plaats dat de Ouders moeſten denken, dat het zoete Kind ziekelyk is naar Ziel of Ligchaam, of dofgeeſtig en ongezond zal worden. Wil men hetzelve dien onbedrieglyken Leesluſt inboezemen, welke vaſtgroeijen zal en voor altoos byblyven, door alle veranderingen heen, — dan moet men bedenken, dat het naaſte Oogmerk is – te weeg te brengen, dat Kinders het leezen aanmerken als een werk van *Plaiſier*; bevindende, datze het vermaak zo wel door de Oogen, als door de Ooren kunnen inneemen. Om dit te doen gelukken, en de goede Natuur voort te helpen, moet men den uitſpruitenden menſch beſtudeeren en onderzoeken, wat aan

Kin-

Kinders van een goed, wakker en woelig geſtel, omtrent de agt, de tien of twaalf jaaren, van zelve moet behaagen; om dan iets te geeven, dat voor hunnen ſmaak, voor hunne hartstogten en verbeelding *intereſſant* is, dat eigenaartig moet bevallen, en tevens onſchaadelyk is. Dwaas handelen de Ouders, hoe wel en vroom zy 't ook voor hebben, die de Ziel van een Kind naar de haare willen ſchikken, en het leezen altoos maaken tot een werk van eene ontzaggelyke Ernſthaftigheid; want dan maakt het denkbeeld van leezen en van lyden eenerlei onuitwiſchbaare Indrukzels. Zo de ſmaak overeenkoomt in het leezen; dan zyn of de Ouders of de Kinders ongeſteld; en zo de Kinders naar de Ouders gewrongen worden, is het hoogſtwaarſchynlyk, dat 'er geene egte Leezers, maar Afvalligen, of ſchraale Boek-uilen uit zullen opgroeijen. Doch hier beklaag ik het gebrek aan boeken, in 't midden van den bezwaarenden overvloed, en de gebergten van logge folianten. ROUSSEAU pryſt de *Robinſon Cruſoë*, met zyne gewoone uitſpoorigheid; en nogthans meldt hy alle de

de redenen niet, waarom het eerſte Deel van dat boek zo zeer is aan te pryzen. In *Gullivers Reizen* zyn beelden, die den Kinderen behaagen; doch veel 't welk hun niet dient. Van de *Fabelen*, van den *Telemaque*, den *Cyrus*, de Schriften van *Mad.* BEAUMONT, van MILLER, TESSIN, MASSUET, MARTIN, en meer anderen, kan ik niet ſpreeken met de vereiſchte kortheid. In 't algemeen ontbreeken goede Vertellingen, voor Kinderen van agt en van twaalf jaaren. GLAZEMAAKER heeft eenige verzameld, onder den titel van *Toneel der Waereldſche Veranderingen;* en zo is 'er ook eene lengte van *Tragediſche Hiſtorien;* doch alles loopt over heftige hartstogten en minnaryen: gelyk dit doorgaans de fout is. Ik zal my niet inlaaten of verſtouten om de Vereiſchten op te geeven van gepaſte Vertellingen; maar merk ſlegts aan, dat het wel uitvoeren van dit werk weinigen is toebetrouwd, en nooit van éénen man verwagt moet worden (*c*). Een ſchrander Genoodſchap zou

(*c*) Engelſche *Pamela*, Deel IV, Brief 64.

zou een groot en roemwaardig nut kunnen doen, met het opſtellen van eenige honderden *intereſſante*, leerzaame en zedelyke verdigte Geſchiedenisſen, voor zulke Kinderen: als mede — met een beredeneerd Regiſter van Boeken, in de vier meeſt bekende leevende taalen, van Hoofd-ſtukken en uitgezogte Plaatzen in dezelve, ter geleide van Ouderen, voor Kinderen beneden de zeſtien of agtien jaaren; eenigzins in de manier van de aanwyzende *Bibliotheque*, door den Heer FORMEY geſchreeven, ten dienſte van zulke meerderjaarigen, welke hun hoofdwerk niet maaken van de letteroefeningen. — Na de twaalf of veertien jaaren, moet de luſt tot de letteren zig eigenlyk eerſt vaſtzetten. Men heeft veel uitgevoerd, wanneer men het daartoe gebragt heeft, dat de Jongeling het leezen aanmerkt, als iets, waartoe men zig kan begeeven uit Verkiezing; zo dat hy 'er zig geduldig kan by houden, zonder naar Gezelſchap of Spel te hunkeren, of zyne kamer als eene Gevankenis te beſchouwen. Hierdoor, beweer ik, heeft men het reeds verre gebragt, ſchoon't my

niet onbekend zy, dat deeze leertrant, by ongeluk, ook zodanigen voortteelt, die, met graauwe haairen, nog Roman-leezers blyven; want het getal van deezen is doch honderdmaal kleiner, dan dat der zulken, die geheel niets leezen; zynde dit gevaar zeer gering. Men heeft, wyders, maar toe te zien, om te weeg te brengen, dat de ſmaak, met de jaaren, allengskens meer valle op het nuttige, zaakelyke, waardige en ernſtige; doch, alles met langzaame ſchreeden; op dat die ſmaak hem nimmer verlaate. Ten dien einde moet men zeer veel inſchikken. Dat een boek ſlegts niet ſchaadelyk is — moet ſomtyds tot genoegzaame aanpryzing dienen, indien het zynen Leesluſt maar kan voeden; zelfs alſchoon nuttere boeken, daarom, eenigen tyd moeten agterſtaan. Gedenkt, dat de Natuur een weinig moet dartelen in deeze jaaren, of naderhand kwynen. Hierover moet ik nog breedvoeriger ſpreeken; doch ik verzoek, dat men indagtig blyve, dat ik niet handel over het opvoeden tot eenige byzondere Weetenſchappen en Bedieningen; maar ſlegts over 't geen, buiten

ten de *Studie*, dienſtig is voor een ieder, als Menſch, om hem eene algemeene en goede Liefhebbery in te boezemen, die hem ook bekwaamer kan maaken tot alle meer bepaalde oogmerken, 't zy hy een Godgeleerde, Regtsgeleerde, Artz of Koopman zal worden. Een Jongeling van veertien of zeſtien jaaren, die, uit vrye Verkiezing en tot Tydkorting, niets leeſt dan magere Oudheden, welke geene Hartstogt roeren, de Verbeelding niet uitzetten, noch het Oordeel ſlypen, — en die zig daarin meer vermaakt, dan wanneer hy de Engelſche *Pamela*, de *Clariſſa* of *Grandiſon* leeſt, — is zeekerlyk van den weg af, heeft den regten klank niet, en zou, door bykoomende Geleerdheid, ſlegts een droog en ouwerwets Schoolvernuft worden, dat tot de keel toe opgevuld is met zulke nietige Onderſcheidingen, door welke het zou hebben kunnen blinken in de donkere Midden-eeuw. Zonder uitſtel, tragte men eenen lenigen zwier van het eedele en groote aan zyne Verbeelding by te zetten, door hem TASSO en MILTON te geeven, benevens een bekwaam Keurmeeſter der

Ta-

Tafereelen, een oordeelkundig Opwekker der gepaſte Hartstogten. Zelfs zo die Jongeling niets anders verkieſt te leezen dan Godgeleerde Schriften, breedvoerige Uitleggers, en boeken van *devotie*; zo hy inmiddels de Schriften van LE PLUCHE en FONTENELLE volſtrekt laat liggen; — zo zulks geſchiedt uit Verkiezing, zeg ik; (en dit moet men in 't oog houden; om my niet verkeerd te beſchuldigen) zo hy, in die jaaren, zulke Godgeleerden niet leeſt met eenige Moeite en Geduld-Oefening; — niet zo zeer uit de overweeging, dat het pligtmatig is, den Godsdienſt aldus te onderzoeken; maar indien hy het enkel doet uit *humeur*; — zo hy de vrolyke en zinryke Schryvers laat ruſten, niet uit eenigen Schroom des Geweetens; maar alleen om dat hy geen Vermaak kan vinden in zulk leezen; dewylze hem geheel niet ſmaaken of verluſtigen; —— dan, beweer ik, is zyn Geſtel niet wakker, of de eigenaartige Gepaſtheid en *harmonie* tuſſchen Smaak en Jaaren is verwrikt; dan beloof ik my niet veel goeds van hem; en ik zou zyn ſmaak vooreerſt nog wat zoeken

ken om te zetten, en het Veld van zyn Gezigt wat ruimer te maaken; dewyl hy anderſins zal verzuuren, miltzugtig voor zig zelven, wrang van aart omtrent anderen worden, en, zo hy op den duur tot het Godsdienſtige mogt neigen, merkelyk gevaar zal loopen van te dweepen. Weinigen, 't is waar, behoeven deeze Waarſchuwing; om dat de Leesluſt zeldzaam is; doch het kwynen van denzelven ontſtaat grootendeels uit het verkeerd Beſtuur. Hier zal ik ſommigen, met den eerſten opſlag, aanſtoot geeven: doch dezulken gelieven te overweegen, dat wy alleenlyk verſchillen omtrent het Middel; en dat hunne Aanſtoot en myne Voorſchriften inderdaad ſpruiten uit denzelfden Yver voor de bevordering van nuttige kennis, en wel inzonderheid voor de dierbaare kennis der heerlyke waarheden van den Chriſtelyken Godsdienſt; by my althans uit yver voor eene redelyke en doorwrogte Kennis, werkdaadig in het voortbrengen van malſche, bekoorlyke en aanpryzende Vrugten. Ik zoek de Jeugd te beſchouwen, niet in het afgetrokken; maar zo als de ondervinding haar opgeeft

geeft in den grooten hoop en by de uitkomst. Ik keer weder tot de zaak. De gemelde Jongeling zal het, dus doende, nooit verre brengen in doorzigt; hy zal zukkelende blyven, en het zal hem, met allen vlyt, vergaan, gelyk sommigen der zulken, die jaarlyks honderd en vyftig Predikaatsien hooren, en die, na dit eene vierde van eene Eeuw gedaan te hebben, nog niet weeten te oordeelen over zulke Opstellen, en den zaakelyken inhoud niet in orde kunnen melden van ééne dier Redevoeringen. —— Nog eens: wanneer een Jongeling, op zyn agttiende of twintigste jaar, onverdroten kan leezen in BOR, REID, VAN METEREN en AITZEMA, zonder eenen byzonderen toeleg te hebben, alleenlyk maar om dat hy vrye uuren heeft; en indien hy dan tevens getuigt, dat de Schriften van STEELE hem elendig verveelen; — denkt dan vry, dat het hoog noodig of reeds te laat is, hem om te zetten. Zyne ziel is of zal dor worden; zyn leesluft zal waarschynlyk niet beklyven, dezelve kan eensklaps verdwynen; zo dat hy mogelyk zyn gantsche overige leven zal doorbrengen, zonder

der gebruik van boeken, of 'er in omzwerven zonder Oogmerk, en dapper voortleezen zonder eenige Vrugt. En, waarlyk! het ſtrekt der Vaderlandſche Jeugd geenzins tot Eer, datze zig tot hier toe heeft kunnen verzadigen met maar twee of drie drukken van den Engelſchen *Spectator* en *Guardiaan*. —— Ware het geſtel van den Jongeling natuurlyk friſch en wakker, dan moeſt hy eenige Verandering beminnen; hy zou moeten bekennen, dat het leezen der vernuftige Opſtellen en der Verhandelingen over fraaije Weetenſchappen hem natuurlyk vermaakelykſt viel op zig zelve, terwyl hy geene verdere oogmerken bedoelde; dat hy de ernſtige Schriften las, uit overweeging van Pligt en Nuttigheid, ter bereiking van eenig byzonder oogmerk; en dat het lang agtereen aanhouden hiervan hem wel wat kon afmatten en eenig geduld koſten. Dus is zyn Geeſt gezond en jeugdig; dus verbetert hy zyne redelyke Vermogens in 't geheel, dus kan hy het uithouden, en een verſtandig Beminnaar worden, een getrouw Voorſtander blyven der gewigtigſte Weetenſchap-

ſchappen, tot aan zynen gryzen Ouderdom. ——— Daarom dient men niet te ſtraf en te ſtug met de Jeugd te handelen, het vermaakelyke niet te betwiſten, langzaam voort te gaan tot gewigtige onderwerpen, en ſlegts de nadeelige leezingen te beletten; doch in alles egter met een zorgvuldig toevoorzigt; op dat de ſmaak niet verbaſtere, door die armhartige Prulſchriften van *Romans*, welke hier dikwils ſaamgeſlanſt worden door hongerige huurlingen. ——— De verkeerde Leeswyze is, myns agtens, zo algemeen en tevens zo ſchaadelyk, dat ik hierover verder heb uitgeweid, dan ik my zelven voorſtelde; om toch aan goedmeenende Ouderen, die zelve geheel anders zyn opgetrokken, te doen begrypen, dat zy het geen Verlies moeten agten, iets uit te ſchieten, ter bevordering van Leven, Luſt en Vaardigheid in 't algemeen; dewyl zy die uitgaaven, met den *intereſt*, op den duur zullen wedervinden, zelfs omtrent het ernſtigſte, mits zy de geheele Leiding maar verſtandig weeten in te rigten.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING

Het Godsdienſtig Onderwys behoort tot de goede Opvoeding van elk menſch, als eene zeer voornaame Hoofdzaak. Eene breedvoerige Onderregting, behoorlyk opgemaakt, zou van eene onbetaalbaare waarde zyn. Doch ik koom ſchoorvoetende tot de verhandeling van dit Stuk, zal dezelve bekorten, en geene Schryvers aanhaalen; om dat de begrippen myner Landgenooten ten deezen opzigte zo zeer uit elkanderen loopen; en dewyl ik moet tragten, alleenlyk dat geen voor te ſtellen, 't welk aanneemelyk of aanleidelyk is voor de Gemaatigden onder allerlei Gezindheden.

I. Het Beloop der Stoffen zal het eerſte zyn, waarover ik zal ſpreeken. Zo men het voorige hierop toepaſt, en eene natuurlyke Leiding volgt, kan men, myns oordeels, hier mede reeds vry vroeg beginnen: doch dan meen ik, dat men, eenige jaaren lang, ſlegts kundigheden moet aanraaken, die, volgens de gewoone Verdeeling, behoo-

ren tot den Natuurlyken Godsdienſt; om den Leerling eerſt naderhand tot een Chriſten te maaken, wanneer de Menſch reeds merkelyk is ontlooken; want de kundigheden, die eigen zyn aan den Geopenbaarden Godsdienſt, zyn altoos meer ſaâmgeſteld. Dat God zynen eeniggeboornen Zoon heeft gezonden, om het Menſchdom te verloſſen — onderſtelt reeds, dat God is, het onderſtelt de Voorzienigheid, het onderſtelt onze Schikking tot den Godsdienſt, de Roeping tot eenen volgenden ſtaat, benevens meer andere Waarheden. —— Jongen Kinderen kan men een bezef geeven van een Opperwezen, als zynde de Maaker der zigtbaare Waereld, de Schepper en eerſte Oorſprong van het menſchelyk Geſlagt. Men blyve ſlegts by het weinige en eenvoudige; en 'er zal geen gevaar zyn, dat 'er op den duur ſchaadelyke wangevoelens uit zullen voortſpruiten. Het *Anthropomorphismus*, waar door het denkbeeld wegens God naar het menſchelyke en ſtoffelyke trekt, is hier niet te vreezen, of men zou zulks ook kunnen tegenwerpen omtrent het Onderwys der meeſte Volwas-

waſſenen. De Bevatting zal veeleer gebrekkig, dan verkeerd worden, zo men het gezegde maar in agt neemt: en dan koomt de Verbeetering allengskens van zelve; terwyl de Kinders, ondertuſſchen, reeds groote Voordeelen trekken van de *praktikaale* Indrukzels, die inmiddels vaſtgroeijen. Indien men vroegtydig eenige Bewyzen wil aanroeren voor het Leerſtuk van Gods Beſtaan; moet zulks zeer gemeenzaam geſchieden, door te vraagen, by voorbeeld, of het Ey voor het Hoen, het Zaad voor de Plant 'er moet geweeſt zyn. Door het bekende voorbeeld, wyders, van WOLLASTON wegens den hangenden Keten, kan men hen opleiden tot den eerſten Oorſprong: ook kan men zig bedienen van de gelykeniſſen van een Uurwerk, Huis of Boek; om van het Uitwerkzel tot de Oorzaak te beſluiten. Men moet hen doen letten op de voorwerpen in de natuur, op de Zon en Maan en derzelver Beweegingen, en met hen ſpreeken over de Zaaden des Koorns, welke geen ſterveling kan namaaken. Men moet hen doen begrypen, dat de Onzigtbaarheid Gods de Zeekerheid van

zyn Beſtaan en tegenwoordigheid geenzins om verre ſtoot; dewyl wy de Zitplaats van elkanders gedagten of de Ziel zelve ook niet kunnen aanſchouwen; dit voorbeeld zal het onnoodig maaken, toevlugt te neemen tot de gelykenis van den Wind. — Vervolgens, moet men den Kinderen eenig denkbeeld byzetten van Gods Almagt, Wysheid, Heiligheid en Goedertierenheid; en die ſtoffen gepaſtelyk zoeken op te helderen: over de twee eerſte Eigenſchappen ſpreekende, kan men gewag maaken van de grootte der Aarde, de menigte van menſchen en verſchillende dieren; om de Uitgeſtrektheid van Gods Heerſchappy te doen bezeffen. By de Alweetenheid, kan men narigt geeven van groote Boekeryen, van de kennis, die 'er vereiſcht wordt, om alles, wat 'er in ſtaat, gelykelyk te weeten; en hoe weinig die kennis nog zyn zou by Gods Weetenſchap. — Daarop, moet men koomen tot de Leere van Gods Voorzienigheid en Toevoorzigt; doende hen letten op de blyken van dat Beſtuur in het geen wy dagelyks genieten; en hen inzonder-

derheid beduidende, dat God niet altoos zo ſchielyk beloont en ſtraft, als de menſchen; maar dit meeſtendeels uitſtelt tot een volgend leven. — Ter gelegenheid van het overlyden eens bekenden, dient men hen by het Lyk te brengen; om nadruk te verwekken; want anderſins gewennenze aan de dagelykſche Bekendmaakingen, en kunnen bykans volwaſſen worden, zonder zig het ſterven ernſtig voor te ſtellen als iets, dat hun ook zal overkoomen: maar breng 'er hen by; en verſcheidene vraagen zullen hun van zelve invallen, die u gelegenheid zullen geeven, om te ſpreeken van het affcheiden en overblyven der Ziel en derzelver Onſterflykheid. Zy zullen dan in eenen aandagtigen luim weezen, u hooren met geduld, met luſt en ernſt, en heilzaame gedagten verkrygen, die zeer diep indringen, en kragt verleenen aan alle uwe ſtigtende Vermaaningen. —— Het gemeene begrip van de Opſtanding der Dooden en het laatſte Oordeel valt zeer wel in Kinderen, wanneer men dezelve affchetſt door levendige en gemeenzaame Beſchryvin-

gen (*d*). —— Op de Eeuwigheid dient men ſtil te ſtaan, omze hun te doen bezeſſen op eene treffende wyze, door het aſmeeten by zeer verbaazende Getallen, by een Zand-berg, by voorbeeld, zo groot als de Aarde, waarvan, alle duizend jaaren, ſlegts één Zandkorentje wordt afgenomen; welke, tyd nog geen Gedeelte van de Eeuwigheid kan uitmaaken. ——— Deeze beſpiegelende Gronden zyn in den beginne genoegzaam; zo dat men, vervolgens, de Pligten kan beredeneeren, hun voorhoudende, dat Gods Welbehaagen medebrengt, dat wy ons zo gedraagen, als meeſt bevorderlyk is tot onze eigene Voortreffelykheid, benevens het Beſt en genoegen onzer Medemenſchen; op dat wy onzen Maaker' gelykvormiger worden, en naar onzen Hemelſchen Vader eenigzins

(*d*) Dit Leerſtuk breng ik hier by; dewyl het ſlegts hiſtorieſch is, ſchoon anders tot de Openbaaring behoorende. Dit ontzaggelyk Tooneel en meer andere bybelſche zaaken in Printverbeeldingen te vertoonen -- is zeer dienſtig, indien de printen verſtandig zyn ontworpen. LUIKEN heeft het Oordeel voorgeſteld. Zyne *actie* is onnavolgbaar en zyne verbeelding groot; doch hy is nooit ryker in vindingen, dan in het vertoonen van Duivelen. Elk kent de bybel-printen van HOET, HOUBRAKEN EN PICART.

zins mogen zweemen, in Kennis, in Heiligheid, Regtvaardigheid, Vergeeflykheid en Goedertierenheid: — dat wy, in zulk een Gedrag, ook in 't byzonder moeten erkennen de Majeſteit Gods en onze Afhankelykheid, door Eerbied in het ſpreeken over God en Godsdienſt, door Bidden en Danken, mitsgaders door een goed Gebruik der ontfangene Geſchenken. Dit alles kan hun ingeboezemd worden zelfs in de gedaante van billyke Verpligtingen, onderſcheiden van willekeurige Beveelen, die alleen aangedrongen worden door Eigenbelang, door Hoop en Vreeze. De Schryver der *Emile* meent, dat men altoos in een Rond loopt, wanneer men Regt en Pligt aan Kinderen wil beduiden: doch hy ſtelt, myns oordeels, de menſchelyke natuur kwaalyk voor; dewyl ik meen, dat wy van natuure een Zedelyk Gevoel, of Geweeten hebben, 't welk onderſcheiden is van het bloote Verſtand, en den Onderwyzer te gemoet koomt (*e*). —— Deeze Leeringen

(*e*) Zy, die denken, dat het noodig is, vroegtydig te begrypen, dat het Verbond der Werken, door den Val, is vernietigd, moeten egter toeſtaan, dat

gen zyn, volgens myn inzigt, de eerſte Beginzelen, die vroeg ingang kunnen vinden. Naderhand, wanneer deeze reeds diep zyn ingeprent, — kan men allengskens overgaan, om, met Kinderen van tien of twaalf jaaren, te handelen over den Oorſprong deezer kundigheden, en hoeze aan 't Menſchdom bekend zyn geworden. Dan koomt de Onderregting wegens de Goddelyke Huishouding in het openbaaren, en wegens den Geopenbaarden Godsdienſt. Dan moet 'er narigt gegeeven worden wegens het vermaarde Boek, hun reeds lange verwardelyk bekend onder de benaaming van *Bybel*, verſlag doende van de verſchillende Stukken, welke het uitmaaken, van derzelver Oogmerken, Inhoud, Gelegenheid en Gezag; alle welke boeken nu verzameld zyn, in éénen Band ſamengevoegd, en Bybel, of *Oude* en *Nieuwe Teſtament* genoemd worden. Dan kan men ook ſpreeken van den Uiterlyken Godsdienſt,

de opgenoemde denkbeelden, volgens de eenvoudige leiding der natuur, vooraf moeten gaan, en dat het geopenbaarde eenig uitſtel kan lyden; ja zelfs behoort uitgeſteld te worden, zo de Kinders de meening ooit te regt zullen vatten.

dienſt, den Zondag, de inſtelling van eene afzonderlyke Orde van Mannen, en het bouwen van Kerk-geſtigten, om aan veele menſchen tevens, van tyd tot tyd, hunne belangen in eenen volgenden ſtaat indagtig te maaken, en een ieder, 't zy ryk of arm, deswegen te onderwyzen; ſchoon men het onderwys in andere Weetenſchappen overlaat voor de hooge en laage Schoolen, of de byzondere Gezelſchappen der Weetgraagen. ——— Wegens het Onderwys in den geopenbaarden Godsdienſt, moet ik nog melden, dat het beſt ſchynt, den voornaamen Inhoud der Heilige Schriften en derzelver Leeringen, eerſt, by wyze van Hiſtorien te verhaalen. Eindelyk, na de veertien of zeſtien jaaren, als het verſtand zyne rypheid begint te verkrygen, zou ik overgaan tot dat Stuk, 't welk ROUSSEAU zo bezwaarlyk heeft zoeken te maaken, door de laffe vitteryen van zynen *Savoyard*, die hem gehaat en veragt gemaakt hebben, zelfs by veelen der zulken, die hem anderſins nog zagtmoedig zouden beoordeelen, — tot de Bewyzen, namelyk, voor de Waar-

heid van den geopenbaarden, inzonderheid den Chriſtelyken Godsdienſt. Dan is het de tyd, om de voorige Leerſtukken verder op te helderen, de Bewyzen voor dezelve, uit de Reden en de Schrift, dieper te doorgronden: en, tot deeze laatſte Onderwyzing, zou ik ook verſchoven willen hebben de Verborgenheden en het Onderzoek der Geſchillen onder de Christenen, zelfs van die Geſchillen, welke by ſommigen geſteld worden op den lyſt der noodzaakelyke Grond-waarheden. —— De Hulp der verſtandigen blyft altoos heilzaam; doch dezelve beſtaat, na dien tyd, ten grooten deele in het aanwyzen van goede Schryvers; en de verdere Oefening begint dan meer te beruſten op de Jongelingen zelve.

II. Eenige Aanmerkingen over de Wyze van deeze onderregting heb ik nog geſpaard, om dezelve hier byeen te plaatzen. Doorgaans, zelfs by vry verſtandige lieden, vergeet men die platte Eenvoudigheid, welke zo volſtrekt noodig is, en men klimt terſtont veel te hoog; waardoor de Kin-

de-

deren, of geheel geene, of verkeerde denkbeelden verkrygen; gelyk men meermaalen ontdekt, als men, in het navraagen, wat afwykt van den gewoonen weg, en zig bedient van andere uitdrukkingen. Het bovengemelde moet hier herroepen worden. Men moet wel bedenken, dat alles den Kinderen voorkoomt, of moet voorkoomen als Nieuw en Vreemd; men moet zig, in de Verbeelding, te rug zoeken te brengen in hunne Geſteldheid; om zig te ſchikken naar hunne enge bevattingen. Daarom is het dienſtigſt, dat de bekwaame Ouders zelve de Kinderen hierin onderwyzen, door gemeenzaame geſprekken; hun niet alleen Vryheid geevende tot Tegenwerpingen; maar hen zelfs geduurig vraagende, ofze het voorgeſtelde niet vreemd vinden, en ofze geene tegenbedenkingen weeten. Het bezwaarlykſte is maar, dat men zelve zyne Stellingen dan eerſt moet verſtaan, en een welgeſteld brein hebben. Doch hoe zeer ontbreekt dit dikwils by lieden, die nog niet tot de laagſte klaſſen behooren! Daarom wenſchte ik wel, dat het zo gemakkelyk ware, iets beeters aan te wy-

wyzen, als het is, de gewoone Catechizeermeesters uit te jouwen. Het van buiten doen leeren van Antwoorden en Gebeden, het Bybel-leezen en ter Kerk brengen zyn byna het eenige, dat plaats kan hebben onder het gros der minst-geoefende menschen: dus willen wy deeze dingen niet volstrektelyk afkeuren; maar alleenlyk aanmerken, datze op verre na de beste middelen niet zyn, en althans met onderscheiding gebezigd moeten worden. De Vraagboeken zyn doorgaans in Schikking onnatuurlyk ten aanzien van het ontluikend verstand, en dus zeer onbevattelyk en duister. In de Heilige Schrift zyn ook niet zeer veele plaatzen, welke den zeer jongen Kinderen dienen. Dus moet men hen niet te zeer belasten met eenen verveelenden taak, die zo veel minder nuttig is, dan het eenvoudig samenpraaten. Die het voorige nadenkt, merkt van zelve, dat twee Catechismen en twee verkorte Bybels, ten gebruike voor Kinders van agt en van twaalf jaaren, by my nog gerekend worden onder de *desiderata*. De Opstellen der Gebeden, der Smeekingen en Dankzeggingen

smaa-

ſmaaken gemeenlyk te veel naar het byzonder ſamenſtel der Ouderen; daar ze nogthans vervat moeſten zyn in Bewoordingen, welke de jonge Kinders klaarlyk begrypen, en zelve zouden uitvinden, om eenige Gunſt of Verſchooning van hunne Ouders te verzoeken, of hen blymoedig te danken voor een ongemeen Geſchenk. Hen, nog zeer jong zynde, geduurig ter Kerk te brengen — is veeleer welmeenend dan voordeelig. Men dient hen eerſt natuurlyk onderregt te hebben aangaande den Oorſprong, de herkomſt en Beteekenis des Bybels, der Leeraaren, Kerkgebouwen en openlyke Aanſpraaken. —— Eene averegtſche Behandeling van dit alles brengt niet alleen te weeg, datze een denkbeeld van Ongemak hegten aan zulke Oefeningen; maar is mede eene oorzaak, waar door 'er zo veele onverſtandigen en ernſteloozen in het Chriſtendom opgroeijen. Men wordt vroeg gewend aan den uiterlyken omſlag en aan bloote klanken; men vormt zig in de kindſchheid een denkbeeld van het hooren der Predikaatſien, als beſtaande in zoet ſtil te zitten, en het gemoe-

gemoedelyk Kerk-gerugt ſtigtelyk over 't hoofd te laaten vliegen. Een Prediker is alsdan in geenen deele gelyk aan eenen Man, die onder vier oogen zynen Naaſten aanſpreekt, en men behoeft op die wyze naar hem niet te luiſteren. Dus wordt men ook gemeenzaam met woorden en ſtellingen, die altoos gehoord zyn, zonder 'er ooit eenig denkbeeld aan te hegten; gewoon aan klanken, die niet verſtaan worden; maar egter zo aanhangen, datze naderhand als aangeboren ſchynen. Daardoor vervalt men vervolgens tot eene onnatuurlyke dommelykheid van gantſch onaandagtig te blyven, geheel niet na te vraagen, niet op eigenlyk doelwit, verband of bewyzen te letten; zo dat 'er nimmer heldere begrippen en hartelyke indrukzels meer opkoomen. Dus vallen ſommigen naderhand geheel af, zig niet bemoeijende met den Godsdienſt. Dit is het rampzalig lot van veelen onder hen, die, door uiterlyk fatzoen en ongemeene ſchranderheid, willen uitblinken. Eenigen belyden de waarheden, uit Sleur en Vooroordeel; en anderen dryven wederom de geringſte Byzonderheden, met

met eene ſtyve partyzugt en verſtandeloozen yver : — zodat het ſommigen miſſchien heilzaamer ware geweeſt, dat men alles maar geheel aan zyn beloop hadt gelaaten , en alleenlyk toegezien op hunne Zeden en Daaden ; want dan zou het nog hebben kunnen gebeuren , zo ze in rypere jaaren in goede handen kwamen , dat zy , deeze groote zaaken nieuwelyks verneemende , door Wakkerheid en Verwondering , aangedreven werden tot het ſcherp navraagen en ingeſpannen onderzoeken ; — terwyl nu alles ontzenuwd en kragteloos is geworden , door eene Hebbelykheid , om te hooren , te leezen en te ſpreeken over 't Godsdienſtige , zonder eenig werkzaam Bezef. —— Weshalven men altoos moet toeleggen op het natuurlyke , eenvoudige , en op dat Eerbiedige , 't welk duurzaame Indrukzels kan laaten overblyven : men moet , namelyk , tevens eene Eerbiedigheid , eene zekere Aandoenlykheid omtrent het Godsdienſtige tragten in te boezemen ; zonder eevenwel deeze zaaken zo Ontzaggelyk te behandelen , dat de Kinderen te bedeesd en vervaard gemaakt worden ; want dit

bluſcht

bluſcht de Vrymoedigheid, en maakt hen ſchaamagtig; zo datze dan hierover nooit ſpreeken, uit eigene beweeging, en ſchuuw worden omtrent alles, wat daarop doelt; gelyk, by voorbeeld, datze nooit overluid durven bidden by de maaltyd, uit hunne eigene gedagten, ten aanhooren der Ouderen, alſchoon deeze hen verzeekeren, dat het Gebed niet te kort of te eenvoudig kan weezen. Ja, ik geloof, dat dit gebrek aan Gemeenzaamheid in het Onderwys, dit ontzaggelyke en beſchaamende eene oorzaak is, waarom veelen derzulken, die niet openlyk bekend zoeken te ſtaan voor Fynen, byna niet durven ſpreeken over 't Godsdienſtige op eenen ſtigtenden trant; als of een Chriſten nog eenig byzonder Karakter moeſt hebben, om zulks, met Welvoeglykheid, te kunnen doen, onder zyne goede bekenden. Daarentegen kan eene geſchikte vrye Behandeling te weeg brengen, dat de Kinderen ten aanzien van zulke zaaken, niet ſchaamagtiger worden, dan in burgerlyke Eerbewyzen omtrent agtbaare Perſoonen, of in het opzeggen van eene *gratiarum actio* in de latynſche ſchoolen;

len; en, in hunne volwaſſene jaaren, *raiſonnabelen* worden, met eenen gevoeligen Ernſt voor de goede Zaak, en inderdaad Gemoedelyk, zonder huichelen, zonder eenige gemaaktheid, of walgelyke Bygeloovigheden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het Beſtuur des Harten.

Met deeze Stoffe is het anders geſteld, dan met de voorige; dewyl een Beſpiegelend Onderwys dit werk niet kan afdoen, zonder een Daadelyk Beſtuur: dus zullen wy, eerſt, de Voorſchriften mededeelen; en, daarna, nog afzonderlyk moeten handelen van de Hulpmiddelen.

EERSTE AFDEELING.

Een Menſch, die de Kennis en Overtuiging wegens het *praktikaale* reeds

vooruitheeft, wordt over 't algemeen welgeſteld van Hart, — als het Zedelyk Gevoel behoorlyk opgewekt, — en als het Gebied des Redelyken Vermogens zo geſterkt is, dat het geleerd heeft te regeeren over de laagere Neigingen, dan is de grond bereid, waaruit alle Deugden ſpruiten. Dus zullen wy, vooraf, het een en ander melden, wegens dat te regt brengen van het Gemoed in het algemeen; en, daarna, de byzondere pligten ontvouwen.

I. Hier zyn twee Hoofdzaaken, die het alles afdoen. Eerſtelyk: de Zedelyke Gevoelens en Neigingen moeten opgewekt, gemaatigd en in een behoorlyk eevenwigt gebragt worden; want dan zyn de Smaak, Begeerten en Aandoeningen doorgaans te regt: — dan wordt 'er, ten anderen, maar vereiſcht, dat de Menſch die Zedelyke Vryheid, die Kragt van Geeſt bezitte, waardoor hy de Logheid overwint, de Hinderniſſen te boven koomt, kloekmoedig tot het goede kan beſluiten, en het geduldig uithouden in de goedgekeurde Werkzaamheden. Deeze zyn de algemeene Roerſels van een welgeſteld Zedelyk Karakter.

1. Men

1. Men moet den Smaak zuiveren en eenige Aandoenlykheid inboezemen. Behalven de zinnelyke Luſten en dierlyke Neigingen, die van zelve opkoomen, hebben wy in ons ook de aangeboorne Geſchiktheden tot fynere en hoogere Beweegingen; benevens de Vatbaarheden voor Vermaaken, die eenigen Smaak onderſtellen, gelyk de Smaak voor de fraaijheden der Vrye- of Midden konſten; — doch welke Geſchiktheden en Vatbaarheden eenige koeſterende Verwarming en Opkweeking behoeven, om gelukkig te voorſchyn te koomen. —— Het Zedelyk Gevoel of de Smaak voor het Deugdelyke is hierin het voornaamſte. Dieswegen moet men hen leeren, te letten op het Vermaak en de Onruſt van het Geweeten; men moet tragten, de Verwondering en Eerbied te verwekken by gepaſte Gelegenheden en Voorvallen, en dus dat Zedelyk Gevoel, of het Geweeten te verlevendigen; zo dat de Zielen der Kinderen getroffen worden door ſchoone, lofwaardige en heldhaftige Bedryven; een Afgryzen en Verontwaardiging gevoelen van het tegendeel; zig gelegen laaten liggen aan merk-

waardige Lotgevallen; behaagen ſcheppen in de Belooning der Deugd; zig verblyden over het redden der Onſchuld, over de Bekeering der Eerloozen, over Edelmoedigheid, Standvaſtigheid en Getrouwheid, — en gewigt hangen aan alles wat redelyk en billyk is te agten, ook daar het niet raakt aan hunne eigene belangen. Als men hen dus niet wat ontnugtert, en niet doet bekoomen uit de Sluimering der Kindſchheid, — dan blyven de neigingen, zo de natuur niet zeer vorderlyk is, genoegzaam bepaald tot bekrompene Eigenliefde en lighaamelyke Gewaarwordingen. Wanneer zy maar geene pyn gevoelen, wanneer het wel ſtaat met hun eeten, drinken en ſpel; — dan bekreunenze zig niet over andere zaaken; het hart wordt ſtram, en blyft bedolven onder eene koude en grove Onverſchilligheid, die naderhand ligtelyk overſlaat tot Gevoelloosheid, Laf hartigheid en Laagheid. Om dit te voorkoomen, wilde ik zulke Vertellingen gebezigd hebben, als waarvan hier boven is geſproken; en hier toe dienen zulke Aanmerkingen over de voorkoomende Gebeurteniſſen

en

en dagelykſche Voorvallen des Levens, die vermaakelyk zyn en tevens aandoenlyk en beweeglyk. — Wyders is de Smaak voor het Schoone op te wekken en te beſchaaven, en eenige Liefhebbery in te boezemen, 't zy van tuinieren, timmeren, draaijen, muſiek, het verzamelen van *naturalien* en het bywoonen van natuurkundige Proefneemingen, — 't zy van Print- en Schilder-konſt. Het Teekenen, zo de Onderwyzer ſmaak heeft, verfraait meer, dan Onkundigen denken. Doch bovenal bedoelen wy hier de Liefhebbery tot eenige Letteroefeningen; welke waardige Liefhebbery zig moet vaſtzetten in de Jongheid, door, in de eene of andere ſoorte van Schriften en Kundigheden, eenige meerdere Bedreevenheid te verkrygen; zo dat men zig bekwaam maake, om die begunſtigde ſtudie altoos voort te zetten, met eenige bepaalde oogmerken; want indien deeze grondſlag van eigenlyke en belang-ſtellende liefhebbery niet gelegd wordt in de Jeugd, dan kan men 'er zig naderhand niet aan overgeeven met drift en vermaak, met gemak en voordeel; dewyl men doch,

met de jaaren, hoe langer hoe loomer wordt, en, zonder dien vroegen aanleg, geen bepaald doelwit heeft, niet weet, wat men zal ophaalen op den wyden Oceaan van boeken, en alles eeven duifter vindt. Dus wil deeze oefening zig naderhand niet zetten; te meer, dewyl men dan geen tyd, geene genoegzaame kalmte van geeft, geen geduld, aandrang en naaryver heeft, tot het doorworftelen van die eerfte Moeijelykheden, welke 'er in den weg ftaan, voor dat men gemeenzaame kennis kan maaken van de verwaarloosde Weetenfchappen; verliezende dan volftrekt alle Vatbaarheid, om het voorgeftelde te beproeven, famen te knoopen en zig toe te eigenen; en, in den hoogeren ouderdom, vervallende door kwyning; vermits men niets meer vindt, 't welk de aandagt *engageert*, zo men niet eenig werk opraapt, om de zuffende Ziel in eenige beweeging te houden. — De verdere Aanmerkingen over dit gewigtig ftuk zyn hier boven te vinden. — —— Dit veftigen en inplanten van fraaije Liefhebberyen dient wel in 't algemeen om den Geeft te verfieren en

te

te verryken ; en daarom moet men tragten , de keuze te doen vallen op de waardigſte en beſte; om eenen goeden en zuiveren ſmaak te doen verkrygen , en dus het meeſte Nut met het Vermaak te paaren; — volgens 't geen wy reeds aangeduid hebben. En, ach! dat de lieden van aanzien , in onzen gemaatigden Landaart , zig zo mogten onderſcheiden , door beſchaafden Smaak , door keurige Geleerdheid en gegronde Kennis van den redelyken Godsdienſt , — als het *hel-air* in andere Landen zig doet afſteeken door drieſte Vrygeeſtery en lugtige Zedeloosheid ! Men zou zig eenmaal *geſatureerd* agten met uitheemſche Zeden , en het geringe overſchot der goede Natuur voortaan zoeken te behouden! — Doch, dewyl dit inboezemen van Liefhebberyen niet gelukt met een ieder, in die gewenſchte Volmaaktheid; zo moet men wat weeten toe te geeven aan de byzonderheid van des Jongelings Aart en Inborſt; om toch althans eenige onſchaadelyke Liefhebbery te doen wortelen. Men heeft hierin , namelyk , nog op andere Inzigten te letten , behalven het verſieren en

verbeeteren van den Geeſt; Inzigten, die ook ſtrekken om het Hart te behoeden, om het Geluk des Jongelings te bevorderen, of zyne Ramp te voorkoomen: te weeten: de gemelde Liefhebberyen moeten ook dienen tot het maaken van Afwendingen van ſlegtere Tydverdryven en van Ondeugden. Buiten de Bezigheden des Beroeps, ſchiet'er voor hem tyd over tot Uitſpanning: in dien ledigen tyd en ſtilte, worden de menſchen gepikt door het *hypochonder*, wanneer ze geene begunſtigde Liefhebberyen hebben, om zig daarin bezig te houden, of zo ze geene Gezelſchappen, Verſtrooijingen en *divertiſſementen* zoeken. Dit laatſte geſchiedt gemeenlyk ten overvloede: en, door vergelyking, merkt men terſtont, hoe heilzaam het ware, door fraaije en beſchaavende Liefhebberyen, eenige afwending te maaken van de gewoone *divertiſſementen*. Vinken, viſſchen, jaagen, haane-vegten, harddraaven, wedloopen en dergelyke verwilderende of geheel vrugtelooze bezigheden — maaken eene groote vervulling in deeze Gaaping: de geduurige zogenoemde vrolyke Partyen, in

en

en buiten de Steden, doen hen zulke Makkers aanwinnen, met welke zy niet bekend moeften zyn. Daarenboven verfmyten veele jongelingen jaarlyks vyf of zes honderd vrye uuren met de Kaart: en dan fpreeken de Ouders nog van Geluk, als het hen kan afhouden van Dronkenfchap, Hoerery, en de fchaadelyke *Collegien*, die zo veele karakters geheel doen mislukken. Weshalven het inboezemen van eenige fraaije Liefhebbery, welke hen daarvan aftrekt, van eene uitfteekende nuttigheid is. En welk eene hervorming zou 'er uitgewerkt zyn, indien men een merkelyk gedeelte dier vernielde uuren kon trekken tot goede Leezingen! welk eenen zegen zou men hun toebrengen, door hen te verloffen uit de Armoede en Onruft van Ziel, en in ftaat te ftellen, om waarlyk Genot te hebben van het Leven; om Waarde te kunnen vinden in alle vrye tuffchentyden, en niet langer te kunnen bezeffen, hoe een gezond menfch te moede zy, die verlegen is met zynen tyd! De Ouders moeten, ten dien einde, de byzondere *genie* beftudeeren; om de verkeerde wending te be-

letten, de gebrekkige te verbuigen, en 'er dan zo veel goeds van te maaken, als mogelyk en beſtaanbaar is met Toegeeflykheid; want, door te veel te begeeren, kan men alles verliezen. — —— Het zou hier de plaats wel weezen, om te toonen, datze deezen byzonderen Inborſt ook moeten raadpleegen, om voor de Kinders zulk een Beroep en Levens-ſtand te kiezen, waartoe de natuur hen ſchynt te ſchikken, en waarin zy beſt zullen ſlaagen en uitmunten: ik zou hier kunnen voorſtellen, hoeze zig behooren te verledigen, tot het beſpieden der Kinderen, als deeze zig in de grootſte vryheid meenen te bevinden, en hoeze zig moeten wagten voor Vergiſſingen omtrent den byzonderen inborſt en verkiezingen; om het toevallige en veranderlyke van het wezenlyke en beſtendige te onderſcheiden: — doch dit is dikwils door anderen gedaan (*f*); en is gemeenlyk van weinig vrugt. Ouders ſchikken de Kinderen tot dat geen, 't welk, naar het uiterlyk voorkoo-

(*f*) COLLYER, *over de Pligten der Ouderen*: by STEELE, *Godsdienſt van een Koopman*, pag. 275 enz.

koomen, aan hen en de familie het grootſte Aanzien en den meeſten Rykdom ſchynt te belooven: de Ouders zyn ſlegts éénmaal in 't geval van Kinders ergens toe te bevorderen; zy hebben altoos byzondere verwagtingen van hun eigen Krooſt, en worden hierin zelden wyzer, door de ondervinding van andere geſlagten.

2. De andere algemeene voortreffelyke Hoedaanigheid is het Meeſterſchap over zig zelve. Men moet het redelyk Beginzel, van jongs af, zoeken te beveſtigen in het Beſtuur over de laagere Luſten, door hunne Kloekheid te harden en te beproeven; gelyk, by voorbeeld, by het doen inneemen van onaangenaame Geneesmiddelen; en inzonderheid, door hen, hoe langer hoe meer, te gewennen tot eene geregelde Werkzaamheid en Bepaaling. Dit is een werk van groote Weldaadigheid. ROUSSEAU is egter voor het ſlaaken der banden: doch den ſleutel van deeze en meer andere buitenſpoorige wonderſpreuken meen ik te vinden, in het begin des tweeden Boeks van de *Emile*, alwaar hy be-

beweert, dat men, in het opvoeden, moet onderſtellen, dat het Kind de mannelyke Jaaren en den Ouderdom doch niet zal bereiken; zo dat men zyn Tegenwoordig Vermaak bovenal moet bedoelen. Dit te melden is — hem te wederleggen. De Algemeene Regels, 't is waar, kunnen in het ſtuk van Opvoeding, niet zeer wyd uitgeſtrekt worden, ofze ſtooten tegen elkanderen: doch dan moeten ze elkanderen bepaalen, gelyk in andere zaaken; men gebruike verſtand in 't maaken van de noodige Afwykingen. Schoon men den Kinderen veele Vervrolyking en Uitſpanning moet vergunnen, behoort dezelve egter niet te ſtaan aan hunne eigene Verkiezing; en, met overleg, door de Ouders beſtuurd te worden. Men moet hen, trapswyze, en dus in alles niet eeven vroeg, die Wuftheid leeren beteugelen, waardoorze zig ten eerſten overgeeven aan alle invallende luſten, en geduurig van het een op het ander ſpringen: om, met Geduld en Regelmaatigheid, de Aandagt te veſtigen, en, met Vergenoeging en Beſtendigheid, zig te zetten tot de behoorlyke

lyke Oefeningen. De Werkzaamheid is niet vermoeijend, indien men dezelve maar verſtandig weet te ſchikken en aftewiſſelen, het hoofdbreeken, by voorbeeld, vervangende door lighaams-oefeningen. Zy zyn doch altoos werkzaam en woelagtig; dus kan men het Onderwys ten grooten deele tot een Spel maaken, en hen tevens leeren, zig te onderwerpen, zonder eenen bezwaarenden Laſt te gevoelen. Zulk eene Werkzaamheid en aanhoudende Bepaaling doet hen eene Sterkte van Geeſt verkrygen, waardoor hun geheele Karakter ten goede wordt gebogen; zo datze, in vervolg van tyd, bekwaam worden tot een wakker en geregeld Zelfs-beſtuur, in het Burgerlyke leven en bedryf, in de Letteroefeningen, en in alles, waartoeze zig willen begeeven (*g*). Voor-al is het dienſtig, datze, na de veer-

tien

(*g*) Laat LOCKE hier ook eens ſpreeken. „Gelyk de ſterkte des Lighaams (zegt de Wysgeer) voornamelyk beſtaat in Bekwaamheid om Ongemakken te kunnen uitſtaan, aldus is 't ook met de Ziel. En het groote Grondbeginzel en de Grondſlag van alle Deugden en Volmaaktheden zyn hier in gelegen, dat een Menſch bekwaam is, zig zelven en zyne Begeerlykheden te verzaaken, zyne Neigingen te doo-

tien jaaren, veel met den Geeſt werken; dewyl zulks, behalven de gemelde algemeene nuttigheid, dan ook nog dient, om de opkoomende luſten te vertraagen, en derzelver geweld te breeken. —— Wanneer dit alles wordt verzuimd, wanneer zy aan de Ledigheid worden overgelaaten, en ten prooije gegeeven aan de dierlyke hartstogten, — dan verſlapt al het goede; ze worden los en verwilderd, overgegeeven aan grillige Zinnelykheden, ſlaaven der dartele Luſten, die naderhand dat geen niet werkſtellig kunnen maaken, 't welk zy zelve met hun verſtand beſt keuren, niets volſtandig uithouden van 't geen ze beginnen, die zig terſtont vermoeijen, wien alles, wat regelmaatig is, ſpoedig bezwaart en verveelt, die de ſtille genoegens nooit kunnen ſmaaken van het noeſte en huiſſelyke leven; maar geduurige Veranderingen en woelige Vermaaken noodig hebben; om maar eenigzins te vreeden en luſtig te blyven: geheel on-

dooden, en alleen te volgen wat de Reden als het beſte leert, ſchoon de Hartstogten eenen anderen weg willen inſlaan. „ *Over de Opvoeding*, §. 33.

onvatbaar zynde voor alle zulke Bezigheden en oefeningen, welke den menſch voortreffelyk moeten maaken, en voor zulke Verluſtigingen, welke verdubbeld worden, door de goedkeuring van ons eigen Geweeten.

II. Voorts zyn 'er ook nog Byzondere Deugden en Pligten, behalven de verhandelde algemeene Voorbereidingen, op welker Inprenting men zig vooral in het opvoeden moet toeleggen: zynde dit ſtuk mogelyk van de grootſte aangelegenheid, van de meeſte uitwerking en het algemeenſte nut, zelfs voor hen, wien de fynſte beſchaaving, ten aanzien van het voorige, in alles zo niet mag gebeuren. Hierin dient men inzonderheid te letten op die Aandoeningen, welke doch gemeenlyk te ſterk of te zwak worden in de volwaſſenen; — op de Verzoekingen der Jeugd, en op de onderſcheidene Geaartheden; want de nadruk moet meer op het een of het ander nederkoomen, volgens den verſchillenden temper. Dit is genoegzaam af te leiden uit het voorige. Doch omtrent allen in 't algemeen is het noodig of dienſtig, dit volgende

in

in agt te neemen. — Tot een algemeen Sieraad en eene groote Nuttigheid in alle bedryven des levens — ſtrekt de Geeſt van Orde, zorgvuldige Bedagtzaamheid en Omzigtigheid. Men moet het Kind behagen doen vinden in geregelde Netheid: hy moet het ſpeeltuig, de boeken en papieren niet over den hoop en verſtrooid laaten liggen; maar alles zelf op zyne plaats bergen. Het breeken, verwaarloozen en verwoeſten moet men nagaan en opmerken; om 'er hem de gevolgen van te doen gevoelen. Het opgelegde werk mag niet altoos tot het uiterſte verſchoven worden; en, dewyl de Opmerking doch eene der Deugden is, waarin hy agterlykts blyft en die langzaamſt geleerd worden; zo moet men, zonder ſtrafheid, hem egter altoos beſchaamd maaken, en in eene ongemakkelyke beteuterdheid brengen, zo dikwils hy zig in de noodzaakelykheid heeft gebragt van te moeten zeggen, dat hy iets verlooren, vergeeten en niet bedagt heeft; 't welk doch eevenwel ontelbaare maalen zal moeten gebeuren. — Vergenoegzaamheid en Zelfs-verlochening zyn van groote aangelegenheid; te weeten:

ten: na het afflaan van eenig verzoek, en het weigeren of beletten van eenig plaiſier, moet hy zig leeren voegen naar zyn Lot, en het overſchietend Vermaak, dat nog voor handen is, gretig aanneemen, en welgetrooſt genieten. Toont hy Misnoegen; gy moet het niet vergoelyken, of hem trooſten; maar een oogenblik tyds gunnen, om zig te herſtellen van de Hartstogt, 'er u dan regtſtreeks tegen aankanten, en, daarna, geene de geringſte blyken van Ongeneugte meer gedoogen: of, anderſins, moet gy 'er geheel geen agt op ſlaan; zo dat hy merke, dat hy niemand kwelt, dan alleen zig zelven. Ten dien einde, moet men zig ook wagten van het inwilligen der ongepaſte Grilligheden, waarvan hy zelf geen wezenlyk nut of vermaak kan verwagten, als hy het onzydig beſchouwt; want hoe meer dit toegegeeven wordt, hoe meer hy ook noodig zal krygen, om te vreeden te blyven, en hoe meer teleurſtellingen en verdrietelykheden hem te wagten ſtaan, in 't vervolg, als zyne begeerten zig verder uitſtrekken, en hy met vreemden moet deelen. Op het voorſtellen van eenige byzondere begeerte, eenige

voorkeuze of tegenzin, — moet men altoos vraagen — waarom? Hy mag geene Walging huisveſten, of dezelve moet zig laaten beredeneeren. Zindelyk en rein te zyn over zyn Lighaam is noodig; maar noodiger is het —— tegenſtand te bieden aan grillige Viesheden in iets te eeten of aan te tasten: door Kloekheid van Ziel, moet hy die zwakheden te boven koomen, voor datze inwortelen en zo laſtig als onverwinnelyk worden. —— De Eerzugt moet niet geheel verdoofd en ſomtyds zelfs opgewekt worden; dewyl menze kan leiden tot eene Aanprikkeling ten goede, die eedel is, in vergelyking van veele andere beweegredenen; doch, alsze reeds vry ſterk is, moet menze niet al te zeer aanblaazen; dewylze dan eene bronwel van hartzeeren kan worden, in de volgende tydperken, waarin het dikwils kan gebeuren, dat hy onverdiende ſmaadheden moet draagen, welke den eerzugtigen kunnen vernielen, als hy den loopenden praat niet kan agterhaalen, en geene gelegenheid vindt om zig by een ieder te regtvaardigen. Men moet zeer zorgvuldig inteugelen den inwendigen

Hoog-

Hoogmoed, en de Trotsheid omtrent anderen. Hy moet niet zo geduurig toegejuicht worden, dat hy altoos over alles, voorbaarig en beſliſſchend, durft medepraaten: veeleer moet hy nu en dan nedergezet worden; op dat hy zyn oordeel leere wantrouwen, en zig niet aanmerke als zeer uitſteekend in verſtand; maar verneeme, dat anderen, in verſcheidene opzigten, hem nog voorbyſtreeven. Als hy wat verder opklimt, is het hem zeer goed, te verkeeren met dezulken, tegen welke hy opziet, welker meerderheid hy erkent, en die hem niet ſpaaren. Ook moet hy beſcheidene Vernederingen bezadigd kunnen ondergaan; op dat hy vooral niet ſtyfzinnig zy in altoos gelyk te willen hebben; maar zig gereedelyk overgeeve; want dan zal zyn gemoed naderhand niet doorpriemd en van ſpyt verteerd worden, als hy zig min bevallig heeft aangeſteld, of het ongeluk gehad van zig iets belagchelyks te laaten ontvallen, waarover hy ſcherts moet hooren: welke geſteldheid hem zeer veele ſmarten en twiſten kan beſpaaren, en groot gemak aanbrengen; terwyl de prikkel ondertuſſchen nog ſcherp genoeg kan

blyven. Om de Trotsheid omtrent anderen voor te koomen . en de Partydigheid in het onderſcheiden, – moet men eene goede Verknogting maaken van Denkbeelden en Gevoelens , omtrent het waare Voortreffelyke en Veragtelyke ; om de Eedelheid van Geboorte niet te verwarren met Eedelheid van Karakter , om de agtbaarheid van Perſoon te vinden by iemand , die zyne Goederen of Schoonheid van Lighaam heeft verloren ; om de innerlyke Waardy regt te ſtellen, den prys af te wenden van toevallige Omhangzels, de agting en naaryver te plaatzen op de wezenlyke Verdienſten , en die verdienſten te eerbiedigen zelfs in de geringſte menſchen; hem den Oorſprong aantoonende der verſchillende Rangen onder Schepzelen van dezelfde Natuur. —— Het beginzel van Geregtigheid , Billykheid en Eedelmoedigheid moet zeer kieſch en ſterk gemaakt worden. In het Spel, het uitdeelen der Portien , moet hy volkoomen eerlyk zyn : geene ſtille Bedriegeryen , hoe gering ook , moeten voor Klugten gehouden worden. De Winzugt , die hier te lande doch wel wil aarden , moet zuiver blyven : het

het behendig verkloeken der Medemakkers moet nimmer aangemoedigd worden. Is 'er, door ruiling, handel of geſchenk, iets bemagtigd; — terſtont moet de Regtvaardigheid der Verkryging eene ſtoffe worden van zorgvuldig onderzoek; om het eerlyke en eedelmoedige altoos te doen zegepraalen. Hiervan ſchiet my een behaaglyk voorbeeld te binnen, 't welk dit, in de Uitvoering, kan opheldéren. Een Zomer of twee geleden, hadt ik myn intrek genomen by goede Vrienden buiten de Stad. Op zekeren middag, zag ik, van myn kamer, een fraaije groote Vlieger over het huis nedervallen. Dit Speeltuig was aldaar toenmaals niet in gereedheid; doch, ſedert eenige dagen, ſterk begeerd van het Zoontje, zynde omtrent agt of negen jaaren. Hy hadt den prooi reeds vroeger in het oog; kwam 'er op toeſchieten; men haalde de lyn tot zig, en 'er ging een groot gejuich op. Een half uur daarna, liep ik naar beneden, 'er heet op zynde, om daar van een fraai hiſtorietje te helpen maaken, door het aantoonen van den regten Eigendom, tegen de Regtsgeleerdheid der

Knaapen, en door het opwekken van eedelmoedige gevoelens. Doch *Sophia* hadt alles reeds afgedaan, juist gelyk ik voorhadt: zy hadt haaren *Jacob* aldus overtuigd; en hem, door dergelyke redeneeringen, zonder byvoeging van eenige beloften, volkoomen bereidwillig gemaakt, tot het betoonen van de braafste Heuschheid. De bedrukte Eigenaar, namelyk, was 'er geweest, door den Tuinman weggezonden, doch door de Moeder te rug geroepen: de jonge Heer hadt den Prys, met een zesthalf tot noodig herstel, aan den armen Jongen, met de grootste bevalligheid, eigenhandig afgeleverd. Het nakyken geschiedde met betraande oogen; doch zonder eenigen zweem van Onlust wegens de uitspraak van de Moeder. Over den maaltyd, deeden onze toejuichingen de blyde voldoening op zyn gelaat, en tevens zulke zedekundige aanmerkingen uit zynen mond koomen, die ons allen een genoegen deeden smaaken, 't welk de keurigste spyzen niet konden geeven. —— Mildaadigheid dient ook vroeg geplant te worden; doch dan moet 'er tevens eenige Spaarzaamheid

heid plaats hebben. Het Kind moet eenige Waarde ſtellen in geld en goederen: daartoe behoort men hem te vertellen, hoe veele moeite van bewerken een ſtuk geld of eenig gereedſchap gekoſt heeft, voor dat het dus is geworden; hoe veel arbeids ſommige menſchen nog zouden doen, om het te verdienen; hoe veele kleinen één groot maaken. Van alles, wat hy begeert, moet hy niet altoos Overvloed hebben; zelfs dient men het meeſt gewaardeerde opzettelyk te bezuinigen en op prys te houden, om gelegenheid te hebben tot het oefenen zyner mildaadigheid in die zaaken. In dit aan te zetten, moet men zig van zyne Eerzugt bedienen, hem voorhouden, dat die uiterlyke goederen, ſchoonze die waarde hebben, eevenwel niet zyn te vergelyken by de waardy van de inwendige Heuſchheid des Gemoeds: dewyl de affchuwelykſte Booswigten zulke goederen ook wel magtig kunnen worden: hem verder beduidende, dat God eenen genoegzaamen Voorraad heeft geſchapen, om alle monden te voeden en alle lyven te dekken; maar dat dezelve on-

gelyk verdeeld is onder de menſchen, die in dezelfde betrekking ſtaan tot God; op dat de overvloed des eenen de behoeften des anderen zou vervullen; tot welke mededeeling men te gereeder moet zyn, door te overweegen, hoe veelvoudig de waarde wordt verdubbeld van het geſchenk, als het overgaat in de handen der nooddruftigen. —— Bovenal moet men het Medelyden indrukken, en de Wreedheden vervolgen in alle haare ſchuilhoeken; zo dat de Kinders dezelve verfoeijen, op allerhande wyzen, en 'er geen deel in willen neemen, zelfs omtrent de onaangenaamſte der bezielde ſchepzelen. Vliegen, Torren of Vogels nutteloos te plaagen — moet Zonde heeten: zy moeten begrypen, dat Pyn, by alles wat leeft, hetzelfde betekent, 't geen zy 'er door verſtaan, en letten op de Teekenen van die gewaarwording in de ſpraakelooze Dieren. Zy moeten dus leeren, tederlyk begaan te zyn met eens ieders rampen, en zig gulhartig te verblyden in de genoegens van anderen. — Dit moet gepaard gaan met leſſen over de algemeene Goedhartigheid, over de Zugt

om

om aan elk, en in alles, naar vermogen, genoegen toe te brengen: deeze Neiging moet men aanpryzen, als de ſchoonſte Hoedanigheid van eene redelyke Ziel; en hen doen bezeffen, dat men zig geduurig moet toeleggen, om verdriet te verminderen, en elkander het leven zo zagt te maaken, als mogelyk is; daar 'er doch altoos kwellingen en zorgen ten overvloede opkoomen, vooral wanneer men wat ouder begint te worden. —— Ter bevordering van deugdzaame Vriendelykheid en van Ruſte des Gemoeds, is het ook zeer noodig, dat men de Kinderen, door gepaſte aanmerkingen, gewenne tot het zagtmoedig, goedaartig en gemaatigd Oordeelen; om de gebreken der menſchen, en de mishandelingen, welke zy ons toebrengen, niet, haaſtig en met eene wrange verbittering, toe te ſchryven aan moedwillige Kwaadaartigheid en baldaadigheid; maar veel te ſtellen op rekening van hunne verkeerde wyze van denken en algemeene Zwakheden, — en deswegen gereed te zyn, om Verſchooningen op te zoeken en aan te neemen. Deeze plooi van denken

geeft een zeer groot gemak in het doorgaande beloop des levens; dezelve bewaart de kalmte des gemoeds; en alle braave en verſtandige menſchen bevinden, hoe langer hoe meer, dat de Gemaatigdheid zeer heilzaam is, in eene Waereld, vervuld met allerhande Wanbegrippen en bedorvene Zeden, welke wy egter vreedzaam moeten doortrekken. —— Gelyk men de Kinderen in 't algemeen moet ſterken tegen Bloôhartigheid, Vreeze en Kleinzeerigheid, en hen de Ongemakken gering leeren agten; — zo is het ook ten hoogſten noodig, de Ligtgeraaktheid te voorkoomen of te geneezen, en hen te harden tegen Verongelykingen: doch, om dit Oogmerk te bereiken, moet men hunne beuzelende Klagten niet haaſtig verwerpen, noch hen ongehoord afzetten en maar in het ongelyk ſtellen: want, hoe vuuriger en groothartiger de ziel is der Kinderen, hoe het hun ook harder valle, zulk een onbillyk vonnis op te kroppen, hoe gemelyker zy worden, en de agting tot de Ouders te ligter verliezen. 't Is niet om de Knikkers te doen, maar om de Geregtigheid —

wordt

wordt meermaalen tot een Voorwendzel gebruikt ; maar, zo de Kinders niet bekrompen zyn van Ziel, is het egter ook dikwils de Waarheid : zy zouden het Leed of de Schaade wel dulden ; maar begeeren flegts eene Verklaaring, welke zy kunnen overeenbrengen met het gezond Verftand, en met hunne zedelyke gevoelens van Braafheid en Regtmaatigheid. Deeze Gezetheid moet men niet lomp aantaften ; maar zig verledigen, om hun langmoedig uit te hooren, om het geval te ftellen zo als het waarlyk is, en dan, na eene billyke uitfpraak, eerft ernftig aantoonen, hoe fchoon, hoe eedel en bekoorlyk het nu eevenwel ware, dat geringe lyden te veragten, en zig vergeeflyk te betoonen ; hoe hoogwaardig, hoe beminnelyk het zou zyn, de fchulden voorbedagtelyk te vergeeven, en kwaad door goed te overwinnen ; — hoe lafhartig, daarentegen, hoe bekrompen en laag het zou weezen, zig aan hoofdigheid over te geeven. By zulke Gelegenheden, kan men hun, na dat alles geftild is, voorhouden, dat men over alle kleinigheden zo veel gerugts niet moet

maa-

maaken ; dewyl men alle menſchen , met welke wy te doen hebben , niet altoos kan overtuigen van de billykheid onzer eiſchen ; en, alſchoon men hen overtuige , dat het eevenwel niet in onze magt ſtaat , hen altyd tot het redelykſte over te haalen : weshalven men , in zulke gevallen , maar gemakkelyk moet toegeeven , zig vergenoegende met de getuigenis van het eigen geweeten , 't welk dan zegt , dat wy ons wyzer en beter gedraagen , dan anderen; 'er byvoegende, dat zulks dan tevens bekend is by den Allerhoogſten, en, deswegen, niet altoos behoeft bekend te zyn by de Menſchen. —— Dus moet men nimmer eenen ſleependen Haat , of Wraakzugt gedoogen ; maar denzelven met den wortel uitrukken ; ſchoon men de opvliegende Toorne wat geduldiger kan behandelen , en de wederkomſt des Verſtands afwagten. Doch, in deezen, moet men tevens onderzoeken , of de Haat eene eigenlyke Kwaadwilligheid zy , dan of 'er ſlegts Verontwaardiging ſchuile ; want , by de Verontwaardiging , is het noodiger , wat breeder te redeneeren, ter Overtuiging, dat de Belediging

diging is voortgekoomen uit Oorzaaken, die Verſchooning toelaaten, of Deernis vereiſchen: terwyl men, by den eigenlyken Wrevelmoed, geenen arbeid moet ſpaaren, om het ſtyve dier gevoeligheid ſpoedig te doen ſmelten, door eenen zuiveren gloed van overwinnende Goedhartigheid, die veel kragtiger is, en ook bevalliger uitblinkt, dan de natuurlyke Zagtheid der Ongevoeligen; hen, daarby, inzonderheid wapenende tegen de valſche Schaamte, die ſommigen tegenhoudt in het verzoenen; dewyl dit, by de medemakkers, voor Laf hartigheid wordt gehouden, ſchoon zy het inderdaad Grootmoedigheid moeſten noemen. — Op dezelfde wyze, dient men te waaken tegen alle Afgunſt, inzonderheid tuſſchen Broeders en Zusters; terwyl de Vaders en Moeders zelve zig zeer naauwkeurig moeten wagten voor allen ſchyn van Naamzugt en allerlei eenzydige Onderſcheidingen. — — Eindelyk, moeten de Ouders zig zeer ſterk verzetten, en eene groote Opſchudding maaken over alle Laagheden, valſche Ontſchuldigingen, Veinzeryen en Leugens; want het geringſte

ſte jokken, ten aanzien van het onderwerp, heeft altoos de natuur van Eerloosheid en Leugen, in jonge Kinderen ten opzigte van hunne volmagtige Ouderen, wanneer deeze, in goeden Ernſt, vraagen, om de Waarheid te verneemen. En, om dit werk te bevorderen, moet men wederom eene groote Inſchikkelykheid betoonen, op eene openhartige Belydenis van Schulden.

TWEEDE AFDEELING.

Over alle deeze Zaaken, kan men gemakkelyk eenige Zedeleſſen voordraagen; doch daarmede zyn de Kinderen nog geenzins gewonnen. Zeer veele Arbeid en Geduld moet men beſteeden, om dit alles kragtdaadig in te ſcherpen: en hiertoe zyn eenige Hulpmiddelen noodig, welke wy nu nog afzonderlyk zullen voorſtellen.

I. 't Is de voornaame Zaak, dat de Ouders de Harten der Kinderen aan zig naauw verbinden, en de twee groote Werktuigen van Ontzag en Liefde op

op hunne zyde trekken. Doorgaans wordt een van beide, Ontzag of Liefde, gewonnen, ten koſte van de andere, naar den verſchillenden Inborſt en de Zeden der Ouderen: en het is bezwaarlyk te bepaalen, welk verlies nadeeligſt zy te agten. Die agterhoudende wrange Strafheid, welke alle Lugthartigheid wegjaagt, en de Ouders altoos tot eenen Overlaſt maakt voor de Kinderen, ſchynt nogthans erger te zyn, dan de al te groote Gelykſtelling: doch die ſtuurſche Styfheid ſchynt ook thans meer ouwerwets te worden; zo dat beſchaafde lieden, hoe langer hoe meer, tot milde Zagtheid neigen. Ontzag en Liefde zyn egter beide noodig; doch de groote en bezwaarlyke Konſt beſtaat — in ze wel te temperen, naar de verſchillende tydperken. Eerſt, moet het Ontzag meeſt werken; daarna, de Liefde; en, wanneerze volwaſſen beginnen te worden, moet de gebiedende en gezag-voerende Vader de gedaante en het aanzien zoeken te verkrygen van eenen hoog-agtbaaren, overleggenden, raadgeevenden en aangenaamen Vriend; hy moet gedenken, dat zyn *humeur* nu reeds zo veel verſcho-

ſchoten is, dat hy zig zelven ſomtyds wel een weinig mag wantrouwen, in byzondere geſchillen met de Kinderen; vooral, indien hy zig anderzins overtuigd houdt, dat het deezen over 't algemeen niet ontbreekt aan Verſtand en Deugd: doch, voor dien tyd, moet men het Ontzag en de Liefde zorgvuldiger te ſamen zoeken te houden. Geduurende de eerſte Kindſchheid, moet 'er zeekerlyk groot Ontzag weezen; doch, naar maate zy verder koomen in jaaren en beſcheidenheid, moet het veeleer beſtaan in Agting, dan in Bevreesdheid: en dus is het Ontzag beſtaanbaar met de vertrouwelyke, gemeenzaame Genegenheid der Kinderen, die insgelyks ongekrenkt moet blyven. In het ernſtige, moeten de Ouders, deswegen, altoos ernſtig blyven, zonder ooit, door ſmeeken, hunne waardigheid te verzaaken; en zy moeten hunne eens-gegeevene Beveelen of Voorſtellen onverzettelyk vaſthouden, zonder, daarin, immermeer eenige moeite te ontzien; hoe nietig ook de onderwerpen, en hoe ongenegen zy mogten zyn tot het verwekken van beroerten. Nooit moeten Kinders ondervinden, datze,

datze, door huilen, dwingen, of zelfs door onheuſch aan te houden met verzoeken, iets verwerven: maar het behoort eene onſchendbaare Wet te zyn, dat zulks alleen genoeg is, om alle Hoop volſtrekt te vernietigen. Maar dan moeten de Ouders ook tevens zorg draagen, dat de Kinders hen nimmer angſtig vreezen, dan alleenlyk in 't geval van moedwillige Ongehoorzaamheid; op dat hunne Eerbied teder zy, en zy zeer aandoenlyk mogen worden wegens het Genoegen of Misnoegen, de Vrolykheid of Droefenis van hunne dierbaare Ouderen. Om zig, nu, tot zulke geliefde Vertrouwelingen te maaken van hunne eigene Kinderen, — behooren zy hen duidelyk te overtuigen, datze hen niet behandelen volgens een willekeurig Gezag: daarom is het beſt, alle onſmaakelyke beveelen ten minſten éénmaal, te beredeneeren, althans na dat de zes of agt eerſte jaaren zyn verſtreeken; om de Billykheid der Geboden te doen merken, indien zulks gevoeglyk kan geſchieden; en, wanneer de zaak het niet toelaat, zig, by de Kinderen, daarop te beroepen, datze nog niet bekwaam en bevoegd zyn,

om de redenen te begrypen; welke betuiging de Kinderen, die dus gewend zyn, in de byzondere gevallen, by wyze van Uitzondering, zeer wel zullen gelooven. Ook is het beſt, zig doorgaans niet te weigeragtig te betoonen. Het volſtrekt weigeren kan men dikwils beſpaaren, alsze iets begeeren, dat niet zo zeer onbehoorlyk is, als wel eene dwaaze Zinnelykheid, door hen, op eene vrolyke manier, vaſt te zetten wegens het niet kunnen aanwyzen van zulke redenen, als hun verzoek zouden behooren te billyken: dit kan men inrigten op zulk eene wyze, datze zig ſchaamen, daarop verder aan te houden, en van zelve van het ſtuk geraaken. Dus heb ik een Jongetje van zeven jaaren, door een vry langduurend, geduldig en vriendelyk praatje, gelukkig ontheven van de reeds ingewortelde noodzaakelykheid om altoos een brandend licht op zyne kamer te hebben, om geruſt alleen te kunnen ſlaapen, zonder vreeze voor yslyke nagtgezigten. De ſchaamte van daarover langer te redentwiſten, drong hem eindelyk, zyn beſt te doen, om de zotte benaauwdheid te overwinnen; 't geen,

't geen, in weinige weeken, geheel was afgeloopen. Men behoort, met Onderſcheiding, door de vingeren te zien, 't geen eigen is aan de natuur, in de vroegere jaaren; om het Kinderlyke in te ſchikken, de ſchuldelooze vermaaken niet ruwelyk te ſtooren; maar ſomwylen voort te helpen, en in dezelve deel te neemen. De Berisp-zugt is ten uiterſten onbehoorlyk; want, behalven dat het geduurig bedillen de Kinders ſomtyds gemelyk, en ſomtyds neerſlagtig maakt, — verbreekt het die kragt, welke zo zorgvuldig geſpaard moeſt worden; de invloed wordt geſpild; de Kinders worden gewend aan dat eentoonig Getalm, en verliezen de agting en liefde tot de Ouderen. ——— Het blykt deswegen, dat zy behandeld moeten worden met eene voorzigtige Vriendelykheid; om te weeg te brengen, datze nergens zo vrolyk, zo geruſt, zo vry en min ſchaamagtig zyn, als in het byweezen der Ouders; datze zulke groote Vertrouwelingen niet vinden, zelfs onder hunne Eevenjaarigen, datze geenerlei Geheimen by zig

houden ; maar alle innerlyke gedagten en dwaaze beweegingen onbeſchroomd durven blootleggen ; — want het is van zeer groot belang , dat die Opwellingen , eerſt , tot de Ouders gebragt worden , die dus altoos kunnen zien in de zielen der Kinderen , en aldaar tydig leezen , welke nuttige maatregelen zy dienen te beraamen.

II. Dit Middel in de hand hebbende , zal men de Jeugd ligtelyk kunnen leiden , en weinig moeite vinden , om zig wel te bedienen van den aandrang der Belooning en Beſtraffing. De Redelykheid , namelyk , van eenig bevel overtuiglyk getoond zynde , moet men hen nimmer bekoopen , ſchoon men hen wel onverbonden mag beloonen ; en men moet hen zeer zelden bedreigen ; maar het eerbiedend Ontzag en de Liefde doen werken. 't Is eene gewoone misſlag , dat de Ouders zig te zeer gewennen tot den ſtyl van Grootſpraak , Ophef en gemaakte Verwondering , by allerhande onverſchillige dingen , verſierſelen en ſpelen. Dergelyke Uitroepingen moeſten dus niet afgebezigd , maar meer geſpaard wor-

worden voor hun Zedelyk Gedrag, waarin niets ongemerkt of koelzinnig moet overgeſlagen, maar het goede van het kwaade, het eedelmoedige van het laaghartige zeer kragtig onderſcheiden worden. Kwytenze zig loffelyk, daar het hun moeite koſt; zo koomt de Vertooning van ongemeene Blydſchap te pas, als over eene zaak van groote Aangelegenheid; en, by het wangedrag, moet men zig bedienen van Droefenis, van bitter Beklag, en het magtig middel van Beſchaaming aangrypen, 't welk traanen kan uitperſſen van een ongeveinsd Leedwezen (*h*). —— Zo de Ouders waarlyk wenſchen het beginzel van Deugd te verheffen; zo ze hartelyk verlangen, dat 'er allengskens ook regte indrukzels van werkzaame Godzaligheid by hun krooſt mogen huisvesten; — dan behooren zy, onder het pryzen en laaken, voor hunne Kinderen, het altoos aan te merken als het

(*h*) *Pudore & Liberalitate liberos retinere Satius eſſe credo, quam Metu.*

TER. Adelph. Act. I. Scen. 1.

het allervoornaamſte, dat alle die handelingen ook van God gezien worden. By het ernſtig pryzen, is het uitſteekend heilzaam, dat de Ouders zig, hunnentwegen, zeer verheugd toonen wegens de Goedkeuring van den Hemelſchen Vader; terwylze hun, in de Beſchuldiging, voorhouden, hoe uitermaaten ſlegt het zy, eenig Misnoegen te geeven aan het hoogſte Wezen, hunnen Schepper, hunnen Weldoener en Zaligmaaker; en hoe zy zig over hen zouden bekommeren, indienze niet van gedrag veranderden. Dit zal aldus, niet alleen in de byzondere gevallen, een allerkragtigſt drangmiddel geeven tot gehoorzaamheid aan de begeerte der Ouderen; maar ook de kennis aangaande den Godsdienſt *praktikaal* maaken; het zal hun die vereiſchte hebbelyke Gevoeligheid des Geweetens toebrengen, welke hen, in 't vervolg, moet wapenen tegen de drogredenen der Vrygeeſten ten aanzien van het *praktikaale*; — en alzo, onder de menſchelyke middelen, onvergelykelyk meer uitwerken, dan het van buiten leeren van verſcheidene

Cate-

Catechismen: mits men zig ondertusſchen onthoude van zogenoemd heilig bedrog en van alle bygeloovigheden, die het goede naderhand wankelbaar zouden kunnen ſtellen. —— Deeze zagte Middelen zullen doorgaans voldoen, indien de Ouders dezelve maar vlytig en verſtandig aanwenden; en, zo lange deeze toereiken, zyn alle andere middelen geheel verwerpelyk. — Ondertuſſchen kan het, nu of dan, te pas koomen, dat de Ouders moeten overgaan tot Bedreiging en Tugtigingen: doch dit moet alleenlyk geſchieden over eene Hardnekkigheid, die onbuigzaam blyft, in weêrwil van volkoomene Overtuiging; nooit over reeds gepleegde Booſheden, zo 'er geene Bedreiging is voorafgegaan; en niet dan zeer zeldzaam over eene Agteloosheid, welke niet is te geneezen, door herhaalde waarſchuwingen. In deeze verdrietige Gevallen, moeten alle Ouders zig gewaarſchuwd houden, datze nimmer onbedagtzaam dreigen; maar wel degelyk vaſt ſtaan in hun voorneemen, om het gewiſſelyk te volvoeren, — en datze nooit be-

ginnen met de ſtraffe, zonder een onwrikbaar beſluit om zeekerlyk te overwinnen; want anderſins is het kaſtyden niet alleen vrugteloos; maar ook veragterend en ten uiterſten nadeelig. Voorts, moet dit geſchieden zonder eenige Gramſchap, en met de betooning van Droefheid; op datze merken, hoe het ouderlyk hart hier over kerme; terwyl men tevens zorg draagt, dat de Kinderen dan nergens Heul, Vertroofting of beteren Toevlugt kunnen vinden, dan by hunne eigene Ouderen. —— LOCKE heeft hierover breed, op verſcheidene plaatzen.

III. Maar, wyders, om den Invloed te behouden, en de Volgzugt ten goede te wenden, moeten de Ouders zelve goede Voorbeelden geeven, zig ſomtyds eenig bedwang opleggen, en vooral zorg draagen, dat de Kinders geene onderlinge Verdeeldheden merken. 'er Moet eene groote Deftigheid, in veele opzigten, bewaard worden, in de tegenwoordigheid der Kinderen; en, daar zulks niet kan geſchieden, dient men dezelve te rug te hou-

houden of weg te zenden. Men loopt groot gevaar en heeft ongelyk meer te vreezen, deeze kleinen te ergeren, dan agtbaare bejaarden (*i*). Daarom moet men, in hun bywezen, ſommige Vryheden beteugelen, zig onthouden van lugtige Aanmerkingen over 't geen de Kinderen moeten beſchouwen als eerwaardig en Godsdienſtig, voor zo verre zy nog niet juiſt kunnen onderſcheiden, en men behoort niet te ſchertzen over Ondeugden, welke zy bedeesdelyk moeten verfoeijen. In de Zeden, moet men naauwkeurig op het Eerbaare letten; om alle welluſtige denkbeelden, zo veel mogelyk is, te vertraagen, en de kuiſche ſchaamte ongeſchonden te bewaaren, zo wel in de Zoonen als in de Dogters; en zekere kwiſtige Overdaadigheden opzettelyk myden; dewyl de Kinderen dezelve meermaalen tot Tegenwerpingen omkeeren, en dewyl de agtervolgende Geſlagten doch geſtadig verder in Weelde vooruitſpatten.

IV. Ein-

(*i*) *Maxima debetur Pueris Reverentia. Si quid Turpe putas, ne tu pueri contempſeris annos.*
JUVEN. Sat. XIV.

IV. Eindelyk. Dit alles zou somtyds vry wel kunnen gelukken en toereiken, indien de Kinderen altoos verkeerden onder het oog der Ouderen, — indien deeze hunne Veranderingen van ſtap tot ſtap konden natreeden, en niets anders te doen hadden, dan alleen de Opvoeding te bezorgen. Doch hieromtrent zyn de Uitzonderingen en Gebreken menigvuldig; en dus moeten wy, ten aanzien der algemeenſte Afwykingen, nog gewagen van eenige te-regt-brengingen en Tegengiften. Hoe meer de Ouders zig verledigen, om hun Krooſt te houden onder hun eigen opzigt, — hoe heilzaamer het zeekerlyk is voor de Kinderen. In 't voorbygaan, heb ik wegens de Koſt-Schoolen alleenlyk te zeggen, datze my beeter voorkoomen, dan de Ouderlyke huizen, zo als dezelve by de meeſten metterdaad geſteld zyn; maar zeer veel ſlegter dan dezelve, indien de Ouders zig gedraagen volgens goede Voorſchriften. Dat de Kinders zeer vroeg met Speelmakkers verkeeren, zelfs die minder deugdzaam zyn en krakkeelzug-

zugtig, heeft zyne nuttigheid, om hun de Eigenzinnigheid te ontwennen, en hen buigzaam inſchikken te leeren: doch, zonder toevoorzigt, loopen zy altoos gevaar van Ontſteeking; dewyl een ieder der Makkers zyne onbehoorlyke kundigheden en gevoelens kan mededeelen; waardoorze de beſmettingen op elkanderen overplanten. De Vaders moeſten Vrienden voor hen tragten op te ſpeuren, en na te vorſchen, hoe ze den tyd te zamen doorbrengen. Zy behoorden Oppaſſers te hebben, tot dat hunne eigene beginzels gezet zyn, die de ſchaamte, het afgryzen en de verontwaardiging opwekken, alsze gemeenzaamer bekend worden met de Ondeugden; zynde dan reeds voorzien met wapenen, die de aanvallen der Verleidingen kunnen tegenhouden. ——— Doch het is onmogelyk, dit alles altoos zo effen te bezorgen en naauwkeurig te beletten. Ook kunnen de Ouders hen niet onttrekken aan de Huisgenooten en hun eigen Maagſchap; aan de genen, die koomen en gaan, wier Bermhartigheden niet zelden

wreed

wreed zyn en hen bevlekken ; — zo datze dikwils toevallig iets verneemen , 't welk geweerd moeſt worden. Insgelyks mag men wel ſtaat maaken , dat de Dienſtboden hen nu of dan ontſtellen , door vertelzels van Spooken , zelfs alſchoon men daarop de ſtraffe van Wegjaaging heeft gedreigd ; zo dat de Kinderen onderhevig worden aan Schrik , aan naare Droomen en Verbeeldingen , waarvan de Verſtandigſten zelve duurzaame Overblyfzels behouden. —— Het beſte , dat in deeze Verlegenheden nog kan geſchieden , is — de Kinders maar rondborſtig te onderhouden over de heerſchende Misvattingen en Zwakheden van alle zulke perſoonen ; om derzelver nadeelige Raadgeevingen , Inboezemingen en Voorbeelden verdagt te doen worden by de Kinderen ; en om hun eigen aanzien en geloofwaardigheid te ſtaaven ; zynde het doch nuttigſt , dat jonge Kinders hunne Ouders aanzien voor de wyſten en beſten der Stervelingen. Doch , voor zo verre dit ondertuſſchen aanleiding zou kunnen geeven

tot

tot een liefdeloos Oordeel en het veragten der naaſten ; zo moet men de Deugden dier menſchen insgelyks verheffen , en de aangewezene gebreken wederom wat bewimpelen , dezelve toeſchryvende aan gebrekkig onderwys , eenen ongelukkigen ſtand of geaartheid ; zo dat die medemenſchen veeleer beklag dan verſmaading verdienen ; terwyl zy zelve veel onverſchoonlyker zouden weezen , indienze zig denzulken gelykſtelden of hen navolgden , voor zo verre zy het voordeel van beetere onderregting ontfangen. — Dit alles moet men nog verder trekken , wanneerze veertien of vyftien jaaren bereiken. Is uw Zoon natuurlyk zagt , ſtil en ſchuldeloos van Inborſt , zo dat hy de Aanvegtingen naauwelyks gevoelt ; of blyft hy geduurig onder uw oog en aan uwe zyde , zonder in vryheid losgelaaten te worden ; — dan vindt zig alles gemakkelyk , uit het reeds verhandelde. Maar , heeft het tegengeſtelde hiervan plaats , dan kan hy niet langer een Kind blyven in het verſtand ten aanzien van het booze : daarom moet gy zelf hem het Bederf maar ont-

ontvouwen, 't welk in de waereld is; hem ſterken en behoorlyk uitruſten tegen die Smaadheden, welke hy, uit hoofde zyner eenvoudigheid en onnozelheid, nu en dan, te wagten heeft van de baazen in guiteryen, de doorleerden in ondeugd, en de welſpreekenden in ſlordige taal. —— De meergemelde Schryver der *Emile* heeft zeer wel aangemerkt, dat de verkeering in de beſchaafde maatſchappy de Luſten der Sekſen, doorgaans twee of drie jaaren, vervroegt, dat de Verbeelding vooruitloopt, en alzo het Gevoel ontydig opwekt; in plaats dat het traager natuurlyk Gevoel de nog ſlaapende Verbeelding behoorde wakker te maaken. Dus beginnen de heimelyke Luſten op te wellen, voor dat veele Ouders het weeten. Deeze zaak vereiſcht, daarom, eenige bedenking; vooral, naardemaal de Ontugt, in deeze tyden, althans niet ſchynt af te neemen; ſchoon de Dronkenſchap meer geweeken is naar de laagſte ſtanden. Stellen zy de vraag — van waar koomen de Kinderen? — te vroeg voor; dan moeten de Ouders hen uitſtel-

ſtellen, zo als reeds is gemeld, en hun meteen voorhouden, dat niemand hen zo zeer bemint, dat niemand zo bekwaam en gewillig is, om hen, wanneer het tyd wordt, te verlichten, als zy zelve; weshalven zy dienen te begrypen, datze niemand, buiten de Ouders, daarover moeten vraagen; te meer, wylze dan ook nog voor beſpotting hebben te vreezen. Alsze wat verder koomen, vermenigvuldigen de Verzoekingen; en de Ouders moeten, ten deezen opzigte, hunne Oplettenheid verdubbelen; om hen te wapenen tegen de ongekende Gevaaren. 't Is ſomtyds bezwaarlyk te bepaalen, of en wanneer het heilzaamſt zy, de Verzoekingen bekend te maaken; dan of men dezelve tot het uiterſte zorgvuldig moete bedekken. Dit is zeekerlyk onderſcheiden, naar de Bekwaamheid der Ouderen, en de Geſteldheid der Kinderen. Doch, over 't algemeen, ſchynt het zeer verre veiligſt, dat verſtandige Ouders zelve die zaaken ontvouwen, welke doch eerlang ten vollen gemerkt zullen worden. Zelfs zyn ſommigen van gedagten,

ten, dat men alle Verborgenheden moet ontſluiten, en dat men, in de waarſchuwende Verwittigingen, zyne Vooruitzigten niet te verre kan uitſtrekken. Over't geheel, is, dan, het openbaaren beſt; dewyl de Ouders alles kunnen voordraagen met de vereiſchte Deftigheid en op eene geſchikte Wyze; 't welk hierin van merkelyk gewigt is; want men bevindt dikwils, dat de redeneeringen der Ontleed- of Vroedkundigen de Verbeelding zo niet ontvonken, als de ſnaakſche Dubbelzinnigheden. Ook worden 'er dan tydige Vermaaningen en gepaſte Waarſchuwingen bygevoegd, die nadruk kunnen behouden, en bezwaarlyk van elders verwagt kunnen worden.

BESLUIT.

BESLUIT.

Met traagen gang, is myne penne, eindelyk, tot hier gekoomen, hebbende ik haar meermaalen opgehouden, nooit door gebrek aan invallen, die waaragtig en nuttig ſcheenen; maar door de moeijelykheid der Verkiezing uit de talryke ſchaaren der denkbeelden, en het beſchroomd-maakend bezef van het gewigt der zaak; dewyl, in de Jeugd, die gedugte *Criſes* geſchieden, welke de uiterſte Omzigtigheid in de Bediening vereiſchen, zelfs wanneer men zeer geruſt is wegens de Deugd der Geneesmiddelen, — de ontzaggelyke Uitwyzingen of Ontſcheidingen, welke veele hoedanigheden beſliſſchen, van welke het Lot, in den geheelen Leeftyd, en mogelyk in de Eeuwigheid zelve, grootelyks zal afhangen; — en dewyl de Opvoeding daaromtrent wel veel kan afdoen; maar egter zo zeeker niet gaat,

als de bewerkingen der lydende Lighaamen, welker inwendige geſteldheid genoeg bekend en beſtendig is. —— Zeekerlyk is 'er, volgens de opgaave, gehandeld over het Beſtuur van Verſtand en Hart; het Doelwit is wel te zien, in al het voorgeſtelde, en geen twyfel, of het Kind, dus metterdaad opgeleid, is gelukkig voor zig zelven, en nuttig voor anderen. *Ariſtus* is wakker, weetgierig, *origineel* in het onderzoeken, als een Nieuweling onder de Aard-burgers. Hy weet de dingen in den grond, of hy begrypt, hoe veel 'er aan zyne Kennis ontbreeke: hy is doordringend, onbelemmerd van oordeel, ryk in vindingen, en weet orde te brengen in zyne gedagten. Deeze begaafdheden zyn zo verre gebragt, als de Menſchelykheid toelaat; om datze langzaam groeiden, volgens de ſaaiſoenen der wyze Natuur, altoos geëerbiedigd door de dienſtbaare Konſt. Buiten de ſlaafagtigſte ſtanden, kunt gy geen werk, geen bedryf, geen beroep of levens-ſtaat aanwyzen, waarin dit hem geen voordeel kan geeven.

Hy

Hy is wezenlyk ervaaren in de dierbaare kennis der Godsdienſtige Waarheden: deeze pryzen zig by hem aan, naar gelang van haare innerlyke waarde: hy denkt 'er over met luſt, met ernſt, met gevoel, als een belanghebber. Het verwaarloozen van dezelve, de bittere Partyzugt en de halſtarrige Vooroordeelen zyn onder die Verſchynzels, welke hem meer verſteld doen ſtaan, dan alle andere Verkeerdheden onder de Zonne. De zedelyke Schoonheden bekooren zyne aandoenlyke Ziel boven alles. De Smaak is doorgaans keurig en zuiver. Zyn Geeſt is bekwaam tot werken, in ſtaat om veel af te doen, zonder zig te verſlyten. Hy vervangt zyn hoofdwerk door Uitſpanningen, die der menſchelyke natuure waardig zyn, altoos onſchuldig en veeltyds nuttig; — en deeze fraaije vermaakelykheden bieden zig geduurig aan, in zulk eenen overvloed, dat hy gevaar zou loopen van te zeer bevangen te worden door Geldzugt, indien hy, voor geld, eenen nieuwen aankoop konde doen van vrye uuren, — en, hy wordt ſtaag ryker in

uitgezogte Kundigheden, met de toeneemende jaaren. Zyn Hart, zyne Neigingen en zedelyke Gevoelens hebben dien Zwaai, die Kragt, dat Evenwigt, die Evenredigheid en Onderſchikking, welke 'er vereiſcht worden, om, onder goede niet alleen, maar ook onder min volmaakte, en zeer verſchillende Menſchen, geduurende het grootſte gedeelte van één ene eeuw, zo te verkeeren op Aarde, als meeſt geſchikt is ter bevordering van het onderlinge Welzyn; terwyl het gantſche beloop van alles zyne eigene Ziel inmiddels oefent en voorbereidt tot eenen onſterflyken Staat. Die gunſtige merken werden ingedrukt, toen de Ziel nog geheel week was; ze groeiden zoetvoerig, en werden beveſtigd, te gelyk met den aanwas zyner vermogens; eeveneens als de Letteren, die gefneden worden in de jonge Boomen. Hy ontfing, als 't ware, eenen natuurlyken Afkeer van de Ongeregtigheden, eenen vaſtgegroeiden Schroom voor het Kwaade, en eene kieſche Tederheid des Geweetens, gepaard

met

met Kloekmoedigheid; — welke de beſte Behoedmiddelen zyn, tegen alles, wat ontreinigt. Hy verkeeg eenen hebbelyken, en als aangeboorenen Aandrang tot de Deugd, die beſt geſchikt maakt tot het voortbrengen van veelerlei gewenſchte Vrugten; want de Menſchen worden doch meer beſtuurd, door gewoon-gewordene Aandoeningen des Harten, dan door koele Begrippen des Verſtands, die doorgaans los blyven, zonder dit ſteunzel; maar kragt bekoomen, door die Geſchiktheid van Ziel, welke de Opvoeding moet geeven, en welke Geneigdheden zig, by *Ariſtus*, nu uitſpreiden in duizend minzaame byzonderheden, in den ommegang en alle betrekkingen; welke byzonderheden onmiddelyk in het oog loopen, en waarvan de beknopte aanwyzing ons te verre zou vervoeren. Zyne Neigingen hebben, van jongs af, geleerd, zig zelve te buigen naar den wil van anderen: nu ſtaanze altoos gereed, om te gehoorzaamen aan haare eigene Reden, welke thans opvolgt in die Heerſchappy; zy beveſtigt zig ligtelyk op haa-

ren wettigen Zetel, terwyl de Onderdaanen reeds onderwerpelyk zyn geworden, en zy brengt alles tot dien Bloei en Volmaaktheid, welke, by mogelykheid, in den Menſch kan vallen. —————— Dus twyfel ik niet, of 'er is ter zaak geredeneerd over de bedoelde Stoffen. Maar het Voorſtel was inderdaad, — om, uit eene onnoemelyke menigte van goede Bedenkingen, de allerbeſte uit te zoeken, die tevens onderling beſtaanbaar zyn, met de meeſte mogelykheden en de minſte ſtrydigheden in de aanwending, — om diezelfde bedenkingen, in het opſtel, welvoeglyk te ſchikken, en dan te ſamen te dringen binnen de paalen eener Verhandeling tot eene Proeve. — Is het Beſtek hier goed? Is de Stand en Afmeeting van elk Deel afgepaſt naar zyn gebruik, en eevenredig aan zyn gewigt? Is het toelaaten en verzuimen der Stoffen, het uitwerken en flaauw aanleggen — met oordeel geſchied? en is alles eevenwel nog meeſt bezwangerd gebleven met toepaſſende Afleidingen, voor het grootſte Getal der Leezeren? ——

Dit

Dit moet uitgewezen worden, door de saamgevoegde beoordeelingen der bedrevene en onpartydige Mannen. —— Ik heb het bezwaarlyk gevoeld, in dit alles te ontwerpen. Ik zie duidelyk, dat een Huisvader, die zynen taak van naby beschouwt, die denzelven *in concreto*, omtrent de *Individua*, overziet, beraamende, hoe hy de kundigheden te pas zal brengen, in de voorkoomende gevallen, omtrent zyne kinderen, — en die alles geleezen heeft, wat ooit is geschreven, — dat zulk een Huisvader — nog zeer zou wenschen om een uitvoerig Geschrift, gepast naar zynen Levensstand en zyne byzondere Oogmerken. En ik ben verzeekerd, dat hy, na zulk eene nadere Onderregting, eevenwel nog een groot Uitvinder zou moeten blyven, en somtyds byna mismoedig kunnen worden; ten minsten indien hy zig, in zyne Gebeden, niet opbeurde door de hoop, dat God den Wasdom zal geeven. Dit vermindert geenzins de Nuttigheid deezer algemeene Opstellen; maar het toont, dat verschillende Hoofden hier

over

over moeten blokken ; dewyl elk zyne eigene Plaatzing heeft , en het voorwerp beſchouwt , uit eenen byzonderen Oogſtand. De verſcheidene Schikkingen , het verzetten van den Nadruk , en alle de Ongelykheden van het gezond verſtand der verſchillende Schryvers — moeten elkanderen helpen in de toepaſſing. — Daarom , gelyk ik hoop , dat het voorgeſtelde anderen zal kunnen dienſtig weezen ; — zo wenſch ik ook , geene mindere Verlichting te mogen ontfangen , over een Onderwerp van zulk eene uitgeſtrekte Aangelegenheid , van die Medearbeiders , welke hunne beſchouwingen thans der Maatſchappy overleveren.

Amſt. 31 *Dec.* 1764.

(III.)

(III.)

ANTWOORD

OP DE

VRAAG:

Voorgesteld door de *Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen*, te Haarlem:

HOE MOET MEN HET VERSTAND, EN HET HART VAN EEN KIND BESTIEREN, OM HET, TEN EENIGEN TYDE, EEN NUTTIG EN GELUKKIG MENSCH TE DOEN WORDEN?

DOOR

H. A. CHÂTELAIN.

Wien, op dit Antwoord, ten blyke van agting, eene Zilvere Medaille is toegeweezen.

RÉPONSE

à LA

QUESTION,

proposée par la

SOCIÉTÉ DE HAARLEM,

eû égard à la Maniere

dont on doit cultiver l'Esprit & le Cœur des Enfans, pour qu'ils deviennent des Hommes utiles & heureux. Par

H. A. CHÂTELAIN.

&c.

VERHANDELING OVER DE ZEDELYKE OPVOEDING.

't Geen de Opvoeding der Kinderen betreft, is van de algemeenſte, zoo wel als grootſte nuttigheid. Verhandelingen over deeze ſtoffe zullen nog-

---

RÉPONSE À LA QUESTION

propoſée par la *Société de Haarlem*, eû égard à la Maniere

dont on doit cultiver l'Eſprit & le Cœur des Enfans, pour qu'ils deviennent des Hommes utiles & heureux.

Ce qui concerne l'Education des Enfans, eſt de la plus générale, comme de la plus grande utilité. Des Ouvrages ſur cette matière ne feront nu-

nogthans alleen geleezen worden door die ſoort van luiden, in allerlei Staaten, die weeten te denken. Voor zulke luiden nu behoeft men niet uitvoerig te zyn. 't Is genoeg hun een ontwerp van Opvoeding aan te bieden, beſtaande uit raadgeevingen, die elk verſtandig Leezer zal *toepaſſen*, *ploojen* of *inkorten*, *volgens de jaaren* der Kinderen, die opgevoed moeten worden, *hunne bekwaamheid*, *hun karakter*, *hunnen toeſtand*, *en de oogmerken*, *die men zig met hun voorſtelt.* Deezen voet heb ik derhalven gehouden in dit Antwoord, op de Vraage, voorgeſteld door de *Maatſchappye te Haarlem*, noopens *de manier*, *waarop men het verſtand en 't hart der Kinderen moet beſtieren*, *op dat zy nuttige en gelukkige Menſchen moogen worden.*

Dan,

anmoins lûs que par cet ordre de gens, dans tous les états, qui ſavent penſer. Pour de telles gens, de grands détails ne ſont pas néceſſaires. Il ſuffit de leur préſenter un Plan d'Education par voye de Conſeils, que chaque Lecteur intelligent *appliquera*, ou *modifiera*, ou *reduira ſelon l'âge*, *la capacité*, *le caractere*, *la ſituation*, & *la deſtination* des Enfans qu'il s'agira d'élever. C'eſt la méthode, que l'on a ſuivie dans cette Réponſe â la Queſtion, propoſée par la *Société d'Haarlem*, eû égard à la Maniere, *dont on doit cultiver l'eſprit & le cœur des Enfans*, *pour qu'ils deviennent des Hommes utiles & heureux.*

Mais

Dan, voor zoo veel, aan den eenen kant, de beſtiering van het verſtand en 't hart der Kinderen vooraf eenige kundigheden en geſchiktheden vordert in de Perſoonen op welken deeze gewigtige zorg ruſt; en dewyl, aan de andere zyde, de verhandelingen over de Opvoeding, die het licht zien, luttel zeggen van derzelver aanhang en vervolg, heeft de begeerte, om nuttig te zyn, my bewoogen, hier deeze verſcheiden voorwerpen in aanmerking te neemen. Zonder eene nette kennis van 't geen 'er tot eene goede Opvoeding vereiſcht wordt in hun, dien dezelve betrouwd is, zullen de Kinders kwalyk opgevoed worden, en hunne Opvoeding zou niet voltooid zyn, indien derzelver aanhang en vervolg verwaarloosd wierden.

Ik

Mais, comme d'un coté, la culture de l'eſprit & du cœur des Enfans demande préalablement des lumieres & des diſpoſitions dans les Perſonnes chargées de ce ſoin important; & que d'autre part, les Ouvrages ſur l'Education diſent peu de choſe de ſes dépendances & de ſes ſuites, le deſir de ſe rendre utile a engagé à conſiderer ici ces divers objets. Sans une connoiſſance exacte de ce qui eſt requis, pour la bonne Education, en ceux qui s'en chargent, les Enfans ſeront mal élevez; & leur Education ne ſeroit pas achevée, ſi on en négligeoit les dépendances & les ſuites.

Ik beſchouw derhalven de Opvoeding in drie verſcheiden betrekkingen:

I. IN BETREKKING TOT DE PERSOONEN, WELKEN ZY BEVOLEN IS.

II. IN BETREKKING TOT DE PERSOONEN, WELKEN ZY TEN VOORWERP HEEFT.

III. IN BETREKKING TOT EENIGE ZAAKEN, DIE EEN VERVOLG VAN DEZELVE ZYN.

I. DE

On conſidere donc l'Education ſous trois faces différentes:

I. RÉLATIVEMENT à CEUX QUI EN SONT CHARGEZ.

II. RÉLATIVEMENT à CEUX QUI EN SONT LES OBJETS.

III. RÉLATIVEMENT à CE QUI EN EST UNE SUITE.

I. L'EDU-

I.

DE OPVOEDING

beſchouwd in betrekking tot de Perſoonen, welken zy bevolen is.

1. *De Zorg van de Opvoeding der Kinderen is een onvermydelyke pligt.*

Is iemant Vader? Hy moet de pligten van een Vader *willen* volbrengen.
Hy moet zyne Kinders toewyden aan God, het Vaderland, en de Maatſchappye.
Hy moet zig benaarſtigen ter verkryging van de noodige kundigheden en begaafdheden.

Hy

I.

L'ÉDUCATION

conſidérée rélativement à ceux qui en ſont chargez.

1.

Le ſoin de l'Education des Enfans eſt un devoir indiſpenſable.

Eſt-on Pere? Il faut *vouloir* en remplir les devoirs.
On doit conſacrer ſes Enfans à Dieu, à la Patrie, & à la Société.
Il faut travailler à acquérir les lumieres, & les talents requis.

Hy moet, ten dien einde, boeken leezen, die over de Opvoeding handelen,

—— ſpreeken met luiden, die dit ſtuk verſtaan,

—— de ondervinding raadpleegen,

—— 't geen hy anderen, omtrent de Opvoeding, ziet doen, en hoort zeggen, in de ſchaal der gezonde reden weegen,

—— geene valſche vooroordeelen aanneemen,

—— de in zwang gaande gebruiken onderzoeken,

—— zyne eigen overdenkingen en waarneemingen by het licht voegen, dat hy langs deeze verſcheiden wegen verkreegen heeft.

Hy

Il faut, pour atteindre ce but, lire des Livres qui traitent de l'Education,

- - - - converſer avec des perſonnes qui entendent cette matiere,

- - - - conſulter l'expérience,

- - - - peſer au poids de la ſaine raiſon, ce que l'on voit faire aux autres, & ce que l'on leur entend dire au ſujet de l'Education,

- - - - ne pas admettre de faux préjugez,

- - - - examiner les uſages établis,

- - - - joindre ſes propres réflexions & ſes obſervations aux lumieres acquiſes par ces différentes voyes.

Il

Hy moet zyne eigen gedagten niet volgen, dan met een verſtandig mistrouwen.

Om 't meeſte nut te trekken uit alles, wat men over de Opvoeding gedagt, geleezen en gehoord heeft, behoort men hetzelve by een te verzamelen. En

De beſte wyze is een uitvoerig ontwerp van Opvoeding op te ſtellen.

2. *Welke Perſoonen de Zorg der Opvoeding al betreft.*

Deeze zorg raakt eigenlyk den VADER, welken de natuur daar toe verpligt; en deeze verpligting is meer of min ſterk, naar maate hy tyd en begaafdheden heeft.

Dee-

Il faut ne ſuivre ſes propres idées qu'avec une défiance raiſonnable.

Pour retirer la plus grande utilité de tout ce que l'on a penſé, lû, & entendu dire ſur l'Education, il convient de le recueillir : Et

La meilleure Méthode eſt de dreſſer un PLAN détaillé d'Education.

2.

Qui ſont ceux, que le ſoin de l'Education concerne.

Ce ſoin concerne proprement le Pere, à qui la nature en impoſe l'obligation : & cette obligation eſt plus ou moins étroite, à proportion de ſon loiſir & de ſes talents.

Deeze zorg betreft ook de Moeder. Zy begint de Opvoeding, en behoudt op dezelve eenen grooten invloed.

Deeze zorg raakt, gedeeltelyk, de Minnen, de Baakers, de Dienſtbooden, en de Leermeeſters. Deeze verſcheiden Perſoonen, loon trekkende van hun, welken zy dienen, zyn gehouden de pligten, hun, ten aanzien der Opvoeding, bevolen, waar te neemen.

Byzonderlyk raakt deeze zorg de *Gouverneurs* en *Gouvernantes*. Die aanvaarden dezelve vrywillig; 't is hun byzonder beroep, en zy ontfangen 'er vergelding voor.

3. *Van*

Ce ſoin concerne auſſi la Mere. Elle commence l'Education; elle y conſerve une grande influence.

Ce ſoin concerne, en partie, les Nourrices, les Gardes, les Domeſtiques, les Maîtres ou les Précepteurs. Ces diverſes Perſonnes étant aux gages de ceux qu'elles ſervent, ſont tenues de remplir les devoirs, rélatifs à l'Education des Enfans, qui leur ſont impoſés.

Ce ſoin concerne particulierement les Gouverneurs & les Gouvernantes. Ces Perſonnes s'en chargent volontairement, c'eſt leur profeſſion particuliere, & elles retirent une retribution.

3. *Van de Pligten der geenen, die Kinders opvoeden moeten.*

Deeze pligten zyn tweeërlei. Sommigen zyn allen gemeen. Anderen raaken elk in 't byzonder.

De pligten, aan Vader, Moeder, en *Gouverneur* gemeen, zyn onderwys, voorbeeld, en een beſtendig oogmerk, om 't meeſte nut des Kinds te bezorgen.

Byzondere pligten van den Vader.

't Geen ontbreekt aan de bekwaamheid der Perſoonen, die in de Opvoeding zyner Kinderen gebezigd worden, moet hy 'er byvoegen.

Hy

3.

Des Devoirs qu'ont à remplir ceux qui ont des Enfans à élever.

Ces devoirs ſont de deux ſortes. Il y en a de communs à tous. Il y en a de particuliers à châcun.

Les devoirs communs au Pere, à la Mere, & au Gouverneur, ſont l'inſtruction, l'exemple, & une intention conſtante de procurer le plus grand bien de l'Enfant.

Devoirs particuliers du Pere.

Il doit ſuppléer à l'incapacité de ceux qui ſont employez dans l'Education de ſes Enfans.

Hy moet dezelven onderwyzen, vormen en verbeteren.

Hy moet hun 't ontwerp van Opvoeding, dat hy zig voorgeſteld heeft, ſmaaklyk maaken, en hen 't zelve doen volgen.

Hy moet den voortgang der Opvoeding geduurig gadeſlaan.

Hy moet de uiterſte omzigtigheid gebruiken in 't verkiezen van een *Gouverneur*, aangezien 't groot belang deezer verkiezing, en de misſlagen, die, gemeenlyk, daaromtrent, begaan worden.

Hy moet de handen in een ſlaan met den *Gouverneur* van zyn Zoon, 't onaangenaame van zynen ſtaat wegneemen, hem tot zyn vrind maaken, voordeel doen met zyne kun-

Il doit les inſtruire, les former, & les corriger.

Il doit leur faire goûter, & leur faire ſuivre le Plan d'Education qu'il s'eſt propoſé.

Il doit avoir conſtamment l'œuil ſur la marche de l'Education.

Il doit donner une extrême attention au choix d'un Gouverneur, vû l'importance de ce choix, & les fautes, que l'on commet d'ordinaire à cet égard.

Il doit agir de concert avec le Gouverneur de ſon Fils, lui rendre ſon état agréable, en faire ſon Ami,

kundigheden, en zyne dienſten vergelden.

Byzondere pligten van de MOEDER.

Die beſtaan, zoo lang zy haaren Man behoudt, alleen hierin, dat zy met hem wel overeenſtemme omtrent het ſtuk der Opvoeding, en 't gebruik der middelen daar toe dienende.

Byzondere pligten van den *Gouverneur.*

Dikwils by zyn Opvoedeling zyn.

Geene bezigheden noch liefhebberyen hebben, die aan deszelfs Opvoeding eenig nadeel kunnen doen.

4. *Van*

Ami, profiter de ſes lumieres, récompenſer ſes ſervices.

Devoirs particuliers de la Mere.

Ils ſe bornent, tant qu'elle conſerve ſon Epoux, à être bien d'accord avec lui ſur l'article de l'Education, & ſur l'emploi des moyens.

Devoirs particuliers du Gouverneur.

Etre fréquemment avec ſon Eleve.

N'avoir ni occupations, ni gouts qui puiſſent porter quelque préjudice à ſon Education.

4. *Van de noodige Geſchiktheden en Begaafdheden, om eene goede Opvoeding te geeven.*

Een *Gouverneur* (*) moet een verlicht verſtand en teder hart hebben.

Hy moet de kunſt bezitten, om zig van zyne kundigheden en aandoeningen te bedienen.

Hy moet, eenigerwyze, tot de Opvoeding eene byzondere roeping hebben.

Hy moet iets groots verwagten van de Kinderen, die hy zal opvoeden.

Zyn

(*) *'t Is klaar, dat de meeſten deezer raadgeevingen ook de Ouders betreffen.*

4.

Des Dispoſitions & des Talents néceſſaires pour donner une bonne Education.

Un Gouverneur (*) doit avoir des lumieres dans l'eſprit, & des ſentimens dans le cœur.

Il doit poſſeder l'art de ſe ſervir de ces ſentimens, & de ces lumieres.

Il doit avoir, en quelque ſorte, une vocation marquée pour l'Education.

Il doit concevoir de grandes eſpérances des Enfans qu'il a à élever.

Sa

(*) *Il eſt clair, que la plupart de ces conſeils concernent auſſi le Pere & la Mere.*

Zyn beroep vereiſcht ongemeene oplettendheid,
—— groote voorzigtigheid,
—— veel buigzaamheid in 't verſtand,
—— veel zagtheid in 't karakter,
—— beredeneerd geduld,
—— groote genegenheid voor de Kinderen,
—— yver voor hunne belangen,
—— gevoeligheid omtrent hunne vorderingen,
—— volharding in zyne zorgen.

Om *de genegenheid* zyner Opvoedelingen te winnen, moet een *Gouverneur*
dikwils by hen zyn,
niet altoos eene gebiedende houding en taal gebruiken,
hen niet bedillen over beuzelingen, hun

Sa Profeſſion exige une extrême attention,
- - - - beaucoup de prudence,
- - - - de la ſoupleſſe dans l'eſprit,
- - - - de la douceur dans le caractere,
- - - - une patience réfléchie,
- - - - de l'attachement pour les Enfans,
- - - - du zèle pour leurs intérets,
- - - - de la ſenſibilité à leurs progrès,
- - - - de la perſévérance dans ſes ſoins.

Pour ſe concilier *l'affection* de ſes Eleves, il faut qu'un Gouverneur
ſoit ſouvent avec eux,
n'aye pas toujours l'air & le ton impérieux,

ne

hun niet, zonder reden, laſtig vallen,
hen voorkomen in 't geen zy begeeren,
zig met hun weeten te vermaaken,
hun vrindſchap bewyzen,
geen onderſcheid tuſſchen hen maaken,
hen ſomtyds als verſtandige menſchen behandelen,
hen meer beſtraffen by wege van raadgeeving, dan by wege van gezag,
ſomtyds hun oordeel afvraagen.

Om *het vertrouwen* zyner Opvoedelingen te winnen, moet een *Gouverneur*
hen nooit bedriegen,
altoos naar waarheid en met wysheid tot hen ſpreeken,
al-

ne les chicane pas ſur des riens,
ne les gêne pas ſans raiſon,
les prévienne dans ce qu'ils ſouhaitent,
ſache s'amuſer avec eux,
leur témoigne de l'amitié,
ne faſſe aucune diſtinction entre eux,
les traite quelquefois en perſonnes raiſonnables,
les reprene plus par voye de conſeil, que par voye d'autorité,
demande quelquefois leurs avis.

Pour gagner *la confiance* de ſes Eleves, il faut qu'un Gouverneur
ne les trompe jamais,
qu'il leur parle toujours raiſonnablement & avec ſageſſe,

qu'il

altoos bereid zyn, om hen te helpen, en ſpoedig te helpen,
hunne moeilykheden verligten,
met beſcheidenheid gebruik maaken van de geheimen, die zy hem toevertrouwen,
hen niet neerſlagtig maaken door ſpotternyen of berispingen in 't openbaar.

Om *den eerbied* zyner Opvoedelingen te verwerven, moet een *Gouverneur* zig niets in hunne tegenwoordigheid inwilligen, dat hem verlaagt,
hen by gelegenheid den op reden gegronden voorrang, die hem toekomt, doen bemerken,
zyne gemeenzaamheid met eene verſtandige deftigheid maatigen,
ſom-

qu'il ſoit toujours diſpoſé à les aider & à les aider promptement,
qu'il les ſoulage dans leurs peines,
qu'il uſe diſcretement des confidences, qu'ils lui font,
qu'il ne les intimide pas par de railleries, ou par des cenſures faites en public.

Pour s'attirer *le reſpect* de ſes Eleves, il faut qu'un Gouverneur
ne ſe permette devant eux, rien qui l'aviliſſe,
qu'il leur faſſe ſentir dans l'occaſion, la prééminence ſur eux, fondée en raiſon, qui lui revient,
qu'il tempere ſa familiarité par une gravité raiſonnable,

ſomtyds blyken van agting vorderen, en daarop, als 't noodig is, weeten aan te dringen.

Om zyne Opvoedelingen *Gehoorzaamheid* te leeren, moet een *Gouverneur*
de reden en billykheid volgen in 't geen hy gebiedt en verbiedt,
zyne Opvoedelingen gewennen, om zig de dingen maar eens te laaten zeggen,
hen ſpoedig leeren gehoorzaamen,
zig onthouden van dreigementen, die niet uitgevoerd zullen worden,
hun toonen, dat ſchreien, pruilen, en dwingen, niets by hem vermoogen,
geenerleie grilligheid van hun inſchikken,

hen

qu'il exige quelquefois des égards & qu'il ſache y inſiſter quand il le faut.

Pour former ſes Eleves à *l'Obeïſſance*, il faut qu'un Gouverneur
ſuive la raiſon & l'équité dans ſes ordres & dans ſes défenſes,
qu'il accoutume ſes Eleves à ne ſe faire dire les choſes qu'une fois,
qu'il les habitue a obeïr promptement,
qu'il s'abſtienne de menaces non exécutées,
qu'il leur montre, que les larmes, les bouderies, & les importunités ne gagnent rien ſur lui,
qu'il ne leur paſſe aucune fantaiſie,

qu'il

hen gewennen te ontfangen zonder vraagen,
hun niet toeſtaan 't geen hun eens geweigerd is,
niet dulden dat anderen 't hun toeſtaan,
de verbinteniſſen van vrindſchap, die zyne Opvoedelingen met anderen moogen hebben, gebruiken, om hen zulke dingen te doen verrigten, waar in zy anders een weerzin zouden hebben.

In het *Kaſtyden* moet een *Gouverneur* bedagt zyn,
om nooit ſchaadelyke kaſtydingen te gebruiken,
om tot ſlagen, en vooral tot de geeſſeling, zelden te komen,
om

qu'il les accoutume à recevoir ſans demander,
qu'il ne leur accorde point ce qui leur a été refuſé une fois,
qu'il ne permette pas que d'autres le leur accordent,
qu'il ſe ſerve des amitiez que leurs Eleves peuvent avoir pour d'autres, pour leur faire exécuter ce à quoi ils auroient de la repugnance.

Dans l'inflíction des *Châtiments*, un Gouverneur doit obſerver
de n'uſer jamais de châtiments nuiſibles,
d'en venir tres rarement aux coups, ſur tout au fouët,

om nooit met drift te ſlaan,
om zyne Opvoedelingen nooit te ſchelden,
om met hun te redeneeren in de tusſchenpoozen,
om hun te kennen te geeven, dat hy hen niet kaſtydt, dan met tegenzin en alleen ten hunnen beſte,
om de ſtraffen evenredig te maaken aan de misdaaden,
om die ſoort van ſtraffe te gebruiken, waar van zyn Opvoedeling 't meeſte gevoel heeft,
om, in geval van hardnekkigheid, de kaſtyding niet te doen ophouden, voor dat hy dezelve getemd heeft,
om niet ſtraks na de kaſtyding te vergeeven.

In

de ne frapper jamais avec paſſion,
de ne dire jamais d'injures à ſes Eleves,
de raiſonner avec eux dans les intervalles,
de leur témoigner qu'il les châtie à regret & pour leur bien,
de proportionner les punitions aux manquements,
de ſe ſervir de la ſorte de punition, à la quelle ſon Eleve eſt le plus ſenſible,
de ne pas faire ceſſer le châtiment, en cas d'opiniatreté, qu'il ne l'aye domptée,
de ne pas pardonner d'abord après le châtiment.

Dans

In het uitdeelen van *Belooningen* moet een *Gouverneur* in agt neemen,
om niet al te dikwils belooningen toe te ſtaan,
om niet te beloonen met wisjewasjes,
om zyne Opvoedelingen hunne belooningen te doen vinden in de betragting van hunnen pligt,
om hen te beloonen met vermeerdering van vrindſchap en vertrouwen.

5. *Denkbeeld, welk de Ouders van de Opvoeding moeten maaken.*

Opvoeding is de kunſt van de beſte middelen te gebruiken, om 't Lighaam

Dans la diſtribution des *Récompenſes*, un Gouverneur doit obſerver
de n'en accorder pas trop fréquemment,
de ne point récompenſer par des bagatelles,
de faire trouver, à ſes Eleves, leur récompenſe dans l'acquit de leurs devoirs,
de les recompenſer par plus d'amitié & de confiance.

5.

Idée que les Parens doivent ſe faire de l'Education.

L'Education eſt l'art d'employer les meilleurs moyens

haam gezond en ſterk te maaken, den Geeſt te verlichten en met aangenaame en nuttige kundigheden te verſieren, 't Hart te zuiveren en deugdſaam te maaken, en eene welvoegende, ongedwongene en bevallige Uitwendigheid te bezorgen.

't Oogmerk der Opvoeding is de Natuur te helpen, te verbeteren en te volmaaken.

De Opvoeding moet de Natuur ten voorbeelde neemen.

Zy moet, meeſtal, langzaam geſchieden.

Somtyds moet zy verſneld worden.

Altoos moet zy geſchikt zyn naar de jaaren der Kinderen, hun verſtand, hun vernuft, hunnen ſtaat, en de oogmerken, die met hun bedoeld worden.

De

pour rendre le Corps ſain & vigoureux, pour éclairer l'Eſprit & l'orner de connoiſſances utiles & agréables, pour purifier le Cœur & le rendre vertueux, & pour procurer un Extérieur décent, de l'aiſance & des graces.

Le but de l'Education eſt d'aider, de corriger, & de perfectionner la Nature.

l'Education doit prendre la Nature pour modele.

Elle doit ſe faire, pour l'ordinaire, lentement.

Quelquefois elle doit être accélérée.

Toujours doit elle être aſſortie à l'âge, à l'eſprit, au génie, à la condition, & à la deſtination des Enfans.

Les

De wetten der Opvoeding moeten in zekere maate gerigt worden naa de beginſels van het Staatsbeſtier.

't Gewigt en de noodzaaklykheid eener goede Opvoeding worden beweezen uit derzelver Gewrogten. Zy dient, om de gezondheid te bewaaren, 't geſtel te verſterken, en natuurlyke gebreken voor te komen, of te verbeteren: Zy verlicht het verſtand, breidt het vernuft uit, en ontzwagtelt de begaafdheden: Zy ſtelt ons in ſtaat, om te behaagen, en om bemind te worden, terwyl wy ons beminnelyk maaken: Zy buigt den wil ten goede, doet deugdzaame hebbelykheden verkrygen, maakt de moeilykſte pligten gemakkelyk, en boezemt verheven gevoelens in.

't Ge-

Les Loix de l'Education doivent être, juſqu'à un certain point, rélatives aux principes du Gouvernement.

l'Importance & la néceſſité de la bonne Education ſe prouvent par ſes effets. Car elle contribue à entretenir la ſanté, a fortifier le tempérament, à prévenir ou à corriger les défauts naturels: Elle éclaire l'eſprit, étend le génie, développe les talents: Elle forme à plaire, & à être aimé en ſe rendant aimable: Elle plie la volonté au bien, fait contracter des habitudes vertueuſes, rend legers les devoirs les plus pénibles & inſpire de grands ſentimens.

't Gewigt en de noodzaaklykheid eener goede Opvoeding worden beweezen uit de jammerlyke gevolgen eener kwaade. Deeze gevolgen kunnen zyn, verzwakking van de beſte geſteltenis, eene ſchandelyke onweetendheid, uitdooving des vernufts, begraaving der bekwaamheden, ſchaadelyke denkbeelden, kwaade manieren, verderflyke hebbelykheden, ondeugende neigingen, eigenlyk zoo genoemde ondeugden, hartzeer, en elende.

Eene goede Opvoeding heeft voor hun, welken de zorg daar van is toevertrouwd, haare zwaarigheden, ontſtaande uit het geen men noemen kan de natuurlyke gebreken der Kinderen, gelyk *botheid*, *losheid*, *onbedagt-*

l' Importance & la néceſſité de la bonne Education ſe prouvent par les funeſtes ſuites de la mauvaiſe. Ces ſuites peuvent être, l'affoibliſſement de la meilleure conſtitution, une ignorance honteuſe, l'extinction du génie, l'enſouïſſement des talens, de pernicieuſes idées, de mauvaiſes manieres, de funeſtes habitudes, des penchants vicieux, des vices proprement dits, des chagrins & des malheurs.

La bonne Education a ſes difficultez pour ceux à qui le ſoin en eſt confié, les quelles naiſſent de ce que l'on peut nommer les défauts phiſiques des Enfans, comme la *ſtupidité*, la *légéreté*, l'*inapplication*: & de ce que

dagtſaamheid, en uit het geen men hunne zedelyke gebreken kan noemen, gelyk *luiheid*, *een agterhoudende aart*, *ongevoeligheid*, *boosaartigheid*, *hardnekkigheid*.

De zwaarigheden, die zy, welken de zorg der Opvoeding betrouwd is, ondervinden, zyn, in 't algemeen geſproken, niet onoverkomelyk.

Men verkrygt de vereiſchte kundigheden, ongevoelig.

Oeffening en gewoonte maaken alles gemakkelyk.

De pligten worden beurt om beurt waargenomen.

De dingen ſchynen minder moeilyk, als men 'er zyn pligt en vooral zyn luſt van maekt.

De

que l'on peut nommer leurs défauts moraux, comme la *pareſſe*, un *caractere caché*, l'*inſenſibilité*, la *méchanceté*, l'*opiniatreté*.

Les difficultez, qu'éprouvent ceux à qui le ſoin de l'Education eſt confié, ne ſont, généralement parlant, pas inſurmontables.

Les lumieres s'acquierent inſenſiblement.
l'Exercice & l'habitude rendent tout aiſé.
Les devoirs s'obſervent tour à tour.
Les choſes paroiſſent moins difficiles, lorque l'on s'en fait un devoir, & ſur tout un plaiſir.

De waarſchynlykheid van een goeden uitſlag doet de hinderpaalen uit den weg ruimen.

Men heeft aanmoedigende beweegredenen.

Men heeft magtige hulpmiddelen.

De Opvoeding kan niet te vroeg begonnen worden.

De zorg voor de Kinderen behoorde zelfs hunne geboorte voor te gaan.

Welken zyn niet de nadeelen, die het verwaarloozen der eerſte Opvoeding na zig ſleept!

6. Men

La probabilité du ſuccès fait ſurmonter les obſtacles.

On a des motifs encourageants.

On a de puiſſants ſecours.

l'Education ne ſauroit commencer trop tôt.

Les ſoins pour les Enfans devroient même précéder leur naiſſance.

Quels inconvénients n'entraine pas après ſoi une prémiere Education négligée!

6. *Men moet even zoo veel zorg draagen voor de Opvoeding der Meisjes, als voor die der Jongens.*

De Opvoeding der Meisjes wordt verwaarloosd.

Belang van haare Opvoeding.

De Meisjes moeten een verlicht verſtand, en een deugdſaam hart hebben.

Zy zyn geſchikt, om de gezellinnen der Mannen te worden.

Zy hebben veel vermoogen op hen.

Haare zeden hebben een grooten invloed op de zeden der Mannen.

Zy zullen zelven, ten eenigen dage, Kinders opvoeden.

't Be-

6.

On doit avoir autant de ſoin de l'Education des Filles que de celle des Garçons.

L'Education des Filles eſt négligée.

Importance de leur Education.

Les Filles doivent avoir des lumieres dans l'eſprit, des vertus dans le cœur.

Elles ſont deſtinées à être les compagnes des hommes.

Elles ont beaucoup d'empire ſur eux.

Leurs mœurs ont une grande influence ſur les mœurs des hommes.

Elles éleveront elles-mêmes, un jour, des Enfans.

l'Im-

't Belang van de Opvoeding der Meisjes kan nog afgeleid worden uit verſcheiden gebreken, haare kunne, in 't algemeen geſprooken, eigen; gelyk onbeſtendigheid van karakter, beſchroomdheid, veinzerye, kunſtenaarye, nieuwsgierigheid, trotſchheid, regeerzugt, jaloerſchheid, haaſtigheid, en hevigheid van hartstogten.

Deeze gebreken der Meisjes ontſtaan meer of min
uit de tederheid van de werktuigen haarer lighaamen,
uit de natuur van haare bezigheden,
uit haare ongezette leevenswyze,
uit de gezelſchappen, waar in zy verkeeren,
uit de ſchouwſpelen,

uit

L'Importance de l'Education des Filles ſe déduit encore de pluſieurs défauts, généralement parlant, ordinaires à leur ſexe; tels que la foibleſſe de caractere, la timidité, la diſſimulation, l'artifice, la curioſité, la vanité, l'envie de dominer, la jalouſie, la vivacité, l'ardeur dans les paſſions.

Ces défauts des Filles proviennent, plus ou moins,
de la délicateſſe de leurs organes,
de la nature de leurs occupations,
de la diſſipation,
des compagnies qu'elles fréquentent,
des ſpectacles,

Des

uit de beuzelagtige of ſchaadelyke ſchriften, die zy leezen.

Algemeene middelen, om deeze gebreken voor te komen, of te verbeteren,

het lighaam en de ziel der Meisjes verſterken,

dezelven haare gezelſchappen doen verkiezen,

haar een verſtandigen ſmaak in de eenzaamheid inboezemen,

haaren geeſt bezig houden met nuttige dingen,

haar alleen de beſte boeken doen leezen,

haar ſomtyds doen deelen in de bezigheden der Mannen.

7. Welke

des lectures frivoles, ou pernicieuſes.

Moyens généraux de prévenir ces défauts, ou de les corriger:

fortifier le corps & l'ame des Filles,

leur faire choiſir leurs ſociétez,

leur inſpirer un gout raiſonnable pour la retraite,

occuper utilement leur eſprit,

ne leur laiſſer lire que les meilleurs Livres,

leur faire partager quelquefois les occupations des Hommes.

7. La

7. *Welke Opvoeding meeſt te verkiezen zy, eene openbaare of byzondere.*

De openbaare Schoolen zyn, in zig zelven, nuttig.

Zy zyn noodzaaklyk voor ſommige Kinderen, en in zekere jaaren.

Voordeelen der openbaare Schoolen:

De Kinders arbeiden daarin met vermaak.

Deeze Schoolen ontſteeken den nayver.

Zy ſtellen de bekwaamheid der Kinderen, in alle haare deelen, op de proef.

De Kinders verkrygen 'er eene zekere vryheid van denken en ſpreeken.

Zy

7.

La quelle, de l'Education publique, ou de l'Education particuliere, eſt préférable.

Les Colleges publics ſont utiles en eux mêmes.

Ils ſont néceſſaires pour certains Enfans & à un certain âge.

Avantages des Colleges publics:

Les Enfans y travaillent gayement.

Ces Colleges excitent l'émulation.

Ils éprouvent toute la capacité des Enfans.

Les Enfans y contractent une certaine liberté de penſer & de parler.

Ils

Zy verkrygen 'er eene zekere verag-ting voor 't gevaar.

Zy leeren 'er lyden.

Zy hebben 'er gelegenheid om menſchen te leeren kennen.

Zy kunnen 'er duurzaame verbinteniſſen van vrindſchap aangaan.

De openbaare Schoolen zyn bekwaamer, om Redenaars en groote Staatsmannen voort te brengen, dan de byzondere onderwyzingen.

De Meeſters ſpreeken 'er met meer vuur en levendigheid, dan zy t'huis zouden doen.

Nadeelen der openbaare Schoolen, en voordeelen der byzondere Onderwyzingen:

De openbaare Schoolen zyn alleen voor het verſtand, en byna geheel niet

Ils y acquierent un certain mépris pour le danger.
Ils y apprennent à ſouffrir.
Ils y ont occaſion d'apprendre à connoître les hommes.
Ils peuvent y contracter des amitiez ſolides.
Les Colleges publics ſont plus propres à former des Orateurs & de grands Hommes d'Etat, que n'y ſont propres les inſtructions particulieres.
Les Maîtres y parlent avec plus de feu & de vivacité, qu'ils ne le feroient dans le particulier.

Inconvénients des Colleges publics & avantages des Inſtructions particulieres.

Les Colleges publics ne ſont que pour l'eſprit, & pres-

niet voor 't hart. t' Huis draagt men zorg voor 't een en 't ander.

De leerwyze, die men in de openbaare Schoolen volgt, ſtuit, en kan de Kinders niet aan zig verbinden. t' Huis verkieſt men de aangenaamſte leerwyze.

De leerwyze der openbaare Schoolen is zig zelve al te gelyk, ten minſten wordt zy niet genoeg veranderd, naa den aart en de geſteltenis des verſtands van elk Kind. t' Huis verkieſt men die leerwyze, welke beſt voor de Kinderen voegt.

In de openbaare Schoolen zyn de voortgangen langſaam. t' Huis, zullen zy de jaaren der Kinderen dikwils voorby loopen.

Men

presque point pour le cœur. Dans le particulier, on a ſoin de l'un & de l'autre.

La Méthode que l'on ſuit dans les Colleges publics eſt rebutante & n'attache pas les Enfans. Dans le particulier, l'on choiſit la Méthode la plus agréable.

La Méthode des Colleges publics eſt trop uniforme, du moins pas aſſez diverſifiée ſelon le génie ou le tour d'eſprit de châque Enfant. Dans le particulier on choiſit la Méthode la plus convenable.

Dans les Colleges publics, les progrès ſont lents. Dans le particulier ils dévancent ſouvent l'âge des Enfans.

On

Men verlieſt veel tyds in de openbaare Schoolen. t' Huis wordt elk oogenblik ten nutte aangelegd.

De Kinders loopen veel meer gevaar van bedorven te worden in de openbaare Schoolen.

De huiſſelyke *goede* opvoeding weet zig alles, wat in die der openbaare Schoolen beſt is, eigen te maaken, en zy is altoos veiliger voor de zeden. Zou zy derhalven niet te verkiezen zyn ?

II. DE

On perd beaucoup de temps aux Colleges publics. Dans le particulier, châque moment eſt mis à profit.

Les Enfans ſont beaucoup plus expoſés à ſe corrompre dans les Colleges publics.

La *bonne* Education particuliere ſçait s'approprier ce qu'il y a de meilleur dans celle des Colleges publics, & elle eſt toujours plus ſûre quant aux mœurs. Ne feroit-elle donc pas préférable ?

II.

DE OPVOEDING

beſchouwd in betrekking tot de Perſoonen, welken zy ten voorwerp heeft.

De Opvoeding, die zig het grootſte geluk der Kinderen ten oogmerk ſtelt, moet byzonderlyk tot haar voorwerp hebben *hun* LIGHAAM, *hun* VERSTAND, *hun* HART, *hunne* UITWENDIGHEID of MANIEREN.

Ik

II.

L'ÉDUCATION

conſidérée rélativement à ceux qui en ſont les Objets.

L'Education ſe propoſant pour but le plus grand bien des Enfans, doit avoir particuliérement pour objet *leur* CORPS, *leur* ESPRIT, *leur* COEUR, *leur* EXTÉRIEUR ou *leurs* MANIERES.

Je

Ik gaa terſtond over tot het gedeelte, dat het verſtand betreft, aangezien het geen de *lighaamlyke* Opvoeding der Kinderen raakt, reeds het onderwerp geweeſt is van eene Vraage, door de *Maatſchappye te Haarlem* voorgeſteld, welke de Heer BALLEXSERD, op eene overwinnende wyze, beantwoord heeft in 't jaar 1762.

De OPVOEDING *beſchouwd ten aanzien van het verſtand.*

1. *Men moet zig benaarſtigen, om het verſtand der Kinderen te kennen.*

Let vooreerſt op de wyze, waarop de Kin-

Je paſſe tout de ſuite à l'article, qui concerne l'eſprit, vû que ce qui a rapport à l'Education *corporelle* des Enfans a fait déja le ſujet d'une Queſtion, propoſée par la *Société de Harlem*, à la quelle Mr. BALLEXSERD a répondu d'une maniere victorieuſe, en 1762.

L'EDUCATION *conſidérée eû égard à l'eſprit.*

I.

On doit travailler à connoître l'eſprit des Enfans.

Commencez par faire attention à la maniere, dont

Kinders zamengeſteld zyn, en beſchouw hen van hunne geboorte af.

Let vervolgens op den aart van hun verſtand, en onderzoek, waar voor het zelve vatbaar is.

Beſchouw ook de wyze, waarop de denkbeelden in 't verſtand der Kinderen komen.

Beſchouw daarenboven de verſcheiden beweegraden van 't verſtand, en de wyze, waarop zy bewoogen worden. Deeze beweegraden, als men zig zoo mag uitdrukken, zyn *de inbeelding* en *het gevoel*, die *de aandagt* en *het geheugen* opwekken, welke wederom *de overweeging* en *het oordeel* voortbrengen, waarby eindelyk komt *de ondervinding*.

Draag

les Enfans ſont compoſés, & conſiderez-les dès leur naiſſance.

Faites, enſuite, attention à la nature de leur eſprit, & à ce dont il eſt capable.

Conſiderez auſſi la maniere dont les idées s'introduiſent dans l'eſprit des Enfans.

Conſiderez, de plus, les differents reſſorts de l'eſprit, & la maniere dont ils ſont mûs. Ces reſſorts, s'il eſt permis de s'exprimer ainſi, ſont *l'imagination & le ſentiment*, qui excitent *l'attention & la mémoire*, les quelles, à leur tour, ſont naître *la reflexion & le jugement*, au quel ſe joint enfin *l'expérience*.

Obſer-

Draag zorg, om de verſcheiden beweegraden van het verſtand der Kinderen niet te gelyk te beweegen, maar beweeg dezelven na elkanderen, en in die order, waarin zy werken.

Let op den invloed, welken de werktuigen van het lighaam der Kinderen op hun verſtand hebben, en op de verſcheiden wyze, waarop de uiterlyke voorwerpen eenen dubbelen indruk maaken op hun verſtand en hart.

Beſchouw in hoe verre de meerdere of mindere tederheit van de werktuigen des lighaams oorzaak is van de verſcheidenheid der Karakters van het verſtand der Kinderen, en hoe de verſcheiden voorwerpen, die

Obſervez de ne pas mouvoir ces différents reſſorts de l'eſprit des Enfans à la fois; mais remuez les ſucceſſivement, & dans l'ordre dans le quel ils agiſſent.

Faites attention aux influences, que les organes des Enfans ont ſur leur eſprit, & à la maniere différente, dont les objets extérieurs font une double impreſſion ſur leur eſprit & ſur leur cœur.

Conſiderez jusqu'à quel point le plus ou le moins de délicateſſe des organes eſt cauſe de la variété des caracteres d'eſprit des Enfans, & combien les differents objets, qui environnent les Enfans, aug-

die de Kinders omringen, deeze verſcheidenheid nog vermeerderen.

Onderſcheid het algemeene karakter van het verſtand der Kinderen, en zie of zy een *traag verſtand* of *vlug verſtand* hebben, of wel *een verſtand, waarin het goede van deeze beiden vereenigd is.*

Ontdek, welke in de Kinderen die byzondere ſoort van verſtand zy, die elk deezer drie algemeene karakters kan aanneemen of voortbrengen.

Het traage Karakter kan voortbrengen *een verward, beſluitloos, ligtgeloovig verſtand, een bekrompen verſtand, een plomp of bot verſtand, een laataankomend verſtand.*

Het

mentent encore cette variété.

Diſcernez le caractere général d'eſprit des Enfans, & obſervez s'ils ont un *eſprit lent*, ou un *eſprit vif* ou bien un *eſprit qui réuniſſe ce qu'il y a de bon dans l'un & dans l'autre.*

Démêlez quelle eſt, dans les Enfans, la ſorte particuliere d'eſprit, dont chacun de ces trois caracteres généraux eſt ſuſceptible, ou que chacun de ces trois caracteres peut produire.

Le Caractere lent peut produire *un eſprit embarraſſé, irréſolu, crédule*, un *petit eſprit*, un *eſprit groſſier* ou *ſtupide*, un *eſprit tardif.*

Le

Het vlugge Karakter kan voortbrengen *een oppervlakkig verſtand*, *een valſch verſtand*, *uitſteekende begaafdheden.*

Dat Karakter van verſtand, welk deelt in de voordeelen der vlugheid, zonder te deelen in de nadeelen der traagheid, en welk ik *een bedaard verſtand* noeme, kan voortbrengen *een goed verſtand*, *een gezond*, *net*, *overweegend*, *uitgebreid* en *diepdenkend verſtand.*

Om de zwaarigheden voor te komen, of te vermeeſteren, die men in de Opvoeding, ten aanzien van het verſtand, ontmoet, en om wel te ſlaagen in de moeite, die men wil neemen, om het zelve te vormen, moet

Le Caractere vif peut produire un *eſprit ſuperficiel*, un *eſprit faux*, *des talents.*

Le Caractere d'eſprit qui participe aux avantages de la vivacité, ſans participer aux inconvéniens de la lenteur, & que je nomme *un eſprit poſé*, peut produire un *bon eſprit*, un *eſprit ſenſé*, *juſte*, *méditatif*, *vaſte*, *profond.*

Pour prévenir ou pour ſurmonter les difficultez, que l'on rencontre dans l'Education eû égard à l'eſprit, & pour réüſſir dans le ſoin que l'on veut prendre de le

moèt men de voorgemelde aanmerkingen beſtendiglyk in 't oog houden.

2. *Men moet zig benaarſtigen, om 't verſtand der Kinderen te vormen.*

Zyne poogingen aan te wenden, om de verſcheiden vermoogens van het verſtand der Kinderen te volmaaken, door zulke middelen, als meeſt dienen kunnen, om hen van die vermoogens dat gebruik te doen maaken, waar toe dezelven geſchikt zyn, is zig te benaarſtigen, om hun verſtand te vormen. Om dit oogmerk te bereiken,

(a.) *Zoo*

former, il faut une conſtante attention aux conſidérations précédentes.

2.

On doit travailler à former l'eſprit des Enfans.

Chercher à perfectionner les diverſes facultez de l'eſprit des Enfans, par les moyens les plus propres à leur faire faire, de ces facultez, l'uſage, auquel elles ſont deſtinées, c'eſt travailler à former leur eſprit. Pour atteindre ce but,

(a.) *Pre-*

(a.) *Zoo draag zorg voor de* INBEELDING *der Kinderen.*

Men moet de Inbeelding der Kinderen *oeffenen*, *verſterken* en *uitbreiden*,
door hen in den eerſten opſlag te onderwyzen door dingen, die onder de zinnen vallen,
door hun de voorwerpen eenvoudiglyk voor te ſtellen, zonder hun te kennen te geeven, dat zy 'er op letten moeten,
door zig by hen te bedienen van gelykeniſſen, printen, enz.,
door voordeel te trekken uit de nieuwsgierigheid, den Kinderen eigen, die nieuwsgierigheid op te wekken, en dezelve, by alle gelegenheden, ten nutte te maaken,

door

(a.) *Prenez ſoin de* L'IMAGINATION *des Enfans.*

Il faut *exercer*, *fortifier* & *étendre* l'Imagination des Enfans;
en commençant à les inſtruire par le ſenſible,
en leur préſentant ſimplement les objets, ſans leur donner à connoitre qu'ils doivent y faire attention,
en ſe ſervant, auprès des Enfans, de comparaiſons, d'eſtampes, &c.,
en tirant avantage de la curioſité, naturelle aux Enfans; en excitant cette curioſité, & en la mettant, en toute occaſion, à profit.

door de Kinders niet te ſtooren, als zy bezig zyn, voorraad van denkbeelden op te doen,

door de Kinders te gewennen, om 't geen zy hooren zeggen te herhaalen, en om de woorden eveneens uit te ſpreeken, als zy die hooren uitſpreeken,

door ſtil te ſtaan op de onderſcheidende hoedanigheden der dingen, en de Kinders te gewennen, om de denkbeelden der dingen beſtendiglyk te ſtellen in de plaats der woorden, die dezelven uitdrukken, of der tekenen, die dezelven aanwyzen.

Men moet de Inbeelding der Kinderen *vestigen*,

door

en n'interrompant point les Enfans, lorsqu'ils ſont occupés à faire proviſion d'idées,

en accoutumant les Enfans à répéter ce qu'ils entendent dire, & à prononcer les termes de la même maniere, dont ils les entendent prononcer.

en inſiſtant ſur les qualitez diſtinctives des choſes, & en accoutumant les Enfans à ſubſtituer conſtamment l'idée des choſes aux termes, qui les expriment, ou aux ſignes, qui les dénotent.

Il faut *fixer* l'Imagination des Enfans.

en

door de voorwerpen, die men hun voorſtelt, niet al te ras te doen verſchynen en verdwynen,
door hun maar één voorwerp te gelyk voor te ſtellen,
door hen dikwils tot een zelfde voorwerp weder te brengen,
door hen te beweegen, om ſtil te ſtaan op zulke denkbeelden, welken zy niet verkrygen kunnen, dan op zekere tyden, en in zekere gelegenheden.

Men moet de Inbeelding der Kinderen *verſieren*,

door zig te bedienen van het vermaak, welk zy ſcheppen uit alles, dat het gezigt op eene aangenaame wyze aandoet,

door

en ne faiſant pas paroitre & disparoitre trop promptement les objets qu'on leur préſente,
en ne leur préſentant qu'un ſeul objet, à la fois,
en les ramenant fréquemment vers un même objet,
en les engageant à s'arrêter ſur les idées, qu'ils ne peuvent acquérir que dans de certains temps, & en de certaines occaſions.

Il faut *embellir* l'Imagination des Enfans,

en ſe prévalant du plaiſir qu'ils prennent à ce qui flate agréablement la vue.

en

door hunne inbeelding te vervrolyken met bevallige en aangenaame ſchilderyen,
door hen dikwils te onderhouden over ſchoone en groote voorwerpen,
door hen altoos de ſchoone zyde der dingen te doen opmerken,
door hen alleen te laaten verkeeren met beſchaafde luiden, die hunne wereld verſtaan, die wel denken en wel ſpreeken,
door wel zorg te draagen, om hun geene affchuwlyke voorwerpen te toonen.

Men moet de Inbeelding der Kinderen *regelen*,

door

en égayant leur imagination par des peintures, riantes & agréables.
en entretenant fréquemment les Enfans, de beaux & de grands objets.
en faiſant toujours ſaiſir aux Enfans le beau côté des choſes.
en ne laiſſant fréquenter aux Enfans que des gens polis, qui ont l'uſage du monde, qui penſent & qui parlent bien.
en évitant ſur tout avec ſoin de faire voir aux Enfans des objets hideux.

Il faut *regler* l'Imagination des Enfans,

en

door hen vroegtydig nette denkbeelden te doen vormen van de dingen, die zy gewaar worden,
door altoos op eene klaare en verſtandige wyze met hun te ſpreeken,
door zorgvuldig toe te zien, dat hun geene zotte of romanagtige vertellingen gedaan worden,
door hen dikwils weder te brengen op zulke denkbeelden, van welken hun verſtand noodzaaklyk moet voorzien zyn,
door hen niet op te houden by dingen, welker kennis met den tyd luttel zal beduiden, is 't niet door zig zelve, ten minſten, om dat men deeze dingen altoos voor oogen heeft, of dat zy dikwils we-

en leur donnant, de bonne heure, de juſtes idées des choſes qu'ils apperçoivent,
en parlant toujours aux Enfans clairement & raiſonnablement,
en veillant avec ſoin à ce que l'on ne leur faſſe aucun conte ridicule ou romanesque,
en ramenant fréquemment les Enfans aux idées dont leur eſprit doit néceſſairement être fourni,
en n'arrêtant pas les Enfans à des choſes, dont la connoiſſance devient une bagatelle, ſinon par elle même, du moins parce que l'on a toujours ces choſes ſous les yeux, ou parce qu'elles revien-

wederkomen, of dat men zig dezelven gemakkelyk kan te binnen brengen,

door hun geloof te weigeren, en geene de minſte aandagt te verleenen, wanneer zy de dingen te breed uitmeeten,

door hen geene Fabels te laaten leezen, dan met veel omzigtigheid,

door zorg te dragen, dat hunne inbeelding hen niet vreesagtig en kleinmoedig maake, en een moeilyk toekomende doe vervroegen.

Deeze verſcheiden middelen ter volmaaking van de Inbeelding der Kinderen gebruikende, zal men *botheid*, *dorheid* en *afwykingen* voorkomen.

b. *Draag*

viennent ſouvent, ou qu'on les rappele facilement,

en refuſant de croire les Enfans, & en ne leur prêtant aucune attention, lorsqu'ils outrent les choſes,

en ne faiſant lire des Fables aux Enfans, qu'avec précaution,

en prenant garde, que l'imagination des Enfans ne les rende craintifs & puſillanimes, & ne leur faſſe anticiper ſur un avenir fâcheux.

En employant ces divers moyens pour perfectionner l'imagination des Enfans, on préviendra la *ſtupidité*, la *ſéchereſſe*, les *écarts*.

b. *Pré-*

(b.) *Draag zorg voor 't vermoogen, dat de Kinders hebben, om te letten op het geen hunne Inbeelding treft.*

Men moet zyne poogingen aanwenden, om de Kinders van dit vermoogen gebruik te doen maaken, en om hen eene hebbelykheid te doen verkrygen van *op alles en altoos* oplettende te zyn,

door in den eerſten opſlag hunne oplettendheid te trekken door alles, wat hun behaagen kan, gelyk houding, ſpraak, gebaarden, enz.,

door hun in den beginne geene oplettendheid af te vorderen, dan voor 't geen dezelve kan veſtigen, volgens hunne jaaren en geneigtheden,

door

(b.) *Prenez ſoin de la Faculté que les Enfans ont, de faire attention à ce qui frappe leur Imagination.*

Il faut travailler à faire faire uſage aux Enfans de cette faculté, & à leur faire acquérir l'habitude d'avoir de l'attention *pour tout & toujours*,

en commençant par engager l'attention des Enfans par tout ce qui peut leur plaire, comme l'air, le ton, le geſte, &c.

en ne demandant d'abord leur attention que pour ce qui peut la fixer, ſelon leur age, & ſelon leurs gouts.

en

door hunne oplettendheid maar voor een ding te gelyk te eiſchen,
door hun oplettendheid af te vorderen, zonder vermoeijing van hun geheugen,
door hun te raaden, om dikwils ſtil te zwygen in de tegenwoordigheid van luiden, die ouder zyn, en om vermaak te vinden in 't onthouden van de redenen, die zy voeren, en de woorden zelfs, die zy gebruiken,
door hen te gewennen, om 't geen zy gehoord, geleezen en waargenomen hebben, te verhaalen,
door hun dikwils vraagen te doen, en ſomtyds te vergen, dat zy die, op ſtaanden voet, beantwoorden,

door

en n'exigeant leur attention que pour une choſe, à la fois.
en leur demandant de l'attention, ſans fatiguer leur mémoire,
en leur conſeillant de garder ſouvent le ſilence devant des perſonnes au deſſus de leur age, & de ſe faire un plaiſir de retenir les discours qu'elles tiennent & les termes mêmes, dont elles ſe ſervent.
en les accoutumant à raconter ce qu'ils ont entendu, lû ou obſervé,
en faiſant fréquemment des queſtions aux Enfans; & en exigeant quelquefois, qu'ils y répondent ſur le champ.

en

door hen het onderzoek der zelfde dingen geſtadig te doen herhaalen, tot dat zy 'er eene genoegzaame oplettendheid aan beſteed hebben,

door hen te gewennen, om reden te geeven van 't geen zy onderneemen willen, alvoorens hun 't zelve toe te laaten,

door hen te gewennen, om, in alles wat zy doen, niets na te laaten van 't geen 'er vereiſcht wordt, om het zelve wel te doen,

door hen te verpligten, om zulke voorwerpen, die nieuw voor hun zyn, een tyd lang te onderzoeken,

door

en ramenant conſtamment les Enfans à l'examen des mêmes choſes, jusques à ce qu'ils y ayent fait l'attention convenable,

en les accoutumant à rendre raiſon de ce qu'ils veulent entreprendre, avant que de leur permettre d'agir,

en accoutumant les Enfans à ne rien omettre, dans tout ce qu'ils font, de ce qui eſt requis pour le faire bien,

en obligeant les Enfans à examiner pendant quelque temps des objets nouveaux pour eux,

door hunne uiterſte oplettendheid niet te vorderen, dan voor dingen die dezelve verdienen.

Door deeze verſcheiden middelen zal men de Kinders *vaardig van geeſt* en *naauwkeurig* maaken, en in hun voorkomen, *losheid*, *verſtrooijing van gedagten*, *onbezuisdheid* en *nalaatigheid*.

(c.) *Draag zorg voor 't* Geheugen *der Kinderen.*

Deeze zorg beſtaat daarin: *dat men de Kinders vroegtydig aanzette en gewenne, om gebruik te maaken van hun Geheugen*,

door hun 't van buiten leeren tot een ſpel en uitſpanning te doen dienen,

door

en n'exigeant toute leur attention, que pour ce qui la mérite.

Par ces différents moyens, on fera avoir aux Enfans de la *préſence d'eſprit*, de *l'exactitude*; & l'on préviendra en eux *la légéreté*, *la diſtraction*, *l'étourderie*, *la négligence*.

(c.) *Prenez ſoin de la* Mémoire *des Enfans.*

Ce ſoin conſiſte à engager & à accoutumer de bonne heure les Enfans

à faire uſage de leur mémoire,

en leur faiſant un jeu & une recréation d'apprendre par cœur,

en

door hun 't van buiten leeren ſomtyds te verbieden, en hunne begeerte daar toe op te wekken,

door zulken, die hun geheugen oeffenen, dikwils by hen te pryzen,

door de Kinders te pryzen, als zy eenige ſtukken onthouden hebben,

door den Kinderen te betuigen, hoe veel vermaak zy u geeven, met van dit vermoogen gebruik te maaken.

Dat men het Geheugen der Kinderen oeffene,

door het zelve vooreerſt te oeffenen omtrent voorwerpen, die onder de zinnen vallen,

door

en leur défendant quelquefois d'apprendre par cœur, pour leur donner envie de le faire,
en faiſant devant les Enfans, l'éloge de ceux, qui exercent leur mémoire,
en louant les Enfans, lorsqu'ils ont retenu certains morceaux,
en témoignant aux Enfans le plaiſir qu'ils vous procurent en faiſant uſage de ce talent.

à exercer la mémoire des Enfans.

en l'exercant dabord ſur des objets ſenſibles,

door de Kinders te doen vertellen, 't geen zy geleezen of gehoord hebben,

door hen te gewennen, om hunne eigen aanmerkingen te onthouden,

door hen daaglyks iets te doen van buiten leeren,

door te beproeven, of hun geheugen niet gemakkelyker wordt geoeffent, door daaglyks aandagtig te leezen, en door gemeenzaam onderhoud, dan door van buiten leeren.

Dat men den Kinderen de oeffening van hun Geheugen gemakkelyk maake,

door hen liever rym dan onrym te doen leeren,

door

en faisant raconter aux Enfans ce qu'ils ont lû ou entendû,

en accoutumant les Enfans à retenir leurs propres reflexions,

en donnant, chaque jour, quelque chose à apprendre aux Enfans,

en examinant si leur mémoire ne s'exerce pas plus aisément par une lecture attentive & journaliere, & par des entretiens, qu'en apprenant par cœur.

à faciliter aux Enfans l'exercice de leur Mémoire,

en leur faisant apprendre des vers préférablement à de la prose,

en

door hen te doen uitſchryven, het geen zy van buiten willen leeren,
door hen te gewennen, om iets van buiten te leeren, eer zy te bed gaan,
door hen te gewennen, om zig een ſoort van kunſtgeheugen te te maaken.

Dat men het Geheugen der Kinderen geen geweld doe,

door het zelve te oeffenen omtrent voorwerpen, die onder de zinnen vallen,
door van het zelve niets met geſtrengheid te vorderen,
door de Kinders niet te verpligten, om lange redeneeringen van buiten te leeren,

door

en faiſant tranſerire aux Enfans ce qu'ils veulent apprendre par cœur,
en leur faiſant prendre l'habitude d'apprendre par cœur, avant de ſe coucher,
en accoutemant les Enfans à ſe faire une ſorte de mémoire artificielle.

à ne pas forcer la Mémoire des Enfans,

en l'exerçant ſur des objets ſenſibles,
en n'en exigeant rien à la rigueur,
en n'obligeant pas les Enfans à apprendre de longs raiſonnements par cœur,

door hun niet te vergen, dat zy de dingen in minder tyds kennen, dan 'er vereischt wordt, om die te leeren.

Dat men het Geheugen der Kinderen verſterke,

door hen dikwils ourym te doen van buiten leeren,

door hen, in den beginne, veel tyds te geeven, om van buiten te leeren, en dien tyd, vervolgens, ongevoelig, te verminderen,

door behoorlyk te bepaalen 't geen men de Kinders, in elk beſtek van jaaren, wil doen leeren,

door

en n'exigeant pas que les Enfans fachent les choſes en moins de temps, qu'il n'en faut pour les apprendre.

à fortifier la Mémoire des Enfans,

en leur faiſant ſouvent apprendre de la proſe par cœur,

en donnant dabord beaucoup de temps aux Enfans pour apprendre par cœur, mais en diminuant enſuite inſenſiblement ce temps,

en fixant convenablement ce que l'on veut faire apprendre aux Enfans, à chaque âge,

en

door de Kinders te verpligten, om, in den aanvang, maar een eenig Boek te beoeffenen,
door hen naderhand verſcheiden boeken over dezelfde ſtoffen te doen leezen,
door hen 't geen zy onthouden willen, te doen ſchryven.

Dat men het Geheugen der Kinderen uitbreide,

door hen de dingen, die zy reeds weeten, dikwils te doen herhaalen, en hun te binnen te brengen, die zy vergeeten hebben,
door hen allengskens een grooter getal dingen te doen van buiten leeren.

De

en obligeant les Enfans, à n'étudier dabord qu'un ſeul Livre,
en leur faiſant lire, après cela, pluſieurs Livres ſur la même matiere,
en faiſant coucher par écrit, aux Enfans, ce qu'ils veulent retenir.

à étendre la Mémoire des Enfans,

en faiſant repaſſer fréquemment aux Enfans, les choſes qu'ils ſavent, & en leur rappellant celles, qu'ils ont oubliées,
en faiſant apprendre inſenſiblement aux Enfans un plus grand nombre de choſes.

De onderwerpen, omtrent welken het geheugen der Kinderen geoeffend, en met welken het zelve verfierd moet worden, zyn, *verftaanbaare onderwerpen*, *redelyke onderwerpen*, *nuttige onderwerpen*, *aangenaame onderwerpen.*

(d.) *Draag zorg voor het vermoogen van te denken, of voor de* Reden *der Kinderen.*

Deeze zorg moet hierin beftaan,

dat men de Kinders doe letten op 't geen in hun denkt en redeneert, en dat men hen doe bemerken, dat dit vermoogen het verhevenfte is, welk zy bezitten, en 't geen hen by uitneemendheid doet uitmunten boven de andere Schepfels,

dat

Les fujets, fur les quels la Mémoire des Enfans doit être exercée, & dont elle doit être ornée, font, *des fujets intelligibles*, *des fujets raifonnables*, *des fujets utiles*, *des fujets agréables.*

(d.) *Prenez foin de la faculté de penfer, ou de la* Raison *des Enfans.*

Ce foin doit conffiter

à faire faire attention aux Enfans, à ce qui penfe & raifonne en eux; & à leur faire fentir, que cette faculté eft ce qu'ils ont de plus excellent, & ce qui les diftingue éminemment des autres créatures,

à faire

dat men hen doe begrypen, dat dit vermoogen, by gebrek van oeffening, verzwakt, doch ook, door oeffening, uitgebreid en volmaakt kan worden,

dat men hun eene begeerte inboezeme, om van dit vermoogen gebruik te maaken, en daar door uit te munten,

dat men hen overtuige, dat een beſtendig en vlytig gebruik van dit vermoogen het zelve alleen kan volmaaken.

Om de Kinders in dit werk te helpen,

moet men beginnen met voordeel te trekken uit de natuurlyke begeerte, die zy hebben tot kennis,

door

à faire comprendre aux Enfans, qne cette faculté qui eſt en eux peut s'affoiblir, faute d'exercice; mais auſſi qu'elle peut s'étendre & ſe perfectionner, lors qu'elle eſt exercée,

à inſpirer aux Enfans le deſir de faire uſage de cette faculté, & de ſe diſtinguer par là,

à convaincre les Enfans, qu'il n'y a qu'un uſage conſtant & aſſidu de cette faculté, qui puiſſe la perfectionner.

Pour aider les Enfans dans cet onvrage,

il faut commencer par ſe prévaloir du deſir naturel qu'ils ont de connoître,

door allés te verwyderen, wat hun weerzin kan geeven in de oeffening van het verſtand,

door hunne reden werk te geeven omtrent voorwerpen, die onder de zinnen vallen, en aangenaam zyn,

door hen, in den beginne, niet te noodzaaken, om een bepaalden tyd lang te arbeiden, om te arbeiden, als 't hun niet luſt, of tot vermoeijing toe,

door hen over hunne agteloosheid niet te berispen op eene wyze, die hen van het denken kan afſchrikken,

door hun den moed niet te beneemen, dan zelfs als zy kwaalyk ſlaagen, of traagen voortgang maaken.

Men

en écartant tout ce qui peut donner aux Enfans, du dégout pour l'étude,

en exerçant leur raiſon ſur des ſujets ſenſibles & agréables,

en ne les forçant pas dabord à étudier un certain temps précis, ni quand ils n'en ont pas envie, ni jusqu'à ſe laſſer,

en ne les corrigeant pas de leur négligence à étudier, d'une maniere qui les rebute de penſer,

en ne les décourageant point, lors même qu'ils ne réuſſiſſent pas, ou lorsque leurs progrès ſont lents.

Men moet de Kinders ſmaak doen vinden in het onderwys, dat hun gegeeven wordt,

door hun de onkunde geduurig af te maalen als een ſchandelyk ding,
door hen te gewennen, om vraagen te doen, en verklaaring te eiſchen van 't geen zy niet verſtaan,
door hun altoos naa waarheid te antwoorden, zonder met hun te ſpotten, of hen te misleiden,
door, zoo draa mooglyk, een begin te maaken van met hun te redeneeren,
door hen de nuttigheden der dingen, die men hen leert, vroegtydig te doen kennen,

door

Il faut donner aux Enfans du gout pour l'inſtruction,

en parlant toujours devant eux de l'ignorance, comme d'une choſe honteuſe,
en les accoutumant à faire des queſtions, & à demander explication de ce qu'ils n'entendent point,
en y répondant toujours juſte, ſans les railler ni les abuſer,
en commençant le plûtôt poſſible à raiſonner avec eux,
en leur faiſant connoître de bonne heure, l'uſage de ce qu'on leur enſeigne,

en

door zig, voor hun, te beroepen op naarſtige Kinders, van hunne jaaren,

door hun 't geen zy reeds geleerd hebben, onder de oogen te brengen,

door hunne oeffeningen te beſtieren, en niet toe te laaten, dat zy één dag doorbrengen, zonder iets te doen, welk daartoe betrekking heeft,

door hen zoo wel omtrent het ſpeelen, als omtrent het leeren, onder verbintenis te leggen, wanneer zy het leeren om het ſpeelen verwaarloozen.

Men

en leur citant des Enfans de leur âge, qui ſont appliqués,

en leur mettant ſous les yeux, ce qu'ils ont déja appris,

en reglant leurs études, & en ne leur laiſſant paſſer aucun jour, ſans faire quelque choſe, qui n'y ait rapport,

en leur faiſant une Loi de leurs jeux, comme de l'inſtruction, quand ils négligent l'inſtruction pour leurs jeux.

Men moet deezen ſmaak der Kinderen in het leeren meer en meer opwekken,

door hunne nieuwsgierigheid gaande te maaken,
door hun ſommige dingen maar ten halve te zeggen,
door hun te belooven, dat men hen, in 't vervolg, zal onderregten omtrent andere waarheden, waar voor zy thans niet vatbaar zyn.

Men moet de Kinders leeren overweegen,

door, in den beginne, voor hun, te overweegen,
door alle gelegenheden waar te neemen, die aanleiding kunnen geeven, om met hun te overweegen,

door

Il faut exciter de plus en plus ce gout des Enfans pour l'inſtruction,

en piquant leur curioſité,
en ne leur diſant certaines choſes qu'à demi,
en leur promettant de les inſtruire, dans la ſuite, d'autres vérités, trop au deſſus de leur portée, pour pouvoir les en inſtruire actuellement.

Il faut apprendre aux Enfans à réfléchir,

en réfléchiſſant dabord pour eux,
en profitant de toutes les occaſions, qui peuvent donner lieu à réfléchir avec eux,

en

door hen vroegtydig te gewennen, om uit zig zelven te overweegen; en dat wel
door somtyds hun gevoelen te vraagen,
door hun een oogenblik tyd te geeven, om te denken, eer zy antwoorden,
door hen te doen redeneeren over 't geen zy denken.

Om den Kinderen het overweegen gemakkelyk te maaken,

zoo doe hen een gemaatigden smaak vinden in de afzondering, en geef hun daar van een voorbeeld,
leer hen zig daar in nuttiglyk bezig te houden,

gewen

en les accoutumant de bonne heure à réfléchir par eux-mêmes, & cela
en leur demandant quelquefois leur avis,
en leur donnant un instant pour penser avant que de répondre,
en les faisant raisonner sur ce qu'ils pensent.

Pour faciliter la réflexion aux Enfans,

inspirez-leur un gout modéré pour la retraite, & donnez-leur en l'exemple,
apprenez-leur à s'y occuper utilement,

ac-

gewen hen om order te houden in hunne bezigheden ,
doe hen bemerken , dat het onredelyk is tot een anderen tyd te verſchuiven , 't geen zy tegenwoordig kunnen doen ,
overtuig hen , dat het verſtandiger is *beter* te weeten , dan *meer* te weeten , dan anderen.

Men moet de Reden der Kinderen verſterken ,

door dezelve alleen te oeffenen omtrent nuttige en gewigtige voorwerpen ,
door de Kinders alleen eenvoudige , klaare en welberedeneerde werken te doen leezen ,

door

accoutumez-les à mettre de l'ordre dans leurs occupations ,
faites leur ſentir qu'il eſt déraiſonnable de renvoyer à un autre temps , ce qu'ils peuvent faire actuellement ,
perſuadez leur qu'il eſt plus raiſonnable de *mieux* ſçavoir , que de ſçavoir *plus* que les autres.

Il faut fortifier la Raiſon des Enfans ,

en ne l'exerçant que ſur des ſujets utiles & importants ,
en ne faiſant lire aux Enfans , que des ouvrages ſimples , clairs & bien raiſonnés ,

en

door hun van tyd tot tyd zwaarigheden voor te ſtellen,

door hen te doen beruſten in dingen, die zy niet ten vollen begrypen.

Men moet, zoo veel doenlyk, de bevatting der Kinderen juiſt en vaardig maaken,

door hen te gewennen, om aanſtonds het weezenlykſte van elk ding te vatten,

door niet toe te laaten, dat zy lange verklaaringen geeven,

door hen te verpligten tot het gebruiken van klaare uitdrukkingen,

door

en leur propoſant, de temps à autre, des difficultés,

en faiſant acquieſcer les Enfans à des choſes, qu'ils ne comprennent pas tout à fait.

Il faut, autant qu'il eſt poſſible, rendre la Conception des Enfans nette & prompte,

en les accoutumant à ſaiſir dabord ce qu'il y a de plus eſſentiel dans une choſe,

en ne permettant pas, qu'ils donnent de longues explications,

en les obligeant à ſe ſervir d'expreſſions claires,

en

door hen te gewennen, om zig zuiver uit te drukken,
door hen ſomtyds bezig te houden met afgetrokken denkbeelden.

Men moet de Kinders vroegtydig eene hebbelykheid doen verkrygen van den arbeid te beminnen, en de ledigheid te vlieden.

(e.) *Draag zorg voor het* OORDEEL *der Kinderen.*

Deeze zorg onderſtelt, in de Kinderen, zekere jaaren, en zekeren voorraad van denkbeelden en kundigheden.
Deeze zorg beſtaat daarin, dat men het Oordeel der Kinderen vorme en volmaake,

door

en les accoutumant à s'énoncer correctement, en les entretenant quelquefois d'idées abſtraites.

Il faut faire contracter de bonne heure aux Enfans l'habitude d'aimer le travail & de fuïr l'oiſiveté.

(e.) *Prenez ſoin du* JUGEMENT *des Enfans.*

Ce ſoin ſuppoſe un certain âge dans les Enfans, & une certaine proviſion d'idées & de connoiſſances.
Ce ſoin conſiſte à former & à perfectionner le jugement des Enfans,

door hen, in alles wat zy leezen en hooren, te leeren onderſcheiden, wat *weetenſchap*, wat *meening*, wat *dwaaling*, wat *ongerymdheid* zy,

door de Kinders meeſtal op zig zelven te laaten werken, en hun ſlegts raad te geeven,

door hen *redeneeringen* te doen *ontleeden*, en door hen *uittrekſels* en *overzettingen* te doen maaken,

door ſomtyds te veinzen, dat men van andere gedagten is, dan zy,

door hen zelfs ſomtyds tot Regters te neemen,

door hen te gewennen, om zig zelven de reden af te vraagen van de denkbeelden, die zy vormen, door

en enſeignant aux Enfans à diſtinguer dans tout ce qu'ils liſent & entendent, ce qui eſt *ſcience*, *opinion*, *erreur*, *abſurdité*,

en laiſſant le plus ſouvent agir les Enfans par eux-mêmes, & en ne leur donnant que des avis.

en leur faiſant faire des *analyſes*, des *extraits*, des *traductions*,

en feignant quelquefois d'être d'un ſentiment contraire au leur,

en les prenant quelquefois eux-mêmes pour Juges,

en les accoutumant à ſe demander raiſon à eux-mêmes, des idées qu'ils ſe forment,

en

door hen te gewennen, om over dingen, die zy, door de zinnen, kennen, nooit te oordeelen, ten zy inbeelding, geheugen, en overweeging, met elkanderen overeenſtemmen,

———— om het ware van het valſche te onderſcheiden,

———— om zig te wapenen tegen vooringenomenheid van geeſt en tegen de vooroordeelen *der kindsheid*, *der opvoeding*, *en der oeffening*,

———— om de verſcheiden trappen van zekerheid te onderſcheiden, als *geloof*, *giſſing*, *twyffeling*, *onzekerheid*, *mistrouwen*,

door

en les accoutumant à ne jamais juger des choſes qu'ils connoiſſent par les ſens ; que l'imagination, la mémoire, & la reflexion ne ſoient d'accord,

---------- à diſcerner le vrai d'avec le faux,

---------- à ſe munir contre la prévention d'eſprit, & contre les préjugez *de l'Enfance*, *de l'Education*, *de l'Etude*,

---------- à diſtinguer les différents degrez de certitude, comme *croyance*, *conjecture*, *doute*, *incertitude*, *défiance*,

door hen te gewennen, om niet al te ſtyf op hunne gevoelens te ſtaan,

———— om niet naa den uiterlyken ſchyn te oordeelen,

———— om wel na te gaan, wat in eene zaak weezenlyk, wat enkel toevallig is,

———— om zig in de plaats, en het geval der zoodanigen te ſtellen, over welken zy willen oordeelen,

door hun alleen de aanneeming af te vorderen van zulke dingen, waarvan zy wel overtuigd zyn, en zig, ten deezen opzigte, niet te bedienen van het vertrouwen, welk zy in ons ſtellen,

door

en les accoutumant à ne pas être entiers dans leurs ſentimens,

---------- à ne pas juger ſelon les apparences,

---------- à faire attention à ce qu'il y a d'eſſentiel dans une choſe, & à ce qui n'en eſt que l'acceſſoire,

---------- à ſe mettre à la place & dans le cas de ceux, dont ils veulent juger,

en ne leur demandant d'admettre, que ce dont ils ſont bien perſuadés, & en ne vous prévalant point, à cet égard, de la confiance qu'ils ont en vous,

en

door hen de verſcheiden gevoelens der beſte Schryveren over de zelfde ſtoffen met elkanderen te doen vergelyken,

door hen die Weetenſchappen, welken zy volſtrektlyk noodig hebben, om een regtmaatig en zeker oordeel te vellen, in den grond te doen beoeffenen.

(f.) *Draag zorg voor den* SMAAK *der Kinderen*,

door hen kennis te doen krygen aan de beſte Boeken in allerleie weetenſchappen, en hun eene goede Boekerye te maaken,

door hen byzonderlyk Boeken van ſmaak te doen leezen,

door

en leur faiſant comparer les différents ſentiments des meilleurs Auteurs ſur une même matiere,

en leur faiſant faire une Etude réfléchie & approfondie des ſciences qui leur ſont abſolument néceſſaires pour porter un jugement droit & ſûr.

(f.) *Prenez ſoin du* GOUT *des Enfans*,

en faiſant acquérir aux Enfans, la connoiſſance des meilleurs Livres en tout genre, & en leur formant une bonne Bibliotheque,

en leur faiſant lire ſingulierement des Livres de gout,

door hen 't beſte, dat zy vinden, te doen herleezen en byeen verzamelen,

door hen aan te zetten, om nooit *eenige goede Predikatie*, *eenig gerugtmaakend Pleidooi*, *eenige Akademiſche Redenvoering*, of *eenig goed Toneelſtuk* te verzuimen,

door hen alleen te doen verkeeren met luiden van *gezond verſtand*, van *geeſt*, van *bekwaamheid*,

door hen vroegtydig ſmaak te doen krygen in *het ſchoone eenvoudige*, *het natuurlyke*, *het waaragtige*, *het verhevene*,

door hen beſtendiglyk te wapenen tegen den kwaaden ſmaak in *het nieuwe*, *het byzondere*, *het hoogdraavende*, en tegen den kwaaden

en leur faiſant relire & receuillir ce qu'ils trouvent de meilleur,

en les engageant à ne manquer ni *excellent ſermon*, ni *plaidoyer d'apparat*, ni *diſcours académiques*, ni *bonnes pieces de Théâtre*,

en ne leur faiſant fréquenter que des *gens de ſens*, *d'eſprit*, *à talents*,

en leur inſpirant de bonne heure du gout pour *le beau ſimple*, *le naturel*, *le vrai*, *le ſublime*,

en les muniſſant conſtamment contre le mauvais gout *du nouveau*, *du ſingulier*, *du phebus*: contre le

den ſmaak van *de gedagte op te offeren aan de wyze van voorſtellen*,
door hen aendagtiglyk te doen nagaan, wat by elk onderwerp, dat men verhandelt, voegt,
door hunnen ſtyl te vormen, die *klaar*, *net*, *beknopt*, en *overeenkomſtig met het onderwerp*, moet zyn.

(g.) *Draag zorg voor den* GEEST *der Kinderen.*

Ik neem hier 't woord geeſt in dien byzonderen zin, welken men gemeenlyk daar aan hegt.
De zorg, die men voor den geeſt der Kinderen draagen moet, beſtaat daarin,

dat

le mauvais gout *de ſacrifier la penſée au tour*,
en leur faiſant faire attention à ce qui convient à châque ſujet que l'on traite,
en leur formant le ſtile, qui doit être *clair*, *précis*, *concis*, *convenable au ſujet.*

(g.) *Prenez ſoin de* L'ESPRIT *des Enfans.*

On prend ici le terme d'eſprit dans le ſens particulier que l'on y attache d'ordinaire.
Le ſoin que l'on doit prendre de l'eſprit des Enfans, conſiſte

à leur

dat men hun 't leezen aanraade van zulke werken, die den geeſt *geregeld*, *ſchrander* en *keurig* kunnen maaken,

dat men hen vermaane, om niet geeſtig te willen ſchynen,

dat men de geeſtigheid by hen nooit pryze,

dat men niet toelaate, dat zy de geeſtigheid meer waardeeren, dan de reden en het oordeel,

dat men niet dulde, dat zy overal geeſtigheid willen inbrengen,

———— dat zy eene geeſtigheid beminnen, die zig ophoudt met woordſpeelingen, ſnaakeryen, kwinkſlagen, enz.

———— dat zy de zoodanigen naklappen, in welker ſoort van geeſt zy behaagen ſcheppen,

dat

à leur conſeiller la lecture des ouvrages, qui peuvent rendre l'eſprit *ſage*, *fin* & *délicat*,

à les enhorter à ne pas vouloir avoir de l'eſprit,

à ne jamais faire, devant eux, l'éloge de l'eſprit,

à ne pas permettre qu'ils priſent plus l'eſprit, que la raiſon & le jugement,

à ne pas ſouffrir qu'ils veuillent en mettre par tout,

- - - - - - - - qu'ils aiment l'eſprit de pointes, de droleries, de bons mots, &c.

- - - - - - - - qu'ils foyent les Echos de ceux, dont le tour d'eſprit leur plait,

à ne

dat men niet dulde, dat zy van hunnen geeſt een kwaad gebruik maaken.

(h.) *Draag zorg voor het* VERNUFT *der Kinderen.*

Tragt, ten dien einde, het vernuft der Kinderen te kennen, om het zelve te kunnen aankweeken.
Laat den Kinderen vryheid om hun vernuft te volgen.
Geef hun gelegenheid, om het zelve te toonen.
vermaan hen, om daar van 't beſte gebruik te maaken, dat zy kunnen.

(i.) *Doe, eindelyk, uw voordeel met de* ONDERVINDING *der Kinderen.*

Men

- - - - - - - - - qu'ils faſſent un mauvais uſage de leur eſprit.

(h.) *Prenez ſoin du* GÉNIE *des Enfans.*

Pour cet effet, cherchez à connoitre le génie des Enfans, pour être à même de le cultiver.
Laiſſez aux Enfans la liberté de ſuivre leur génie.
Procurez-leur les occaſions de le manifeſter.
Exhortez les à en faire le meilleur uſage poſſible.

(i) *Mettez, enfin, à profit,* L'EXPÉRIENCE *propre des Enfans.*

Men moet de Kinders gewennen, om 't geen zy ondervinden, en reeds ondervonden hebben, te overdenken.

Men moet hun, nu en dan, ſommige omſtandigheden van hun leeven te binnen brengen,

hen overtuigen, dat zy ondervinden zullen, dat het verſtand zoo wel veroudt, als het lighaam,

hen de noodzaaklykheid en nuttigheid doen bemerken van vroegtydig ondervinding te verkrygen,

hen de menſchen leeren kennen door hunne weezenstrekken en uitwendigheid,

hen

Il faut accoutumer les Enfans à réfléchir ſur ce qu'ils éprouvent, & ſur ce qu'ils ont déja éprouvé.

Il faut leur rappeler, quelquefois, certaines circonſtances de leur vie.

leur perſuader qu'ils expérimenteront que l'eſprit vieillit comme le corps,

leur faire ſentir la néceſſité & l'utilité d'acquérir de bonne heure, de l'expérience,

leur apprendre à connoitre les hommes par la phyſionomie, & par l'extérieur,

leur

hen doen letten op 't gedrag der jonge luiden, die zig in de wereld begeeven,

op de wyze, waarop elk zig daarin gedraagt, volgens het onderſcheiden karakter van zyn verſtand,

op de verſcheidenheid van meeningen en gevoelens.

hen de verſchillende vernuften der menſchen doen opmerken, en de gewoone wyze van denken van elk vernuft,

hen in werken van kunſt *beleid*, *uitvinding*, *volmaaktheid*,

leur faire faire attention aux démarches des jeunes gens qui entrent dans la monde,

à la maniere dont châque caractere d'eſprit s'y conduit,

à la diverſité d'opinions & de ſentimens,

leur faire obſerver les différents génies, & la maniere ordinaire de penſer de châque génie,

leur faire obſerver dans les ouvrages de l'art, *l'in-*

heid, *uitvoering* en *nuttigheid* doen waarneemen,
hen doen begrypen, dat alles hun tot leering moet dienen.

3. *Men moet zig benaarſtigen, om het Verſtand der Kinderen te verlichten.*

Onderwys uwe Kinders in *noodige*, *nuttige*, *gewigtige* of *verpligtende* zaaken.

§. *De noodige kundigheden, die de Kinders verkrygen moeten, zyn*

De TAAL.

Men

l'imagination, *l'invention*, *la perfection*, *l'exécution*, & *l'utilité*,
leur faire comprendre que tout doit leur ſervir d'inſtruction.

3.

On doit travailler à éclairer l'Eſprit des Enfans.

Inſtruiſez vos Enfans dans des Connoiſſances *néceſſaires*, *utiles*, & *importantes* ou *obligatoires*.

§. *Les Connoiſſances néceſſaires que les Enfans doivent acquérir*, ſont

LeLANGAGE.

Il

Men moet beginnen met de Kinders hunne Moedertaal te leeren.

Men moet hen vroegtydig gewennen, om *duidelyk*, *naauwkeurig en zuiver* te ſpreeken, en om *de woorden wel uit te brengen.*

Men moet hen twee of drie taalen te gelyk doen leeren, gelyk de Nederduitſche, Franſche, enz.

Men moet hen eerſt volgens het gebruik, en naderhant volgens de regels leeren ſpreeken.

Het

Il faut commencer à enſeigner aux Enfans, leur langue maternelle.

Il faut les accoutumer de tres bonne heure à parler *diſtinctement*, *exactement*, *purement*, & *à bien prononcer les mots.*

Il faut leur faire apprendre deux ou trois langues a la fois, comme la Holiandoiſe, la Françoiſe, & telle autre.

Il faut leur enſeigner à parler, dabord par l'uſage, en ſuite par les regles.

La

Het Leezen.

Men moet de Kinders vroegtydig leeren *duidelyk* leezen, *net* leezen, *wel* leezen, en *wel opzeggen*, dat is *natuurlyk*, *met ſmaak* en *aandoening*.

Men moet hen gewennen, om dikwils overluid te leezen en op te zeggen, en om het leezen en opzeggen met eenige gebaarden te vergezellen.

Het Schryven.

Men moet de Kinders gewennen, om de *letters wel te maaken*, *wel te ſchikken*, *wel te zetten*, om *regt* te ſchryven, *net* te ſchryven,

La Lecture.

Il faut enſeigner de bonne heure aux Enfans, à lire *diſtinctement*, à lire *correctement*, à *bien* lire, à *bien reciter*, c'eſt à dire, *naturellement*, *avec gout* & *avec ſentiment*.

Il faut les exercer à lire, & à reciter fréquemment haut, & à accompagner la lecture & la recitation de quelques geſtes.

L'Ecriture.

Il faut accoutumer les Enfans à bien *former les lettres*, à les *bien ranger*, à les *bien coucher*

ven, *gaauw* en by *verkorting* te ſchryven.

Men moet hen leeren *wel te ſpellen*, en *de tekens, die de zinſcheidingen en klemklanken aanwyzen, wel te plaatſen.*

Het CYFFEREN.

Men moet de Kinders in de Cyfferkunſt onderwyzen, door zig, in den aanvang, te bedienen van dingen, die onder de zinnen vallen.

Men moet eenvoudige regels gebruiken.

Men moet de Kinders gewennen, om *naa vaſte regels, gaauw* en *uit het hoofd te cyfferen.*

Men

cher, à écrire *droit*, à écrire *proprement*, à écrire *vite* & *par abréviation.*

Il faut leur apprendre l'*ortographe*, la *ponctuation*, l'*accentuation.*

Le CHIFFRE.

Il faut inſtruire les Enfans dans le Chiffre, en ſe ſervant dabord de choſes ſenſibles.

Il faut employer des regles ſimples.

Il faut accoutumer les Enfans à chiffrer *ſûrement, vîte, de tête.*

Il

Men moet hen vroegtydig leeren *Boekhouden.*

De Kinders moeten deeze eerſte kundigheden verkrygen by wyze van ſpel en uitſpanning, met hunnen zin, en zonder dwang.

De Kinders moeten *deeze eerſte kundigheden* aanmerken als middelen, om anderen te verkrygen, en niet als eigenlyk zoo genoemde kundigheden.

§§. De nuttige kundigheden, die de Kinders verkrygen moeten, zyn

De Aardbeſchryving,
De Klootkunde,

Een

Il faut leur apprendre de bonne heure à ſavoir tenir des *Livres de Comptes.*

Les Enfans doivent acquérir ces prémieres connoiſſances, comme par forme de jeu & d'amuſement, de leur bon gré, & ſans qu'on les y contraigne.

Les Enfans doivent enviſager *ces prémieres connoiſſances*, comme des moyens pour en acquérir d'autres, & non comme des connoiſſances proprement ainſi nommées.

§§. *Les Connoiſſances utiles que les Enfans doivent acquérir*, ſont

La Géographie,
La Sphere,

Un

Een weing Meetkunde,
Een weinig Natuurkunde,
Het Natuurlyk Regt,
De Geſchiedenis, en vooreerſt de Heilige Geſchiedenis,
De Fabelkunde, en de uitlegging der Fabelen,
De geſchiedenis van hun Land — deszelfs gewoonten — deszelfs voorregten.

Men moet de Kinders deeze nuttige kundigheden ſlegts doen aanzien als hulpmiddelen, om anderen te verkrygen, die gewigtiger zyn.

§§§. *De gewigtige of verpligtende kundigheden, die de Kinders verkrygen moeten*, zyn

, De

Un peu de Géométrie,
Un peu de Phyſique,
Le Droit naturel,
L'Hiſtoire, & dabord l'Hiſtoire Sainte,
La Fable & ſon Explication,
L'Hiſtoire de leur Pays, - - ſes coutumes, - - ſes privileges.

On doit accoutumer les Enfans à n'enviſager *ces Connoiſſances utiles*, que comme des aides à en acquérir de plus importantes.

§§§. *Les Connoiſſances importantes ou obligatoires que les Enfans doivent acquérir*, ſont

, De Kennis, die *het Beroep* eiſcht, dat zy voorhebben te aanvaarden;

„ De Kennis of Beoeffening van *den Godsdienſt.*

, *Wat de Kennis aangaat, die het Beroep eiſcht, dat de jonge luiden voorhebben te aanvaarden,*

Men moet hen niet doen denken, om zig tot eenig beroep te bepaalen, dan na hen alvorens onderweezen te hebben in de verſcheiden zaaken, die hun nuttig kunnen zyn in alle beroep, dat zy omhelzen moogen.

Men moet hen de noodzaaklykheid doen gevoelen van een beroep te

, La Connoiſſance qu'exige *la Profeſſion* à la quelle ils ſe deſtinent.

„ La Connoiſſance ou l'Etude de *la Religion.*

, *Quant à la Connoiſſance qu'exige la Profeſſion à la quelle les jeunes gens ſe deſtinent.*

Il faut ne faire penſer aux jeunes gens à ſe déterminer pour une profeſſion, qu'après les avoir inſtruits dans les diverſes connoiſſances qui peuvent leur être utiles, dans quelque profeſſion qu'ils embraſſent.

Il faut leur faire ſentir la néceſſité qu'il y a, d'embraſſer une profeſſion: & inſiſter ſur cette ne-

te omhelzen, en op die noodzaaklykheid blyven ſtaan, als de jonge luiden beſluitloos zyn omtrent de keuze.

Men moet zeer voorzigtig zyn in den jongen luiden een beroep aan te raaden, en bedagt weezen om te onderzoeken, tot welk beroep zy meeſt geſchikt zyn,

——— om hunne neigingen en hunnen ſmaak te raadpleegen,

——— om na te gaan, of hunne lighaamsgeſteldheid, hun vernuft, hunne begaafdheden toelaaten, dat zy, ten deezen opzigte, hunnen ſmaak volgen.

Men

néceſſité, lorsque les jeunes gens ſont irréſolus pour le choix.

Il faut être tres prudent à conſeiller une profeſſion aux jeunes gens,

& avoir ſoin d'examiner à la quelle ils ſont le plus propres;

- - - - - - - de conſulter leurs inclinations & leur gout;

- - - - - - - d'obſerver ſi leur *complexion*, leur *génie*, leurs *talents* permettent, qu'ils ſuivent à cet égard leur gout.

Men moet met hun redeneeren over 't belang der keuze van een beroep.

Men moet, eer de jonge luiden zig tot een beroep bepaalen, hun 't voor en tegen van elk beroep ontvouwen, de beletſels, die zy te boven komen, de hoedanigheden, die zy verkrygen, de pligten, die zy betragten, en de zwaarigheden in de waarneeming zelve van dat beroep, die zy zullen overwinnen moeten.

Men moet de jonge luiden, zoo veel doenlyk, wederhouden van een beroep, dat hunne byzondere gebreken of heerſchende drift zou moogen voeden.

Men

Il faut raiſonner avec eux ſur l'importance du choix d'une profeſſion.

Il faut, avant que les jeunes gens ſe déterminent pour une profeſſion, leur expoſer le pour & le contre de chaque profeſſion; les obſtacles, qu'il faudra ſurmonter; les qualitez, qu'il faudra acquérir; les devoirs, qu'il faudra remplir; les difficultez, dans l'exercice même de cette profeſſion, qu'il faudra vaincre.

Il faut, autant qu'il eſt poſſible, détourner les jeunes gens d'une profeſſion qui pourroit nourrir leurs défauts particuliers, ou leur paſſion favorite.

Il

Men moet zekere voorzorgen gebruiken ten opzigte van jonge luiden, die zig buiten 's Lands nederzetten.

Men moet, na dat de jonge luiden zig voor een beroep verklaard hebben, hun daarvan, een tyd lang, niet meer ſpreeken.

Na verloop van eenige Maanden, moet men hun dezelfde aanmerkingen weder onder de oogen brengen, die men hun voorſtelde, eer zy zig bepaalden.

Als men in de jonge luiden eene ſoort van roeping ziet tot het beroep, dat zy verkozen hebben, moet men

hen

Il faut prendre de certaines précautions eû égard aux jeunes gens qui s'établiſſent dans le Pays étranger.

Il faut, après que les jeunes gens ſe ſeront déterminés pour une profeſſion, ne leur en plus parler pendant un certain temps.

Il faut, après que quelques mois ſe ſeront écoulés, leur remettre encore ſous les yeux, les mêmes conſidérations, qu'on leur avoit propoſées, avant qu'ils ſe déterminaſſent.

Il faut, lorsque l'on voit que les jeunes gens ontune ſorte de vocation pour la profeſſion, qu'ils ont choiſie,

hen daarin verſterken, door verandering te voorkomen,

hun daar toe behulpzaam zyn, door hen te doen onderwyzen in de taalen, die hun nuttig kunnen weezen, en in de weetenſchappen, tot het verkoozen beroep betrekkelyk,

hen daar toe aanmoedigen, door ſtil te ſtaan op de voordeelen, uit een wel waargenomen beroep oorſpronkelyk; op de byzondere nuttigheid van 't beroep, dat zy omhelſt hebben; op 't geluk, dat voor hun zelven zal voortvloeijen uit een beroep, dat zy vryelyk en uit ſmaak hebben aangenomen.

Men

les y affermir, en prévenant le changement,

les y aider, en les faiſant inſtruire dans les langues qui peuvent leur être utiles, & dans les ſciences rélatives à la profeſſion choiſie,

les y encourager, en inſiſtant ſur les avantages qui réſultent d'une profeſſion bien exercée, ſur l'utilité particuliere de celle qu'ils ont embraſſée; ſur le bonheur qui découlera pour eux mémes d'une profeſſion embraſſée librement & par gout.

Men moet ſtilſtaan op de byzondere deugden, die hun beroep hun gelegenheid zal geeven, om te oeffenen.

Men moet hen wapenen tegen de byzondere verzoekingen, aan welken hun beroep hen zal bloot ſtellen.

Men moet, in allerlei beroep, de begeerte der jonge luiden, om fortuin te maaken, of eenen grooten naam te verkrygen, maatigen en beſtieren, en hen overtuigen, dat hunne grootſte eerzugt ten voorwerp moet hebben *deugdzaam* te zyn, en eenen *goeden naam* te verdienen en te bewaaren.

Men moet hen eindelyk doen bezef-

Il faut inſiſter ſur les vertus particulieres, que leur profeſſion leur donnera occaſion de pratiquer.

Il faut les munir contre les tentations particulieres, aux quelles leur profeſſion va les expoſer.

Il faut, dans quelque profeſſion que ce ſoit, regler & moderer le deſir des jeunes gens, de faire fortune, ou d'acquérir un grand nom, & les convaincre, que leur plus grande ambition doit conſiſter à être *vertueux*, & à mériter & conſerver une *bonne réputation*.

Il faut, enfin, leur perſuader, que s'ils ont,

zeffen, dat, zoo zy, als Burgers, eene Roeping te beantwoorden, zy, ook, als Christenen, eenen Godsdienſt te kennen en te betragten hebben.

„ *Wat de Kennis van den Godsdienſt betreft*,

Beſchouw die kennis als het weezenlykſte Goed, dat gy den jongen luiden kunt bezorgen, en breng daar toe alles, in de opvoeding.

Verzeker u zelven wel, dat gy niet te veel oplettendheid kunt gebruiken, noch te veel zorg draagen, om den jongen luiden van den Godsdienſt gezonde begrip-

entant que Citoyens, une Vocation à remplir; ils ont auſſi, comme Chrétiens, une Religion à connoître & à pratiquer.

„ *Quant à la Connoiſſance de la Religion.*

Regardez la connoiſſance de la Religion comme le bien le plus eſſentiel que vous puiſſiez procurer aux jeunes gens, & rapportez tout, dans l'Education, à cette connoiſſance.

Perſuadez-vous bien, que vous ne ſauriez avoir trop d'attention, ni apporter trop de ſoins, à donner aux jeunes gens de ſaines idées de la Re-

grippen te geeven, op dat zy dien beminnen en betragten moogen.

Maak het één uwer vermaaken, en ſtel u zelven in ſtaat, zoo 't mooglyk is, om zelf uwe Kinders, in den Godsdienſt, te onderwyzen: of

Spaar niets, om hun de beſte onderwyzingen te bezorgen, die mooglyk zyn, en verkieſt daar toe zulke luiden, als gy bekwaamſt oordeelt, om in uwe oogmerken te treeden, en het verſtand uwer Kinderen te beſtieren.

Verzeker u zelven, dat het een groot misbruik is, de Kinders *zeer vroeg* in den Godsdienſt te willen onderwyzen.

Begin

Religion, pour la leur faire aimer & pratiquer.

Faites vous un plaiſir, & mettez vous en état, s'il eſt poſſible, d'inſtruire vous-même vos Enfans, dans la Religion: ou

n'Epargnez rien pour leur procurer les meilleures inſtructions poſſibles, & choiſiſſez les perſonnes qui vous paroiſſent les plus propres à entrer dans vos vuës, & à manier l'eſprit de vos enfans.

Perſuadez-vous, que c'eſt un grand abus, de vouloir enſeigner, *de tres bonne heure*, la Religion aux Enfans.

Begin uwe Kinders niet te onderwyzen of te doen onderwyzen, eer zy verſtands genoeg hebben, om te bevatten, en redens genoeg, om ſmaak te vinden in 't geene gy hen leeren wilt.

Beſluit gy zelf uwe Kinders in den Godsdienſt te onderwyzen, wagt dan, tot dat zy begeerte toonen om dien te kennen.

Om deeze begeerte voort te brengen, zoo draag zorg, om u dikwils in haare tegenwoordigheid te verwonderen over alle de kenmerken van Grootheid, Majeſteit, Magt, Wysheid en Goedheid, in de Werken der Natuur zigtbaar.

Ver-

Ne commencez à inſtruire ou à faire inſtruire vos Enfans, que lorsqu' ils auront aſſez d' intelligence pour comprendre & aſſez de raiſon pour gouter ce que vous leur enſeignerez.

Vous réſolvez-vous à inſtruire vous-même vos Enfans dans la Religion, attendez que vos Enfans témoignent du deſir de la connoitre.

Pour faire naitre ce deſir, ayez ſoin d'admirer fréquemment, en leur préſence, tous les caracteres de Grandeur, de Majeſté, de Puiſſance, de Sageſſe & de Bonté, qui ſe remarquent dans les Ouvrages de la Nature.

Ne

Verzuim geenerleie gelegenheid, om deeze begeerte te vermeerderen en op te wekken, zonder nogtans uwe aanſpraak tot hen te rigten, en antwoord niet terſtond, noch altoos, op de vraagen, welken zy u, over deeze onderwerpen, doen moogen.

Boezem hun, van ter zyde, eene diepe hoogagting in voor den Godsdienſt,

door van alles, wat denzelven betreft, niet dan eerbiedig te ſpreeken,

door hen, in uwe huishouding, niets te laaten zien, 't welk de hoogagting voor den Godsdienſt, die gy hun wilt inboezemen, ſchaaden kan.

Als

Ne négligez aucune occaſion d'augmenter & d'exciter ce deſir; ſans cependant leur adreſſer la parole. & ne répondez pas d'abord, ni toujours, aux queſtions qu'ils pourront vous faire ſur ces ſujets.

Inſpirez-leur, indirectement, beaucoup de reſpect pour la Religion,

en ne parlant de tout ce qui la concerne qu'avec vénération,

en ne leur laiſſant rien appercevoir dans vôtre domeſtique, qui puiſſe donner atteinte au reſpect pour la Religion que vous voulez leur inſpirer.

Lors-

Als de tyd gekomen is, om de begeerte uwer Kinderen tot het kennen van den Godsdienſt te voldoen, zoo betuig hun uwe blydſchap daar over, wenſch hun geluk met deeze begeerte, en verzeker hen van 't genoegen en den yver, waar mede gy hen, in hun onderzoek, zult helpen.

Verzeker hen vooraf, dat de Godsdienſt ſchoon, beminnelyk, en een vrindin van blydſchap en geluk is, en dat het een groot vermaak is, daarin onderweezen te worden.

Spreek hun van den Godsdienſt altoos met een bedaard weezen, en met de blydſchap, op 't gelaat geſchilderd, en onderhoud hen

Lorsque le temps ſera venu, de répondre au deſir que vos Enfans ont de connoitre la Religion, témoignez-leur en vôtre joye; félicitez-les d'avoir ce deſir, & aſſurez-les de la ſatisfaction, & du Zèle que vous aurez à les aider dans leus recherches.

Aſſurez-les d'avance, que la Religion eſt belle, aimable, amie de la joye & du bonheur, & qu'il y a un grand plaiſir à s'en inſtruire.

Parlez-leur toujours de la Religion avec un air ſerein, & la joye peinte ſur le viſage; & ne

les

hen daarover nooit, wanneer gy kwalyk geſteld of gemelyk zyt.

Vermyd zorgvuldig hun de beoefening van den Godsdienſt laſtig en onaangenaam te maaken, en leer hen denzelven veeleer by wyze van geſprek, als door eene oeffening, die te lang duurt, en te zeer aan zekere tyden bepaald is.

Geef hun vooreerſt een denkbeeld van een Almagtig, Oneindig Wys, en Overaltegenwoordig God, die *alles* geſchapen heeft, die *alles* onderhoudt, en van wien *altes goeds* voortkomt.

Geef hun vervolgens een denkbeeld van Gods Goedheid; doe hen God beſchouwen als hun Vader, door

les en entretenez jamais, lorsque vous êtes mal diſpoſé ou chagrin.

Evitez avec ſoin de leur rendre l'Etude de la Religion difficile & desagréable; & inſtruiſez les en plûtôt par forme de converſation, que par une Etude trop aſſidue & trop aſtreinte à de certains temps.

Donnez leur d'abord l'idée d'un Dieu tout puiſſant, infiniment Sage, Préſent par Tout, qui a *tout* créé, qui conſerve *tout*, & de qui procedent *tous les biens*.

Donnez-leur, en ſuite, l'idée de la Bonté de Dieu;

door hen in alles, wat in en rondsom hen is, een weldaadig oogmerk te doen waarneemen, dat hen *in 't byzonder* raakt.

Overtuig uwe Kinders ter dege van Gods natuurlyke en zedelyke Eigenschappen.

Verklaar hun 't geen 'er in de beste Vraagboeken gevonden wordt, met betrekking tot den natuurlyken Godsdienst, u zelven schikkende naa hunne jaaren en schranderheid.

Vervul 't geen 'er in de meeste Vraagboeken, ten opzigte van den natuurlyken Godsdienst, ontbreekt.

Ge-

Dieu ; faites le leur inviſager comme leur Pere, en les engageant à obſerver dans tout ce qui eſt en eux, & dans tout ce qui les environne, un but bienfaiſant, qui les intéreſſe *perſonnellement*.

Convainquez bien intimément vos Enfans des attributs phyſiques & moraux de la Divinité.

Expliquez-leur ce qu'il y a dans les meilleurs Catéchîmes, de rélatif à la Religion naturelle, en vous proportionnant à leur âge & à leur pénétration.

Suppléez à ce qui manque dans la plupart des Catéchîmes au ſujet de la Religion naturelle.

Accou-

Gewen en vorm uwe Kinders, om antwoorden te vinden op de vraagen, die gy hun, over den Godsdienſt, doet, en ſtel hun nooit iets voor, dan vraagen.

Onderregt hen, in den grond, van alles wat den natuurlyken Godsdienſt betreft, eer gy overgaat tot den geopenbaarden.

Breng hen zoo verre, dat zy leevendig beſeffen, hoe zeer zy eene Openbaaring behoeven, en wek in hun de begeerte op, om die te kennen.

Haaſt u niet, om hen den geopenbaarden Godsdienſt te leeren kennen; verberg, ten dien einde, den Bybel zorgvuldig voor uwe

Accoutumez & formez vos Enfans à trouver des réponſes aux queſtions que vous leur faites ſur la Religion, & ne leur dictez jamais que des queſtions.

Inſtruiſez-les à fonds de tout ce qui concerne la Religion Naturelle, avant que de paſſer à la Religion Révélée.

Conduiſez-les au point, qu'ils ſentent vivement le beſoin qu'ils ont d'une Révélation; & excitez en eux le deſir de la connoître.

Ne vous preſſez pas de leur faire connoître la Religion révélée; pour cet effet, cachez ſoigneuſement la Bible à vos Enfans, & ne ſouffrez

uwe Kinderen, en duld niet, dat anderen hen dien doen kennen.

Onderhoud uwe Kinders, terwyl zy nog onkundig zyn of 'er eene Openbaaring is, over de *moogelykheid* eener *Goddelyke Openbaaring*, en over de *karakters*, die zy noodzaaklyk bezitten moet.

Bied hun, vervolgens, aan, om hen te helpen in hun onderzoek omtrent de *zekerheid* van zulk eene Openbaaring, en geef hun de Boeken van *het Oude Teſtament*.

Geef, wyders, agt op uwe Kinders, en zie, of zy van deeze ontdekking, uit zig zelven, gebruik maaken.

Na

frez pas que d'autres la leur faſſent connoître.

Pendant que vos Enfans ignorent encore, s'il y a une Révélation, entretenez-les de la *poſſibilité* d'une *Révélation divine*, & *des caracteres* qu'elle doit néceſſairement avoir.

Offrez-leur enſuite, de les aider dans leurs recherches eû égard à *la certitude* d'une telle Révélation, & donnez leur les Livres de *l'ancien Teſtament*.

Obſervez, enſuite, vos Enfans, & voyez s'ils font, d'eux-mêmes, uſage de cette découverte.

Après

Na dat gy het Oude Teſtament met hun onderzogt hebt, zoo laat hen nog eenigen tyd in 't onzekere, of 'er eene laater Openbaaring is, die 't Oude Teſtament beveſtigt, en bied hun voorts de *Euangelien* aan.

De Euangelien, met hun, onderzogt hebbende, zoo geef hun de *Handelingen* en *Brieven der Apostelen*, om hen volkomen van *de waarheid van den Chriſtelyken Godsdienſt* te overtuigen.

Verheug u daarna, met hun, over 't geluk, dat zy genieten van deezen Godsdienſt te kennen.

Boezem hun eenen diepen eerbied in voor de Heilige Schriften, welken

Après avoit examiné avec eux l'Ancien Teſtament, laiſſez-les encore pour quelque temps dans l'incertitude s'il y a une Révélation poſtérieure, qui confirme l'Ancien Teſtament, & offrez-leur enſuite *les Evangiles.*

Après avoir examiné avec eux les Evangiles, donnez-leur *les Actes & les Epîtres des Apôtres*, pour les convaincre pleinement de *la vérité de la Religion Chrétienne.*

Réjouïſſez-vous alors avec eux du bonheur qu'ils ont de connoître cette Religion.

Inſpirez-leur un profond reſpect pour les Ecrits ſacrés, qui la contiennent, & ne ſouffrez ja-

ken deezen Godsdienſt vervatten, en duld nooit, hoe jong de Kinders ook zyn moogen, dat men zig van deeze Schriften bediene, om hen in 't leezen te oeffenen.

Leer hen de Heilige Schriften met verſtand leezen,

door dezelven niet zoo maar voort te leezen,

door geen Hoofdſtuk in het Nieuwe Teſtament te leezen, onmiddelyk, na 'er één in 't Oude geleezen te hebben,

door weinig teffens te leezen, en door te overweegen onder en na het leezen,

door dikwils de onderwerpen uit te kiezen, volgens hunne behoef-

mais que l'on ſe ſerve de ces Ecrits pour exercer les Enfans dans la lecture, quelque jeunes qu'ils ſoient.

Apprenez-leur à lire les Ecrits ſacrés avec intelligence,

en ne les liſant pas tout de ſuite,

en ne liſant pas un chapitre du Nouveau Teſtament, immédiatement après en avoir lû un dans l'Ancien Teſtament,

en liſant peu à la fois, & en réfléchiſſant, en liſant, & après avoir lû,

en choiſiſſant ſouvent les ſujets, ſelon leurs be-

ten, en de omſtandigheden, waarin zy zig bevinden,
door niet van het een tot het ander onderwerp over te gaan, voor dat zy het eerſte wel begreepen hebben,
door hun beſt te doen om den waaren zin van 't geen zy leezen te ontdekken, en wel
door de Heilige Schriften in hunne oorſpronklyke taalen te leezen, als zy die verſtaan,
door, als zy die niet verſtaan, toevlugt te neemen tot de beſte Overzettingen,
door de Heilige Schryvers met elkanderen te vergelyken, en de gelykluidende plaatſen tegen elkanderen na te zien,
door

beſoins, & ſelon les circonſtances où ils ſe trouvent,
en ne paſſant pas d'un ſujet à un autre, avant qu'ils n'ayent bien compris le prémier,
en cherchant à pénétrer le vrai ſens de ce qu'ils liſent, & cela,
en liſant les Ecrits ſacrés dans leurs langues originales, s'ils les poſſedent,
en recourant, lors qu'ils ne les poſſedent pas, aux meilleures Traductions.
en comparant les Auteurs Sacrés entre eux, & en confrontant les ſujets paralleles,

door de zaaken in haaren zamenhang te leezen, en altoos in aanmerking te neemen, tot wien de Heilige Schryvers zig rigten, en welk het groot oogmerk is, dat zy bedoelen,

door den ſtyl en de gewoonten der Ooſterſche Volkeren te beoeffenen,

door Bybels met aantekeningen en Verklaaringen te gebruiken,

door, in hunne Bybels, de goede uitleggingen aan te tekenen, die in Verhandelingen, Predikatie-Boeken, of andere Schriften, voorkomen.

Over-

en liſant le ſujet dans ſa connexion & en faiſant toujours attention à qui les Ecrivains Sacrés s'adreſſent, & au but principal qu'ils ſe propoſent,

en s'inſtruiſant du ſtile & des coutumes des Peuples de l'Orient,

en ſe ſervant de Bibles avec des Notes & des Explications,

en notant dans leurs Bibles, les bonnes Explications, qui ſe trouvent dans les Traités, dans les Sermonaires, ou dans d'autres Livres.

Per-

Overtuig uwe Kinders ter degè, dat de Heilige Schriften *alleen* de regel van hun Geloof moeten zyn, en dat zy daarin *alleen* zoeken moeten, 't geen zy *te gelooven*, *te doen*, *en te hoopen* hebben.

Leer hen daarna alle de gewigtige waarheden van den Godsdienſt, en 't geen daartoe behoort, van ſtuk tot ſtuk, door hen een goed ontwerp van Godsdienſt te doen opſtellen, voorzien met de beſte denkbeelden der uitmuntendſte werken over dit onderwerp.

Ziet toe, met eene buitengewoone oplettendheid, *dat zy die voorſtellen, welker verzameling het weezen uitmaakt van den Chriſtelyken Godsdienſt*,

Perſuadez intimément à vos Enfans, que les Ecrits Sacrez doivent *ſeuls* être la regle de leur Foi, & que c'eſt dans les Ecrits Sacrez *uniquement*, qu'ils doivent puiſer ce qu'ils ont *à croire*, *à faire*, *& à eſperer*.

Inſtruiſez-les, après cela, en détail de *toutes ces importantes vérités*, & de ce qui y a raport, en leur faiſant dreſſer un bon plan de Religion, nourri des meilleures idées des plus excellents ouvrages ſur ce ſujet.

Veillez avec un ſoin extrême, à ce *qu'ils puiſent les propoſitions, dont l'aſſemblage forme la ſubſtance*

dienſt, uit de getuigeniſſen der Heilige Schryveren zelven haalen, en niet, die getuigeniſſen ſchikken naa *de voorſtellen*, die zy willen doen ſtand grypen, of *welken hunne reden alleen wil aanneemen.*

Ontvouw hun vooreerſt de klaarſte en weezenlykſte Leerſtukken.

Doe hen zorgvuldig opmerken, dat alle de Leerſtukken van den Chriſtelyken Godsdienſt op *één eenig* uitloopen, naamlyk dat van 't *werk der Verloſſing*, en overtuig hen aangaande *de noodzaaklykheid deezer Verloſſing.*

Geef hun, boven al, gezonde denkbeelden van 't werk der Verloſſing,

de la Religion de Jeſus Chriſt, dans les paſſages mêmes des Ecrivains Sacrés; & non, qu'ils aſſortiſſent les paſſages aux *Propoſitions* qu'ils veulent établir, ou *que leur raiſon veut uniquement admettre.*

Expoſez leur d'abord les Dogmes les plus clairs & les plus eſſentiels.

Faites leur remarquer avec ſoin que tous les Dogmes de la Religion Chretienne ſe rapportent à *un ſeul*, ſavoir à celui de *la Rédemption*, & convainquez-les de la *néceſſité de cette Rédemption.*

Donnez-leur, ſur tout, de ſaines idées de l'ouvrage

ſing, door hen te doen zien, dat het zelve niet *willekeurig* is, maar *gegrond op de natuur der dingen*, beſtaande *voor het weezenlyke in de zedelyke vernietiging van de zonde*, *der Goddelyke Heiligheid*, *Wysheid en Barmhartigheid waardig*, en verwonderlyk *wel geſchikt naa de behoeften van afgevallen*, *verkeerde en onſterflyke menſchen.*

Vervul hun verſtand met eene volkomen overtuiging van de *ſchoonheid* en *uitmuntendheid der Chriſtelyke Zedeleer.*

Geef hun juiſte en verheven denkbeelden van den byzonderen en openbaaren Dienſt, dien zy God bewyzen moeten, en duld, ten deezen opzigte, nooit, dat men hen

vrage de la Rédemption, en leur faiſant voir qu'elle n'eſt point *arbitraire*, mais qu'elle eſt *fondée ſur la nature des choſes*, conſiſtant *eſſentiellement dans l'anéantiſſiment moral du péché*, *digne de la Sainteté*, *de la Sageſſe*, & *de la Miſéricorde de Dieu*, & admirablement *adaptée aux beſoins d'hommes déchus*, *pervers & immortels.*

Pénétrez leur eſprit de la *beauté* & de l'*excellence de la Morale de la Religion de Jeſus Chriſt.*

Donnez-leur de juſtes & de grandes idées du Culte particulier & public, qu'ils doivent rendre à Dieu, & ne ſouffrez jamais à cet é-

hen gebeden doe van buiten leeren, maar bid ſomtyds overluid in hunne tegenwoordigheid. — Verwek in hun, door uw voorbeeld, eene begeerte, om te kunnen bidden. — Spreek hun dan behoorlyk van de natuur en vereiſchten des gebeds.

Duld nooit, dat men hen al te jong in de Kerk brenge. — Alvoorens hen daar te brengen, zoo geef hun een net denkbeeld van de natuur en het oogmerk van den openbaaren Dienſt, — van de wyze, waarop zy dien moeten bywoonen, — van de vrugt, dien zy daaruit trekken moeten.

Ge-

gard, qu'on leur faſſe apprendre des prieres par cœur : mais priez quelquefois devant eux, à haute voix. -- Excitez en eux, par votre exemple, le deſir de ſavoir prier. -- Parlez-leur alors convenablement de la nature & des conditions de la priere.

Ne ſouffrez jamais qu'on les mêne trop jeunes à l'Egliſe. — Avant que de les y mener, donnez leur une juſte idée de la nature & du but du Culte public, -- de la maniere dont ils doivent s'en acquiter, -- du fruit qu'ils doivent en retirer.

Ac-

Gewen hen, om te bedenken, dat *God alleen* hen kan gelukkig maaken.

Wapen hen by tyds tegen den *indruk* der *Ongodsdienſtigheid*, zoo ten aanzien van Leerſtukken, als van Zedenleere, gelyk ook tegen dien *van de tegenſpoed der Vroomen, en de voorſpoed der Boozen.*

Onderhoud hen dikwils over eenen *toekomenden ſtaat*, die volmaakt gelukkig zal zyn voor de goeden, en verſchrikkelyk voor de kwaaden.

Gewen hen, als *onſterflyke Weezens* te denken.

Voorkom in hun de ſchrik des doods, door hun, daarvan, juiſte

Accoutumez-les à la penſée, que *Dieu ſeul* peut les rendre heureux.

Muniſſez-les, de bonne heure, contre l'*impreſſion* de l'*Irréligion*, tant eû égard aux Dogmes, qu'eû égard à la morale, de l'*adverſité des gens de bien, & de la proſpérité des Méchants.*

Entretenez-les fréquemment d'un *état à venir*, parfaitement heureux pour les gens de bien, terrible pour les Mechants.

Habituez-les à penſer en *Etres immortels.*

Prévenez en eux la frayeur de la mort, en leur

juiſte denkbeelden te geeven, en dikwils te ſpreeken.

Na alle mooglyke zorgen aangewend te hebben, om uwe Kinders in den Chriſtelyken Godsdienſt te *onderwyzen*, en daar mede als te *doordringen* [en op onderſtelling, dat zy de Gemeente, waar van gy Lid zyt, aanzien als die, welker gevoelens, *in 't algemeen*, met het Euangelie beſt overeenſtemmen] zoo onderhoud hen, op eene plegtige wyze, over den Doop, dien gy hun hebt doen toedienen; doe hen de geloften, die gy in hunnen naam gedaan hebt, van waarde kennen, en verg hun, dat zy u

en donnant de juſtes idées, en leur en parlant fréquemment.

Après avoir pris tous les ſoins poſſibles pour *inſtruire* vos Enfans dans la Religion Chrétienne, & pour les *en pénétrer*, [& dans la ſuppoſition qu'ils regardent la Communion, dont vous êtes membre, comme celle, dont les ſentiments ſont, *en général*, les plus conformes à l'Evangile,] entretenez-les d'une maniere ſolemnelle, du Bâtême, que vous leur fites adminiſtrer; faites leur ratifier les vœux, que vous formâtes en leur nom, & demandez leur de

u ontlaſten van de verbintenisſen, die gy voor hun, en om hunnent wille, hebt aangegaan.

Verpligt hen, eindelyk, om hunne Geloofs-belydenis in 't openbaar te doen; vergezel hen, voor de eerſte reize, ten Avondmaal; weder t' huis gekomen, geef hun uwen zegen, en beloof hun voor al hun leeven eene Christelyke vrindſchap.

Wees verzekerd, dat, dus doende, uwe Kinders geene Chriſtenen zullen zyn *uit geboorte*, *in naam*, of *door opvoeding* alleen, maar *Chriſtenen door overtuiging en inderdaad.*

4. *Men*

de vous décharger des engagemens que vous aviez pris pour eux, & pour l'amour d'eux.

Enfin, engagez-les à faire publiquement leur Confeſſion de Foi, accompagnez-les, pour la prémiere fois, à la Communion; de retour chez vous, donnez-leur votre Bénédiction, & vouez-leur pour toute leur Vie, une Amitié chrétienne.

Perſuadez-vous, qu'en agiſſant ainſi, vos Enfans ne ſeront pas des Chrétiens *de naiſſance*, *de nom*, ou *par éducation* ſeulement, mais *des Chrétiens par conviction & d'effet.*

4. *On*

4. *Men moet het Verſtand der Kinderen tragten te verſieren.*

Men kan het verſtand der jonge luiden verſieren, door kundigheden, die zoo nuttig als aangenaam zyn, en ten deezen opzigte, *eene volkomen vryheid* laaten aan hunnen ſmaak, ter verkiezing van de

Redenkunde,
Wysbegeerte,
Wiskunde,
Godgeleerdheid,
Regtsgeleerdheid,
Genees- en Heel-kunde,
Kennis van vreemde Taalen.

Men

4.

On doit travailler à orner l'eſprit des Jeunes Gens.

On peut orner, ou embellir l'eſprit des jeunes gens par des connoiſſances également utiles & agréables, & laiſſer, à cet égard, *une liberté entiere* à leurs gouts, dans le choix

de la Rhétorique,
de la Philoſophie,
des Mathématiques,
de la Théologie,
de la Jurisprudence,
de l'Etude du corps humain,
de la connoiſſance des Langues étrangeres.

On

Men kan het verſtand der jonge luiden, eenigermaate, verſieren, door hun een denkbeeld te geeven van den *Koophandel*, de *Handwerken*, de *Kunſten en Ambagten*, de *Wapenſchildakunde*.

Men kan het verſtand der jonge luiden boven al verſieren door het beoeffenen van

fraaije Weetenſchappen,
Werken van Oordeelkunde en Smaak,
Boeken over de Zedekunde en de Welſpreekendheid,
goede Digteren van allerlei ſoort.

Men kan het verſtand der jonge luiden ook nog verſieren, door hun vroegtydig eenig denkbeeld te geeven van

On peut orner, en quelque ſorte, l'eſprit des jeunes gens, en leur donnant une idée du *commerce*, des *Manufactures*, des *Arts & des Metiers*, du *Blaſon*.

On peut orner l'eſprit des jeunes gens, ſur tout, par la lecture

des belles Lettres,
des Ouvragee de Critique & de Gout,
des Livres de Morale & d'Eloquence,
des bons Poëtes en tout Genre.

On peut encore orner l'eſprit des jeunes gens, en leur donnant de bonne heure quelques idées ſur la

van de *Agting*, de *Vrindſchap*, de *Verkeering met Vrouwen*, de *Gezelſchappen*, de *Zamenſpraaken*, het *Spel*, de *Schouwſpelen*, het *Hof*, de *Grooten*, de *Loftuitingen*, de *Vleiers*, 't *Beloop der Wereld*, de *Kennis* en *Keus van Boeken*, de *Bekwaamheid van ſchryven* en *Vaerzen maaken*.

't Is niet alleen welvoegend, maar ook zeer nuttig, dat de jonge luiden eenig denkbeeld hebben van alle deeze zaaken.

't Is nog van veel belang aan te merken, dat 'er, ten opzigte van zulke kundigheden, die geſchikt zyn om het verſtand der jonge luiden te verlichten en te verſieren, eene en andere gebreken moeten vermyd worden in de wyze van hen die kundigheden te doen verkrygen.

Men

la *Réputation*, ſur l'*Amitié*, ſur le *Commerce des Femmes*, ſur les *Compagnies*, les *Converſations*. le *Jeu*, les *Spectacles*, la *Cour*, les *Grands*, les *Louanges*, les *Flateurs*, le *Train du Monde*, ſur la *Connoiſſance*, & le *Choix des Livres*, ſur le *Talent d'écrire*, ſur le *Talent de faire des Vers*.

Il eſt non ſeulement convenable, mais tres utile, que les jeunes gens ayent des idées ſur tous ces ſujets.

Il eſt encore tres important d'obſerver, qu'eû égard aux connoiſſances propres à éclairer & à orner l'eſprit des jeunes gens, il y a des défauts à éviter dans la maniere de les leur faire acquérir.

On

Men moet de jonge luiden doen vermyden

de Voorbaarigheid; zy moeten niet te veel zaaken te gelyk willen omvatten.

de Algemeenheid; zy moeten niet over alles willen heenloopen,

de Verwarring; zy moeten hunne oeffeningen met order verrigten.

de Nutteloosheid; zy moeten zig niet toeleggen op dingen, die alleen ongemeen zyn.

En als de jonge luiden reeds een beroep omhelsd hebben, moet men hen doen vermyden

de Overmaat; zy moeten de pligten van hun Beroep niet verwaar-

On doit faire éviter aux jeunes gens

la Précipitation; il faut qu'ils n'embraſſent pas trop de connoiſſances à la fois.

l'Univerſalité; il faut qu'ils ne veuillent pas tout effleurer.

la Confuſion; il faut qu'ils étudient avec méthode.

l'Inutilité; il faut qu'ils ne s'appliquent pas à ce qui n'eſt que ſimplement curieux.

Et lorsque les jeunes gens ont déja embraſſé une Profeſſion, on doit leur faire éviter

l'Excès; il faut qu'ils ne négligent pas les dévoir

waarloozen om oeffeningen, die zy voorby kunnen.

Doe vooral uwe Kinders wel begrypen, en houd niet op hun in elk beſtek van jaaren te erinneren, dat zy alleen *kennis* moeten begeeren en zoeken, om *beeter*, *weezenlyk deugdzaamer*, en meer geſchikt te worden, om zig *nuttig* te maaken voor hun gelyken, en dat dit het eenig oogmerk is, waar op zy niet ſlegts *alle hunne kundigheden*, maar ook *alle de vermoogens van hun verſtand* moeten doen uitloopen.

Overtuig hen, dat zy zig, met zulke geſtelteniſſen, zonder moeite, gewennen zullen, om *te willen* en *te werken*, gelyk zy zig gewend hebben, om *te denken*.

III.

vois de leur Profeſſion, pour des Etudes non eſſentielles.

Faites, ſur tout, bien comprendre à vos Enfans, & ne ceſſez de leur rappeller *à tout âge*, qu'ils ne doivent aimer & chercher à *connoître*, que pour devenir *meilleurs*, plus *réëllement vertueux*, & plus propres à ſe rendre *utiles* à leurs Semblables; & que c'eſt là l'unique but, au quel ils doivent rapporter, non ſeulement *toutes leurs Connoiſſances*, mais auſſi *toutes les Facultez de leur Eſprit.*

Perſuadez-les, qu'avec ces diſpoſitions, ils s'habitueront ſans peine, à *vouloir* & à *agir*, comme ils ſe feront habitués à *penſer*.

III.

III.

DE OPVOEDING

beſchouwd ten opzigte van 't Hart.

1. *Men moet zich benaarſtigen om 't hart der Kinderen te kennen.*

Deeze kennis beſtaat daarin, dat men, *zoo veel mooglyk*, ontdekke,

(a.) *Hoe en in hoe verre het Hart van het lighaam afhangt.*

Geef

III.

L'ÉDUCATION

conſidérée eû égard au Cœur.

1.

Il faut travailler à connoître le Cœur des Enfans.

Cette connoiſſance conſiſte à démêler, *autant que cela eſt poſſible*,

(a.) *Comment, & jusqu'à quel point, le Cœur dépend du Corps.*

Geef agt op den indruk, welken de voorwerpen, die onder de zinnen vallen, op 't hart maaken,

——— op de verſchillende gedaante der werktuigen,

——— op de verſcheiden vogten, die dezelven voeden,

——— op de ſoort van voedſel, die deeze vogten voortbrengt,

——— op het *Klimaat* of de geſteldheid der lugt, die dezelven roert,

——— op de ſtaaten of wiſſelvalligheden des leevens, die dezelven veranderen,

——— op de jaaren, die dezelven maatigen of bederven.

(b.)

Ayez égard à l'impreſſion que font ſur le cœur, les objets ſenſibles,

- - - - - - - à la differente conformation des organes,

- - - - - - - aux differentes humeurs qui les nourriſſent,

- - - - - - - à la ſorte d'aliments qui produiſent ces humeurs,

- - - - - - - au climat, ou à la température de l'air, qui les remue,

- - - - - - - aux conditions, ou aux viciſſitudes de la vie, qui les changent,

- - - - - - à l'âge qui les modere, ou qui les altere.

(b.)

(b.) *Hoe en in hoe verre 't Hart van 't verſtand afhangt.*

Beſchouw den indruk, welken de *kennis* of *onkunde* op 't hart maaken,

——— den indruk, dien de *voor-oordeelen* op 't hart maaken,

——— den indruk der *waarheid* op 't hart,

——— de betrekking, die 'er is tuſſchen het karakter des verſtands en dat des harte,

——— den indruk, dien 't hart ontfangt van het denkbeeld, welk het verſtand vormt van *grootmoedigheid* en *laagheid*, van *vermaak* en *ſmart*, van *magt* en *zwakheid*, van *geluk* en *ongeluk*,

Be-

(b.) *Comment, & jusqu'à quel point, le cœur dépend de l'eſprit.*

Conſidérez l'impreſſion que la *connoiſſance*, ou l'*ignorance* font ſur le cœur,

- - - - - - l'impreſſion que les *préjugez* font ſur le cœur,

- - - - - - l'impreſſion de la *vérité* ſur le cœur,

- - - - - - le raport qu'il y a entre le caractere de l'eſprit & celui du cœur,

- - - - - - l'impreſſion que fait ſur le cœur, l'idée, que l'eſprit ſe forme de *grandeur* & de *baſeſſe*, de *plaiſir* & de *douleur*, de *puiſſance* & de *foibleſſe*, de *bonheur* ou de *malheur*,

Beſchouw den meer of min ſterken indruk, dien 't hart ontfangt van het denkbeeld, welk men vormt van 't geen de menſch vermag, en de verſcheiden gevoelens, uit dit denkbeeld ontſtaande.

(c.) *Waar door en hoe 't Hart aangedaan wordt.*

Let op den indruk, die de uitwendige voorwerpen op 't hart kunnen maaken,

— op het vermoogen, welk het denkbeeld van behoefte, 't zy *weezenlyke* of *ingebeelde*, op 't hart oeffent,

Let

Conſidérez l'impreſſion plus ou moins forte que fait ſur le cœur, l'idée que l'on ſe forme de ce dont l'homme eſt capable, & les ſentiments differents qui reſultent de cette idée.

(c.) *Par où, & comment le Cœur eſt mû.*

Faites attention à l'impreſſion que peuvent faire ſur le cœur, les objets extérieurs.

- - - - - - - - au pouvoir qu'exerce ſur le cœur, l'idée de ſes beſoins, ſoit *réels*, ſoit *imaginaires*,

Fai-

Let op de beweegingen van *liefde* en *haat*, *begeerte* en *afkeer*, *hoop* en *vrees*, die in 't hart opryzen,
— op de verzoekingen der eigenliefde,
— op den indruk, dien de menfchen op 't hart maaken,
— op den indruk, dien het denkbeeld van God daarop maakt,
— op het vermoogen van 't gewiffe.

(d.) *Hoe 't hart op het lighaam en verftand werkt.*

Overweeg de begeerte, die 't hart heeft, om de gewaarwording van zyne vermaaken of behoeften te openbaaren,

— de

Faites attention aux mouvements d'*amour* & de *haine*, de *defir* & de *répugnance*, d'*eſpérance* & de *crainte*, qui s'élevent dans le cœur.
- - - - - - - - - aux ſollicitations de l'amour propre.
- - - - - - - - - à l'impreſſion que les hommes font ſur le cœur.
- - - - - - - - - à l'impreſſion que l'idée de Dieu y fait,
- - - - - - - - - au pouvoir de la Conſcience.

(d.) *Comment le Cœur agit ſur le Corps & ſur l'Eſprit.*

Réfléchiſſez ſur le deſir que le cœur a de manifeſter le ſentiment de ſes plaiſirs ou de ſes beſoins,

——— de hitte, die het aan 't bloed geeft, en de werking, waar in het de werktuigen brengt, op dat zy uitvoeren, 't geen het zelve wil,

——— hoe het hart het verſtand kan misleiden, ten aanzien van 't geen het met drift begeert,

——— den wederſtand, dien het biedt aan 't geen het verſtand gevoeglyk oordeelt, vooral, wanneer het aankomt op onwettige begeerten of ongeregelde beweegingen,

——— het vermoogen, welk het op het verſtand heeft, wanneer het zig daar boven heeft weeten te verheffen.

(e.)

------ ſur la chaleur qu'il donne au ſang, & à l'action où il met les organes, afin qu'ils exécutent ce qu'il veut,

------ ſur l'illuſion qu'il ſçait faire à l'eſprit cû égard à ce qu'il deſire avec ardeur,

------ ſur la réſiſtance que le cœur oppoſe à ce que l'eſprit juge convenable, ſur tout lors qu'il s'agit de deſirs illégitimes, ou de mouvements desordonnés.

------ ſur le pouvoir qu'il a ſur l'eſprit, lors qu'il eſt venu à bout de le maîtriſer.

(c.)

(e.) *Hoe het Temperament invloed heeft op 't Hart, en welke uitwerkſels het daarin voortbrengt.*

Ontdek, ten dien einde, het Temperament, of het *bloedryk*, *galagtig*, *zwaarmoedig* of *koudvogtig* is.

Verzuim nooit het kwaade of overtollige, dat 'er in het Temperament uwer Kinderen is, zoo veel' mooglyk, te verbeteren.

Deeze kennis van 't Hart beſtaat nog daar in, dat men byzonderlyk lette op deszelfs verſcheiden vermoogens.

, 't Hart ondervindt aandoeningen en genegenheden.

Let

(e.) *Comment le Tempérament influe ſur le cœur, & les effets qu'il y produit.*

Démêlez, pour cet effet le Tempérament, de vos Enfans, & s'ils ont un tempérament *ſanguin*, *bilieux*, *mélancolique*, ou un tempérament *flegmatique*.

Ne négligez jamais de corriger, autant que cela eſt poſſible, ce qu'il y a de vicieux ou d'exceſſif dans le tempérament de vos Enfans.

Cette connoiſſance du Cœur conſiſte encore à faire une particuliere attention à ſes diverſes facultez.

, Le Cœur éprouve des ſentimens & des affections.

Let vooreerſt op de *natuurlyke gevoeligheid* van 't hart uwer Kinderen.

vermeerder die gevoeligheid, als 't noodig is,
verminder dezelve, als 't vereiſcht wordt,
geef haar goede voorwerpen,
oeffen haar.

Let op de *driften van 't hart*, en onderzoek derzelver

natuur, om 'er een juiſt denkbeeld van te vormen,
voorwerpen, om haar alleen goede te geeven,
oorſprong, om te weeten, waar in, en hoe verre de Kinders lydelyk zyn,

voort-

Faites attention dabord à la *ſenſibilité naturelle* du cœur de vos Enfans.

augmentez cette ſenſibilité, s'il eſt néceſſaire,
diminuez-la, s'il le faut,
donnez-lui de *bons objets*,
exercez-la.

Faites attention aux *paſſions du Cœur*, & examinez-en

la nature, pour vous en former une juſte idée,
les objets, pour ne leur en donner que de bons,
la naiſſance, pour ſavoir en quoi, & jusqu'où les Enfans ſont paſſifs,

les

voortgang, om haar behoorlyke paalen te zetten,
vermoogen, om'er alle mooglyk voordeel uit te trekken,
uitwerkſels, om'er de gevolgen van te voorzien,
gebruik, om dezelven heilzaam te maaken,
misbruik, om ze in bedwang te krygen,
nuttigheid, om ze niet te ſmooren.

Onderzoek, hoe zy *geregeerd* moeten worden, 't zy, om dezelven *op te wekken*, *te temmen*, of *te leiden*.

Wees ten vollen verzekerd, dat gy niet *te vroeg* beginnen kunt

les progrès, pour leur donner de juſtes bornes,
le pouvoir, pour en tirer tout l'avantage poſſible,
les effets, pour en prévoir les ſuites,
l'uſage, pour les rendre ſalutaires,
l'abus, pour les maitriſer,
l'utilité, pour ne les pas étouffer.

Examinez la maniere de *les gouverner*, ſoit pour les *exciter*, ſoit pour les *dompter*, ſoit pour les *conduire*.

Convainquez-vous intimément que vous ne

kunt uwer Kinderen driften te beſtieren.

Let *op de neigingen des harte*, om het goede, dat 'er in is, aan te kweeken,

— *op deszelfs begeerten*, om ze te regelen,

— *op deszelfs flaauwer geneigdheden*, om die te veredelen,

— *op deszelfs hebbelykheden*, om die ten goede te wenden,

— *op deszelfs deugden*, om die te vormen en te beveſtigen,

— *op deszelfs gebreken*, om die voor te komen, of uit te roeijen.

Let op de geſchiktheden des harte tot

fauriez commencer *trop tôt* à diriger les paſſions des Enfans.

Faites attention *aux penchants du cœur*, afin de cultiver ce qu'ils ont de bon,

- - - - - - *à ſes deſirs*, pour les regler,
- - - - - - *à ſes inclinations*, pour les ennoblir,
- - - - - - *à ſes habitudes*, pour les tourner au bien,
- - - - - - *à ſes vertus*, pour les former & les affermir,
- - - - - - *à ſes vices*, pour les prévenir, ou les déraciner.

Faites attention aux diſpoſitions du cœur à telle vertu,

tot deeze deugd of ondeugd, meer dan tot geene.

„ *'t Hart wil.*

Benaarſtig u, om *den wil* der Kinderen *buigzaam* te maaken,
door hunnen wil vroegtydig te wederſtaan,
door hun nooit te vergunnen, 't geen zy te ſterk willen,
door hen te gewennen om te willen, 't geen anderen willen,
door hun ſomtyds te vergen, dat zy opofferen 't geen zy willen,
door hen te overtuigen, dat zy, nog zoo jong zynde, zig moeten

vertu, plûtôt qu'à telle autre; & à tel vice, plûtôt qu'à tel autre vice.

„ *Le Cœur veut.*

Travaillez à rendre *la volonté* des Enfans, *flexible*,
en réſiſtant de bonne heure à leurs petites volontez,
en ne leur accordant jamais ce qu'ils veulent trop fortement,
en les habituant à vouloir ce que les autres veulent,
en leur demandant quelquefois le ſacrifice de ce qu'ils veulent,
en leur perſuadant que, ſi jeunes encore, ils doi-

ten voegen naa luiden, die ouder zyn, en meer verlicht, dan zy, omtrent het geen hen betaamt te willen of niet te willen.

Benaarſtig u, om *den wil* der Kinderen *ſtandvaſtig* te maaken,

door hen te overtuigen, dat ſchoon het fraai zy voor anderen te wyken, het egter niet altoos betaamlyk en noodig is,

door hen te beweegen, om u, dikwils, 't geen zy willen, mede te deelen, op dat gy 't hun, als 't noodig is, moogt erinneren,

door hen te doen beſeffen, dat het noodig is een wil voor zig zelven

doivent s'en rapporter à des gens plus agés & plus éclairés qu'eux ſur ce qu'il leur convient de vouloir, ou de ne vouloir pas.

Travaillez à rendre *ferme*, la *volonté* des Enfans,

en leur perſuadant, que quoiqu'il ſoit beau de ceder aux autres, il n'eſt néantmoins pas toujours convenable ni néceſſaire de leur ceder.

en les engageant à vous communiquer fréquemment ce qu'ils veulent, afin de pouvoir le leur rappeler au beſoin,

en les convainquant qu'il eſt néceſſaire d'avoir une

ven te hebben, inzonderheit omtrent het goede,
door hen goed te keuren, als zy het goede ſtandvaſtig willen,
door die ſtandvaſtigheid van wil, omtrent het goede, ſomtyds op de proef te ſtellen.

Benaarſtig u, om *den wil* der Kinderen *welgeregeld* te maaken,

door hen te gewennen, om te overweegen, *eer* zy willen, en *'t geen* zy willen,
door hun de omſtandigheden aan te wyzen, waarin zy moeten afſtaan van 't geen zy willen, of daarin volharden,

door

une volonté à ſoi, ſur tout pour ce qui eſt bien.
en les approuvant lorsqu' ils veulent fermement ce qui eſt bien,
en éprouvant quelque fois cette fermeté de volonté pour le bien.

Travaillez à rendre la *volonté* des Enfans *bien réglée*,

en les accoutumant à réfléchir *avant* que de vouloir, & *ſur* ce qu'ils veulent,
en les inſtruiſant des circonſtances, dans les quelles ils doivent ſe déſiſter de ce qu'ils veulent, ou perſiſter à le vouloir,

en

door hen te leeren hunnen wil regelen volgens het gewigt der zaaken, die zy willen,

door hen aan te maanen, om nooit iets anders te willen, dan 't geen waarlyk goed is.

Benaarſtig u, om *den wil* der Kinderen *onderwerpelyk* te maaken,

door hen te doen begrypen, dat het, in hunne jaaren, paſt, eenen onderwerpelyken wil te hebben,

door u ſomtyds, omtrent hen, van 't Vaderlyk gezag te bedienen, en hun eerſt eenigen tyd daarna opening te doen van de oorzaaken en redenen, die u daartoe bepaald hebben,

door

en leur enſeignant à regler leur volonté ſelon l'importance des choſes, qu'ils veulent,

en les exhortant à ne vouloir jamais que ce qui eſt véritablement bon.

Travaillez à rendre la *volonté* des Enfans, *ſoumiſe*,

en leur faiſant ſentir qu'à leur âge, il convient d'avoir une volonté ſoumiſe,

en vous ſervant quelquefois à leur égard de l'autorité Paternelle, & en ne leur rendant compte que quelque temps après, des motifs & des raiſons qui vous ont déterminés à vous en ſervir,

en

door hun somtyds af te eischen, dat zy hunnen wil opofferen, zonder hun de reden van deezen eisch te zeggen,

door hun dikwils te spreeken van de verscheiden omstandigheden, waarin hun wil aan dien van God moet onderworpen zyn.

„ *'t Hart werkt* of *brengt tot werken.*

Neem, vooreerst, in aanmerking, dat, over 't algemeen, 't hart werkt, naa dat het meer of min leevendig wordt aangedaan.

Neem in aanmerking, dat 't hart de onafhankelykheid bemint, en geneigd is willekeurig te werken, dat

en exigeant quelquefois le sacrifice de leur volonté, sans leur dire la raison pour la quelle vous l'exigez.

en leur parlant fréquemment des diverses circonstances dans les quelles leur volonté doit être subordonnée à celle de Dieu.

„ *Le Cœur agit* ou *porte à agir.*

Observez dabord que le cœur agit, en général, selon qu'il a été plus ou moins vivement remué.

Observez que le cœur aime l'indépendance, & est porté à agir arbitrairement.

Ob-

——————— dat het werkt met kragt, moed, en zeer dikwils met liſt,

——————— dat het vry werkt. Deeze vryheid moet beſtierd worden door wysheid en goedheid, — zy moet *omzigtig* zyn in 't verkiezen der goederen, — *voorzigtig* in 't gebruik der middelen, die het bezit van dezelven kunnen bezorgen, — *ingetoogen* in haare werking, vooral wanneer 't hart inwendige worſtelingen ondervindt, welker uitkomſt voor het zelve een bron kan zyn van de grootſte deugden of ondeugden.

Aan-

Obſervez que le cœur agit avec force, avec courage, tres ſouvent avec ruſe,

- - - - - que le cœur agit avec liberté. Il faut que cette liberté ſoit dirigée par la ſageſſe & par la bonté ; -- qu'elle ſoit *circonſpecte* dans le choix des biens ; -- *prudente* dans l'emploi des moyens qui peuvent en procurer la poſſeſſion ; -- *réſervée* dans ſon exercice, ſur tout lorſque le cœur éprouve des combats intérieurs, dont l'iſſue peut être pour lui la ſource des plus grandes vertus, ou des plus grands vices.

Vu

Aangezien de naauwe vereeniging, die 'er is tuſſchen lighaam en ziel, en aangezien de werktuigen, naa maate zy grover of fyner zyn, de werkingen der ziele vertraagen, verhaaſten, of ſomtyds zelfs geheel verhinderen, is 't van groote aangelegenheid beſtendiglyk *te letten op de uitwerkſels*, uit deeze *vereeniging* ontſtaande, en op die dingen, waarin 't hart *lydelyk* is, ten einde zoo veel te minder zwaarigheden te vinden, om het *te vormen* of *te verbeteren.*

2. *Men*

Vû l'*union* intime qu'il y a entre le corps & l'ame, & vû que les organes plus groſſiers ou plus délicats retardent, ou accélerent, ou même empêchent quelquefois les opérations de l'ame, il eſt tres important de faire conſtamment *attention aux effets* qui reſultent de cette *union*, & à ce en quoi le cœur eſt *paſſif*, afin de trouver moins de difficultez à le *former* ou à le *corriger.*

2. *Men moet zig benaarſtigen, om 't Hart der Kinderen te vormen of te verbeteren.*

Laat het uw beſtendig oogmerk zyn, in 't hart uwer Kinderen alles te vernietigen, wat *den weg* ter ondeugd, en alles te veſtigen, wat *den weg* ter deugd kan *baanen.*

Wees in uw binnenſte overtuigd, dat het volſtrekt noodig is, 't hart uwer Kinderen zeer vroegtydig te vormen, en dat de jaaren van *één* tot *zeven*, voor hun, de gevaarlykſte jaaren zyn.

Beſchouw, als een onvermydelyken pligt, uwe Kinders, in die jaaren, geen

2.

Il faut travailler à former ou à corriger le Cœur de vos Enfans.

Ayez conſtamment pour but de détruire dans le cœur de vos Enfans, tout ce qui peut être un *acheminement* au vice, & d'y établir tout ce qui peut être un *acheminement* aux vertus.

Convainquez-vous bien intimément, qu'il eſt abſolument néceſſaire de former le cœur de vos Enfans, de tres bonne heure; & que l'âge le plus dangéreux pour eux, eſt depuis *un* juſques à *ſept* ans.

Regardez comme un devoir indiſpenſable de ne pas per-

geen oogenblik, om zoo te ſpreeken, uit het oog te verliezen.

Hoe veel bedwang de onderwerping aan deeze regelen u ook veroorzaake, flaauw niet; en onderſteun u zelven door de aanmerking van het uitſteekend oogmerk, dat gy bedoelt, om een hart ter deugd te vormen, en door het denkbeeld, dat gy duizend moeilykheden ontgaat, en u zelven het bitterſte hartenleed beſpaart voor het toekomende.

Boezem uwen Kinderen, vooreerſt, eenvoudiglyk in, dat zy zekere dingen moeten doen en anderen nalaaten;. en dat minder, door 't geeven van leſſen, dan door 't gebrui-

perdre de vuë, d'un inſtant, pour ainſi dire, vos Enfans, à cet âge.

Quelque gêne, que cet aſſujettiſſement vous cauſe, ne vous relâchez point; & ſoutenez-vous par la conſidération du but excellent que vous vous propoſez, de former un cœur à la vertu; & par l'idée que vous vous evitez mille peines, & que vous vous épargnez des chagrins cuiſants pour l'avenir.

Inculquez dabord ſimplement à vos Enfans, qu'ils doivent faire certaines choſes, & s'abſtenir d'autres; & cela moins en leur donnant des préceptes,

bruiken van voorbeelden, getrokken uit hunne eigen daaden, of daaden, waar van zy getuigen zyn.

Doe hen vroegtydig aanmerken, dat 'er een *weezenlyk onderſcheid* is tusſchen *goed* en *kwaad*, eene overeenkomſt en onovereenkomſt, gegrond op de natuur en betrekkingen der dingen.

Gewen uwe Kinders om het *goede* te doen, dewyl zulks loffelyk is, en het *kwaade* te laaten, dewyl het ſchandelyk is dat te pleegen, zonder hen daar toe te brengen door beuzelagtige vergeldingen.

Vermyd, zoo veel doenlyk, uwen Kinderen *een denkbeeld van de Ondeugd* te geeven, en redeneer enkel,

tes, qu'en vous ſervant d'exemples, tirez de leurs propres actions, ou de celles dont ils ſont les témoins.

Faites-leur obſerver, de bonne heure, qu'il y a une *différence réelle* entre le *bien* & le *mal*; une convenance & une disconvenance, fondées ſur la nature & les rélations des choſes.

Accoutumez vos Enfans à faire le *bien*, parce que cela eſt louable, & à s'abſtenir du *mal*, parce qu'il eſt honteux de le commettre, ſans les y porter par de frivoles recompenſes.

Evitez, autant qu'il ſe peut, de donner aux Enfans l'*idée du vice*, & ne raiſonnez ſimplement, en traitant

kel, als gy van deugden handelt, over *de mooglykheid* der dingen, die 'er tegen over ſtaan.

Geef uwen Kinderen regte denkbeelden van *deugden* en *ondeugden*, en bedien u van de beſte middelen, om hen tot de eenen te vormen, en de anderen in hun voor te komen.

Onderzoek, ten den einde, elke deugd, en de tegenovergeſtelde ondeugd, door die van ſtuk tot ſtuk te ontleeden; onderſcheid derzelver verſcheiden bronnen, ſoorten en takken.

Vorm 't hart uwer Kinderen tot

De *Opregtheid*, en voorkom in hun de *Dubbelheid*,

Breng,

tant des Vertus, que ſur *la poſſibilité* de leurs contraires.

Donnez à vos Enfans de juſtes idées des *vertus* & des *vices*, & ſervez-vous des meilleurs moyens pour les former aux unes, & pour prévenir en eux les autres.

Pour cet effet, examinez en détail châque vertu, & ſon vice contraire; diſcernez-en les diverſes ſources, les diverſes ſortes, & les diverſes branches.

Formez le cœur de vos Enfans à la *Droiture*, & prévenez en eux la *Duplicité*.

Breng, ten dien einde, uwen Kinderen dikwils en op eene leevendige wyze voor den geeſt de *overeenkomſt*, *nuttigheid* en *ſchoonheid* der opregtheid.

Doe hen, vervolgens, bemerken, hoe *laag*, *veragtelyk* en *ſchandelyk* de dubbelheid zy.

Draag zorg, dat uwe Kinders niet ſpreeken in eene onzekere betekenis, en geen dubbelzinnigheden of opzettelyke omwegen gebruiken.

Vergeef hun de fouten, die zy openhartiglyk belyden.

Straf hen ſtrengelyk over zulken, die zy willen ontkennen of bewimpelen.

Laa-

Pour cet effet, frappez vivement & frequemment l'eſprit de vos Enfans de la *convenance*, de l'*utilité*, & de la *beauté* de la droiture.

Faites leur ſentir en ſuite, combien la duplicité eſt *baſſe*, *blâmable*, *préjudiciable*.

Prenez garde que vos Enfans ne parlent jamais à double ſens, & n'uſent point d'équivoques & de détours.

Pardonnez-leur des fautes avouées ingénument.

Puniſſez ſéverement celles qu'ils veulent nier ou pallier.

Que

Laaten uwe Kinders van de *leugen* een gruwel hebben, en de *waarheid betragten* in hunne geſprekken,

———————— de *valſchheid* verfoeijen, en *eerlyk zyn in hun gedrag*,

———————— van de *kwaade trouw* een afgryzen hebben, en *hunne verbinteniſſen geſtand doen*,

———————— *vermomming* en *kunſtenaarye* veragten, en *voor de vuiſt gaan in hunnen handel en wandel*,

———————— de *huichelaarye* vlieden, en *ongeveinsd zyn in hunne daaden.*

Vorm

Que vos Enfans abhorent *le menſonge*, & ſoyent *véridiques dans leurs diſcours.*

- - - - - - déteſtent la *fauſſeté*, & ſoyent *ſinceres dans leurs démarches.*

- - - - - - ayent en horreur la *mauvaiſe foi*, & ſoyent *fideles dans leurs engagements.*

- - - - - - mépriſent la *diſſimulation & les fineſſes*, & ſoyent *francs dans leurs procédés.*

- - - - - - fuyent *l'hipocriſie*, & ſoyent *vrais dans leurs actions.*

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Regtvaardigheid*, en voorkom in hun de *Onregtvaardigheid*,

door hun de onvermydelyke verpligting, om regtvaardig te zyn, dikwils en op eene leevendige wyze voor den geeſt te brengen,

door de regtvaardigheid dikwils by hen te pryzen, en hun te ſpreeken van de agting, die haar, by de menigte, wordt beweezen,

door hen te doen bemerken, hoe wraakbaar en veragt de onregtvaardigheid is,

door

Formez le cœur de vos Enfans à la

Juſtice & prévenez en eux l'*Injuſtice*,

en frapant vivement & fréquemment l'eſprit de vos Enfans, de l'obligation indiſpenſable où l'on eſt d'être juſte,

en louant fréquemment devant eux la Juſtice, & en leur parlant du cas que le Public en fait,

en leur faiſant ſentir, combien l'Injuſtice eſt condamnable & mépriſée,

en

door hen te verpligten om regtvaardig te zyn, zelfs tot in hunne geringſte ſpelen,
door hen, voor een oogenblik, in de plaats te ſtellen van hun, die verongelykt worden,
door hen tot Regters te neemen over de onregtvaardige daaden van anderen,
door hen het dubbel te doen wedergeeven van 't geen zy anderen onregtvaardig benomen hebben,
door hen te gewennen om hunne ſchulden te voldoen, zelfs, eer zy gemaand worden,
door hen billyk te leeren zyn in de vrywillige uitdeeling van 't geen zy in eigendom bezitten, door

en les obligeant d'être juſtes jusques dans leurs moindres jeux,
en les mettant pour un inſtant à la place de ceux à qui on fait tort,
en les conſtituant Juges des actions injuſtes des autres,
en leur faiſant rendre le double de ce qu'ils ont pris aux autres, injuſtement,
en les accoutumant à ſatisfaire ce qu'ils doivent, & avant même qu'on le leur demande,
en leur enſeignant à être équitables dans la diſtribution volontaire de ce qu'ils poſſedent en propre,

door hen zeer omzigtig te leeren zyn in het oordeel, dat zy vellen moogen over de redenen, daaden, en vooral het zedelyk karakter van anderen.

Laaten uwe Kinders de *partydigheid* en *kwaadſpreekendheid* myden, de *billykheid* plaats geeven in *hunne oordeelen*, en *ingetoogen* weezen *in hunne redenen.*

Laaten zy zig vormen tot eene *hebbelyke*, *algemeene en onkreukbaare regtvaardigheid*, en zig nooit toeeigenen, 't geen hun niet toebehoort.

Vorm het hart uwer Kinderen tot de

en leur apprenant à être tres circonſpects dans le jugement qu'ils peuvent porter des discours, des actions, & ſur tout du caractere moral des autres.

Que vos Enfans évitent *la partialité & la médiſance*, & ſoyent *équitables dans leurs jugemens*, & *reſervez dans leurs discours.*

Qu'ils ſe forment à une *intégrité habituelle*, *univerſelle & à toute épreuve*; & ne *s'approprient jamais ce qui ne leur appartient point.*

Formez le cœur de vos Enfans à la

Re-

de *Dankbaarheid*, en voorkom in hun de *Ondankbaarheid*.

Dring ſterk aan, dat dankbaarheid een pligt van regtvaardigheid, ondankbaarheid eene onregtvaardigheid is.

Scherp uwen Kinderen in, dat het *betaamlyk*, *ſchoon* en *aangenaam* is dankbaar te zyn.

Boezem hun, omtrent de ondankbaarheid, al den afkeer, en al de veragting in, die zy verdient.

Doe uw voordeel met alle, zelfs de geringſte voorbeelden van ondankbaarheid, om uwen Kinderen te toonen, welk oordeel het Gemeen 'er over velt.

Ge-

Reconnoiſſance, & prévenez en eux l'*Ingratitude*.

Inſiſtez fortement ſur ce que la reconnoiſſance eſt une juſtice, & que l'ingratitude eſt une injuſtice.

Inculquez à vos Enfans, qu'il eſt *convenable*, qu'il eſt *beau*, qu'il eſt *doux* d'être reconnoiſſant.

Inſpirez-leur pour l'ingratitude, tout l'éloignement & tout le mépris qu'elle mérite.

Profitez des moindres exemples d'ingratitude pour montrer à vos Enfans quel jugement le Public en porte.

Ha-

Gewen uwe Kinders tot de dankbaarheid ; help hen , ten dien einde , om oplettende te zyn, zelfs op de minſte gunſten, die men hun bewyſt, en de minſte dienſten, die men hun doet.

Gewen uwe Kinders , om zulken, die hun goed doen, terſtond te bedanken.

Beweeg hen , om hunne dankbaarheid te betuigen door daaden.

Leer hen hunne dankbaarheid evenredig maaken aan 't gewigt der ontfangen dienſten.

Vermaan hen, om het oogmerk, dat men gehad heeft , om hen te verpligten , niet ongemerkt te laaten voorbygaan , ſchoon dit

Habituez vos Enfans à la reconnoiſſance ; aidez les , pour cet effet , à preter attention aux moindres faveurs qu'on leur accorde , & aux moindres ſervices qu'on leur rend.

Accoutumez-les à remercier ſur le champ ceux qui leur font du bien.

Engagez-les à témoigner leur reconnoiſſance par des effets.

Enſeignez leur à proportionner leur reconnoiſſance à l'importance des ſervices reçus.

Exhortez-les à tenir compte de l'intention qu'on a eû de les obliger , ou de les ſervir, quoique cette

dit oogmerk niet uitgewerkt geworden zy.

Vorm het hart uwer Kinderen tot de *Goedwilligheid*, en voorkom in hun de *Kwaadwilligheid*.

Doe hen belang neemen in het lot hunner medemenſchen in 't algemeen, uit aanmerking, dat dezelven menſchen zyn, gelyk zy.

Schilder hun iemant, die zyns gelyken kwaad zou moogen wenſchen, met de zwartſte kleuren af.

Beſtraf hen, als zy vermaak ſcheppen in anderen te zien vegten of elkanderen kwaad doen.

Be-

cette intention n'aye pas été effectuée.

Formez le cœur de vos Enfans à la *Bienveuillance*, & prévenez en eux la *Malveuillance*.

Intéreſſez vos Enfans au ſort de leurs ſemblables en général, par la raiſon que ce ſont des hommes comme eux.

Peignez-leur des plus noires couleurs une perſonne qui ſouhaiteroit du mal à ſes ſemblables.

Reprenez-les lors qu'ils ſe plaiſent à voir les autres ſe battre, ou ſe faire du mal.

Cen-

Berisp hen, als zy met de rampen van anderen den ſpot dryven, of hen om hunne gebreken of elenden ſmaadelyk bejegenen.

Wek hun mededoogen op jegens de *armen*, *zieken* en *ondeugenden*.

Maak het mededoogen uwer Kinderen *werkzaam* en *verſtandig*.

Dat de *goedwilligheid*, die 't hart uwer Kinderen zal bezielen, in hun eene geſchiktheid voortbrenge tot

beſchaafdheid, en hen de *onbeſchaafdheid* doe vermyden,

oplettendheid jegens anderen, en hen de *verwaarloozing* van dezelven doe vermyden,

ge-

Cenſurez-les lors qu'ils ſe moquent des maux des autres, ou qu'ils inſultent à leurs défauts ou à leurs malheurs.

Excitez leur compaſſion envers les *pauvres*, envers les *malades*, envers les *vieux*.

Rendez leur compaſſion *active* & *ſage*.

Que la *bienveuillance*, dont le cœur de vos Enfans ſera animé, les diſpoſe

à la *politeſſe*, & leur faſſe éviter l'*impoliteſſe*.

aux *égards*, & leur faſſe éviter l'*inattention pour les autres*.

à la

gedienſtigheid, en hen de *eigenwilligheid* doe vermyden,
toegeevendheid, en hen de *geſtrengheid* doe vermyden,
goedaardigheid, en hen de *kwaadaardigheid* doe vermyden.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

De *Weldaadigheid*, en voorkom in hun de *Beleediging*.

Doe uwe Kinders geſtadig letten op 't geen anderen voor hun doen.

Overtuig hen, dat zy verpligt zyn, zig, op hunne beurt, nuttig te maaken voor anderen.

Doe hun aanwyzing van de gelegen-

à la *complaiſance*, & leur faſſe éviter la *roideur dans* la volonté.
à l'*indulgence*, & leur faſſe éviter la *ſévérité*.
à la *bonté*, & leur faſſe éviter la *malignité*.

Formez le cœur de vos Enfans à la *Bienfaiſance*, & prévenez en eux la *Malfaiſance*.

Faites faire conſtamment attention à vos Enfans à ce que les autres font pour eux.
Perſuadez-leur qu'ils ſont dans l'obligation de ſe rendre, à leur tour, utiles aux autres.
Indiquez-leur les occaſions, fourniſſez-leur les mo-

genheden, verſchaf hun de middelen, en leer hen de verſcheiden wyzen, om anderen goed te doen.

Leer hen in elk ding al het goed te brengen, waar voor het vatbaar is.

Duld niet dat uwe Kinders ooit het minſte kwaad doen aan hun gelyken, zelfs niet aan de Beeſten.

Gewen hen den Dieren goed te doen.

Gewen hen hunnen makkeren vermaak te doen, en gedoog niet, dat zy ooit met elkanderen vegten.

Oeffen hen, om te verzinnen, waar mede zy anderen kunnen ver-

moyens, & enſeignez-leur les différentes manieres de faire du bien aux autres.

Enſeignez-leur à procurer à châque choſe tout le bien, dont elle eſt ſuſceptible.

Ne permettez pas que vos Enfans faſſent jamais le moindre mal à leurs ſemblables, non pas même aux Bêtes.

Accoutumez-les à faire du bien aux Animaux.

Habituez-les à faire plaiſir à leurs camarades, & ne ſouffrez jamais qu'ils ſe battent entre eux.

Exercez-les à imaginer ce qui peut faire plaiſir aux

vermaaken, op dat zy 't hun bezorgen moogen, zoo 't in hunne magt is.

Vraag hun dikwils, welk goed zy gedaan hebben.

Prys hen over het goed, dat zy doen.

Dat de *gevoelens van weldaadigheid*, die 't hart uwer Kinderen zullen bezielen, in hun eene geſchiktheid voortbrengen

tot *belangeloosheid*, en om *op hunne hoede te zyn tegen de baatzugt*.

tot *milddaadigheid*, en om de *kaarigheid* te vermyden.

tot *edelmoedigheid*, en om de *gierigheid* te vlieden.

Vorm

aux autres, afin de le leur procurer s'il dépend d'eux.

Demandez-leur fréquemment quel bien ils ont fait.

Louez-les du bien qu'ils font.

Que les ſentimens de bienfaiſance dont le cœur de vos Enfans ſera animé, les diſpoſent

au *desintéreſſement*, & à être *en garde contre l'intéret-propre*.

à *la libéralité*, & à *éviter la léſine*.

à *la généroſité*, & à *fuir l'avarice*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Kloekmoedigheid*, en voorkom in hun de *Vreeze*.

Begin, voor alle dingen, met niet te dulden, dat men hun vervaarlyke denkbeelden voorſtelle van Spooken, Bullebakken, enz.

Gewen hen, van langzaamer hand, en met zagtheid, aan voorwerpen, waar voor zy vervaard ſchynen.

Doe hen ſomtyds in 't donker blyven, en blyf daar met hun.

Doe hen eene gewoonte maaken van te gaan zien, daar zy gerugt gehoord hebben.

Geef

Formez le cœur de vos Enfans au

Courage, & prévenez en eux la *Crainte*.

Commencez dabord par ne point ſouffrir que l'on offre à vos Enfans, des idées effrayantes de ſpectres, d'épouvantails, &c.

Accoutumez-les, peu à peu, & avec douceur, aux objets, dont ils paroiſſent effrayés.

Faites-les reſter quelquefois dans l'obſcurité, & reſtez y avec eux.

Faites leur prendre l'habitude d'aller regarder là où ils ont entendu du bruit.

Don-

Geef hun een regtmaatig denkbeeld van donder, weerlicht, enz.

Zeg hun, dat *zy* alleen, die kwaad doen, te vreezen hebben.

Bied hun onderſtand in hunne onheiltjes, maar zonder ſchyn te geeven van hen te beklaagen, of door hunne traanen bewoogen te zyn.

Gewen hen, om aan te merken, dat 'er geringe of kortſtondige onheilen zyn, die men verdraagen moet, om grooter te ontgaan.

——— om het onheil, als een zeer gemeen ding, te beſchouwen.

— om

Donnez-leur une juſte idée du tonnerre, des éclairs &c.

Dites-leur, qu'il n'y a que ceux qui font mal, qui doivent craindre.

Secourez vos Enfans dans leurs petits maux, mais ſans paroitre les plaindre, ni être attendri par leurs pleurs.

Accoutumez-les à remarquer qu'ils y a des maux legers, ou de courte durée, qu'il faut ſouffrir, pour en éviter de plus grands.

- - - - - - à regarder le mal comme une choſe fort ordinaire.

——— om het onheil, waar voor zy werkelyk bloot ſtaan, zoo veel mooglyk, met bedaardheid onder 't oog te zien.

——— om daar toe te arbeiden, dat zy, zelfs onder het geweldigſt drukken des onheils, door het zelve niet overwonnen worden.

——— om overtuigd te zyn, dat de onheilen, die zy werkelyk ondervinden, niets zyn in vergelyking van die zy, in 't vervolg, mooglyk zullen ondervinden, en dat niets, dan de oeffening hunner kloekmoedigheid, in het tegenwoordig geval, hen kan in ſtaat ſtellen, om die onheilen, als luiden van moed, te verdraagen.

— om

- - - - - - à enviſager de ſang froid, autant qu'il eſt poſſible, le mal au quel ils ſont actuellement expoſés.

- - - - - - - à travailler dans le fort même du mal, à ne s'en point laiſſer ſurmonter.

- - - - - - - à ſe perſuader que les maux qu'ils éprouvent actuellement ne ſont rien, en comparaiſon de ceux qu'ils pourront éprouver dans la ſuite, & qu'il n'y a que l'exercice de leur courage dans le cas préſent, qui puiſſe les mettre en état de ſoutenir ces maux en gens de cœur.

— à

——— om te denken aan de Voorzienigheid, die byzonderlyk waakt ten goede van hun, die op haar vertrouwen.

Bedien u met voordeel van de Geſchiedenis, om uwen Kinderen voorbeelden van waare kloekmoedigheid te ſchetſen.

Dat de kloekmoedigheid uwer Kinderen hun inboezeme

eene verſtandige *vrymoedigheid*, die de *blooheid* en *laf hartigtigheid* vermeeſtere.

een *behoorlyk vertrouwen*, dat de *moedeloosheid* voorkome.

werkzaamheid in 't arbeiden, die de *traagheid* en *luiheid* verbanne.

on-

- - - - - - - à penſer à la Providence, qui veille particulierement au bien de ceux, qui ſe confient en elle.

Servez-vous utilement de l'Hiſtoire, pour tracer à vos Enfans des modeles de vrai courage.

Que *le courage* de vos Enfans leur inſpire

une *aſſurance ſage*, qui ſurmonte la *timidité*, & la *poltronerie*.

une *honnête confiance*, qui prévienne le *découragement*,

de l'*activité dans le travail*, qui baniſſe l'*indolence & la pareſſe*,

onwrikbaarheid in 't goede, die de *verkeerde ſchaamte* overmeeſtere,

beſtendigheid in de deugd, die hen *onbekwaam* maake *tot verandering*,

kragt in verdrukkingen, die de *neerſlagtigheid* voorkome,

lydzaamheid in tegenſpoed, die hen wapene tegen het *ongeduld*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Zagtmoedigheid*, en voorkom in hun de *Oploopendheid*.

Prys de zagtmoedigheid by uwe Kinders,

Dring

de la *fermeté dans le bien*, qui ſurmonte *la mauvaiſe honte*,
de la *conſtance dans la vertu*, qui les rende *incapables de changement*,
de la *force dans les afflictions*, qui prévienne *l'abbatement*,
de la *patience dans l'adverſité*, qui les muniſſe contre *l'impatience*.

Formez le cœur de vos Enfans à la *Douceur*, & prevenez en eux l'*Iraſcibilité*.

Louez devant vos Enfans la douceur.

In-

Dring aan op derzelver voordeelen, zoo ten aanzien van *het lighaàm*, als van *de ziel*, *voor ons zelven* en *anderen*.

Geef uwen Kinderen een voorbeeld van zagtmoedigheid.

Wees zagtmoedig, vooral jegens hen.

Stel hun 't volmaakte voorbeeld van zagtmoedigheid, Jezus Chriſtus, voor oogen; toon hun die zagtmoedigheid, in praktyk gebragt, in alle de omſtandigheden zyns leevens, en in de moeilykſte gelegenheden, waar in het zelfs ſcheen, dat hy 'er zig van kon verſchoond hebben.

Vermaan hen tot zagtmoedigheid.

Stel

Inſiſtez ſur ſes avantages, ſoit par raport *au corps*, ſoit par raport *à l'ame*, *pour nous-mêmes*, *pour les autres*.

Donnez à vos Enfans l'exemple de la douceur.

Soyez doux, ſur tout envers eux.

Propoſez-leur le parfait modele de douceur, Jeſus Chriſt, & montrez-leur cette douceur miſe en pratique dans toutes les circonſtances de ſa vie, & dans les occaſions les plus difficiles, où il ſembloit même qu'il auroit pû s'en diſpenſer.

Exhortez-les à la douceur.

Stel hen in 't geval van die te oeffenen.

Prys hen als zy daaden van zagtmoedigheid gedaan hebben.

Beſtraf hen, als zy daaromtrent zyn te kort geſchooten.

Straf hen, als zy eene geveinsde zagtmoedigheid aanneemen.

Dat de zagtmoedigheid in uwe Kinderen eene geſchiktheid voortbrenge tot

leerzaamheid in opzigt van den raad, dien men hun geeft, en hen bewaare van zig te laaten vervoeren door *koppigheid*, *ſtyfzinnigheid* en *hardnekkigheid*.

gemaatigdheid in 't redentwiſten, en

Mettez-les dans le cas de la pratiquer.
Louez-les quand ils ont fait des actes de douceur,
Reprenez-les lors qu'ils y ont manqué.
Puniſſez-les lors qu'ils affectent une feinte douceur.

Que la douceur diſpoſe vos Enfans

à *la docilité*, pour les avis qu'on leur donne, & les préſerve de ſe laiſſer aller à *l'entêtement*, à *l'opiniatreté*, & à *l'obſtination*.

à la *modération dans la diſpute*, & les préſerve de

en hen bewaare van zig te laaten vervoeren door *drift*.

bedaardheid, als zy tegengesprooken worden, en hen bewaare van zig te laaten vervoeren door *ongeduld* en *haastigheid*.

lydzaamheid als zy getergd worden, en hen bewaare van zig te laaten vervoeren door *gramschap* en *woede*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot de *Nedrigheid*, en voorkom in hun den *Hoogmoed*.

Voorkom in uwe Kinderen alles, wat den weg baant tót hoogmoed, en hun te verregaande denk-

de se laisser aller à *la vivacité*.

à la *tranquilité* lorsqu'ils sont contredis, & les préserve de se laisser aller à *l'impatience*, & aux *brusqueries*.

à la *patience lorsqu'ils sont insultés*, & les préserve de se laisser aller à *colere* & à *l'emportement*.

Formez le cœur de vos Enfans à *l'Humilité*, & prévenez en eux *l'Orgueil*.

Prévenez en vos Enfans tout acheminement à l'orgueil, & tout ce qui pourroit leur donner

denkbeelden van zig zelven kan geeven.

Wagt u van hen voor den dag te brengen, uit ydele verwaandheid, en geef maar zeer zelden uwe toejuiching aan het geeftige dat zy zeggen, of het aardige dat zy doen moogen.

Belet hen de Dienftbooden trotfelyk te behandelen.

Verpligt hen, om hunne makkers, die minder zyn als hun gelyken, te bejegenen.

Onderhoud hen dikwils over alles dat zy nog te leeren en te verrigten hebben.

Wys hun jonge luiden van hunne jaaren, die, met minder be-

une idée outrée d'eux-mêmes.

Evitez de les produire avec oftentation, & n'applaudiffez que bien rarement à ce qu'ils peuvent dire de joli ou faire de gentil.

Empêchez-les de traiter les Domeftiques avec hauteur.

Obligez-les de traiter leurs camarades inférieurs, en égaux.

Entretenez-les fouvent de tout ce qu'ils ont à apprendre & à pratiquer.

Montrez-leur des jeunes gens de leur âge qui, avec

behulp, meer weeten en doen dan zy.

Bewys hun, meenigmaalen, dat zy niet veel weeten, en dat zy anderen verſchuldigt zyn, 't geen zy weeten.

Gryp alle gelegenheden, waar in zy misgetaſt hebben, aan, om hun hunne misſlagen onder de oogen te brengen.

Berisp hen, als zy toonen zig zelfs meer te agten, dan anderen.

Leer hen, dat het minſte toeval hen kan berooven van hunnen rang, hunne goederen, hunne reden.

Geef

avec moins de ſecours, en ſavent & en font plus qu'eux.

Prouvez-leur fréquemment qu'ils ne ſavent pas grand choſe, & que de ce qu'ils ſavent, ils en ont l'obligation aux autres.

Saiſiſſez toutes les occaſions où ils ſe font trompez pour leur mettre ſous les yeux leurs manquements.

Cenſurez-les lorsqu'ils témoignent s'eſtimer plus que les autres.

Apprenez-leur que le moindre accident peut les priver de leur rang, de leurs biens, de leur raiſon.

Don-

Geef hun een regtmaatig denkbeeld van 't geen 's menſchen waare grootheid uitmaakt.

Overtuig uwe Kinders, hoe wel de nedrigheid *zwakke*, *behoeftige* en *bedorven* Schepſels voege; hoe *nuttig* de nedrigheid zy *voor hem, die 'er mee begaafd is*, *hoe aangenaam aan andere* menſchen, en hoe zeer zy *goedgekeurd worde by God.*

Dat uwer Kinderen gevoelens van nedrigheid

hen bewaaren van *pragt* in kleederen, enz. en hun *zedigheid* inboezemen.

de *zotheid* uit hunne redenen verbannen, en hen *verſtandiglyk* doen ſpreeken.

zig

Donnez-leur une juſte idée de ce qui conſtitue la vraie grandeur de l'homme.

Prouvez à vos Enfans, combien l'humilité convient à des créatures *foibles*, *indigentes*, *corrompues*: combien l'humilité eſt *utile à celui qui en eſt doué*, *agréable aux autres* hommes, *approuvée de Dieu.*

Que les ſentimens d'humilité de vos Enfans

les préſervent du *Luxe* des habits &c. & leur inſpirent la *modeſtie.*

baniſſent de leurs diſcours *la fatuité*, & les faſſent *parler ſagement.*

s'op-

zig kanten tegen de *verheffing op rang*, en hen *geſpraakzaam* en *beleefd* maaken *jegens allen.*

de *laatdunkendheid* in hun uitdooven, en hun een *verſtandig mistrouwen* geeven *van zig zelven.*

hunne *eiſchen* maatigen, en hen *toegeevend* maaken *in de onderhandelingen des leevens.*

hunne *eerzugt* regelen, en hen *groot* maaken *in hunne eigen oogen.*

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Voorzigtigheid*, en voorkom in hun de *Onvoorzigtigheid.*

Gewen uwe Kinders

om

s'oppoſent à *la vanité d'un certain rang* & les rendent *affables & honnêtes envers tous.*

étouffent en eux *la préſomption*, & leur donnent une ſage *défiance d'eux-mêmes.*

moderent leurs *prétentions*, & les rendent *faciles dans le commerce de la vie.*

reglent leur *ambition*, & les rendent *grands à leurs propres yeux.*

Formez le cœur de vos Enfans à la *Prudence*, & prévenez en eux l'*Imprudence.*

Accoutumez vos Enfans

à ne

om nooit aan 't werk te gaan, voor dat zy overtuigd zyn aangaande de redelykheid van het oogmerk, dat zy bedoelen.

om de gevolgen hunner daaden te voorzien.

Om den raad van zulken te vraagen, die meer jaaren, meer kennis en meer ondervinding hebben, dan zy.

om niets te onderneemen, zonder ten minſten waarſchynlykheid te hebben van eenen goeden uitſlag.

om zig nooit in de mooglykheid van gevaar te ſtellen, ten zy hieruit goed kan voortkomen, of om een waarſchynlyk kwaad te ontgaan.

om

à ne jamais agir avant de s'être rendu raiſon du but qu'ils ſe propoſent.

à prévoir les ſuites de leurs actions.

à demander des avis à ceux, qui ſont plus âgés, plus éclairés, & plus expérimentés qu'eux.

à ne rien entreprendre, qu'ils n'ayent du moins probabilité de réüſſir.

à ne s'expoſer jamais à des risques poſſibles, à moins qu'il n'en puiſſe reſulter un bien, & que ce ne ſoit pour éviter un mal probable.

om plaats, tyd en perſoonen in agt te neemen, als zy verpligt zyn te ſpreeken of iets te doen.

om altoos met het gemakkelykſte te beginnen, ten einde, by trappen, tot het ongemakkelykſte te komen.

om 't geen zy tegenwoordig kunnen doen, tot geen anderen tyd uit te ſtellen.

om zig niet in de handen te geeven van den eerſtkomenden, of van onbekenden.

om zig niet te veel te laaten voorinneemen door het uiterlyke, of zig niet te zeer te laaten verblinden door grootſche verteeringen.

om

à faire attention aux temps, aux lieux, & aux perſonnes, lorsqu'ils ſont obligez de parler ou d'agir.

à commencer toujours par le plus aiſé, pour parvenir par degrés à ce qu'il y a de plus difficile.

à ne pas remettre à un autre temps, ce qu'ils peuvent faire actuellement.

à ne ſe pas livrer au prémier venu, ou à des inconnus.

à ne pas ſe laiſſer trop prévenir par l'extérieur, ni s'en laiſſer trop impoſer par des dépenſes faſtueuſes.

om het zedelyk karakter na te ſpooren van hun, met welken zy moeten handelen of zig verbinden willen.

Dat de Voorzigtigheid uwe Kinders

ſpaarzaam maake *in hunne verteeringen*, en op hunne hoede doe zyn tegen *de verkwisting*.

omzigtig in hunne geſprekken, en hen bewaare van *losheid* en *onbezuisdheid*.

vooruitziende in hunne oogmerken, zoo dat zy nooit beſchuldigd kunnen worden van *onnoozelheid* of *dwaasheid*.

oplet-

à étudier le caractere moral de ceux, avec qui ils ont à traiter, ou avec qui ils veulent ſe lier.

Que la Prudence rende vos Enfans

œconomes dans leurs dépenſes, & faſſe qu'ils ſe tiennent en garde contre la *prodigalité*.

circonſpects dans leurs discours, & les préſerve de la *légéreté* & de l'*étourderie*.

prévoyants dans leurs deſſeins, de ſorte qu'ils ne puiſſent jamais être taxés de *ſimplicité* ou de *folie*.

atten-

oplettend op hunne daaden, en zig nooit verheffende *boven het oordeel des gemeens.*

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Maatigheid*, en voorkom in hun de *Onmaatigheid*,

door hun ſlegts eene kleine hoeveelheid te geeven van 't geen zy noodig hebben.

door hen te gewennen, om van de dingen niet meer te neemen, dan zy behoeven, en zelfs minder.

door hen te doen opmerken, dat, daar de behoefte ophoudt, ook het vermaak ophoudt of afneemt.

door

attentifs à leurs actions, & ne ſe mettant jamais *au deſſus des jugemens du Public.*

Formez le cœur de vos Enfans à la *Tempérance*, & prévenez en eux l'*Intempérance*,

en ne donnant à vos Enfans qu'une petite quantité de tout ce qui leur eſt néceſſaire.

en les accoutumant de bonne heure à ne prendre des choſes, que ce qu'il leur en faut, & méme moins.

en leur faiſant obſerver, que là où le beſoin ceſſe, là ceſſe ou diminue auſſi le plaiſir.

door hen 't nadeel te doen begrypen, dat zy door onmaatigheid toebrengen aan *lighaam* en *ziel*.

door hen te overtuigen, dat onmaatigheid den weg baant tot allerhande ondeugden en maatigheid tot allerhande deugden.

door hen te doen begrypen, dat niets eens redelyken weezens onwaardiger is, dan de onmaatigheid, en dat dezelve hen verlaagt tot beneden het onvernuftig Vee.

door ſomtyds treffende voorbeelden van maatigheid en onmaatigheid by hen aan te haalen.

door hen, voor een tyd, te berooven van dingen, die zy meer

en faifant ſentir à vos Enfans le tort qu'ils font par l'intempérance à leur *corps* & à leur *eſprit*.

en les convainquant, que l'intempérance eſt un acheminement à toutes ſortes de vices, & la tempérance un acheminement à toutes ſortes de vertus.

en leur faiſant ſentir que rien n'eſt plus indigne d'un Etre raiſonnable, que l'intempérance & qu'elle les ravale au deſſous des Brutes.

en leur citant quelque fois des exemples frappants de tempérance & d'intempérance.

en les privant pour un certain temps des choſes, dont

meer dan eens misbruikt hebben.

door hen ſtrengelyk te ſtraffen, wanneer zy eene gewoonte van onmaatigheid willen maaken.

door hen te verpligten, om zig ſomtyds te onthouden van dingen, welker genieting hun geoorloofd en aangenaam is.

door hun een voorbeeld daarvan te geeven.

Dat uwe Kinders

noch *gulzigaarts*, noch *lekkerbekken*,

noch *dronkaarts*, noch *keurige wynproevers* worden.

Dat zy de *verkwikkingen* en *vermaaken* met gemaatigdheid genieten.

Dat

dont ils ont abuſé plus d'une fois.

en les puniſſant ſéverement, lorsqu'ils veulent ſe faire une habitude de l'intempérance.

en les engageant à ſe priver quelquefois de ce dont il leur eſt permis & agréable de joüir.

en leur en donnant l'exemple.

Que vos Enfans ne deviennent

ni *gourmands*, ni *friands*.

ni *yvrognes*, ni *gourmets*.

Qu'ils uſent avec modération des *recréations* & des *plaiſirs*.

Dat zy gemaatigd zyn, zelfs *in den arbeid.*

Vorm 't hart uwer Kinderen tot de *Reinheid*, en voorkom in hun de *Onreinheid.*

Laat hen geene al te verhittende ſpys en drank gebruiken.

Voed uwe Kinders niet al te zagt noch lekker op.

Gewen hen niet, om 's morgens te bed te blyven, als zy niet ſlaapen.

Gedoog niet, dat zy boeken leezen, die gevaarlyk zyn voor de zeden, dat men in hunne tegenwoordigheid ongebonden re-

Qu'ils ſoïent modérés, même *dans le travail.*

Formez le cœur de vos Enfans à la *Pureté*, & prévenez en eux l'*Impureté.*

Ne leur laiſſez pas prendre des nourritures & des boiſſons trop échauffantes.

N'élevez pas vos Enfans trop mollement ni trop délicatement.

Ne les accoutumez point à reſter le matin au lit, lorsqu'ils ne dorment point.

Ne ſouffrez point qu'ils liſent des livres dangéreux pour les mœurs, que l'on tienne devant eux des discours licentieux, qu'ils fréquentent

redenen voere, dat zy met jonge luiden verkeeren, die niet ingetoogen zyn in hunne redenen, noch geregeld in hun gedrag.

Breng hen niet al te dikwils in Schouwſpelen en Concerten.

Geef u zelven niet toe, vooral in hunne tegenwoordigheid, in al te vrye redenen en daaden.

Blyf in geen gebreke van hen te overtuigen, dat 'er geringe vermaaken zyn, die al te duur te ſtaan komen, dan dat een menſch van verſtand zig dezelven kan inwilligen.

Verwaarloos geenerlei gelegenheid, om hen de betaamlykheid,

tent des jeunes gens, qui ne ſoyent pas retenus dans leurs discours, & ſages dans leur conduite.

Ne les menez pas trop ſouvent aux Spectacles, ni aux Concerts.

Ne vous permettez jamais à vous même, & ſurtout en leur préſence, des discours ou des actions trop libres.

Ne manquez pas de leur perſuader qu'il y a de petits plaiſirs, qui coutent trop cher, pour qu'un homme raiſonnable puiſſe ſe les permettre.

Ne négligez aucune occaſion de leur faire ſentir

heid, voordeelen en voortreffelykheid der reinheid te doen bemerken.

Verwaarloos geenerlei gelegenheid, om hun een afgryzen van de onreinheid in te boezemen.

Laat niet af, van over uwe Kinders te waaken, op dat zy niet bezwyken voor de eerſte indrukſelen hunner vleeſchlyke luſten.

Houd niet op, van hen bezig te houden met geeſtelyke denkbeelden, en hen ter overweeging te leiden van afgetrokken onderwerpen, als gy gewaar wordt, dat zy eenige geneigdheid hebben tot welluſt.

Ge-

la *convenance*, les *avantages* & l'*excellence* de la pureté.

Ne négligez aucune occaſion de leur donner de l'horreur pour l'impureté.

Ne vous relâchez point de veiller ſur vos Enfans, afin qu'ils ne cedent point aux prémieres impreſſions de leurs appétits corporels.

Ne discontinuez pas de les occuper d'idées ſpirituelles, & de les engager à méditer ſur des ſujets abſtraits, ſi vous vous appercevez qu'ils ont du penchant à la ſenſualité.

Ne

Gedoog niet, dat zy zig toegeeven in kwaade overdenkingen, en help hen, om dezelven te verbannen, door hen te vermaanen,

om de gelegenheden te myden, die dezelven doen gebooren worden,

om hun geheugen te regelen, door de gedagtenis niet te herroepen van onreine dingen, die zy moogen geleezen, gezien of gehoord hebben,

om hunne inbeelding in toom te houden,

om op hunne hoede te zyn tegen eene vleeschelyke nieuwsgierigheid.

Laat

Ne souffrez point qu'ils s'arrêtent à de mauvaises pensées, & aidez vos Enfans à les bannir, en les exhortant

à éviter les occasions qui les font naitre,
à regler leur mémoire, en évitant d'y rappeler le souvenir des choses impures, qu'ils peuvent avoir luës, vuës, ou entenduës;
à tenir en bride leur imagination;
à être en garde contre une curiosité sensuelle.

Laat het u niet laag en beuzelagtig ſchynen overal te zoeken, en zelfs te ſnuffelen, daar gy blyken zoudt moogen vinden, dat uwe Kinders zig daaden van onreinheid inwilligen.

Ruſt niet, tot dat gy wel overtuigd zyt, dat uwe Kinders over de reinheid behoorlyk denken, en hier mede overeenkomſtig handelen.

Dat uwe Kinders

de *betaamlykheid* in agt neemen in hunne *wyze van zig te kleeden*, en alles vermyden, wat tegen de zedigheid ſtrydt,

rein zyn in hunne *begeerten*, en alle *zondige begeerlykheid* vermyden,

kuiſch

Ne regardez pas comme bas, & minutieux de chercher & de fouiller même par tout où vous pourriez trouver des indices, que vos Enfans ſe permettent des actes d'impureté.

Ne vous donnez point de relâche, juſqu'à ce que vous ſoyez bien convaincu que vos Enfans penſent convenablement ſur la pureté, & qu'ils agiſſent en conſéquence.

Que vos Enfans ſoyent

décents dans leur *façon de s'habiller*, & évitent l'*immodeſtie*,

purs dans leurs *deſirs*, & évitent *la convoitiſe*,

chaſtes

kuiſch in hunne *aanſchouwingen*, en de *wulpsheid* vermyden,
beſcheiden in hunne *gebaarden*, en de *ongebondenheid* vermyden,
omzigtig in hunne *geſprekken*, en alle *vuile redenen* vermyden,
onberispelyk in hunne *daaden*, en zig geenerlei *bedryven van ligtmiſſerye* inwilligen.

Vorm het hart uwer Kinderen tot de *Vergenoegdheid*, en voorkom in hun de *Onvergenoegdheid*.

Overtuig hen, vooreerſt, dat de natuur luttel noodig heeft.

Ver-

chaſtes dans leurs *regards*, & évitent la *lubricité*,
retenus dans leurs *geſtes*, & évitent la *licence*,
ſcrupuleux dans leurs *discours*, & évitent l'*obſcénité*,
irréprochables dans leurs *actions*, & évitent *tout libertinage*.

Formez le cœur de vos Enfans au *Contentement*, & prévenez en eux le *Mécontentement*.

Commencez par convaincre vos Enfans que la nature a beſoin de peu.

Vermaan hen, om hunne begeerten naauwe paalen te ſtellen.

Doe hen opmerken, dat de onvergenoegdheid het gevoel der behoeften vermeerdert.

Doe hen waarneemen, dat zy, niet minder dan anderen, die grooter en ryker zyn, de voortreffelykſte en noodzaaklykſte goederen, zoo ten aanzien van het *lighaam* en de *ziel*, als van de *maatſchappye*, genieten.

Doe hen beſeffen, dat de voordeelen, welken anderen genieten moogen, en welken zy derven, niet altoos weezenlyke goederen zyn.

Overtuig hen, dat de vergenoegdheid

Exhortez-les à donner d'étroites bornes à leurs deſirs.

Faites leur remarquer, que le mécontentement augmente le ſentiment des beſoins.

Faites leur obſerver qu'ils jouïſſent, non moins que ceux qui ſont plus élevez & plus riches qu'eux, des biens les plus excellents & les plus indiſpenſables, ſoit par raport au *corps* & à l'*ame*, ſoit par raport à la *ſociété*.

Faites leur ſentir, que les avantages, dont les autres peuvent jouïr & dont eux ſont privez, ne ſont pas toujours de vrais biens.

Perſuadez-leur que le contentement n'eſt pas con-

heid niet altoos het deel is der *grootheid* en des *rykdoms*.

Ontdek hun de kwellingen van anderen, die zy gelukkiger agten, dan zig zelven.

Overtuig hen, dat men alleen in zoo verre grond heeft, om waarlyk vergenoegd te zyn, als men een goed gebruik weet te maaken van de omſtandigheden, waarin men zig bevindt.

Gewen hen, om ſchielyk en altoos de goede zyde der dingen op te merken.

Leer hen 't genoegen in zig zelven vinden.

Zeg hun, dat verſtandige overweeging, en geduurige voortgang

conſtamment l'appanage propre des *grandeurs* & des *richeſſes*.

Découvrez-leur les chagrins de ceux qu'ils eſtiment plus heureux qu'eux.

Convainquez-les que l'on n'a lieu d'être véritablement content, qu'autant que l'on ſçait tirer bon parti des circonſtances où l'on ſe trouve.

Habituez-les à ſaiſir promptement & toujours le bon côté des choſes.

Enſeignez-leur à trouver le contentement en eux-mêmes.

Dites-leur, qu'il n'y a que des reflexions ſages, & des progrès continuels dans toutes les vertus,

gang in alle deugden, hun alleen een beſtendig en duurzaam genoegen kunnen bezorgen, dat zy elders te vergeefs zoeken zouden.

Vraag hen, of 't Weezens, die zoo veele wanverdienſten hebben, betaamt onvergenoegd te zyn.

Toon, zoo veel mooglyk, in hunne tegenwoordigheid, eenen vergenoegden geeſt, welke ſtoffe tot ongenoegen gy ook moogt hebben.

Laaten uwe Kinders niet weeten wat de *nydigheid* zy, *en zig verheugen over 't geluk van anderen.*

Laaten zy de *jaloersheid* niet kennen, *en wel in hun ſchik zyn, dat an-*

tus, qui puiſſent leur procurer un contentement ſolide & durable, qu'ils chercheroient vainement ailleurs.

Demandez-leur s'il eſt convenable à des Etres qui ont tant de démérites, d'être mécontants?

Témoignez, autant qu'il eſt poſſible, en leur préſence, un eſprit content, quelque ſujet de mécontentement que vous puiſſiez avoir.

Que vos Enfans ignorent ce que c'eſt que l'*envie* & aiment à *voir les autres heureux.*

Qu'ils ne connoiſſent pas la *jalouſie*, & *ſoyent bien aiſes*

anderen zoo veel geluk genieten, als zy.

Laaten zy de *murmureering* verfoeijen en ſmooren, en *in alle lot gelaaten zyn.*

Geef wyders, van dag tot dag, meer en meer kragt aan deeze Zedeleſſen,

door uwe Kinders te overtuigen, dat zy alleen in zoo verre zullen *geagt* en *bemind* worden, als zy deugdzaam zyn,

door hunne loffelyke daaden beſtendiglyk goed te keuren, en die van anderen by hen te pryzen,

door hunne zedelyke fouten geſtrenger te ſtraffen, dan anderen,

door

aiſes que les autres ſoyent auſſi heureux qu'eux.
Qu'ils abhorrent & étouffent le *murmure*, & ſoyent *réſignés à tout événement.*
Fortifiez, en ſuite, de plus en plus & de jour en jour, ces leçons de morale,
en perſuadant à vos Enfans qu'ils ne ſeront *eſtimés* & *aimés*, qu'autant qu'ils ſeront vertueux.
en ne manquant pas d'approuver leurs bonnes actions, & de louër devant eux celles des autres.
en puniſſant leurs fautes morales plus ſéverement que les autres.

en

door u te beroepen op de beweegingen van hun gewiſſe, die gy dus verſterkt, met hen op dezelven te doen letten,

door, ten opzigte van alle deugden, waarlyk te prediken met een goed voorbeeld.

Ontvouw uwen Kinderen, naa maate hun oordeel aanwaſt, de *natuur*, *voorwerpen*, *uitgeſtrektheid* en *verpligtingen* der deugden, met meer uitvoerigheid, op dat zy een juiſt en verheven denkbeeld moogen maaken van de pligten, die zy hebben waar te neemen.

Breng hen ter betragting hunner pligten door groote beweegmiddelen; door het denkbeeld van *hun welzyn*, *hunne*

en en appelant aux mouvements de leur conſcience, que vous affermiſſez par ce moyen, en les y rendant attentifs.

en prêchant véritablement d'exemple, eû égard à toutes les vertus.

A meſure que le jugement de vos Enfans ſe fortifie, expoſez-leur plus en détail, pour qu'ils ſe faſſent une juſte & une grande idée des devoirs qu'ils ont à rempiir, la *nature*, les *objets*, l'*étendue*, & l'*obligation* des vertus.

Portez-les à remplir leurs devoirs par de grands motifs; par l'idée de leur *bien-être*, de leur *honneur*, de

hunne eer, *hunnen goeden naam*, de *tegenwoordigheid van God*, en deszelfs *goedkeuring* of *veroordeeling*.

Bedien u meeſt van zulke beweegmiddelen, die op 't hart uwer Kinderen *den meeſten indruk* maaken.

Vertoon hun deeze beweegmiddelen, als zy in ſtaat zyn om 'er op te letten.

Schieten uwe Kinders te kort in het betragten hunner zedelyke pligten? poog vooreerſt hen te regt te brengen door *reden* en *zagtmoedigheid*.

Gaan zy voort in dezelven te verwaarloozen? laat dit u niet doen flaauwen, maar houd aan met *gemaatigheid* en *kragt*.

Volharden zy? ſpreek hen aan *met vuur*, maar *zonder bitterheid*, en ontwring hun

de leur *réputation*, de la *préſence de Dieu*, de l'*approbation* ou de la *desapprobation de Dieu*.

Servez-vous le plus fréquemment des motifs, qui font *le plus d'impreſſion* ſur le cœur de vos Enfans.

Offrez-leur ces motifs, lorsqu'ils ſont en état d'y faire attention.

Vos Enfans manquent-ils à leurs devoirs moraux? tâchez dabord de les ramener *par la raiſon* & *par la douceur*.

Continuent-ils à y manquer? ne vous rebutez point; mais inſiſtez *avec modération* & *avec force*.

Perſiſtent-ils? parlez-leur *avec chaleur*, mais *ſans irri-*

hun de bekentenis en het berouw van hunne misdaaden.

Blyven zy hardnekkig, laat hen, voor een tyd, aan zig zelven over, en beroof hen van de blyken uwer vrindſchap.

Verlies hen, in dien ſtaat, niet uit het gezigt, maar tragt hen te regt te brengen, het zy, door vermaaningen en raadgeevingen van ter zyde, of door Vrinden, of door hunne Medgezellen.

Blyven zy nog hardnekkig, bezweer hen dan by alles, wat hun dierbaarſt, en by alles, wat heiligſt is.

Is dit alles zonder vrugt, ſtraf hen dan ſtrengelyk volgens hunne jaaren,

irritation, & arrachez-leur l'aveu & le repentir de leurs fautes.

S'opiniatrent-ils ? abandonnez-les, pour quelque temps, à eux-mêmes, & privez-les des témoignages de votre amitié.

Dans cet état, ne les pérdez pas de vuë ; mais tâchez de les ramener ; ou par des avis & des conſeils indirects ; ou par des Amis ; ou par leurs Camarades.

S'obſtinent-ils encore ? conjurez-les par ce qu'ils ont *de plus cher*, & par ce qu'il y a *de plus ſacré*.

Tout cela eſt-il ſans fruit ? puniſſez-les ſévérement

ren, en met zulke ſtraffen, waar van zy 't meeſte gevoel hebben.

Vrees, in zulken gevalle, dat gy hen niet ſtreng genoeg zult ſtraffen; dugt dan uwe tederheid t'henwaarts; doof alle zwakheid uit; en denk, dat 'er *het belang hunner zielen* mee gemengd is.

Doe hen, in uwe ganſche handelwyze, bemerken, dat het een waare yver is voor hunne belangen, die u bezielt.

Bekennen uwe Kinders hunne overtreedingen, betuig hun daar over uwe voldoening, en toon hun, dat gy genegen zyt, hun te vergeeven.

Hebben zy eene waaragtige droefheid over

ment ſelon leur âge, & ſelon ce qui les affecte le plus.

Craignez, en pareil cas, de ne pas les punir aſſez ſéverement; redoutez alors votre tendreſſe poureux; étouffez toute foibleſſe; & penſez qu'il y va *de l'intéret de leur ame.*

Faites-leur appercevoir dans toute votre façon d'agir, que c'eſt un vrai zèle pour leurs intérets, qui vous anime.

Vos Enfans reconnoiſſent-ils leurs manquements; témoignez-leur en votre ſatisfaction, & montrez-leur que vous êtes diſpoſé à leur pardonner.

Ont-ils un véritable regret de leurs manquements-

over hunne afwykingen, vermaan hen, die te onderhouden; houd, een tyd lang, hunnen geeft ſterk bezig omtrent hunne misdaad, en doe hen bemerken, welke beweegredenen, en hoe veele hulpmiddelen zy hadden, om 'er niet toe te vervallen.

Staa hun geene vergiffenis toe, voor en aleer zy hunne poogingen aangewend hebben, om 't gepleegde kwaad te verbeteren, of te verhoeden, dat zy 'er wederom toe vervallen.

Bid dan God *voor* en *met hun* om vergiffenis hunner zonden.

Heeft hunne misdaad anderen eenig leed gedaan, verpligt en help hen, om denzelven vergiffenis te vraagen, en 't kwaad te beteren.

Doe

exhortez-les à l'entretenir; tenez quelque temps leur eſprit fortement occupé de leur faute, & faites leur ſentir quels motifs & combien de ſecours ils avoient pour n'y pas tomber.

Ne leur accordez leur pardon, qu'après qu'ils ſe ſeront mis en devoir de reparer leur tort, ou d'éviter de retomber dans leurs fautes.

Demandez alors à Dieu *pour eux & avec eux*, la remiſſion de leur péché.

Leur faute a-t-elle fait quelque tort aux autres, obligez-les, & aidez-les à leur demander pardon & à reparer le mal.

Fai-

Doe hen de gelegenheden, die hen tot dezelfde misdaaden zouden kunnen doen hervallen, zorgvuldig myden.

Begaan zy dezelfde misdaaden op nieuw, wees dan traager, om hun vergiffenis toe te ſtaan.

Hervallen zy dikwils tot dezelfde misdaaden, voeg dan de ſchande by de moeilykheid van vergiffenis, en by de ſtraf.

Zoo uwe Kinders het ongeluk hadden van in hoofdmisdaaden te volharden, en *alle andere middelen* vrugteloos waaren, neem dan uwe toevlugt tot de Kerkelyke Tugt.

Maak uwe voornaame bezigheid van den zwakken kant hunner harten te

Faites-leur éviter avec ſoin toutes les occaſions, qui pourroient les faire retomber dans les mêmes fautes.

En cas de recidive, ſoyez plus difficile à leur accorder leur pardon.

En cas de rechutes fréquentes, ajoutez la honte à la difficulté du pardon & à la punition.

Si vos Enfans avoient le malheur de perſiſter dans des crimes capitaux, & que *tout autre moyen* de les ramener fut *inutile*, recourez à la Diſcipline Eccléſiaſtique.

Faites votte occupation principale de fortifier l'en-

te verſterken, om alle groote afwykingen, zoo 't mooglyk is, te voorkomen.

Verſterk hunne harten tegen het zwak derzelven, door eene geduurige oeffening van de tegenoverſtaande deugd.

Gewen ook uwe Kinders, om alle gezellige deugden te oeffenen jegens hunne Broeders, hunne Zuſters, hunne Medgezellen.

Gewen hen, om altoos veel voor hun te willen doen.

Wanneer de reden en het oordeel uwer Kinderen meer gevormd zyn, noop hen dan ter deugd, en wederhoud hen van de ondeugd, door verhevener beweegmiddelen, door de groote

droit foible de leur cœur, pour prévenir, s'il eſt poſſible, de grandes chutes.

Affermiſſez leur cœur contre ſon foible, par l'exercice aſſidu de la vertu oppoſée.

Habituez auſſi vos Enfans à exercer toutes les vertus ſociales à l'égard de leurs Freres & de leurs Sœurs, ou de leurs Camarades.

Accoutumez-les à vouloir toujours beaucoup faire pour eux.

Quand leur raiſon & leur jugement ſeront plus formés, portez-les à la vertu, & détournez-les du vice

groote beweegmiddelen van den Godsdienſt, en *volmaak dus hunne harten.*

3. *Men moet het Hart zyner Kinderen tragten te volmaaken.*

Laat het u niet genoeg zyn, dat uwe Kinders eene gemeene Deugd bezitten. Staa voor hun naar eene uitſteekende Deugd.

Wees ten vollen overtuigd, dat het de Godsdienſt alleen is, welks beweegredenen en hulpmiddelen den menſch tot zulk eene deugd brengen kunnen.

Doe

vice par des motifs plus relevés ; par les grands motifs de la Religion ; & *perfectionnez ainſi leur cœur.*

3.

Il faut travailler à perfectionner le cœur des Enfans.

Ne vous contentez pas que vos Enfans ayent une vertu ordinaire. Aſpirez pour eux à une vertu diſtinguée.

Perſuadez-vous intimément qu'il n'y a que la Religion ſeule, dont les ſecours & les motifs puiſſent porter à une telle vertu.

Doe uwe Kinders vooreerſt de voortreffelykheid opmerken van het ſtelſel der Euangeliſche Zedeleer boven alle andere ſtelſels van Zedeleer.

Gebruik, ten dien einde, de beſte zamenſtellen van Zedeleer, en ſpreek dikwils met hun over dit onderwerp.

Vervul hunne harten met een leevendig gevoel van alle de ſchoonheid, en alle de nuttigheid der Chriſtelyke Zedeleer.

Volmaak het hart uwer Kinderen, door in het zelve de *onderſcheidende deugden van het Chriſtendom* te *vormen*, *uit te breiden*, te *verſterken*, en te *doen wortelen*.

Ge-

Faites remarquer dabord à vos Enfans la ſupériorité du ſiſteme de Morale de l'Evangile ſur tous les autres ſiſtemes de Morale.

Servez-vous, pour cet effet, des meilleurs cours de Morale, & converſez ſouvent avec eux ſur ce ſujet.

Pénétrez leur cœur de toute la beauté & de toute l'utilité de la Morale Chrétienne.

Perfectionnez le cœur de vos Enfans, en y *formant*, en y *étendant*, en y *fortifiant* & en y *enracinant* les *vertus diſtinctives du Chriſtianisme*.

Em-

Gebruik altoos de verhevenſte beweegmiddelen, om uwe Kinders ter betragting hunner pligten aan te zetten.

Dat het Geloof uwer Kinderen op hunne harten eenen magtigen invloed hebbe.

Overtuig hen, dat het Chriſtendom eene weetenſchap is, die 't hart betreft.

Laat *hun geloof* niet ſlegts verlicht zyn, maar ook *geoeffend*, *onderwerpelyk*, *onwankelbaar*, *leevendig*, *werkſaam*.

Laaten de ſchoonſte *voorbeelden van geloof* dikwils op hunne inbeelding eenen leevendigen indruk maaken.

Dat

Employez toujours les plus grands motifs pour engager vos Enfans à remplir leurs devoirs.

Que la Foi de vos Enfans influe puiſſamment ſur leur cœur.

Convainquez-les que le Chriſtianisme eſt une ſcience pour le cœur.

Que *leur Foi* ne ſoit pas ſeulement *éclairée*; mais qu'elle ſoit *exercée*, *ſoumiſe*, *inébranlable*, *vive*, *active*.

Que les plus beaux *modeles de Foi* frappent vivement & fréquemment l'imagination de vos Enfans.

Dat het hart uwer Kinderen vervuld zy met liefde tot God.

Houd niet op hun alle de redenen voor oogen te ſtellen, die zy hebben, om *God te beminnen.*

Maal hun af alles, wat God voor hun gedaan heeft.

Zeg en herzeg hun met aandoening: God bemint u als een *grootmagtig Schepper*, een *zorgvuldig Onderhouder*, een *goed Meester*, een *edelmoedig Weldoener*, een *yverig Vrind*, een *mededoogend Vader*, eene *Moeder*, *gedreeven door tedere bezorgdheid*; God bemint u als *Verloſſer* en *Belooner.*

Overtuig uwe Kinders, dat zy God nooit te veel beminnen kunnen.

Wek

Que le cœur de vos Enfans ſoit pénétré de l'amour de Dieu.

Ne vous laſſez point de produire à leurs yeux, toutes les raiſons qu'ils ont *d'aimer Dieu.*

Peignez-leur tout ce que Dieu a fait pour eux.

Dites & redîtes-leur *avec ſentiment*: Dieu vous aime en *Créateur magnifique*, en *Conſervateur ſoigneux*, en *bon Maître*, en *Bienfaiteur généreux*, en *Ami Zélé*, en *Pere compatiſſant*, en *Mere agitée d'une tendre ſollicitude*, en *Redempteur*, en *Rémunérateur.*

Perſuadez à vos Enfans qu'ils ne ſauroient jamais trop aimer Dieu.

Ex-

Wek hen op, om niet te dulden, dat anderen *God meer beminnen*, dan zy.

Gewen hen ook, om God, *zoo veel zulks geſchieden kan, te beminnen met eene belangelooze liefde.*

Gewen hen, ten dien einde, om God te beminnen uit aanmerking, dat hy ten hoogſten beminnelyk is *in zig zelven.*

Vervul hen met de gedagte van 't geen God voor hun reeds gedaan heeft, werkelyk doet, en nog doen wil.

Veſtig hunne aandagt op de middelen, welken God gebruikt heeft, om hen uit hunne *onkunde* en

Excitez-les à ne pas ſouffrir que d'autres *aiment Dieu plus* qu'eux.

Habituez-les auſſi à aimer Dieu d'un *amour deſintéreſſé, autant que cela eſt poſſible.*

Pour cet effet, accoutumez-les à aimer Dieu par l'idée qu'il eſt ſouverainement aimable *en lui-même.*

Pénétrez-les de ce que Dieu a déja fait, de ce qu'il fait actuellement, & de ce qu'il veut faire encore pour eux.

Fixez leur attention ſur les moyens, dont Dieu s'eſt ſervi pour les retirer de leur *ignorance* &

en *bedorvenheid* te trekken, en *van de ſtraf* hunner zonden te verloſſen.

Dat hunne dankbaarheid, op de liefde tot God gegrond, niet ophoude hem te verheerlyken.

Dat hun vertrouwen, die zoo ſterke liefde ten grondſlag hebbende, welke God hun betoond heeft in Jeſus Chriſtus, hen geen oogenblik in twyffel laate over de uitvoering zyner verſcheiden beloften.

Dat zy een zonderling vermaak vinden in de gevoelens van liefde tot God, die hen bezielen, naar buiten te vertoonen.

Dat hun hart op hunne lippen zy, als zy van deeze liefde ſpreeken, en

de leur *corruption*, & pour les *exempter de la peine* de leurs péchez.

Que leur *reconnoiſſance*, fondée ſur l'amour de Dieu, ne ſe laſſe point de le célébrer.

Que leur *confiance*, ayant pour baſe cet amour ſi fort que Dieu leur a témoigné en Jeſus Chriſt, ne les laiſſe pas douter un inſtant de l'exécution de ſes diverſes promeſſes.

Qu'ils trouvent un ſingulier plaiſir à manifeſter au dehors les ſentimens d'amour de Dieu, qui les animent.

Que leur cœur ſoit ſur leurs levres, lorsqu'ils par-

en dat zy zig niet ſchaamen over de zuivere traanen van tederheid, die deeze liefde hen mag doen ſtorten.

Dat alle hunne daaden de liefde Gods tot haar beginſel, en deszelfs eere tot haar uiterſt einde hebben.

Dat hun yver en hunne bezorgdheid ter betragting hunner verſcheiden pligten, de opregtheid en vuurigheid van hunne liefde tot God bewyzen.

Dat het hart uwer Kinderen vervuld zy met liefde tot den Naaſten.

Zeg en herzeg hun *met aandoening:* bemint uwe Naaſten als *uwe Broeders*

parlent de cet amour, & qu'ils n'ayent pas honte des larmes pures de tendreſſe, que cet amour leur fera verſer.

Que toutes leurs actions ayent l'amour de Dieu pour principe, & ſa gloire pour derniere fin.

Que leur zèle & leur ſollicitude à remplir leurs différents devoirs, démontrent la ſincérité & l'ardeur de leur amour pour Dieu.

Que le cœur de vos Enfans ſoit pénétré d'amour pour le Prochain.

Dites & redîtes-leur *avec ſentiment;* aimez vos Prochains comme *vos Freres, vos aides,* comme les

ders, *uwe helpers*, als *Kinders van God*, als *u zelven*, als *mededeelgenooten eener eeuwige zaligheid.*

Breng hun dikwils in gedagten het byzonder gebod van Jesus Christus, om *elkanderen te beminnen.*

Leer hen den Naasten hunne liefde door daaden te betuigen.

Gewen hen goed te doen, *zonder daar voor eenige belooning te verwagten* van den kant der geenen, welken zy het doen; het goed, dat zy doen, *te verzwygen;* het, in zekeren zin, *voor zig zelven te verbergen;* het in Gods handen *ter bewaaring* te geeven; den Naasten te helpen *met hunnen raad;* hem *bystand* te verleenen; hem *ver-*

les *Enfans de Dieu*, comme *vous même*, comme *vos associés à une Félicité éternelle.*

Rappelez fréquemment à leur souvenir le commandement particulier de Jesus Christ, *de s'aimer les uns les autres.*

Instruisez-les à témoigner à leurs Prochains leur amour par des effets.

Accoutumez-les à faire du bien, *sans en attendre la récompense* de la part de ceux à qui ils le font; *à taire* le bien qu'ils font; à *se le cacher* en quelque sorte *à eux-mêmes*; à le mettre *en dépot* entre les mains de Dieu; à *aider* leurs Prochains *de leurs conseils*; à leur accorder leurs

vertrooſting mede te deelen; hem *te onderſteunen uit hunne goederen.*

Vermaan hen, om den Naaſten lief te hebben, gelyk God hen lief heeft.

Maak het hart uwer Kinderen vatbaar voor vergeeving van ongelyken.

Doe hen wel begrypen, dat het zoo veel heerlyker is te vergeeven, als het moeilyker valt.

Zeg hun: *vergeeven* is zig zelven overwinnen; 't is God navolgen; 't is zig van Gods liefde verzekeren; 't is, eenigerwyze, zynen vyand behouden.

Bewys hun, door groote voorbeelden,

leurs *ſecours*; à leur départir leurs *conſolations*; à les *aſſiſter de leurs biens.*

Exhortez-les à aimer le Prochain, comme Dieu les aime.

Rendez le cœur de vos Enfans capable d'ercerçer le pardon des injures.

Faites-leur bien ſentir, que plus il eſt difficile; & plus il eſt glorieux de pardonner.

Dîtes-leur; *pardonner!* c'eſt ſe vaincre ſoi-même; c'eſt imiter Dieu; c'eſt s'aſſurer l'amour de Dieu; c'eſt ſauver en quelque ſorte ſon Ennemi.

Que de grands exemples leur prouvent que le par-

den, dat vergeeving van ongelyken het onderſcheidend kenmerk is des Chriſtendoms.

Dat uwe Kinders ſchande ſtellen, niet in den eerſten ſtap te doen, maar in daar toe niet bekwaam te zyn, en laaten zy meer grootheid vinden in het doen van den eerſten ſtap, dan in zulks van hunnen vyand te eiſchen of te verwagten.

Dat zy van het denkbeeld van zig over een ongelyk, hoe ſchreeuwend ook, te wreeken, een gruwel hebben.

Maak het hart uwer Kinderen vatbaar voor zelfsverzaaking.

Geef

pardon des injures eſt la marque caractériſtique du Chriſtianisme.

Que vos Enfans faſſent conſiſter la honte, non à faire les prémieres démarches; mais à n'en être pas capable; & qu'ils trouvent plus de grandeur à les faire ces démarches, qu'à les exiger ou à les attendre de la part de leur Ennemi.

Que l'idée de tirer vengeance d'une injure, quoique atroce, leur ſoit en horreur.

Rendez le cœur de vos Enfans capable du renoncement à ſoi-même.

Don-

Geef hun, vooreerſt, een juiſt denkbeeld van deeze deugd.

Toon hun, hoe noodzaaklyk dezelve zy in zekere gelegenheden.

Doe hen begrypen, dat deeze zelfsverzaaking alleen de opoffering eiſcht van 't geen hen minſt doet uitmunten, of van 't geen hun verderflyk kan zyn; dat zy 't hun gemakkelyker maakt zig af te trekken van de zinnelyke voorwerpen; dat zy hen verzekert van eene ruime vergoeding; dat een Chriſten te groot en te gelukkig is, om niet, by alle gelegenheden, als een *onſterflyk weezen* te handelen; dat een Chriſten de zelfsverzaaking zoo ver moet

Donnez-leur dabord une juſte idée de cette vertu.

Montrez-leur en la néceſſité dans certaines occaſions.

Faites-leur ſentir que ce renoncement n'exige le ſacrifice que de ce qu'il y a de moins excellent en eux, ou de ce qui peut leur être funeſte; qu'il facilite leur détachement des objets ſenſibles; qu'il leur aſſure un ample dédommagement; que le Chrétien eſt trop grand & trop heureux, pour ne pas agir en toute occaſion *en Etre immortel*; que le Chrétien doit porter le renoncement à ſoi-même au point de mortifier

moet brengen, dat hy 't vleesch t' onderbrengt, zoo dikwils zyn pligt zulks eischen mag.

Maak uwe Kinders ook geschikt, om zig van de wereld af te trekken, door hen de ydelheid te doen begrypen van alles, wat alleen voor een tyd is, en door hun dikwils onder de oogen te brengen de heerlykheid van *hunnen oorsprong*, en de grootheid *van 't oogmerk, dat God met hun bedoelt.*

Dat de heiligheid het hart uwer Kinderen vervulle.

Overtuig hen, dat hunne heiligheid haaren zetel in 't hart moet hebben, dat zy *volkomen* moet zyn in

tifier ses sens, toutes les fois que son devoir l'exigera.

Disposez aussi vos Enfans au détachement du monde, en leur faisant sentir la vanité de tout ce qui n'est que pour un temps; en leur mettant souvent sous les yeux l'excellence de *leur origine* & la grandeur de *leur destination.*

Que la sainteté remplisse le cœur de vos Enfans.

Convainquez-les que leur sainteté doit avoir son siege dans le cœur; qu'elle doit être *complette*

in haare deelen, *geduurigen voortgang maaken, en ten einde toe aanhouden.*

Noop hen tot heiligheid, door de edele zugt van naa God te gelyken, door de vuurige begeerte van zig aangenaam te maaken in deszelfs oogen, door de inwendige bewuſtheid van het tegenwoordig geluk, onafſcheidelyk aan de heiligheid verknogt, en door de leevendige hoop op het toekomend geluk, waar mede zy onfeilbaar zal vergolden worden.

Overtuig uwe Kinders, dat de heiligheid het eenig werk is van een redelyk weezen, de roem des menſchen, de zegepraal van den geeſt,

plette dans ſes parties, *progreſſive*, *perſévérante.*

Animez-les à la ſainteté, par la noble ambition de reſſembler à Dieu; par le deſir ardent de ſe rendre agréable à ſes yeux; par l'intime conviction du Bonheur préſent, effet inſéparable de la ſainteté; par la vive eſpérance du Bonheur futur, recompenſe infaillible de la ſainteté.

Perſuadez à vos Enfans que la ſainteté eſt la ſeule affaire d'un être raiſonnable, la gloire de

geeft, het zegel hunner bevoegdheid tot een eindeloos geluk.

Overtuig uwe Kinders ten vollen, dat men alles tot God, als het *hoogſte Goed*, moet betrekken, en dat een waar Chriſten alleen in ſtaat is deeze verheven deugden te oeffenen.

Moedig uwe Kinders aan ter ſtandvaſtige betragting deezer verheven deugden,

door de vermaaningen van hunnen Goddelyken Meeſter Jesus Christus,

door zyn voorbeeld,

door het denkbeeld van den byſtand des Heiligen Geeſts, dien hy hun beloofd heeft.

Geef

l'homme, le triomphe de l'eſprit, le ſceau de leur qualification à un bonheur ſans fin.

Convainquez intimément vos Enfans, qu'il n'y a rien qui ne doive ſe rapporter à Dieu, comme au *Bien ſuprême*, & qu'il n'y a qu'un vrai Chrétien en état de pratiquer ces ſublimes vertus.

Encouragez vos Enfans à la pratique conſtante de ces ſublimes vertus,

par les exhortations de leur divin Maître, Jesus Christ,

par ſon exemple,

par l'idée des ſecours du St. Eſprit, qu'il leur a promis.

Don-

Geef hun een gezond begrip van deezen byſtand.

Doe hen begrypen, hoe zeer zy dien noodig hebben.

Leer hen, welke geſtelteniſſen zy bezitten moeten, om dien te erlangen.

Vermaan hen, daarom ſtandvastiglyk en vuuriglyk te bidden.

Bid daarom zelf met hun.

Noodig uwe Kinders ter betragting der Chriſtelyke Deugden, door het denkbeeld en gevoel van JESUS CHRISTUS *Lyden en Offerhande.*

dat zy van deeze Offerhande hunne groote weetenſchap maaken.

dat zy die geſtadig voor hunnen geeſt hebben.

dat

Donnez-leur une idée ſaine de ces ſecours.
Convainquez-les du beſoin qu'ils en ont.
Enſeignez-leur, dans quelles diſpoſitions ils doivent être pour les obtenir.
Exhortez-les à les ſolliciter conſtamment & avec ardeur.
Sollicitez-les vous-même avec eux.

Sollicitez vos Enfans à la pratique des vertus Chrétiennes par l'idée & le ſentiment des *Souffrances & du Sacrifice de* JESUS CHRIST.

qu'ils faſſent leur grande ſcience de ce Sacrifice.
qu'ils l'ayent ſans ceſſe préſent à l'eſprit.

dat zy Jesus Christus Lyden en Dood beſchouwen, als ondergaan *ten hunnen behoeve.*

dat het hun een vermaak zy dit Lyden en deezen Dood in hunne gedagten te vernieuwen, door dikwerf herhaalde deelneeming aan 't Heilig Avondmaal.

dat zy de onderhouding des Avondmaals beſchouwen als een kragtig hulpmiddel ter heiligmaaking.

dat zy groote denkbeelden maaken van het Avondmaal houden, en deszelfs voordeelen.

dat zy met vertrouwen aan 's Heeren Tafel naderen.

dat hunne harten bewoogen, geraakt, in vlam gezet worden, op het beſchouwen van alle de liefde,

qu'ils enviſagent les Souffrances & la Mort de Jesus Christ, *comme endurées pour eux.*

qu'ils aiment à ſe retracer ces Souffrances & cette Mort, par de *fréquentes Communions.*

qu'ils enviſagent la Communion, comme un aide & un moyen puiſſant de Sanctification.

qu'ils ſe faſſent de grandes idées de la Communion & de ſes avantages,

qu'ils approchent de la Communion avec confiance.

que leur cœur ſoit ému, touché, embraſé à la vuë

de, die JESUS CHRISTUS daar in openbaart.

Dat dit gezigt hen zelfs allen ſchyn des kwaads doe haaten, en hen verbinde en aanzette om zig voor altoos toe te wyden aan JESUS CHRISTUS; dat dit gezigt hen doe verlangen om met JESUS CHRISTUS te zyn.

Moedig uwe Kinders aan en help hen, om deeze verheven gevoelens te onderhouden,

door tedere en dikwerf herhaalde vermaaningen,

door hartelyke mededeeling uwer eigen godvrugtige gevoelens,

door

vuë de tout l'amour & de toute la charité que JESUS CHRIST y manifeſte.

Que cette vuë leur faſſe haïr tout ce qui a ſeulement l'apparence du mal, les dévoue & les engage à ſe conſacrer pour jamais à JESUS CHRIST; que cette vuë leur faſſe deſirer d'être avec JESUS CHRIST.

Encouragez vos Enfans, & aidez-les à entretenir ces grands ſentimens

par de tendres & de fréquentes exhortations,

par des communications intimes de vos propres ſentimens de piété,

door Chriſtelyken lof, vooral, door het denkbeeld, dat zy eenen *Meeſter naa hun hart* toebehooren.

Vorm ook uwe Kinders tot eene tedere, gewillige en blymoedige Godsvrugt,

door dikwils met hun te ſpreeken over 't geen in den Godsdienſt meeſt aandoet,

door hun 't genoegen te betuigen, dat gy gevoelt, in daar over met hun te ſpreeken,

door hen te doen begrypen, dat 'er niets grooter, niets ſchooner in de Wereld is, dan de Godsdienſt van Jesus Christus, en niets, dat meer voldoening geeft, dan

par des louanges Chrétiennes, ſur tout,

par l'idée d'appartenir à *un Maître ſelon leur cœur.*

Formez auſſi vos Enfans à la Piété de Gout & de Sentiment,

en converſant fréquemment avec eux de ce qu'il y a de plus touchant dans la Religion,

en leur manifeſtant la ſatisfaction, que vous éprouvez à leur en parler,

en leur faiſant ſentir qu'il n'y a rien au Monde de plus grand ni de plus beau que la Religion

de

dan zig daar mede bezig te houden,

door hen te doen waarneemen, hoe veel zulk eene Godsvrugt toebrengt, om de pligtsbetragting gemakkelyk te maaken.

Vorm het hart uwer Kinderen tot eene verheven Godsvrugt,

door hen te gewennen aan eene ſoort van hebbelyke beſpiegeling,

door eenen edelen en heiligen naaryver in hun te ontſteeken,

door hen te noopen, om zelfs in de minſte dingen op de beſte en uitſteekendſte wyze te handelen,

door, met hunne vuurige gebeden, tot heil van *alle* menſchen toe te brengen,

door

de JESUS CHRIST, & rien de plus ſatisfaiſant que de s'en occuper,

en leur faiſant obſerver, combien une telle Piété facilite la pratique des devoirs.

Formez vos Enfans à la ſublîme Piété,

en les accoutumant à une ſorte de contemplation habituelle,

en les excitant à une noble & ſainte Emulation,

en les preſſant d'agir dans les moindres choſes de la meilleure maniere & ſupérieurement,

en contribuant par leurs vœux ardents au ſalut de *tous* les hommes,

door zig te benaarſtigen, om die gevoelens en geſchiktheden vroegtydig te verkrygen, die hen in den Hemel zullen gelukkig maaken.

Gewen uwe Kinders, om zig zelven dikwils rekenſchap af te vorderen van hunne *gedagten*, hunne *begeerten*, hunne *woorden*, hunne *daaden*.

Leer hen ook, naa maate zy *Kennis* en *Deugd* verkrygen, de *bronnen* kennen, waar uit hunne daaden voortvloeijen, op dat zy in ſtaat moogen weezen, om zelfs te oordeelen, of hunne daaden *natuurlyk*, *verſtandig*, *godsdienſtig*, *chriſtelyk* zyn.

Om

en travaillant à revêtir de bonne heure, les ſentimens & les diſpoſitions qui les rendront heureux dans le ciel.

Accoutumez vos Enfans à ſe demander fréquemment compte à eux-mêmes de leurs *penſées*, de leurs *deſirs*, de leurs *paroles*, de leurs *actions*.

A meſure qu'ils acquierent des *Connoiſſances* & des *Vertus*, enſeignez-leur auſſi à connoître *la ſource* d'où procedent leurs actions, pour qu'ils puiſſent juger eux-mêmes ſi leurs actions ſont *naturelles*, *ſages*, *réligieuſes*, *chrétiennes*.

Pour

Om hen aan het onderzoek hunner daaden te gewennen, zoo vraag hun dikwils, hoe zy den dag doorgebragt hebben.

Gewen hen ook, om zig zelven alle morgens te vraagen: hoe zal ik deezen dag besteeden? welk eene voldoening zal ik my bereiden tegen den aanstaanden avond?

Gewen hen, ten zelfden tyde, om hunne eigen harten te raadpleegen, op dat zy zig zelven op geenerlei wyze bedriegen moogen, noch eenige bekommering hebben omtrent de godsdienstige gevoelens, die zy verpligt zyn aan te neemen.

Raad hun de beeltenis van een *waar Christen*, en *hunne eigen* af te maalen,

Pour les accoutumer à faire l'examen de leurs actions, demandez leur fréquemment comment ils ont employé leurs journées.

Habituez-les aussi à se demander tous les matins: quel emploi ferai-je de ce jour? quelle satisfaction me préparerai-je pour ce soir?

Habituez-les en même temps à consulter leur propre cœur, afin qu'ils ne se fassent aucune illusion, ni qu'ils n'ayent aucun scrupule eû égard aux sentimens religieux qu'ils sont obligés de revêtir.

Conseillez-leur de tracer le Portrait du *vrai Chrétien*,

len, om die beiden dikwils met elkanderen te vergelyken.

Vermaan hen ook, om niet te vreezen, dat zy zig onderscheiden zullen of byzonder zyn, als zy hun gedrag kunnen regtvaardigen, en bewyzen, dat het zelve wel overeenkomt met gezonde begrippen van den Godsdienst.

Doe hen de verpligting begrypen, die op hun legt, om altoos als verlichte en yverige Christenen te handelen, en om 's Naasten heil te bevorderen, zoo veel in hun is, zoo veel de voorzigtigheid toelaat, en zoo veel met hunne andere pligten bestaan kan.

Doe hen ten dien einde beseffen, dat zy eene zagtmoedige en beminnelyke

& le *leur propre*, pour les confronter souvent l'un avec l'autre.

Exhortez-les aussi à ne pas craindre de se distinguer, ou de se singulariser, lorsqu'ils peuvent justifier leur conduite; & prouver qu'elle est conforme aux saines idées de la Religion.

Faites-leur sentir l'obligation qui leur est imposée d'agir *toujours* en Chrétiens éclairés & zélés, & de contribuer au salut de leurs Prochains, autant qu'en eux est, autant que la prudence le permet, & autant que cela est compatible avec leurs autres devoirs.

Pour cet effet, faites-leur comprendre, qu'ils doivent

lyke Godsvrugt moeten doen blyken, die anderen overhaalt, om den Godsdienst aan te zien, voor 't geen dezelve is, en dat zy dus *Manieren* verkrygen moeten, die ten hunnen behoeve voorinneemen, en die hen de agting en 't vertrouwen des Naasten doen verwerven.

* * *

De OPVOEDING *beschouwd ten aanzien der Manieren.*

Schoon *de Manieren*, in den grond, tot den aanhang der Zedeleere behooren,

vent manifester une Piété douce, aimable, qui dispose les autres à envisager la Religion telle qu'elle est; & qu'ainsi ils doivent acquérir *des Manieres*, qui préviennent en leur faveur, & qui leur gagnent l'estime & la confiance du Prochain.

* * *

L'ÉDUCATION *considérée eû égard aux Manieres.*

Quoique *les manieres* soyent dans le fonds, une dépen-

ren, dewyl zy, in 't algemeen, niets anders zyn, dan de beſte wyze van handelen, 't is, egter, zeer nuttig, daar van eene onderſcheiden afdeeling te maaken in een ontwerp van Opvoeding, aangezien de eerſte plooijen, welken de Kinders, ten dien opzigte, aanneemen, in 't vervolg zelden verdwynen, aangezien ongevallige manieren het uitſteekendſte karakter nutteloos kunnen maaken, met betrekking tot de wereld, en aangezien goede manieren het gebrek van natuurlyke bevalligheden, in het uitwendige, eenigerwyze vervullen.

Schoon *de manieren*, in de opvoeding, een gewigtig punt uitmaaken, men moet

pendance de *la Morale*, puisqu'elles ne ſont, en général, que la meileure façon d'agir, il eſt tres utile d'en faire un article ſéparé dans un plan d'Education; vû que les prémiers plis que les Enfans prennent à cét égard, ne s'effacent gueres dans la ſuite; vû que des manieres desagréables peuvent rendre inutile, rélativement au monde, le caractere le plus excellent; & vû que de bonnes manieres ſuppléent, en quelque ſorte, aux agréments naturels de l'extérieur.

Quoique *les Manieres* faſſent un article important dans l'E-

moet ze, egter, niet beſchouwen, als het weezenlykſte gedeelte.

Draag zorg, om den jongen luiden, vroegtydig, *eene begeerte* in te boezemen, om, door hunne manieren, *te behaagen.*

Geef hun juiſte denkbeelden van *deeze begeerte, om te behaagen.*

Vermaan en help hen ter verkryging der middelen, om te behaagen.

Ontvouw hun, welken de *beweegredenen*, welk het oogmerk, en welken de paalen moeten zyn van deeze begeerte, om te behaagen.

Doe hen de gebreken opmerken, welken de begeerte, om te behaagen, verbetert of verzagt.

Over-

ducation, on ne doit pas cependant les enviſager comme l'article le plus eſſentiel.

Prenez ſoin d'inſpirer de bonne heure aux jeunes gens *le deſir de plaire* par leurs manieres.

Donnez-leur de juſtes idés de *ce deſir de plaire.*

Exhortez-les & aidez-les à acquérir les moyens de plaire.

Expoſez-leur quels doivent être les *motifs* de ce deſir de plaire, quel en doit être le but, quelles en doivent être les bornes.

Faites-leur remarquer les défauts que le deſir de plaire corrige ou adoucit.

Per-

Overtuig de jonge luiden, ten vollen, dat zy, zig gewennende, om door hunne manieren te behaagen, zig zelven de betragting hunner verſcheiden gezellige pligten gemakkelyker zullen maaken.

Draag altoos zorg, om uwe Kinders *de waare natuur der goede manieren* te doen opmerken, door hun te kennen te geeven, waarom zulke of zulke zaaken gedaan of gezegd worden, en waarom zy op zulk of zulk eene wyze gedaan of gezegd worden.

Men kan de manieren beſchouwen in drie verſcheiden betrekkingen.

1. *Be-*

Perſuadez intimément aux jeunes gens qu'en s'habituant à plaire par leurs manieres, ils ſe faciliteront à eux-mêmes l'acquit de leurs différents devoirs de ſociété.

Ayez toujours ſoin de faire ſaiſir aux jeunes gens le véritable *eſprit des manieres*, en leur indiquant pourquoi telles choſes ſe font ou ſe diſent, & pourquoi elles ſe font ou ſe diſent de telle ou de telle maniere.

On peut enviſager *les manieres* à trois égards différens.

1. *En-*

1. *Beschouw de Manieren in zig zelven, en in betrekking tot dat geene, waar in zy bestaan.*

Ten opzigte van het Lighaam.

Overtuig de jonge luiden, dat men alles een goeden zwier kan byzetten, die noodzaaklyk is, om te behaagen.

Doe hen zulk een zwier myden, die hen niet betaamt.

Zet hen aan, om, door hunnen zwier, te willen voorinneemen.

Vermaan hen, om eenen betaamlyken zwier *te verkrygen*, niet denzelven te veinzen.

Dat

I.

Enviſagez les Manieres en elles-mêmes, & eû égard à ce en quoi elles conſiſtent.

Rélativement au Corps.

Perſuadez aux jeunes gens, qu'il y a un bon air à toutes choſes, qui eſt néceſſaire pour plaire.

Faites-leur éviter les airs qui ne leur conviennent point.

Engagez-les à vouloir prévenir par leur air.

Exhortez-les à *acquerir*, & non à affecter l'air convenable.

Que

Dat hunne weezenstrekken eenen zwier aankondigen, die *openhartig* is, zonder onbezuisdheid; *vrindelyk*, zonder al te groote gemeenzaamheid; *innemend*, zonder lafheid; *vrymoedig*, zonder ſtoutheid; *zedig*, zonder dwang.

Dat de jonge luiden zindelyk en net zyn.

Dat zy met bevalligheid groeten, bedaard zyn in gang en houding, zig behoorlyk plaatſen, en op eene ongedwongen wyze gaan zitten en opſtaan.

Dat zy anderen, met zedigheid, aanzien.

Dat zy alle dingen geeven en aanneemen met oplettendheid en beſchaafdheid.

Dat

Que leur Phiſionomie annonce un air *ouvert* ſans étourderie, *amical* ſans trop de familiarité, *prévenant* ſans fadeur, *aſſuré* ſans hardieſſe, *modeſte* ſans embarras.

Que les jeunes gens ſoyent *propres* & *rangés ſur eux*.

Qu'ils ſaluent de bonne grace, marchent ou ſe tiennent poſement, ſe placent convenablement, s'aſoïent & ſe levent naturellement.

Qu'ils regardent modeſtement.

Qu'ils donnent ou prennent les choſes avec attention, & avec politeſſe.

Qu'ils

Dat zy ongedwongen manieren hebben.

Dat zy zig onthouden van alles, wat als onbeſchoft kan aangezien worden, van alles, wat niet in gemeen gebruik is.

Dat zy eene geoorloofde gemeenzaamheid gebruiken.

Dat zy ſpreeken op eene fatſoenlyke wyze, ten regten tyde, en met eene klaare ſtem, die niet te zagt noch te hard is.

Dat zy gemaatigd en gepaſt zyn in hunne gebaarden.

Dat zy zig wagten van eerſt te lachen, om 't geen zy zeggen, en van met groot geſchater in lachen uit te barſten.

Dat

Qu'ils ayent des manieres aiſées.

Qu'ils s'abſtiennent de tout ce qui pourroit être taxé de malhonnêteté, de tout ce qui n'eſt pas d'un uſage reçû.

Qu'ils uſent d'une familiarité permiſe.

Qu'ils parlent d'une maniere honnête, dans le temps requis, d'une voix diſtincte ni trop baſſe ni trop forte.

Qu'ils geſticulent modérément & à propos.

Qu'ils évitent de rire les premiers de ce qu'ils diſent, & qu'ils s'abſtiennent de grands éclats de rire.

Dat zy, niet vergenoegd met te behaagen door hunne uitwendigheid, ook zoeken te behaagen door hun verſtand.

„ *Ten opzigte van het Verſtand,*

Dat de jonge luiden zig benaarſtigen om de begaafdheden van het verſtand, waar door men behaagt, op *de manieren* toe te paſſen.

Dat zy oplettend zyn jegens iedereen,

——— openhartig in hunne wyze van doen,

——— inneemende door de bevalligheid huns verſtands, in de geſprekken,

— een-

Qu'ils ne ſe contentent pas de vouloir plaire par leur extérieur; mais qu'ils cherchent à plaire auſſi par leur eſprit.

„ *Rélativement à l'Eſprit.*

Que les jeunes gens travaillent à appliquer *aux manieres*, les qualitez de l'eſprit par les quelles on plait.

Qu'ils ſoyent attentifs envers tout le monde,

- - - - - ouverts dans leur façon d'agir,

- - - - - engageants par leur tour d'eſprit dans les entretiens,

- - naïfs

——— eenvoudig in hunne uitdrukkingen,

——— aangenaam in hunnen trant van de dingen voor te ſtellen,

——— overtuigend in hunne wyze van ze aan te dringen,

——— vuurig om te verpligten,

——— dringende in hunne aanbiedingen.

Dat zy op eene ongedwongen wyze verpligten; dat zy de dienſten, die zy doen, niet uitbrommen; dat zy behendiglyk verpligten; dat zy de kieſchheid en eigenliefde van hun, die zy verpligten willen, ontzien.

Dat ook de jonge luiden een gezelligen geeſt tragten te verkrygen, dat

- - - - - naïfs dans leurs expreſſions,
- - - - - inſinuants dans la maniere de propoſer les choſes,
- - - - - perſuaſifs dans la façon d'inſiſter,
- - - - - empreſſés à obliger,
- - - - - preſſants dans la maniere d'offrir.

Qu'ils obligent naturellement, qu'ils n'annoncent point les ſervices qu'ils rendent, qu'ils obligent finement, qu'ils ménagent la délicateſſe & l'amour propre de ceux qu'ils veulent obliger.

Que les jeunes gens travaillent auſſi à acquérir l'eſprit de ſociété,

dat zy niet koel, niet ſtilzwygende, niet overmaatig deftig, niet bezwaarlyk om mede te verkeeren, niet eigenzinnig, niet beſliſſende, niet heerſchende, niet vermoejende zyn.

Dat zy zig wagten van gemaaktheid, van byzonderheid, van 't geen men dikwils ten onregte *bon ton* of *ton à la mode* noemt, van buitenſpoorige komplimenten, van te verre gaande openhartigheid, van onbekwaamheid om te weigeren.

Dat hunne manieren zig zelven altoos gelyk zyn.

„„ *Ten opzigte van het hart.*

Ver-

qu'ils ne ſoyent ni froids, ni taciturnes, ni d'une gravité exceſſive, ni d'un commerce difficile, ni capricieux, ni décicifs, ni importants, ni fatigants.

Qu'ils évitent l'affectation, la ſingularité, ce que l'on nomme, ſouvent, à tort, le bon ton ou le ton à la mode, les complimens outrés, l'exceſſive franchiſe, la foibleſſe à refuſer.

Qu'ils ayent toujours des manieres uniformes.

„„ *Rélativement au Cœur.*

Ex-

Vermaan de jonge luiden, om boven al door 't hart te willen behaagen.

Dat zy manieren hebben, die *ongeveinsd* zyn uit een beginsel van opregtheid,

———————————— *inneemende*, uit een beginsel van goedwilligheid,

———————————— *gespraakzaam*, uit een beginsel van genegenheid,

———————————— *edel*, uit een beginsel van edelmoedigheid,

———————————— *geschikt*, uit een beginsel van kuischheid,

— *ge-*

Exhortez les jeunes gens à vouloir surtout plaire par le cœur.

Qu'ils ayent des manieres *vraies*, par un principe de droiture,

- - - - - - - - - *prévenantes*, par un principe de bienveuillance,

- - - - - - - - - *affables*, par un principe d'affection,

- - - - - - - - - *nobles*, par un principe de Générosité,

- - - - - - - - - *décentes*, par un principe de chasteté,

——————————— *gedienſtig*,
uit een beginſel van goeden wil.
Dat zy onbekwaam zyn, om laagheden te pleegen.

2. *Beſchouw de Manieren met betrekking tot de verſcheiden gelegenheden en omſtandigheden, waar in men zig bevinden kan.*

Overtuig de jonge luiden van de noodzaaklykheid, dat zy hunne manieren ſchikken naa de gelegenheden en omſtandigheden.

Wat aangaat de bezoeken,

Dat de jonge luiden zuinig zyn op den

- - - - - - - - - *complaiſantes*, par un principe de bonne volonté.
Qu'ils ſoyent incapables de faire des baſſeſſes.

2.

Enviſagez les Manieres eû égard aux occaſions, & aux circonſtances diverſes, dans les quelles on peut ſe trouver.

Perſuadez les jeunes gens de la néceſſité qu'il y a, d'aſſortir leurs manieres aux occaſions & aux circonſtances.

Quant

den tyd, dien zy aan bezoeken beſteeden.

Dat zy de bezoeken van *pligt*, *welvoeglykheid* of *vrindſchap* onderſcheiden van zulken, die alleen *het gebruik* of *de gewoonte* ten grondſlag hebben.

Dat zy hunne bezoeken wel ter ſneede doen, en de gepaſte uuren daar toe uitkiezen.

Dat zy altoos onderwerpen van geſprek hebben voor hunne bezoeken.

Dat zy de duuring hunner bezoeken evenredig maaken aan den rang der perſoonen, welken zy die geeven, en aan 't geen zy hun te zeggen hebben.

Dat

Quant aux Viſites,

Que les jeunes gens ſoyent œconomes du temps, qu'ils donnent aux viſites.

Qu'ils diſtinguent les viſites de *devoir*, de *bienſéance*, d'*amitié*, de celles qui ne ſont que d'*uſage* ou de *coutume*.

Qu'ils faſſent leurs viſites à propos & choiſiſſent l'heure convenable.

Qu'ils ayent toujours des ſujets de converſation pour leurs viſites.

Qu'ils proportionnent la durée de leurs viſites au rang des perſonnnes à qui ils les rendent & à ce qu'ils ont à leur dire.

Dat zy toezien, om de luiden, die zy bezoeken, geen ongelegenheid te doen.

Dat zy hunne bezoeken, naa vereiſch van zaaken, weeten te verlangen of te verkorten.

Dat zy alleen bezoeken doen, wanneer zy welgeſchikt zyn voor de verkeering; en als zy het niet zyn, dat zy het dan tragten te worden.

Dat de jonge luiden zulken, die hen komen bezoeken, nooit weg zenden. Komen die bezoeken ongelegen, dat zy vrymoedig genoeg zyn, om het den eenen beſchaafdelyk te verklaaren en den anderen behendiglyk aan te duiden.

Dat

Qu'ils prennent garde à n'être point à charge à ceux à qui ils rendent viſite.

Qu'ils ſachent, & abréger leurs viſites, & leur donner une étendue raiſonnable.

Qu'ils ne faſſent des viſites que lorsqu'ils ſont bien diſpoſés pour la ſociété; & lorsqu'ils ne le ſont pas, qu'ils travaillent à l'être.

Que les jeunes gens ne renvoyent jamais ceux, qui leur rendent viſite. Ces viſites viennent-elles mal à propos? qu'ils oſent le témoigner poliment aux uns, & l'inſinuer finement aux autres.

Qu'ils

Dat zy de Perſoonen, die hen komen zien, onthaalen, als of zy hen verwagtende waaren.

Dat zy hen in eene behoorlyke kamer ontfangen.

Dat zy altoos ſtoffe van geſprek maaken te hebben, om de luiden, die by hen komen, te onderhouden.

Dat zy vooral tragten te ontdekken, of hun ook eenig vermaak gegeeven, of eenige dienſt gedaan kan worden.

Dat zy zulken, die het betaamt te geleiden, onderſcheiden van anderen, die men alleen kan laaten uitgaan.

Wat

Qu'ils accueillent les perſonnes qui les viennent voir comme s'ils les attendoient.

Qu'ils les reçoivent dans une chambre convenable.

Qu'ils faſſent en ſorte d'avoir toujours des ſujets de converſation pour entretenir ceux qui viennent chez eux.

Qu'ils tâchent, ſurtout, de démêler s'il n'y auroit pas quelque plaiſir à leur faire, ou quelque ſervice à leur rendre.

Qu'ils diſtinguent ceux qu'il convient de conduire, de ceux que l'on peut laiſſer ſortir ſeuls.

Wat de gezelſchappen betreft,

Dat de jonge luiden met zoodanigen verkeeren, die geſchikt zyn naa hunne jaaren en ſmaak.

Dat zy zulken den voorrang geeven, die beſtaan uit perſoonen van verſcheiden jaaren en ſtaaten, en die uitgeleezen en nuttig zyn.

Dat zy 'er vrolykheid, geeſt, oordeel, zagtmoedigheid en hartelykheid brengen.

Dat zy 'er oplettendheden gebruiken, welken allen, die 'er zyn, verpligten, en eene omzigtigheid, die aan elk geeft, dat hem toekomt.

Dat

Quant aux Compagnies,

Que les jeunes gens fréquentent celles qui ſont aſſorties à leur âge, & à leurs gouts.

Qu'ils préferent celles qui ſont compoſées de perſonnes de divers âges & de divers états, qui ſont choiſies, qui ſont utiles.

Qu'ils y apportent de l'enjouement, de l'eſprit, du diſcernement, de la douceur, de la cordialité.

Qu'ils y ayent des attentions qui obligent tous ceux qui y ſont, & des égards qui rendent à châcun ce qui lui eſt dû.

Qu'ils

Dat zy 'er beſchaafd zyn, zonder iemant overlaſt te doen.

Dat zy 'er van beuzelingen weeten *te ſpreeken* op eene wyze, die aandagt wekt, *te ſpeelen* zonder eene al te groote oplettendheid op het ſpel, *te hooren* met toegeevendheid, en eenen *verveelenden tyd* met bevalligheid *door te brengen.*

Dat zy 'er den eenen weeten *te myden*, den anderen *te verdraagen*, deezen *te helpen*, geenen *te beklaagen.*

Dat zy 'er de kunſt bezitten van te pryzen, zonder lafheid; zig over deezen te verwonderen, zonder den hoogmoed van geenen te kwetſen; den eenen den voorrang te geeven, zonder den an-

Qu'ils ſoyent polis, ſans être à charge à perſonne.

Qu'ils ſachent y *parler* de riens d'une maniere intéreſſante, y *jouër* ſans une trop forte attention au jeu, y *écouter* avec complaiſance, *s'y ennuyer* de bonne grace.

Qu'ils ſachent y *éviter* les uns, y *ſupporter* les autres, y *aider* ceux-ci, y *plaindre* ceux-là.

Qu'ils ayent l'art d'y louër ſans fadeur, d'y admirer ceux-ci ſans bleſſer la vanité de ceux-là,

anderen tot jaloerſchheid te verwekken.

Dat de jonge luiden niet dan van tyd tot tyd in gezelſchap komen.

Dat zy geen werk maaken van 'er eerſt of laatſt te komen.

Dat zy zig, vooral, wagten van 'er geraas te maaken, onbezuisd, los, zot, vinnig, berispende te zyn.

Dat zy 'er zig geen vermaak of ſpel maaken van het belachelyke na te aapen.

Dat zy 'er geene ergerlyke vertellingen of droevige toevallen doen hooren.

Dat zy geene gewoonte maaken van 'er tot den laatſten man toe te blyven.

Wat

là, d'y préférer tels ſans exciter la jalouſie de tels autres.

Que les jeunes gens ne viennent en compagnie que de loin a loin.

Qu'ils n'affectent point d'y venir des prémiers ou des derniers.

Qu'ils évitent ſourtout d'y être bruyants, étourdis, légers, fats, cauſtiques, cenſeurs.

Qu'ils ne ſe faſſent point un plaiſir ou un jeu d'imiter les ridicules.

Qu'ils n'y annoncent jamais les hiſtoires ſcandaleuſes, ou les accidens facheux.

Qu'ils ne prennent pas l'habitude de reſter des derniers en compagnie.

Quant

Wat den Tafel aangaat.

Vermaan de jonge luiden, om de beſte plaatſen aan tafel voor anderen te laaten,

om ordentelyk aan tafel te zitten,

om met bedaardheid, zindelykheid, gemaatigdheid, en beſcheidenheid te eeten en te drinken,

om oplettende te zyn om anderen te dienen,

om de Dienſtboden minnelyk aan te ſpreeken, en hun niets te vraagen, terwyl zy bezig zyn anderen te dienen.

Ver-

Quant à la Table.

Exhortez les jeunes gens à laiſſer aux autres les meilleures places à table,

à ſe tenir à table d'une maniere décente,

à manger & à boire poſément, proprement, modérément, diſcretement,

à être attentifs à ſervir les autres,

à parler obligeamment aux Domeſtiques, & à ne leur rien demander dans le temps qu'ils ſont occupés à ſervir les autres.

Ex-

Vermaan hen om anderen niet lastig te vallen en te overlaaden met uitſpoorige beſchaafdheid,

om geene gewoonte te maaken van iets te zeggen te hebben op de wyze, waarop de ſpyze bereid zyn,
om niet te vreezen, dat 'er te kort zal komen,
om niet alles onbedagtelyk te pryzen,
om niet met eene ſoort van drift te ſpreeken van 't geen zy goed vinden,
om niet eeniglyk aan tafel te zyn, om te eeten en te drinken,
om ook 't hoogſte woord aan tafel niet te willen voeren,

om

Exhortez les à ne pas gêner & à ne pas accabler les autres par des excès de politeſſe,

à ne pas s'habituer à trouver à redire à la maniere dont les mets ſont préparés,
à ne pas craindre qu'il n'y en ait point aſſez,
à ne pas louër inconſidérément tout,
à ne pas parler avec une ſorte de paſſion de ce qu'ils trouvent bon,
à ne pas être à table uniquement pour boire & pour manger,
à ne pas vouloir, non plus, tenir le dé à table,

à

om niet onophoudelyk te ſpreeken van ſchotels, geregten, wynen, Koks, enz.,
om de Dienſtboden niet te bekyven,
om geene uuren lang aan tafel te zitten.

Wat de Geſprekken betreft.

Dat de jonge luiden het hunne tot de geſprekken poogen toe te brengen.
Dat zy zig gewennen, hunne taal wel te ſpreeken, en gepaſte uitdrukkingen te gebruiken.
Dat zy nooit woorden bezigen, welker betekenis zy niet weeten.
Dat zy op eene vloeijende wyze leeren vertellen.

Dat

à ne pas parler éternellement de plats, de mets, de vins, de Cuiſiniers, &c.
à ne pas gronder les Domeſtiques,
à ne pas paſſer des heures à table.

Quant à la Converſation.

Que les jeunes gens veuillent contribuer du leur à la converſation.
Qu'ils s'habituent à parler bien leur langue & à ſe ſervir d'expreſſions convenables.
Qu'ils n'employent jamais de termes dont ils ignorent la ſignification.
Qu'ils apprennent à narrer coulamment.

Qu'ils

Dat zy in de geſprekken geen geeſt alleen willen hebben.

Dat zy in de geſprekken oordeel meer dan geeſt waardeeren

Dat zy zoo wel over gemeene en daaglykſche onderwerpen te praaten weeten, als over verhevener onderwerpen te ſpreeken.

Dat zy de kunſt bezitten van het geſprek op nuttige onderwerpen te brengen.

Dat zy agt geeven op de vatbaarheid der luiden, met welken zy gelegenheid hebben van te ſpreeken, op hun vernuft, op hunne kundigheden, op hun zedelyk karakter.

Dat

Qu'ils ne veuillent point, en converſation, n'avoir que de l'eſprit.

Qu'ils priſent, en converſation, le jugement plus que l'eſprit.

Qu'ils ſachent auſſi bien cauſer ſur des ſujets communs & journaliers, que converſer ſur des ſujets relevés.

Qu'ils ayent l'art de mettre la converſation ſur des ſujets utiles.

Qu'ils faſſent attention à la portée de ceux, avec qui ils ont occaſion de converſer, à leur génie, à leurs lumieres, à leur caractere moral.

Qu'ils

Dat zy bedagt zyn hen te onderhouden over dingen, waarin hun bekend is, dat zy belang neemen.

Dat zy de begaafdheid hebben van anderen te doen praaten, door hun gepaſte vraagen te doen.

Dat zy zelfs vraagen voorſtellen, om ſtoffen van geſprek te verſchaffen, en dat zy die voorſtellen op eene zedige wyze.

Dat zy hun beſt doen, om anderen het geſprek met genoegen te doen vervolgen, en niemant te belemmeren of te verbyſteren.

Dat zy 't geſprek helpen vervrolyken en doorzetten.

Dat zy leeven in 't geſprek brengen.

Dat

Qu'ils ayent ſoin de les entretenir de ce qu'ils ſavent qui les intéreſſe.

Qu'ils ayent le talent de faire cauſer les autres, en leur adreſſant des queſtions à propos.

Qu'ils propoſent eux-mêmes des queſtions pour fournir des ſujets de converſation, & qu'ils les propoſent d'une maniere modeſte.

Qu'ils s'étudient à mettre les autres à leur aiſe en converſation, & à n'embarraſſer ou ne déconcerter perſonne.

Qu' ils aident à égayer & à pouſſer la converſation.

Qu'ils mettent de l'ame dans la converſation.

Dat zy, als 't geſprek begint te vervallen, toevlugt neemen tot iets te leezen.

Hebben zy een goed boek geleezen, dat zy anderen den inhoud mededeelen, of de vrugten, die zy 'er uit getrokken hebben.

Dat zy hem, die zyn gevoelen zegt, met aandagt hooren, en altoos meer denken om zyne redenen te bevatten, dan te wederleggen.

Dat zy niet verwonderd of moeilyk zyn, wanneer men gevoelens ſtaande houdt, die met de hunne ſtryden.

Dat zy opheldering verzoeken van 't geen hun duiſter voorkomt, eer

Qu'ils ayent recours à quelque lecture, lorsque la converſation commence à languir.

Ont-ils lû un bon livre? qu'ils faſſent part aux autres de ce qu'il contient, ou des fruits qu'ils en ont retiré.

Qu'ils écoutent attentivement celui qui dit ſon avis, & qu'ils penſent toujours plus à comprendre ſes raiſons qu'à les refuter.

Qu'ils ne ſoyent pas étonnés, ni mortifiés, quand on avance des opinions contraires aux leurs.

Qu'ils demandent qu'on éclairciſſe ce qui leur paroit

eer zy het duiſterheid te laſte leggen.

Zyn zy niet van iemants gevoelen, dat zy, alvoorens met hem te redentwiſten, vaſtſtellen, waar in en tot hoe verre zy met hem overeenſtemmen.

Dat zy vatbaar zyn voor gemaatigdheid in 't redentwiſten.

Dat zy in de hitte van een redentwiſt weeten te zwygen.

Dat zy anderen niet al te ſchielyk willen overtuigen.

Dat zy ongelyk weeten te hebben, en hun gevoelen te laaten vaaren.

Dat

paroit obſcur, avant que de le taxer de l'être.

Ne ſont-ils point de l'avis de quelqu'un? qu'ils commencent, avant que d'entrer en diſpute avec lui, par établi en quoi & juſqu'où ils ſont d'accord.

Qu'ils ſoyent capables de modération dans la diſpute.

Qu'ils ſachent ſe taire dans la chaleur de la diſpute.

Qu'ils ne veuillent pas perſuader les autres trop promptement.

Qu'ils ſachent avoir tort, & revenir de leur ſentiment.

Dat zy den geeſt van tegenſpraak met groote zorgvuldigheid vermyden.

Dat zy uit de geſprekken, inzonderheit zulken, waar door zy zoeken te leeren, volſtrektelyk alles verbannen wat ſtrekt om het bloed te verhitten, alle harde uitdrukking, alle haatelyk gevolg, alle aanranding over een woord, dat 'er los uit gevallen is.

Bemerken zy, dat het geſprek te heevig wordt, dat zy een afwending poogen te maaken, door eenige verpligtende boerterye, of door van onderwerp te veranderen.

Dat

Qu'ils évitent avec grand ſoin l'eſprit de contradiction.

Qu'ils banniſſent abſolument des converſations, & ſur tout de celles par les quelles ils cherchent à s'inſtruire, tout ce qui tend à échauffer le ſang, toute expreſſion dure, toute conſéquence odieuſe, toute ſurpriſe ſur quelque mot échapé.

S'appercoivent-ils qu'une converſation s'échauffe trop? qu'ils tâchent de faire diverſion, par un badinage obligeant, ou en changeant de propos.

Qu'ils

Dat zy, wel te pas, weeten te wyken; *te wyken, zelfs*, als zy gelyk hebben.

Dat zy op hunne hoede zyn tegen de kwaadaardigheid.

Dat zy zig maar zelden tot ſchimp veroorlooven.

Dat zy zig geen ſcherts inwilligen, dan met de uiterſte omzigtigheid; of liever, dat zy nooit ſchertſen.

Dat zy geen werk maaken van aardig te weezen, en dat hunne aardigheden nooit zonder zout zyn.

Dat zy nooit een *ruuwen, beſliſſenden* of *bedekten* toon aanneemen.

Dat

Qu'ils ſachent ceder à propos; *ceder même* lorsqu'ils ſont fondés en raiſon.

Qu'ils ſoyent en garde contre la malignité.

Qu'ils ne ſe permettent que tres rarement l'ironie.

Qu'ils ne ſe permettent la raillerie qu'avec une extrême circonſpection; ou plûtôt, qu'ils ne raillent jamais.

Qu'ils n'aiment pas non plus à être plaiſants, & que leurs plaiſanteries ne ſoyent jamais *ſans ſel*.

Qu'ils ne prennent jamais le ton *bruſque, déciſif, myſtérieux*.

Dat zy zig ook niet onderheevig maaken aan de beſchuldiging van *zot geklap*, *onbeſcheidenheid*, *nieuwsgierigheid* of *kwaadſpreekendheid.*

Dat zy geen behaagen ſcheppen in altoos van zig zelven te ſpreeken.

Dat zy alle wisjewasjes praat, alle vertooning van geleerdheid, alle redenen, die alleen een byzonder gezelſchap raaken, en waarin anderen geen deel kunnen neemen, en alle gefluiſter vermyden.

Dat zy zig zeer zorgvuldig wagten van alle vloekwoorden.

Dat zy nooit hunne toejuiching geeven aan vuile dubbelzinnigheden.

Dat

Qu'ils ne puiſſent pas être taxés non plus de *vain babil*, d'*indiſcrétion*, de *curioſité*, de *mediſance.*

Qu'ils n'aiment point à parler toujours d'eux-mêmes.

Qu'ils évitent l'eſprit de bagatelle, le pédantisme, le ton de coterie, la chuchoterie.

Qu'ils s'abſtiennent tres ſoigneuſement de tous juremens.

Qu'ils n'applaudiſſent jamais à de ſales équivoques.

Qu'ils

Dat zy geene zedenlooze beginſels door hunne redenen, noch zelfs door hun ſtilzwygen wettigen.

Dat zy, by gelegenheid, niet ſchroomen, de goede Zeden en den Godsdienſt te verdeedigen, en zig niet ſchaamen te betuigen, dat zy Chriſtenen zyn.

Wat aangaat de byzondere en openbaare Feeſten,

Dat de jonge luiden altoos agt ſlaan op hen, die ze geeven.

Dat zy hun de eer bewyzen, die hun toekomt.

Dat zy 'er in agt neemen, 't geen boven gezegd is, in de afdeelingen

Qu'ils n'authoriſent point par leurs diſcours, ni même par leur ſilence, les maximes relachées.

Qu'ils ne craignent point, dans l'occaſion, de défendre les bonnes mœurs & la Religion, & qu'ils n'ayent pas honte de témoigner qu'ils ſont Chrétiens.

Quant aux Feſtins particuliers & publics,

Que les jeunes gens y ayent ſurtout égard à ceux qui les donnent.

Qu'ils leur rendent les devoirs qui leur ſont dûs.

Qu'ils y obſervent ce qui eſt dit ci-deſſus dans les

gen van *gezelſchap*, *tafel* en *geſprek*.

Komt het aan op danſen, dat de jonge luiden, daarin, de *betaamlykheid*, de *beſchaafdheid* en de *gemaatigdheid* in agt neemen.

Dat zy den rang en de jaaren der perſoonen gadeſlaan.

Dat zy zig niet zoeken gelyk te ſtellen met zoodanigen, welken zy ontzag en eerbied ſchuldig zyn.

Dat zy zig *in alles* wyſſelyk gedraagen.

Wat de Schouwſpelen betreft,

Vermaan de jonge luiden, om daar in *oplettend*, *bedaard*, *geſpraakſaam* en *beſchaafd* te zyn.

Ver-

les articles *compagnie*, *table*, *converſation*.

Eſt-il queſtion de *danſe*? que les jeunes gens y obſervent de la *décence*, de la *politeſſe*, de la *modération*.

Qu'ils faſſent attention au rang & à l'âge des perſonnes.

Qu'ils ne cherchent pas à ſe faufiler avec ceux à qui ils doivent des égards & du reſpect.

Qu'ils s'y comportent *en tout* ſagement.

Quant aux Spectacles,

Exhortez-les jeunes gens à y être *attentifs*, *poſés*, *affables*, *polis*.

Ex-

Vermaan hen, om 'er zig by goed gezelſchap te vervoegen.

——————— om goede kennis te hebben van de ſtukken, die men 'er vertoond, ten einde 'er behoorlyk van te kunnen ſpreeken.

——————— om 'er regt te doen aan de begaafdheden.

——————— om 'er niet toe te juichen 't geen kwaad is.

——————— om 'er anderen het zien of hooren niet te beletten.

——————— om de Vrouwen niet te belonken, maar vooral,

——————— om geen geſprek te zoeken met de Toneelſpeelſters, enz.

Dat,

Exhortez-les à y aborder la bonne compagnie.

- - - - - à être au fait des pieces que l'on y repréſente, pour en cauſer convenablement.

- - - - - à y rendre juſtice aux talents.

- - - - - à ne pas y applaudir à ce qui eſt mauvais.

- - - - - à ne pas empêcher les autres de voir ou d'entendre.

- - - - - à ne pas lorgner les Femmes; mais ſurtout

- - - - - à ne pas rechercher la converſation des Actrices, &c.

Dat, in omſtandigheden van Vreugde,

de jonge luiden betoonen deel te neemen aan 't genoegen van anderen, door hunnen openhartigen zwier, hun leevendig gelaat, hunne vrolyke geſprekken, hunne minzaame gevoelens.

Dat zy, van gelyken, de vreugde blyken doen, die 't hun gegund wordt te ſmaaken.

Dat zy, zoo veel in hun is, tot de vreugde toebrengen.

Dat zy alles, wat dezelve zou kunnen hinderen, tragten te verwyderen.

Dat,

Que dans des circonſtances de Joye,

les jeunes gens témoignent participer à la ſatisfaction des autres par leur air ouvert, leur extérieur animé, leurs diſcours enjoués, leurs ſentimens affectueux.

Qu'ils manifeſtent de même la joye qu'ils ont occaſion d'éprouver.

Qu'ils contribuent autant qu'en eux eſt, à la joye.

Qu'ils tachent d'écarter tout ce qui pourroit y porter atteinte.

Que

Dat, in omſtandigheden van Droeffenis,

de jonge luiden bedagt zyn om een ernſtig gelaat aan te neemen.

Dat zy verſtandiglyk en met aandoening ſpreeken over de zaak, die tot de droeffenis aanleiding geeft.

——— hun, die in droeffenis zyn, het deel, dat zy daarin neemen, betuigen.

——— hen vertrooſten en byſtaan, als zy hunnen byſtand metterdaad behoeven.

Dat, in Voorſpoed,

de jonge luiden *zedige, geſpraak-ſaa-*

Que dans des circonſtances d'Affliction,

les jeunes gens penſent à revêtir un extérieur ſérieux.

Qu'ils parlent ſagement & avec ſentiment ſur le ſujet qui occaſionne l'affliction.

- - - - témoignent à ceux qui ſont dans l'affliction la part qu'ils y prennent.

- - - - les conſolent, & les aſſiſtent, s'ils ont réellement beſoin de leurs ſecours.

Que dans la Proſpérité,

les jeunes gens ayent des manieres *modeſtes, affables, attentives, aiſées, polies.*

Que

ſaame, *oplettende*, *ongedwongen* en *beſchaafde* manieren hebben.

Dat, *in Tegenſpoed*,

de jonge luiden *eenvoudige*, *ernſtige*, *nedrige* en *edele* manieren hebben.

Dat zy *hunnen zwier*, *hunnen toon*, *hunne kleeding*, *hunnen ſtoet*, *hunne uitſpanningen* zelfs, ſchikken naa den ſtaat, waarin zy zig bevinden.

Dat zy bekwaam zyn, om ſtappen te doen, die hun hard vallen.

Dat hun uiterlyk gelaat noch *neerſlagtigheid*, noch *moedeloosheid*, noch *bitterheid* aankondige.

3. *Be-*

Que dans l'Adverſité,

les jeunes gens ayent des manieres *ſimples*, *ſérieuſes*, *humbles*, *nobles*.

Qu'ils aſſortiſſent à l'état où ils ſe trouvent *leur air*, *leur ton*, *leur habillement*, *leur train*, *leurs recréations* mêmes.

Qu'ils ſoyent capables de faire des démarches qui leur coutent.

Que leur extérieur ne dénote ni l'*abattement*, ni le *découragement*, ni l'*aigreur*.

3. *Envi-*

3. *Beſchouw de Manieren in betrekking tot de Perſoonen, welken men aantreft.*

Overtuig de jonge luiden, hoe betaamlyk het zy, dat zy hunne manieren maatigen en ſchikken naa de hoedanigheid der perſoonen, by welken zy zig bevinden moogen.

Vermaan de jonge luiden, om te letten op *den rang*, die deeze perſoonen in de maatſchappye bekleeden; *de jaaren*, die zy hebben; *de ſexe*, waar door zy onderſcheiden worden; *de betrekkingen*, waar in zy met hun ſtaan; *den ſtaat*, waar in zy zig bevinden; *de kundigheden*, die zy bezitten.

Dat

3.

Enviſagez les Manieres eû égard aux perſonnes avec les quelles on ſe rencontre.

Perſuadez les jeunes gens de la *convenance* de proportionner & d'aſſortir leurs manieres aux les perſonnes avec les quelles ils peuvent ſe trouver.

Exhortez-les à faire attention au *rang* que ces perſonnes tiennent dans la Société, à *l'âge* qu'elles ont, au *ſexe* qui les diſtingue, aux *rélations* qu'elles ont avec eux, à la *ſituation* où elles ſe trouvent, aux *lumieres* qu'elles poſſedent.

Que

Dat hunne manieren jegens de Overheden *nedrig* en *onderdaanig* zyn,
——————— jegens de Geeſtelyken *deftig* en *zedig*,
——————— jegens de oude Luiden *vol van ontzag*,
——————— jegens de jonge Luiden *vry*,
——————— jegens de Kinders *vrolyk*,
——————— jegens de ſchoone Sexe *beſcheiden* en *beſchaafd*,
——————— jegens hunne Meerderen *eerbiedig*,
——————— jegens hun Gelyken *inneemend* en *hartelyk*,
— je-

Que leurs manieres envers les Souverains ſoyent *humbles & ſoumiſes*,
- - - - - - - - envers les Eccléſiaſtiques, *graves & modeſtes*,
- - - - - - - - envers les Vieillards, *pleines de déférence*,
- - - - - - - - envers les jeunes Gens, *franches*,
- - - - - - - - envers les Enfans, *enjouées*,
- - - - - - - - envers le beau Sexe, *diſcretes & polies*,
- - - - - - - - envers leurs Supérieurs, *reſpectueuſes*,
- - - - - - - - envers leurs Egaux, *prévenantes & cordiales*,
- - en-

———————— jegens hunne Minderen *ordentelyk* en *geſpraakſaam*,
———————— jegens hunne Bloedverwanten *gedienſtig* en *vrindelyk*,
———————— jegens hunne Vrinden *vuurig* en *teder*,
———————— jegens de Vreemdelingen *beſchaafd* en *verpligtend*,
———————— jegens de Ongelukkigen *toegenegen*,
———————— jegens de Ryken *ongedwongen*, *natuurlyk*, *edel*,
———————— jegens de Armen *gemeenſaam* en *mededoogend*,

— je-

- - - - - - - - envers leurs Inférieurs, *honnêtes & affables*,
- - - - - - - - envers leurs Parens, *complaiſantes & amicales*,
- - - - - - - - envers leurs Amis, *empreſſées & tendres*,
- - - - - - - - envers les Etrangers, *polies & obligeantes*,
- - - - - - - - envers les Infortunés, *affectueuſes*,
- - - - - - - - envers les Riches, *aiſées*, *naturelles & nobles*,
- - - - - - - - envers les Pauvres, *populaires & compatiſſantes*,

- - en-

——— ——— jegens de Dienſtbooden *welvoeglyk* en *zagt*,

——— ——— jegens de Geleerden *zedig* en *ingetoogen*,

——— ——— jegens de Onweetenden *eenvoudig* en *openhartig*.

Vermaan de jonge luiden, om altoos zorgvuldig toe te zien, dat zy *niemant*, *door hunne manieren*, *ſtooten*.

* * *
* *
*

III.

- - - - - - - envers les Domeſtiques, *décentes* & *douces*.

- - - - - - - - envers les Gens de ſçavoir, *modeſtes* & *reſervées*.

- - - - - - - envers les Ignorants, *ſimples* & *ouvertes*,

Exhortez les jeunes gens à prendre toujours ſoigneuſement garde de *ne choquer perſonne par leurs manieres*.

* *
*

III.

DE OPVOEDING

beſchouwd in betrekking tot eenige zaaken, die 'er een vervolg van zyn.

1. *Vermaan de jonge luiden, om een Boezemvrind te zoeken.*

't Hoofdzaaklyke der Opvoeding voltooid hebbende, zoo doe de jonge luiden begrypen, dat, hoe oplettend zy ook zyn moogen op hunne

III.

L'ÉDUCATION

conſidérée rélativement à ce qui en eſt une ſuite.

1.

Exhortez les jeunes gens à ſe procurer un Ami intime.

Apres avoir achevé l'eſſentiel de l'Education, faites bien comprendre aux jeunes gens, que, quelque

ne *gedagten*, *begeerten*, *daaden* en *manieren*, zy zig nog dikwils bedriegen zullen, en blootgefteld zien aan veelvuldige verwaarloozing hunner pligten.

Overtuig hen dus van de *noodzaaklykheid*, dat zy in een boezemvriend, een naauwkeurig *toeziener* op hun gedrag en een genegen *helper* zoeken.

Overtuig hen wegens de *nuttigheid* van een *waaragtig vrind* door de aanmerking, dat een waaragtig vrind een tweede geweeten is.

Doe hen al 't geluk begrypen, dat het aangaan van eene waare en hartelyke vrindfchap in heeft.

Spreek met hun naa behooren over de natuur der waare vrindfchap, die ge-

attention qu'ils puiffent apporter à leurs *penfées*, à leurs *defirs*, à leurs *actions*, & à leurs *manieres*, ils fe tromperont encore fouvent, & ils fe verront expofés à manquer fréquemment à leurs devoirs.

Perfuadez-les, ainfi, de la *néceffité* de fe procurer dans un ami un *furveillant* attentif, & un *aide* affectionné.

Convainquez-les de l'*utilité* d'un *véritable ami* par cette confidération, qu'un véritable ami eft une feconde confcience.

Faites-leur fentir tout le bonheur qu'il y a à contracter une *vraie & intime amitié*.

Parlez-leur convenablement fur la nature de la vraie ami-

gegrond moet zyn op eene hooge agting, een leevendigen ſmaak en een volkomen vertrouwen.

Toon hun, dat de natuur de vrindſchap inboezemt, de reden haar verſterkt, de Godsdienſt haar verheft en veredelt, en dat zy de volmaaktheid bedoelt.

Help hen, om een vrind te vinden en te verkrygen, die een aangenaam voorkomen heeft; die wat ouder is, dan zy; die verſtand, kennis en vernuft heeft; die bekwaam is tot vordering; die wys, voorzigtig, beſcheiden, zagtmoedig is; die een teder en mededoogend hart bezit; die opregt is, vry, ſtandvaſtig, gedienſtig, edelmoedig, aandoenlyk en gemakkelyk in den om-

amitié, qui doit être fondée ſur une *haute eſtime*, ſur un *gout vif*, & ſur une *confiance entiere*.

Prouvez-leur que la nature l'inſpire, que la raiſon la fortifie, que la Religion l'éleve & l'ennoblit, & qu'elle ſe propoſe la perfection.

Aidez-les à trouver & à ſe procurer un ami, qui ait un extérieur agréable; qui ſoit un peu plus âgé qu'eux; qui ait de l'eſprit, des lumieres, du génie; qui ſoit capable de progrès; qui ſoit ſage, prudent, diſcret, doux; qui ait le cœur tendre & compatiſſant; qui ſoit droit, franc, ferme, complaiſant, généreux, ſenſible, d'un commer-

omgang; die zyne gevoelens gaarne mededeelt; die werkſaam is; die eene verſtandige en beſtendige godsvrugt bezit, en die onkreukbaar is in trouw.

Worden alle deeze hoedanigheden niet gevonden in hun, welken de jonge luiden tot hunne vrinden begeeren zouden, onderzoek met hun, of zy, aan welken zy zig zouden willen verbinden, *bekwaam* zyn, *die te verkrygen*, en of zy, ten aanzien van verſtand en hart bezitten, 't geen 'er tot de boezemvrindſchap onvermydelyk vereiſcht wordt.

Zyn de jonge luiden van een vrolyk karakter, dat zy een vrind zoeken van een ernſtig karakter. Zyn zy van

ce facile ; qui aime à ſe communiquer ; qui ait de l'activité ; qui poſſede une piété raiſonnable & ſolide ; & qui ſoit d'une fidélité à toute épreuve.

Toutes ces qualitez ne ſe trouvent-elles pas dans ceux, que les jeunes gens deſireroient pour amis ; examinez avec eux, ſi ceux avec qui ils voudroient ſe lier, ſont *capables de les acquérir*, & s'ils poſſedent, eû égard à l'eſprit & au cœur, ce qui eſt abſolument requis pour l'intime amitié.

Les jeunes gens ſont-ils d'un caractere gai ? qu'ils recherchent un ami d'un caractere ſérieux : ſont-ils

van een ernſtig karakter, dat zy een vrind zoeken van een vrolyk karakter.

Doe hen begrypen, dat 'er, in de keuze van een vrind, voorbehoedſels moeten gebruikt worden; dat die keuze volſtrekt noodzaaklyk is; dat zy haare zwaarigheden heeft; dat zy tyd vereiſcht.

Vermaan hen, om, alle andere dingen gelyk zynde, by voorrang, een boezemvrind te verkiezen onder hunne nabeſtaanden.

Overtuig hen aangaande de *mooglykheid* en *nuttigheid* van *verſcheiden boezemvrinden* te hebben.

Dat de jonge luiden wel overtuigd zyn, dat, zoo zy in hunne vrinden de weezenlyke hoedanigheden van verſtand

ils d'un caractere ſérieux? qu'ils recherchent un ami d'un caractere gai.

Faites-leur ſentir qu'il y a des précautions à prendre dans le choix d'un ami; que ce choix eſt abſolument néceſſaire; qu'il n'eſt pas ſans difficulté; qu'il demande du temps.

Exhortez-les, toutes choſes dailleurs égales, à choiſir préférablement parmi leurs proches, un ami intime.

Convainquez-les de *la poſſibilité* & de *l'utilité* d'avoir *pluſieurs amis intimes*.

Que les jeunes gens ſe perſuadent bien, que s'ils deſirent de trouver dans leurs amis les qualitez

ſtand en hart, die tot de boezemvrindſchap vereiſcht worden, wenſchen te vinden, zy die zelfs bezitten moeten of tragten te verkrygen.

Dat zy vooraf weeten, dat zy niets van hunne vrinden vorderen moeten, dan 't geen zy denzelven op hunne beurt willen toeſtaan, en dat alle de pligten der vrindſchap wederzydſch moeten zyn.

Dat zy hunne verſcheiden vrinden weeten te *ſchatten*: dat de naauwſtverbonden van allen niet lyde door de vrindſchap, die zy met anderen aangaan, en dat deezen ook niet lyden door eene al te groote voorkeur ten behoeve van hem, aan welken zy naauwſt verbonden zyn.

Dat

eſſentielles de l'eſprit & du cœur, requiſes pour l'intime amitié, ils doivent les poſſeder eux-mêmes, ou travailler à les acquérir.

Qu'ils ſachent d'avance, qu'ils ne doivent rien exiger de leurs amis, qu'ils ne veuillent leur accorder à leur tour, & que tous les devoirs de la vraie amitié ſont réciproques.

Qu'ils ſachent *apprécier* leurs différents amis: que le plus intîme de tous ne ſouffre jamais de l'amitié, qu'ils contractent avec d'autres; & que ceux-ci ne ſouffrent pas non plus d'une trop forte prédilection en faveur du plus intime ami.

Que

Dat de jonge luiden hunnen boezemvrind zoo dikwils zien, als mooglyk is, al waare 't maar voor een oogenblik : verſchaf hun zelf daar toe de gelegenheden.

Dat zy van hunnen vrind niets eiſchen, dan 't geen hy geeven kan.

Dat zy altoos inſchikkelykheid jegens hem hebben.

Overtuig hen, dat een afweezig vrind hun heilig moet zyn, en dat zy altoos zyne verdeediging ter hand en zyn belang ter harte moeten neemen.

Doe hen begrypen, dat de waare vrindſchap moet vergezeld gaan met eene hebbelyke, naauwkeurige en behendige *oplettendheid*.

een

Que les jeunes gens voyent leur intime ami le plus fréquemment poſſible, ne fut-ce que pour un inſtant: fourniſſez-leur en, vous-même, les occaſions.

Qu'ils n'exigent de leur ami, que ce qu'il peut donner.

Qu'ils ayent toujours du ſupport pour lui.

Convainquez-les qu'un ami abſent doit leur être ſacré, & qu'ils doivent toujours embraſſer ſa défenſe & prendre à cœur ſes intérets.

Faites comprendre aux jeunes gens que la vraie amitié doit être accompagnée

d'*attentions* habituelles, exactes & fines,

een gedienſtig en vernuftig *opzigt op 's vrinds genoegen*,
eene vlytige en werkſaame *zorg*,
eene tedere *bekommering*,
minzaame *manieren*.
dat deeze vrindſchap verſtandige en zeldſaame *waarſchuwingen* eiſcht; waare, ſpoedige en heimelyke *berigten*; wyze, opregte, en met zedigheid en behendigheid medegedeelde *raadgeevingen*; dringende en ſterke *vermaaningen*; welverdiende *loftuitingen*; weezenlyke, belangelooze en ongevergde *dienſten*.

Doe de jonge luiden beſeffen, dat de vrindſchap haare juiſte paalen heeft, dat

d'*égards* complaiſants & ingénieux,
de *ſoins* empreſſés & agiſſants,
de tendres *ſollicitudes*,
de *manieres* affectueuſes.

Que cette amitié exige des *avertiſſements*, qui ſoient judicieux & rares; des *avis*, qui ſoient vrais, prompts & ſecrets; des *conſeils*, qui ſoient ſages, ſinceres, donnés avec modeſtie & avec art; des *exhortations*, qui ſoient preſſantes & fortes; des *louanges* bien méritées; des *ſervices* eſſentiels, desintéreſſes, non demandés.

Faites ſentir aux jeunes gens que l'amitié a ſes juſtes bornes,

qu'elle

dat zy moet ondergeſchikt zyn aan hunne verbinteniſſen jegens God, hun Vaderland, hunne Ouders.

Doe hen wel begrypen, dat zy de pligten, die de waare vrindſchap oplegt, niet beſchouwen moeten als *onmooglyke*, *moeilyke* of *laſtige* pligten.

Overtuig hen, dat de waare vrindſchap niets anders is, dan eene wiſſeling van *aangenaamheden* in 't gemeene leeven, van *byſtand* in den nood, van *vertrooſting* in ſmart.

Doe hen wel begrypen, dat zy de lieffelykheden en vrugten der vrindſchap niet alleen moeten willen ſmaaken.

Ver-

qu'elle doit être ſubordonnée à leurs engagements envers Dieu, envers la Patrie, envers leurs Parens.

Faites-leur bien comprendre, qu'ils ne doivent point enviſager les devoirs, que la vraie amitié impoſe, comme des devoirs *impoſſibles*, *difficiles*, ou *gênants*.

Perſuadez-leur que la vraie amitié n'eſt qu'une *échange de douceurs* dans la vie, *de ſecours* dans les beſoins, *de conſolations* dans les maux.

Faites-leur bien comprendre qu'ils ne doivent pas vouloir jouïr ſeuls des agréments & des fruits de l'amitié.

Vermaan hen, om de geneugten der waare vrindſchap daar in te ſtellen,

dat men elkanderen dikwils blyken van tederheid geeft,
dat men elkanderen onderhoudt over dingen van aangelegenheid,
dat men elkanderen onderregt omtrent nuttige dingen,
dat men elkanderen van wederzyde zyne gebreken en misſlagen aanwyſt,
dat men den Godsdienſt te zamen beoeffent,
dat men elkanderen zyne godvrugtige gevoelens mededeelt,
dat men elkanderen nuttig maakt voor den evenmenſch,
dat men zig te zamen voorbereidt tot den hemel.

Ver-

Exhortez-les à faire conſiſter les plaiſirs de la vraie amitié

à ſe donner fréquemment des témoignages de tendreſſe,
à s'entretenir de choſes intéreſſantes,
à s'inſtruire de choſes utiles,
à s'avertir mutuellement de leurs défauts & de leurs manquements,
à étudier enſemble la Religion,
à ſe communiquer leurs ſentiments de piété,
à ſe rendre utiles aux autres,
à ſe préparer enſemble pour le ciel.

Ex-

Vermaan hen ernſtig, om zig niet te vergenoegen met eene *gemeene*, maar te ſtaan naar eene verheven, chriſtelyke en voor de eeuwigheid geſchikte vrindſchap.

Moedig hen aan, om de dierbaare voordeelen, die zy uit zulk eene vrindſchap trekken, te doen blyken, en dat wel

door uitmuntende zeden,
door eene meer dan gemeen voortreffelyke wyze van handelen.

Hebben de jonge luiden een *chriſtelyk vrind verkreegen*,

dat zy hun *geluk gevoelen*, *en*
dat zy *God danken*, voor dat hy hun een *zoo zeldſaam en dierbaar geſchenk* heeft doen erlangen.

2. *Doe-*

Exhortez-les fortement à ne pas ſe contenter d'une *amitié ordinaire*, mais à aſpirer à une amitié ſublîme, chrétienne, pour l'Eternité.

Encouragez-les à manifeſter les précieux avantages, qu'ils recueillent d'une telle amitié; & cela
par des mœurs diſtinguées,
par une maniere d'agir ſupérieure.

Les jeunes gens ont-ils fait l'*acquiſition d'un ami chrétien?*

qu'ils *ſentent leur bonheur*, &
qu'ils *rendent graces à Dieu*, de leur avoir accordé un *don ſi rare & ſi précieux.*

2. *Foi-*

2. *Doe de jonge luiden Reizen.*

Als men ſpreekt van de jonge luiden te doen reizen, onderſtelt men, dat de Ouders, zonder zig te benaauwen, de koſten der reize kunnen goed maaken, en de jonge luiden met *veiligheid*, *gemak* en *vermaak* doen reizen.

Insgelyks onderſtelt men, dat *de jaaren*, *de gezondheid*, *het karakter* en *de zedelyke geſteltenisſen* der jonge luiden *toelaaten*, dat men hen doe reizen.

Doe uwe Kinders niet reizen, enkel om dat zulks het gebruik is.

Be-

2.

Faites Voyager les jeunes gens.

Lorsque l'on parle de faire voyager les jeunes gens, il eſt ſousentendu que les Parens peuvent, ſans s'incommoder, ſubvenir aux fraix de voyage, & faire voyager leurs Enfans *ſûrement*, *commodément* & *agréablement*.

Il eſt pareillement ſousentendu que l'*âge*, la *ſanté*, le *caractere*, & *les diſpoſitions morales* des jeunes gens *permettent* qu'on les faſſe voyager.

Ne faites pas voyager vos Enfans, ſimplement par ce que c'eſt l'uſage.

Dé-

Beneem hun het vooroordeel, waar in zy zouden moogen zyn, dat de reizen, door zig zelven, verdienſte geeven.

Onderzoek met hun, in welke opzigten de reizen nuttig en in welken zy gevaarlyk kunnen zyn.

Laat hen niet alleen reizen, als zy vuurige driften hebben, en vooral, als zy tot *hoogmoed*, *verkwiſting*, *wellust*, *toorn* of *ſpeelzugt* neigen.

Tot meer zekerheid moeſt men den jongen luiden, die reizen, *Gouverneurs*, *verſtandige Medgezellen*, of ten minſten *vertrouwde Dienſtbooden* medegeeven.

Dat de jonge luiden den loop hunner reize

Détrompez-les du préjugé où ils pourroient être, que les voyages, par eux-mêmes, donnent du mérite.

Examinez avec eux, à quels égards les voyages peuvent être utiles, & à quels égards les voyages peuvent être dangéreux.

Ne les laiſſez pas voyager ſeuls, s'ils ont les paſſions vives; & ſur tout s'ils ſont enclins à l'*orgueil*, à la *prodigalité*, à la *ſenſualité*, à la *colere*, à la *paſſion du jeu*.

Pour plus de ſureté, on devroit donner aux jeunes gens qui voyagent, des *Gouverneurs*, ou des *Compagnons ſenſés*, ou du moins des *Domeſtiques ſûrs*.

Que les jeunes gens dirigent, autant qu'il ſe peut, le

reize zoo veel mooglyk regelen naa hunne zedelyke behoeften.

Dat zy de kennis van hun eigen Land voor die van vreemde Landen doen gaan.

Dat zy zig oeffenen in de geſchiedenis des Lands, waar in zy zullen gaan reizen.

Dat zy zig voorzien van vrybrieven, *goede* brieven van aanpryzing en andere noodige papieren.

Doe de jonge luiden deeze drie voornaame geſtelteniſſen, met betrekking tot de reizen aanneemen, — eene *hebbelyke voorzigtigheid* — eene *loffelyke nieuwsgierigheid* — en eene *verſtandige waakſaamheid.*

Dat

le cours de leurs voyages, ſuivant leurs beſoins moraux.

Qu'ils faſſent précéder la connoiſſance de leur propre Pays à celle des Pays étrangers.

Qu'ils étudient l'hiſtoire des Pays où ils doivent aller voyager.

Qu'ils ſe muniſſent de paſſeports, de *bonnes* lettres de recommandation, & d'autres papiers néceſſaires.

Faites revêtir aux jeunes gens ces trois diſpoſitions principales, relatives aux voyages, -- une *prudence habituelle*, -- une *curioſité louable*, -- & une *ſage circonſpection.*

Qu'ils

Dat zy zig, op eene gevoeglyke wyze, tot de reize bereiden — door *het Gebed* — en door *de onderhouding des Heiligen Avondmaals.*

Dat de jonge luiden zig *een oogmerk* in 't reizen voorſtellen, en dat zy, geduurende den loop hunner reize, *dit oogmerk* beſtendig *voor oogen* hebben. Dit oogmerk moet zyn,

a. *Hunne kundigheden uit te breiden en hun doorzigt te vermeerderen.*

b. *Hun oordeel te vormen en hunnen ſmaak te volmaaken.*

c. *Eene meer byzondere kennis van menſchen te verkrygen.*

d. *Zig te vormen tot goede manieren en den omgang met menſchen.*

e. *Zig*

Qu'ils ſe préparent au voyage d'une maniere convenable, — par *la Priere* — & par *la Communion.*

Que les jeunes gens ſe propoſent *un but* en voyageant, & que pendant le cours de leur voyage, ils ayent conſtamment *ce but devant les yeux.* Ce but doit être,

a. *D'étendre leurs connoiſſances & d'augmenter leurs lumieres.*

b. *De former leur jugement & de perfectionner leur gout.*

c. *D'acquérir une connoiſſance plus particuliere des hommes.*

d. *De ſe former aux bonnes manieres & à l'uſage du monde.*

e. *De*

c. *Zig bekwaamer in hun beroep te maaken.*

a. *Dat de jonge luiden in hunne reizen hunne kundigheden zoeken uit te breiden, en hun doorzigt te vermeerderen.*

Door te letten op nieuwe en gewigtige voorwerpen, die hun voorkomen,
door, 't geen aanmerking verdient, te onderſcheiden,
door, *met kundige luiden*, het Hof, de Koninglyke Huizen, de Paleizen der Grooten, de openbaare Gebouwen, de Hooge Schoolen, de Verzaamelingen van Zeldzaamheden en de openbaare en byzondere Boekeryen te zien,

door

c. *De ſe rendre plus habiles dans leur profeſſion.*

a. *Que les jeunes gens cherchent, dans leurs Voyages, à étendre leurs connoiſſances & à augmenter leurs lumieres.*

En faiſant attention aux objets nouveaux & intéreſſants, qui leur ſeront offerts,
en diſcernant ce qui mérite d'être obſervé,
en voyant, *avec des gens éclairés*, la Cour, les Maiſons Royales, les Palais des Grands, les Bâtiments publics, les Académies, les Cabinets de Curioſités, les Bibliotheques publiques & particulieres,

en

door byzonderlyk te tragten, om kennis te maaken met verſtandige luiden,

door de goede boeken, die uitkomen, te leezen,

door zig te benaarſtigen, om kennis te krygen aan de beroemde Schryvers,

door hunne waarneemingen op te ſchryven,

door zig byzonderlyk toe te leggen op het beoeffenen van de taal des lands, waar in zy zig bevinden.

b. *Dat*

en recherchant particulierement la connoiſſance de gens d'eſprit,

en liſant les bons ouvrages qui paroiſſent,

en cherchant à connoître les Autheurs célébres,

en mettant leurs obſervations par écrit,

en faiſant une Etude particuliere de la Langue du Pays où ils ſe trouvent.

b. *Dat de jonge luiden, in hunne reizen, hun oordeel poogen te vormen en hunnen ſmaak te volmaaken,*

door het bezoeken van geleerde luiden,
——— ——— van beroemde kunſtenaaren,
——— ——— van mannen van verdienſte,
door zig te vervoegen by uitgezogt gezelſchap,
——— ——— in de beſte Schouwſpelen,
——— ——— op de Concerten,
——— ——— voor den Regtbank,
door tegenwoordig te zyn by de plegtige Redenvoerigen.

c. *Dat*

b. *Que les jeunes gens cherchent, dans leurs voyages, à former leur jugement & à perfectionner leur gout,*

en viſitant les gens de lettres,
- - - - les artiſtes fameux,
- - - - les hommes de mérite,
en fréquentant les compagnies choiſies,
- - - - - - les meilleurs Spectacles,
- - - - - - les Concerts,
- - - - - - le Barreau,
en aſſiſtant aux diſcours d'apparat.

c. *Que*

c. *Dat de jonge luiden, in hunne reizen, eene meer byzondere kennis van menſchen zoeken te verkrygen,*

door het *karakter* van elk Volk, deszelfs *geneigdheden*, deszelfs *driften*, deszelfs *zeden*, deszelfs *gewoonten* te beoeffenen;

door elk Volk te beoeffenen in de verſcheiden omſtandigheden, waar in het zig bevinden mag, — in deszelfs verſcheiden orders, — in deszelfs plegtigheden, — in deszelfs regeeringsvorm, — in deszelfs handwerken, — in de natuur van deszelfs koophandel.

d. *Dat*

c. *Que les jeunes gens cherchent, dans leurs voyages, à acquérir une connoiſſance plus particuliere des hommes,*

en étudiant le *caractere* de chaque Nation, ſes *inclinations*, ſes *paſſions*, ſes *mœurs*, ſes *uſages*;

en étudiant chaque Nation dans les diverſes circonſtances où elle peut ſe trouver, — dans ſes différents ordres, — dans ſes céremonies, — dans la forme de ſon gouvernement, — dans ſes manufactures, — dans la nature de ſon commerce.

d. *Dat de jonge luiden, in hunne reizen, zig tragten te vormen tot goede manieren, en tot den omgang met menſchen,*

door de aangenomen manieren en gebruiken aandagtig te onderzoeken,
door 't geen navolging waardig is van 't geen niet nagevolgd moet worden te onderſcheiden,
door ten dien opzigte de beſte Meesters te neemen,
door zig de beſte voorbeelden voor te ſtellen,
door, zoo dikwils als moogelyk is, in goed gezelſchap te komen,
door zig te gewennen, om zelfs voorbeelden van goede manieren te geeven,

door

d. *Que les jeunes gens s'appliquent, dans leurs voyages, à ſe former aux bonnes manieres, & à l'uſage du monde.*

en examinant attentivement les manieres, & les uſages recus,
en diſcernant ce qui eſt digne d'imitation, de ce qui ne doit pas être imité,
en prenant à cet égard les meilleurs Maîtres,
en ſe propoſant les meilleurs modeles,
en fréquentant, le plus ſouvent poſſible, la bonne compagnie,
en s'habituant à exercer eux-mêmes les bonnes manieres,

en

door den raad van zulken in te neemen, die den naam hebben van beſtgemanierd te zyn, en den omgang met menſchen beſt te verſtaan.

e. *Dat de jonge luiden zig, op reis, benaarſtigen, om zig bekwaamer in hun beroep te maaken,*

door alles, wat tot het beroep, dat zy meenen te aanvaarden, eenige betrekking heeft of kan hebben, op te ſpooren, te onderzoeken, en te doorgronden.

Meenen de jonge luiden één der geleerde Beroepen te aanvaarden?

dat

en recherchant les conſeils de ceux qui ont la réputation d'avoir les meilleures manieres, & de ſavoir le mieux l'uſage du monde.

e. *Que les jeunes gens travaillent, en voyage, à ſe rendre plus habiles dans leur Profeſſion,*

en recherchant, en examinant & en approfondiſſant ce qui a, ou ce qui peut avoir quelque rapport à la profeſſion à la quelle ils ſe deſtinent.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils à une des Profeſſions ſavantes?

dat zy, op reis, de oeffeningen, daar toe behoorende, niet verwaarloozen,
dat zy verkeeren met zulken, die het zelfde beroep omhelsd hebben,
dat zy zoodanigen raadpleegen, die daarin uitmunten,
dat zy de openbaare redenvoeringen, de proefneemingen, enz. geſtadig bywoonen,
dat zy over hun beroep ſchryven.

Meenen de jonge luiden het beroep der Wapenen te aanvaarden?

dat zy, op weg, hunne waarneemingen doen omtrent de verſcheiden Terreinen, die zy overtrekken,

dat

qu'ils ne négligent point, en voyage, les études qui s'y rapportent,
qu'ils fréquentent ceux qui ont choiſi la même profeſſion qu'eux,
qu'ils conſultent ceux qui y excellent,
qu'ils aſſiſtent aſſidûment aux diſcours publics, aux expériences, &c.
qu'ils écrivent ſur leur profeſſion.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils à la profeſſion des Armes?

qu'en route, ils faſſent leurs obſervations ſur les Terrains différents qu'ils parcourent,

qu'ils

dat zy de Plaatſen bezoeken, daar merkwaardige Krygs-bedryven voorgevallen zyn, daar Veldſlagen geſchied zyn, enz.
dat zy de Sterkten en Zeehavens bezoeken,
dat zy alles waarneemen, wat den Krygsdienſt, te land, of ter zee, betreft,
dat zy dikwils ſpreeken met oude Krygslieden, oude Ingenieurs, enz.
dat zy de ſterkte en zwakheid van elk Volk, ten opzigte van den kryg, onderzoeken,
dat zy bedagtſaam zyn in hunne redenen, ten aanzien van den dienſt, en omzigtig in hun gedrag.

Mee-

qu'ils viſitent les Lieux où il y a eû des rencontres mémorables, les Champs de Bataille &c.
qu'ils viſitent les Places Fortes, & les Ports de Mer,
qu'ils obſervent tout ce qui a raport au Service militaire de Terre ou de Mer,
qu'ils s'entretiennent fréquemment avec de vieux Militaires, avec de vieux Ingénieurs &c.
qu'ils examinent le fort & le foible de la Nation, rélativement au militaire,
qu'ils ſoyent retenus dans leurs diſcours eû égard au ſervice, & circonſpects dans leurs démarches.

Meenen de jonge luiden den Koophandel te aanvaarden?

dat zy op reis kennis maaken met de bekwaamſte Koopluiden,
dat zy, als de gelegenheid zig aanbiedt, de Beſtierders der geldmiddelen gaan zien,
dat zy toegang by de Staatsdienaars tragten te verkrygen,
dat zy den aart en den toeſtand van den Koophandel des Volks naauwkeurig onderzoeken,
dat zy dien byzonderen tak van Koophandel, waar aan zy zig houden willen, zorgvuldig beoeffenen,
dat zy welvertrouwbaare en toegenegen Korrespondenten tragten te verkrygen,

dat

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils au Commerce?

qu'ils faſſent connoiſſance, en voyage, avec les plus habiles Négotiants,
qu'ils voyent, ſi l'occaſion s'en préſente, les Gens de Finance,
qu'ils tâchent d'avoir accès chez les Miniſtres,
qu'ils s'informent exactement de la nature & de l'état du Commerce de la Nation,
qu'ils étudient ſoigneuſement la branche partîculiere de Commerce à la quelle ils veulent s'attacher,
qu'ils travaillent à ſe procurer des Correſpondants ſolides & affectionnés,

qu'ils

dat zy een gunſtig denkbeeld geeven van hunne *bekwaamheid*, hunne *naarſtigheid*, hunne *ſchranderheid*, hunne *opregtheid*, hunne *voorzigtigheid.*

Dewyl het reizen noodzaaklyk verwydering en verſtrooijing van geeſt medebrengt, moet men den jongen luiden het oogmerk, dat zy zig in 't reizen hebben voor te ſtellen, dikwils door brieven erinneren.

Men moet de jonge luiden dikwils vermaanen,

om zig aan geene gevaaren bloot te ſtellen,

om op hunne gezondheid te letten, door geene andere, dan gezonde ſpy-

qu'ils donnent une idée avantageuſe de leur *capacité*, de leur *application*, de leur *ſagacité*, de leur *intégrité*, de leur *prudence.*

Les voyages entrainant néceſſairement dans des diſtractions & dans des diſſipations, il convient de rappeler fréquemment aux jeunes gens, par lettres, le but qu'ils doivent ſe propoſer en voyageant.

On doit exhorter fréquemment les jeunes gens

à ne pas s'expoſer à des dangers,

à ménager leur ſanté, en n'uſant que d'alimens

ſpyzen te nuttigen, alle overmaat in hunne oeffeningen te vermyden, en 's nagts de noodige ruſt te neemen,

om geene ydele en hunnen ſtaat te bovengaande verteeringen te maaken,

om niet loſſelyk eene genegenheid op te vatten,

om in geene ſpeelſchoolen te verkeeren,

om ondeugend gezelſchap te myden,

om zig niet te vertrouwen aan onbekenden,

om geene volksvooroordeelen aan te neémen.

Men moet de jonge luiden ook vermaanen, om te onthouden, dat zy

ſains, en évitant tout excès dans leurs exercices, en ſe procurant la nuit le repos néceſſaire,

à ne point faire de dépenſes frivoles, & au deſſus de leur état,

à ne pas contracter, à la légere, une inclination,

à ne pas fréquenter les Académies de jeu,

à éviter la compagnie des vicieux,

à ne pas ſe livrer à des inconnus,

à ne pas adopter les préjugez nationaux.

On doit auſſi exhorter les jeunes gens à ne pas oublier qu'ils

zy leden *eener Maatſchappye* zyn, ten einde zy, op reis, de gelegenheden, om haar eenig goed te doen, niet moogen verwaarloozen, en dat wel,

met, door hunne redenen, zoo wel als door hun gedrag, een gunſtig denkbeeld van hun Volk te geeven,

met, zoo veel in hun is, hunnen medeburgeren kennis te geeven van *gemakkelyke gebruiken*, *nuttige kunſten* en *voordeelige weetenſchappen*,

met hun buiten 's Lands dienſt te doen.

Men moet de jonge luiden vooral vermaanen, om op reis niet uit het oog

qu'ils ſont membres *d'une Société*, afin de ne point négliger, en voyage, les occaſions de lui procurer quelque bien; & cela

en donnant par leurs diſcours, auſſi bien que par leur conduite, une idée avantageuſe de leur Nation,

en procurant, autant qu'en eux eſt, à leurs concitoyens, la connoiſſance d'*uſages commodes*, d'*arts utiles*, de *ſciences avantageuſes*,

en leur rendant ſervice dans le Pays étranger.

On doit, ſur tout, exhorter les jeunes gens à ne pas per-

oog te verliezen, dat zy *Chriſtenen* zyn, en dat zy zig gevolglyk benaarſtigen moeten,

om hunne beginſels van Godsdienſt te verſterken, en hunne deugden te oeffenen,

door de wonderen der Natuur, met aandoening, te beſchouwen,

door de openbaare Godsdienſtoeffeningen geſtadig by te woonen,

door zekere dagen aan byzondere oeffeningen toe te wyden,

door alle dagen eenige oogenblikken tot afzondering en zelfsonderzoek, van zyn tyd te neemen,

door

perdre de vuë, en voyage, qu'ils ſont *Chrétiens*, & que par conſequent ils doivent s'appliquer

à fortifier leurs principes de Religion & à exercer leurs vertus,

en admirant les merveilles de la Nature,

en aſſiſtant aſſidument aux exercies publics de Dévotion,

en conſacrant certains jours à des exercices particuliers,

en ſe reſervant chaque jour des moments de recueillement & de retraite,

en

door zig, omtrent de gevoelens der verſcheiden Volken, in 't ſtuk van Godsdienſt, te onderregten,

door hunne deugden op de toets te ſtellen, en te oeffenen, volgens de verſcheiden omſtandigheden, waar in zy zig bevinden.

Dat de jonge luiden, op reis, bedagt zyn,

om met omzigtigheid te ſpreeken van den heerſchenden Godsdienſt en het Staatsbeſtier,

om de in zwang gaande gebruiken niet te verſmaaden, en om 'er zig naa te voegen, voor zoo verre zy niet ſtryden met den Godsdienſt en de goede zeden.

Dat

en s'inſtruiſant des opinions des différentes Nations en matiere de Religion,

en éprouvant & en exerçant leurs vertus, ſuivant les diverſes circonſtances où ils ſe trouvent.

Que les jeunes gens prennent garde, en voyage,

à parler avec circonſpection de la Religion dominante, & du Gouvernement,

à ne pas choquer les uſages établis, & à s'y prêter même, autant qu'ils ne ſont pas contraires à la Religion & aux bonnes mœurs.

Qu'ils

Dat zy dikwils denken aan den naam, dien zy zig, op reis, moeten maaken.

Dat zy, geduurende den loop hunner reizen, van hun gedrag naauwkeurige rekenſchap geeven aan hunne Ouderen en Vrinden, om hun voordeel te doen met derzelver raadgeevingen.

Dat zy den tyd der reizen beſtendiglyk aanmerken, niet als een tyd van verwildering en vermaak, maar als eene voorbereiding tot zekeren ſtaat in de Maatſchappye.

Dat zy zorge draagen, om van hunne reizen geene *onbetaamlyke manieren*, geene *gemaakte wyzen van ſpreeken*, en geene *bedorven zeden* mede te brengen.

Dat zy, van hunne reizen t' huis ge-

ko-

Qu'ils penſent fréquemment à la réputation qu'ils doivent ſe faire en voyage.

Que pendant le cours de leurs voyages, ils rendent un compte exact de leur conduite à leurs Parens & à leurs Amis, afin de profiter de leurs conſeils.

Qu'ils conſiderent conſtamment le temps des voyages, non comme un temps de diſſipation & de plaiſir; mais comme une préparation à un état dans la Société.

Qu'ils évitent de rapporter de leus voyages des *airs peu convenables*, des *façons de parler affectées*, des *mœurs corrompues*.

Que de retour de leurs voyages, ils ne critiquent point

komen, de gebruiken van hun eigen Land niet berispen.

Dat de te rug komſt der jonge luiden in 's Vaders huis, op eene plegtige wyze, gevierd worde.

Ondervraag de jonge luiden naauwkeurig omtrent het gedrag, dat zy, op reis, gehouden hebben.

Onderzoek hen met oplettendheid, en wees op uwe hoede tegen eene al te ſterke vooringenomenheid ten hunnen behoeve.

3. *Draag den jongen luiden de zorg van hun Beroep op.*

Doe de jonge luiden begrypen, dat de tyd, dien zy eeniglyk voor zig zel-

point les uſages de leur propre Pays.

Que le retour des jeunes gens dans la Maiſon Paternelle ſoit célébré d'une maniere ſolemnelle.

Queſtionnez ſoigneuſement les jeunes gens ſur la maniere dont ils ſe ſont conduits en voyage.

Étudiez-les avec attention, & ſoyez en garde contre une trop forte prévention en leur faveur.

3.

Remettez aux jeunes gens le ſoin de leur Profeſſion.

Faites comprendre aux jeunes gens, que le temps qu'ils pouvoient employer uniquement pour eux, eſt

zelven beſteeden konden, om is, en dat 'er voortaan gearbeidt moet worden voor de Maatſchappye, waar toe zy behooren.

Erinner den jongen luiden hunne verſcheiden Godsdienſtige en zedelyke pligten.

Maal hun de byzondere pligten af, waar toe het beroep, dat zy meenen te oeffenen, hen verbindt.

Schikken zig de jonge luiden tot den Predikſtoel?

dat zy *voorzien* zyn van de kundigheden, daar toe betrekkelyk.

Vermaan hen, om hun *voorkomen*, hunne *redenen* en hun *gedrag* te ſchikken naa het karakter, waar mede zy bekleed zullen worden, — om

eſt paſſé, & qu'il eſt queſtion de travailler deſormais pour la Société dont ils font partie.

Rappelez aux jeunes gens leurs différents devoirs moraux & religieux.

Tracez-leur les devoirs particuliers aux quels la profeſſion, qu'ils ſe propoſent d'exercer, les engage.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils à la Chaire?

qu'ils *poſſedent* les connoiſſances qui y ſont rélatives.

Exhortez-les à aſſortir leur *extérieur*, leurs *discours* & leur *démarches* au caractere dont ils ſeront revêtus.

——————— om niet te waanen, dat zy niets leeren kunnen van anderen,

——————— om gaarne toevlugt te neemen tot de kundigheden en raadgeevingen van verlichte Herders, bekwaame Predikers, enz.

——————— om de gelegenheden van meer te leeren niet te verwaarloozen,

——————— om niet, zonder voorafgaand onderzoek, alle andere predikwyze, dan hunne eigen, te veroordeelen,

——————— om het wel opzeggen te behartigen,

— om

- - - - - à ne pas s'imaginer qu'ils ne puissent rien apprendre des autres,

- - - - - à recourir volontiers aux lumieres & aux conseils de Pasteurs éclairés, de Prédicateurs habiles, &c.

- - - - - à ne pas négliger les occasions de s'instruire davantage,

- - - - - à ne pas condamner, sans examen préalable, toute autre méthode de prêcher que la leur,

- - - - - à s'appliquer à la récitation,

——————— om die wyze van opzeggen te beoeffenen en te volgen, die de beſte en gevoeglykſte is,

——————— om een ſchat van kennis op te leggen, waar van zy zig ten allen tyde bedienen kunnen,

——————— om zig eene hebbelykheid te verkrygen van Leerredenen op te ſtellen,

——————— om zig in *het ſpreeken*, *bidden* en *prediken* zelfs, by overdenking, te oeffenen,

——————— om niet te willen gaan buiten den trant, die hun eigen is,

——————— om *hunne taal wel te ſpreeken*,

— om

- - - - - - à étudier & à ſuivre celle qui eſt la meilleure & la plus convenable,
- - - - - - à acquérir du fonds,
- - - - - - à ſe rompre à la compoſition,
- - - - - - à s'exercer à *parler*, à *prier*, à *prêcher* même, de méditation,
- - - - - - à ne pas vouloir ſortir de leur genre,
- - - - - - à *bien parler leur langue*,

— à

———— om met *naarſtigheid*, *yver* en *moed* te arbeiden,

———— om zig door eenig nuttig werk aan te pryzen,

———— om altoos met betrekking tot hun beroep te arbeiden,

———— om niet al te jong, noch enkel uit genegenheid, te trouwen.

Schikken zig de jonge luiden tot den Regtbank?

dat zy zig niet bepaalen tot het kennen der Wetten, maar ook de reden en 't oogmerk derzelven begrypen,

dat

- - - - - à travailler avec *aſſiduité*, avec *zèle*, avec *courage*,

- - - - - à ſe rendre recommandables par quelque ouvrage utile,

- - - - - à travailler toujours rélativement à leur profeſſion,

- - - - - à ne pas ſe marier trop jeunes, ni uniquement par inclination.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils au Barreau?

qu'ils ne ſe bornent pas à poſſéder les Loix; mais qu'ils en faiſiſſent l'eſprit,

dat zy nooit het voor en tegen ſtaande houden,
dat zy de hairklooverye vermyden,
dat zy de geſchillen tragten by te leggen,
dat zy zoo ervaaren zyn in geweetensgevallen, als in regtszaaken,
dat zy pleiten met *betaamlykheid*, *deftigheid*, enz.
dat zy het werk van een Redenaar in 't pleiten niet verwaarloozen,
dat zy de *opregtheid* en *billykheid*, op eene byzondere wyze, in hun gedrag doen uitblinken.

Schikken zig de jonge luiden tot de Geneeskunde?

dat zy by de kundigheden, tot dit be-

qu'ils ne ſoutiennent jamais le pour & le contre,
qu'ils évitent la chicane,
qu'ils cherchent à accommoder les procès,
qu'ils ſoyent autant Caſuïſtes, qu'Avocats,
qu'ils plaident *décemment*, *noblement* &c.
qu'en plaidant, ils ne négligent point ce qui eſt de l'Orateur,
qu'ils faſſent briller dans leur conduite, ſingulierement la *droiture* & *l'équité*.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils à la Médecine?

qu'aux connoiſſances néceſſaires à cette profeſſion

beroep noodig ; oplettendheid , voorzigtigheid en werkſaamheid voegen ,
dat zy leergierig , gedienſtig , opregt zyn ,
dat zy met hunne Lyderen weinig of niet van derzelver ziekten ſpreeken ,
dat zy niet loſſelyk omtrent de ziekten beſliſſen ,
dat zy Godsdienſtig zyn in hunne redenen en in hun gedrag ,
dat zy vermaak ſcheppen in 't verkrygen van ondervinding ,
dat zy zig door eenig uitmuntend werk , over hun beroep , doen kennen ,
dat zy nooit weigeren met anderen te raadpleegen.

Schik-

ſion , ils joignent de l'attention , de la prudence , de l'activité ,
qu'ils ſoyent ſtudieux , officieux , ſinceres ,
qu'ils parlent peu ou point aux Patients ſur leurs maladies ,
qu'ils ne décident point à la légere des maladies ,
qu'ils ſoyent religieux dans leurs diſcours & dans leur conduite ,
qu'ils aiment à acquérir de l'expérience ,
qu'ils ſe faſſent connoitre par quelque excellent ouvrage ſur leur profeſſion ,
qu'ils ne refuſent jamais les conſultations.

Schikken zig de jonge luiden tot het Beroep der Wapenen?

gewen hen bytyds, om niet altoos hun gemak te houden en zig met eenvoudig voedſel te vergenoegen,

voorkom in hun den ſmaak in een verwyfden opſchik,

vermaan hen, om alles, wat hun beroep aangaat, *naarſtig te beoefenen*,

——— om jegens hunne minderen *goedaardig* en *mededoogend*, jegens hunne meerderen *onderdaanig* en *eerbiedig* te zyn,

——— om geen ledig en los leeven te leiden,

— om

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils à la Profeſſion des Armes?

accoutumez-les de bonne heure à n'avoir pas toujours leurs aiſes, & à ſe contenter d'une nourriture ſimple,

Prévenez en eux le gout d'une parure efféminée,

Exhortez-les à faire une *étude aſſidue* de tout ce qui eſt rélatif à leur profeſſion,

- - - - - - à être *bons* & *compatiſſants* envers leurs inférieurs, ſoumis & reſpectueux envers leurs ſupérieurs,

- - - - - - à ne pas mener une *vie oiſive & diſſipée*,

— à

———— om zig niet te vertoo-toonen in alle gezelſchappen, ſchouwſpelen, enz.

———— om den Godsdienſt wel te beoeffenen,

———— om uit te munten door hunne zeden,

———— om voorzigtig en bedagtſaam te zyn in hunne redenen en in hun gedrag,

———— om oplettend te zyn ter voorkoming van alle twiſt,

———— om uitdaagingen, die men hun zou moogen doen, af te wyzen,

geef hun een juiſt denkbeeld van den moed, met betrekking tot hun beroep,

ver-

- - - - - à ne pas ſe montrer à tous les cercles, à tous les ſpectacles, &c.
- - - - - à bien étudier la Religion,
- - - - - à ſe diſtinguer par leurs mœurs,
- - - - - à être prudents & circonſpects dans leurs diſcours & dans leurs démarches,
- - - - - à être attentifs à prévenir toute diſpute,
- - - - - à *oſer refuſer* les appels, que l'on pourroit leur faire,

donnez-leur une juſte idée du courage, rélativement à leur profeſſion,

vermaan hen, om niet enkel uit genegenheid te trouwen.

Schikken zig de jonge luiden tot den Koophandel?

dat zy by de noodige kundigheden voegen *oplettendheid*, — *vlyt*, — *naauwkeurigheid*, — *werkſaamheid*, — *ſchranderheid*, — *opregtheid*, — *voorzigtigheid*,

dat zy zig van de noodige Fondſen voorzien,

dat zy zig goede vrinden bezorgen, op welker onderſtand zy bouwen moogen,

dat zy *goede* Correspondenten tragten te krygen,

dat

Exhortez-les à ne point ſe marier ſimplement par inclination.

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils au Commerce?

qu'ils joignent aux connoiſſances néceſſaires, de l'*attention*, — de l'*application*, — de l'*exactitude*, — de l'*activité*, — de la *ſagacité*, — de l'*intégrité*, — de la *prudence*,

qu'ils s'aſſurent les fonds néceſſaires,

qu'ils ſe ménagent des appuis,

qu'ils ſe procurent de *bons* Correſpondans,

qu'ils

dat zy de luiden, met welken zy handelen moeten, leeren kennen,
dat zy zig ordentelyk, zedig en zagtmoedig gedraagen.
Vinden de jonge luiden voordeel in 't aangaan van een handelgenootſchap?
dat zy een bekwaam medegenoot verkiezen, die te gelyk een *eerlyk man*, *voorzigtig* en *van een goed karakter is*,
dat zy alle ſtoffe van twiſt met een handelgenoot voorkomen, door duidelyke en billyke overeenkomſten, en door een welopgeſteld verdrag.
Deeze raadgeevingen omtrent den Koophandel zyn ook toepaſſelyk op de Fabrieken.

Schik-

qu'ils apprennent à connoître ceux avec lesquels ils ont à traiter,
qu'ils ſe comportent *décemment*, avec *modeſtie* & avec *douceur*.
Les jeunes gens jugent-ils avantageux de contracter une Société?
qu'ils prennent un aſſocié habile, qui ſoit *honnête-homme*, *prudent* & d'un *bon caractere*,
qu'ils préviennent tout ſujet de diſpute avec un aſſocié, par des conventions claires & équitables, & par un contract en bonne forme.
Ces conſeils rélatifs au Commerce, s'appliquent en grande partie aux Fabriques.

Schikken zig de jonge luiden tot de Vrye of tot de Werktuigs Kunſten ?

vermaan hen, om zig wel te voorzien van de kundigheden, tot deeze kunſten betrekkelyk,

———— om de Werken, zoo oude als nieuwe, die daar over handelen, te leezen,

———— om voordeel te doen met de onderregtingen, die men hun geeft, en de oordeelen, die men, over hunne werken, velt,

———— om in hunne kunſt te willen uitmunten,

———— om zig te benaarſtigen, ten einde hunne kunſt zoo nuttig te maaken, als mooglyk is,

— om

Les jeunes gens ſe deſtinent-ils aux Arts libéraux ou Méchaniques ?

Exhortez-les à bien poſſeder les connoiſſances qui ſont rélatives à ces arts,

- - - - - à lire les ouvrages, tant anciens que nouveaux qui en traitent,

- - - - - - à profiter des avis qu'on leur donne, & des critiques que l'on fait de leurs ouvrages,

- - - - - - à vouloir exceller dans leur art,

- - - - - - à s'appliquer à rendre leur art de la plus grande utilité poſſible,

— à

——————— om zig toe te leggen op de volmaaking van dat gedeelte hunner kunſt, waar toe zy eene zonderlinge begaafdheid hebben,

——————— om in hunne werken den goeden ſmaak te handhaaven en de goede zeden te ontzien.

Doe de jonge luiden plegtiglyk belooven, dat zy de byzondere pligten, welken het beroep, dat zy ſtaan te oeffenen, hun oplegt, naa hun beſte vermoogen zullen volbrengen.

Verneder u, met hun, voor God en ſmeek zynen zegen over hen af.

Beveſtig hen, eenigerwyze, in hun beroep.

Bied

- - - - - à s'attacher à perfectionner cette partie de leur art, pour la quelle ils ont un talent particulier.

- - - - - à maintenir dans leurs productions le bon gout, & à reſpecter les bonnes mœurs,

Faites promettre ſolemnellement aux jeunes gens de remplir de leur mieux les devoirs particuliers, auxquels la profeſſion qu'ils vont exercer, les engage.

Humiliez-vous avec eux devant Dieu, & implorez ſur eux ſa bénédiction.

Inſtallez-les en quelque ſorte dans leur profeſſion.

Offrez-

Bied hun uwen byſtand, uw geleide, en uwen raad aan.

Spreek dikwils met de jonge luiden over hun beroep: dat zy 'er zig op *toeleggen*, dat zy 'er in *uitmunten*, dat zy het zelve *eer aandoen*; dat hun gedrag *naa hun beroep geſchikt zy*.

Dat zy, in 't midden der bezigheden en verwyderingen van hun beroep, hunne hoedanigheid van *Chriſtenen*, en de pligten, welken die hoedanigheid hun oplegt, niet uit het oog verliezen.

Dat de pligten van hun beroep hen niet zoo geheel en al inneemen, dat zy daarom hunne andere pligten verzuimen.

Dat

Offrez-leur vos ſecours, vos directions, vos conſeils.

Converſez fréquemment avec les jeunes gens ſur leur profeſſion: qu'ils s'y *appliquent*, qu'ils s'y *diſtinguent*, qu'ils la *rendent honorable*; que leur conduite ſoit *aſſortie à leur profeſſion*.

Qu'au milieu des occupations & des diſtractions de leur profeſſion, ils ne perdent jamais de vuë leur qualité de *Chrétiens*, & les devoirs que cette qualité leur impoſe.

Qu'ils ne ſoyent pas tellement abſorbés par les devoirs de leur profeſſion, qu'ils en négligent leurs autres devoirs.

Qu'ils

Dat zy order houden in hunne huislyke zaaken.
Dat zy hunne verteeringen, aalmoessen, enz. *verſtandiglyk* regelen.
Dat zy vermaak vinden in het *wel volbrengen* van alle de pligten van hunnen ſtaat.

4. *Beſtier uwen Zoon ten opzigte van het Huwelyk.*

Neigt uw Zoon tot het Huwelyk? dat hy den ſtaat, dien hy omhelzen wil, ernſtig overweege.
Dat hy niet al te jong trouwe.
Dat hy aan geen Huwelyk denke, dan voor zoo veel zyn toeſtand hem in ſtaat

Qu'ils ayent de l'ordre dans leurs affaires domeſtiques.
Qu'ils reglent *ſagement* leurs dépenſes, leurs charités, &c.
Qu'ils trouvent du plaiſir à *bien remplir* tous les dévoirs de leur état.

4.

Dirigez votre Fils eû égard au Mariage.

Votre Fils incline-t-il au Mariage? qu'il faſſe de ſérieuſes reflexions ſur l'état qu'il veut embraſſer.
Qu'il ne ſe marie pas trop jeune.
Qu'il ne penſe au Mariage, qu'autant que ſa ſituation

ſtaat ſtelt, om eene Vrouw en Kinders, volgens zyn rang in de Maatſchappye, behoorlyk te onderhouden.

Dat hy niet trouwe uit *belang*, *eerzugt* of *drift*.

Dat hy wel begrype, hoe veel 'er hem aan gelegen legt, dat hy eene gezellin neemt, welker aart en karakter met de zynen overeenkomen.

Dat hy den aart en het karakter der verſcheiden Vrouwen, die hem zouden moogen voegen, onderzoeke.

Dat hy iemant zoeke, die eene uitmuntende Egtgenoote en eene goede Moeder kan worden, en die ook van behoorlyke jaaren, welgemaakt, ge-

tion le met à même d'entretenir convenablement une Femme & des Enfans, ſelon le rang qu'il tient dans la Société.

Qu'il ne ſe marie point par *intéret*, par *ambition*, par *paſſion*.

Qu'il comprenne combien il lui importe de prendre une compagne, dont l'humeur & le caractere conviennent à ſon humeur & à ſon caractere.

Qu'il étudie l'humeur & le caractere des diverſes perſonnes qui pourroient lui convenir.

Qu'il cherche une perſonne qui puiſſe devenir une excellente Epouſe & une bonne Mere, & qui ſoit d'un âge convenable, bien conformée, ſaine,

gezond, net, van een aangenaam voorkomen, werkſaam, oplettend, verſtandig, geeſtig, vrolyk, zagt, teder, deugdſaam, godsdienſtig is.

Heeft uw Zoon het geluk van zoo iemant te vinden? dat hy haar ten huwelyk verzoeke, maar op eene verſtandige, betaamlyke en chriſtelyke wyze.

Dat hy openhartiglyk tot haar ſpreeke van zyne bezittingen, zynen rang, zyne goede hoedanigheden, zyne gebreken, zyne tederheid jegens haar, en 't geen hy van haar verwagt.

Heeft uw Zoon het geluk van te behaagen aan de Vrouw, die hem behaagd heeft, dat hy ze niet trouwe, dan met toeſtemming der wederzydſche Nabeſtaanden.

Dat

ne, propre, d'un extérieur agréable, agiſſante, attentive, ſenſée, ſpirituelle, gaye, douce, tendre, vertueuſe, religieuſe.

Votre Fils a-t-il le bonheur de trouver une telle perſonne? qu'il la recherche en Mariage; mais avec eſprit, d'une maniere convenable, & chrétienne.

Qu'il lui parle avec franchiſe du bien qu'il poſſede, du rang qu'il tient, des bonnes qualitez & des défauts qu'il a, des ſentimens qu'il lui porte, de ce qu'il attend d'elle.

Votre Fils a-t-il le bonheur de plaire à la perſonne qui lui a plû; qu'il ne l'épouſe que du conſentement des deux Familles.

Qu'il

Dat hy in 't Openbaar trouwe, maar zonder pragt.

Dwing nooit de genegenheid uwer Kinderen; maar, als zy niet verſtandig is, poog hen dan door reden en zagtheid van dezelve te doen afzien.

Onterf uwe Kinders niet, zelfs dan, wanneer zy tegen uwen zin trouwen.

Hebt gy Dogters? voed ze op *in de afzondering* en *in zedigheid*, op dat zy ten huwelyk moogen verzogt worden.

Wordt ééne uwer Dogteren ten huwelyk verzogt? draag eene byzondere zorg, om den *ſtaat*, den *toeſtand*, het *karakter*, de *gevoelens* en de *zeden* van hem, die haar verzoekt, te kennen.

Over-

Qu'il ſe marie en Public, mais ſans faſte.

Ne gênez jamais l'inclination de vos Enfans; mais engagez-les par la raiſon & par la douceur, à ne pas la ſuivre, lors qu'elle eſt peu ſage.

Ne deshéritez point vos Enfans, lors même qu'ils ſe marient contre votre gré.

Si vous avez des Filles? élevez-les dans la *retraite* & dans la *modeſtie*, afin qu'elles ſoyent recherchées en Mariage.

Recherche-t-on une de vos Filles en mariage? prenez un ſoin particulier de connoitre l'*état*, la *ſituation*, le *caractere*, les *ſentimens* & les *mœurs* de celui qui la recherche.

Per-

Overtuig uwe Dogter, dat 'er geen geluk in 't huwelyk wordt gevonden, dan voor zoo veel men trouwt met een man, die *gezond*, van een *goed karakter*, *braaf*, *verſtandig*, *edelmoedig* is; die *ouder* en *wyzer* is, dan de Vrouw, welke hy trouwt; en die *bekwaam* is *in zyn beroep*.

Dat uwe Dogter geen agt geeve op *goederen* en *rang*, dan voor zoo veel dezelve gepaard gaan met *goede hoedanigheden* en *deugden*.

Doe uwe Kinders den ſtaat des huwelyks beſchouwen als eenen *geheiligden ſtaat*, *dien God ingeſteld heeft*, en die zeer *bekwaam* is, om hen nog *nuttiger voor de Maatſchappye* te maaken.

5. *Ont-*

Perſuadez à votre Fille que le bonheur ne ſe trouve dans le Mariage qu'autant qu'on ſe lie avec un homme *bien portant*, d'un *bon caractere*; un *homme de bien*, *de ſens*, *généreux*; qui ait *plus d'âge* & *plus d'eſprit* que la perſonne qu'il épouſe; un homme *capable dans ſa profeſſion*.

Que votre Fille ne faſſe attention *au bien* & *au rang*, qu'autant qu'ils ſont joints aux *bonnes qualitez* & aux *vertus*.

Faites enviſager à vos Enfans l'état du Mariage comme un *état ſacré*, *inſtitué de Dieu* & tres *propre* à les rendre encore plus *utiles à la Société*.

5. *Ontvouw uwen Zoon de pligten van een waardig Egtgenoot.*

Is uw Zoon in den Huwelyken Staat getreeden? vermaan hem, om dien ſtaat eer aan te doen, door zyne wyze van handelen jegens zyne Egtgenoote.

Dat hy zyn beſt doe, om den grond van haar karakter volmaaktlyk te kennen.

Dat hy eene *hooge agting* en een *volkomen vertrouwen* van den kant zyner Egtgenoote tragte te verwerven.

Dat hy bedagt zy, om zig in haar by-zyn nooit veragtelyk te maaken, om

5.

Expoſez à votre Fils les devoirs d'un digne Epoux.

Votre Fils eſt-il entré dans l'Etat du Mariage? exhortez-le a rendre cet état honorable par ſa maniere d'agir envers ſon Epouſe.

Qu'il travaille à connoître parfaitement le fond de ſon caractere.

Qu'il s'attire de la part de ſon Epouſe, une *haute eſtime* & une *entiere confiance.*

Qu'il prene garde de ne ſe jamais avilir devant elle; de

om maar zeer zelden ongelyk by haar te hebben, en om dan zyn ongelyk openhartig te bekennen.

Dat hy geen los en werkeloos leeven leide.

Dat hy altoos bezig zy in nuttige zaaken.

Dat hy dus zyne Egtgenoote, door zyn voorbeeld, aanzette, om *zelden uit te gaan* en *zig nuttiglyk bezig te houden.*

Dat hy zig, met zyne Egtgenoote dikwils bezig houde omtrent dingen van aangelegenheid.

Dat hy haar alles mededeele, waar in zy beiden belang hebben.

Dat

de n'avoir tort avec elle que bien rarement; d'avouër alors franchement ſes torts.

Qu'il ne mene point une vie diſſipée.

Qu'il ſoit toujours occupé de choſes utiles.

Qu'il engage ainſi ſon Epouſe par ſon exemple à *ſortir peu*, à *s'occuper utilement.*

Qu'il s'occupe ſouvent avec ſon Epouſe de choſes importantes.

Qu'il lui communique tout ce qui les intéreſſe.

Dat hy niets voor haar verberge, dan 't geen hy weet, dat zy niet draagen kan.

Dat hy haar tederlyk beminne, dat hy haar, zoo 't mooglyk is, tot zyne vrindin maake.

Dat hy haar, *by alle gelegenheden*, zyne oplettendheid en tederheid doe blyken.

Dat hy de zwakheden, grilligheden en haaſtigheden, die zy zou moogen hebben, met geduld verdraage.

Dat hy haare gebreken met zagtheid en voorzigtigheid tragte te verbeteren.

Dat hy de goede geſchiktheden, die zy reeds bezit, verſterke en uitbreide.

Dat

Qu'il ne lui cache, que ce qu'il ſçait qu'elle ne peut porter.

Qu'il l'aime tendrement; qu'il en faſſe, s'il eſt poſſible, ſon amie.

Qu'il lui témoigne *en toute occaſion* ſon attention & ſa tendreſſe.

Qu'il ſupporte patiemment les foibleſſes, les caprices, les vivacités qu'elle pourroit avoir.

Qu'il travaille avec douceur & avec prudence à la corriger de ſes défauts.

Qu'il affermiſſe & étende les bonnes diſpoſitions qu'elle poſſede déja.

Qu'il

Dat hy haar vermaane en helpe, om in de kennis en betragting van den Godsdienſt te vorderen.

Dat hy, in goede of onverſchillige zaaken, allerlei inſchikkelykheid, oplettendheid en gedienſtigheid jegens zyne Egtgenoote gebruike.

Dat hy ſtandvaſtig zy in 't weigeren eener toegeevendheid die niet betaamen zou.

Dat hy de ſmart, die zyne weigeringen zyne Egtgenoote zouden moogen veroorzaaken, verzagte, door *betuigingen van tederheid*, door *beweegmiddelen van Reden en Godsdienſt*, en door *welverdiende troſtuitingen*

Dat

Qu'il l'exhorte & qu'il l'aide à faire des progrès dans la connoiſſance & dans la pratique de la Religion.

Qu'il aye toute ſorte d'égards, d'attentions, & de complaiſances pour ſon Epouſe dans des choſes bonnes ou indifférentes.

Qu'il ſoit ferme à refuſer celles qui ne ſeroient pas convenables.

Qu'il adouciſſe toujours le chagrin que ſes refus pourroient cauſer à ſon Epouſe, par des *témoignages de tendreſſe*, par des *motifs de Raiſon & de Religion*, & par des *louanges-méritées*.

Dat hy haar beſtendiglyk zoeke te behaagen, *in 't openbaar* zoo wel als *in 't byzonder;* dat hy *in 't openbaar* ingetoogen zy in het betoonen van zyne tedere gevoelens jegens zyne Egtgenoote; dat hy *in 't byzonder* kuiſch zy ten dien opzigte.

Hebt gy eene Dogter, die gehuwd is? vermaan haar, om haaren Man *te agten* en *te beminnen*, — om hem deeze *gevoelens* te toonen door haare *omzigtigheid*, haare *zorgen*, haare *liefkoozingen.*

Vermaan haar, om haaren Man als haaren *beſten vrind* aan te zien.

———— om te tragten de *vrindin* van haaren Man te worden.

— om

Qu'il cherche conſtamment à lui plaire *en public* comme *en particulier;* qu'*en public*, il ſoit retenu dans la démonſtration de ſes ſentimens de tendreſſe pour ſon Epouſe; qu'*en particulier* il ſoit chaſte à cet égard.

Avez-vous une Fille engagée dans l'état du Mariage? exhortez-la à *reſpecter* & à *aimer* ſon Epoux, — à lui témoigner *ces ſentimens* par ſes *égards*, ſes *attentions*, ſes *ſoins*, ſes *careſſes.*

Exhortez-la à regarder ſon Epoux comme ſon *meilleur ami.*

- - - - à travailler à être *l'amie* de ſon Epoux.

— à

——— — om de haaſtigheid en ruwe behandeling, waar toe haar Man zig zou moogen laaten vervoeren, geduldig te verdraagen.

——— om hem daar van te geneezen door haare zagtheid.

——— om hem te regt te brengen door haare tederheid.

——— om hem nooit te tergen door hevigheid en vergelding.

——— om in het twiſten te wyken.

——— om hem niet in 't Openbaar tegen te ſpreeken.

Dat zy niet al te ſterk wille het geen zy wil.

Dat

- - - - à ſouffrir patiemment les vivacitez & les brusqueries aux quelles ſon Epoux pourroit ſe laiſſer aller.
- - - - à l'en corriger par ſa douceur.
- - - - à le ramener par ſa tendreſſe.
- - - - à ne le jamais irriter par des vivacités réciproques.
- - - - à ceder dans la diſpute.
- - - - à ne pas le contredire en Public.

Qu'elle ne veuille pas trop fortement ce qu'elle veut.

Dat zy geene kunſtenaarye gebruike om tot haare oogmerken te komen.

Dat zy geen liſt in 't werk ſtelle ter voldoening eener onbeſcheiden nieuwsgierigheid.

Dat zy haaren Man nooit blootſtelle nog aanzette, om *onvoorzigtige* of *gevaarlyke ſtappen* te doen, en *nutteloze* of *overmaatige verteeringen* te maaken.

Dat zy hem aanmoedige, om goede daaden te verrigten.

Dat zy de raadgeevingen van haaren Man met een *leerzaam oor* hoore,

——— *oplettend* zy, om hem te behaagen,

——— *zuinig* in haare verteeringen,

— *voor-*

Qu'elle n'uſe point d'artifice pour parvenir à ſes fins.

Qu'elle n'employe point la ruſe pour ſatisfaire une indiſcrete curioſité.

Qu'elle n'expoſe & n'engage jamais ſon Epoux à des *démarches imprudentes* ou *dangéreuſes*, & à des *dépenſes inutiles* ou *exceſſives*.

Qu'elle l'anime à faire de bonnes actions.

Qu'elle ſoit *docile* aux conſeils de ſon Epoux,

- - - - *attentive* à lui plaire,

- - - - *économe* dans ſes dépenſes,

-- *pru-*

——— *voorzigtig* in opzigt van het goed, dat zy doet,

——— *zedig* in haaren opſchik, in haare manieren, in haar gedrag,

——— *yverig* om haare huiſſelyke pligten op de beſte wyze te volbrengen,

——— *zorgvuldig* om zig zoo zeer te doen *beminnen*, als eeren van die haar dienen, en *vlytig* om hun allerlei goede dienſten te doen.

Dat uwe Dogter geſtaadiglyk bedenke, dat zy zwanger kan worden.

Is zy zwanger? dat zy zig wagte van alles, wat haar, of het Kind, dat zy draagt, zou kunnen ſchaaden.

Dat

- - - - *prudente* à l'égard du bien qu'elle fait,
- - - - *modeſte* dans ſa parure, dans ſes manieres, dans ſa conduite,
- - - - *zélée* à remplir ſes devoirs domeſtiques, de la meilleure maniere.
- - - - *ſoigneuſe* de ſe faire autant *chérir* que reſpecter par ceux qui la ſervent, & *empreſſée* à leur rendre toute ſorte de bons offices.

Que votre Fille penſe conſtamment qu'elle peut devenir enceinte.

Eſt-elle enceinte? qu'elle s'abſtienne de tout ce qui pourroit lui nuire, ou à l'Enfant qu'elle porte.

Dat zy een voedſel gebruike, 't geen haar wel voegt, door deszelfs *geſchiktheid*, om alle de deelen van haare Vrugt te verſterken en te ontzwagtelen, en dat zy daar van eene behoorlyke *hoeveelheid* neeme.

Dat zy geene andere dan loſſe kleederen draage, die haar niet knellen.

Dat zy beweeging maake.

Dat zy zig wapene tegen de veranderingen der lugt.

Dat zy genoeg ſlaape, zonder nogthans te veel te ſlaapen.

Dat zy het vallen, het ſchrikken, de overmaatige vrolykheid, het hartzeer

Qu'elle uſe de nourritures propres par leur *qualité* à fortifier & à développer toutes les parties de ſon fruit, & qu'elle en prenne la *quantité* convenable.

Qu'elle ne porte que des habillemens lâches, qui ne le gênent point.

Qu'elle faſſe de l'exercice.

Qu'elle ſe muniſſe contre les variations de l'air.

Qu'elle dorme aſſez ſans dormir trop.

Qu'elle prévienne, autant qu'il eſt poſſible, les chutes,

zeer en de belachelyke luſten, zoo veel mooglyk, voorkome.

Dat zy, als haar tyd gekomen is, de beſte Vroedmeeſters gebruike.

Dat zy zig, in haar geval, met gelaatenheid en vertrouwen aan de Voorzienigheid beveele.

Hebben uwe Kinders op hunne beurt Kinders?

Dat zy 'er God voor danken,

Dat zy hem hunne Kinders, door den Doop, toewyden,

Dat zy *geen ſtaat maaken* op het leeven hunner Kinderen,

Dat

tes, les frayeurs, les joyes exceſſives, le chagrin, les envies ridicules.

Qu'elle ſe ſerve, lorsque ſon terme eſt venu, des meilleurs accoucheurs.

Qu'elle s'en remette avec *réſignation* & avec *confiance*, à la Providence.

Vos Enfans ont-ils des Enfans à leur tour?

Qu'ils en béniſſent Dieu,

Qu'ils lui conſacrent leurs Enfans par le Bâtême,

Qu'ils *ne comptent pas* ſur la vie de leurs Enfans,

Qu'ils

Dat zy eene *Chriſtelyke gelaatenheid* oeffenen, als 't Gode behaagt hun die te ontneemen.

Zyn uwe Kinders in 't geval van *de Kinders van anderen te moeten opvoeden?* dat zy ten hunnen opzigte dezelfde gevoelens aanneemen, die zy jegens hunne eigen Kinders zouden kunnen hebben, — dat zy hun *al het goed* doen, dat van hun afhangt, — en dat zy 'er hunne belooning van God voor verwagten, zoo deeze Kinders het zelve niet erkennen.

6. *Ont-*

Qu'ils ſoyent *réſignés en Chrétiens*, ſi Dieu juge à propos de les leur enlever.

Vos Enfans ſont-ils dans le cas d'*élever ceux d'autrui?* qu'ils revêtent à leur égard les mêmes ſentimens qu'ils pourroient avoir pour leurs propres Enfans; — qu'ils leur faſſent *tout le bien* qui dépend d'eux; — & qu'ils en attendent de Dieu la récompenſe, ſi ces Enfans ne le reconnoiſſent pas.

6. *Re-*

6. Ontſlaa u van de Vaderlyke Zorg.

Hebben uwe Kinders op hunne beurt Kinders, *dank* 'er God voor. *Zegen ze*, hen en hunne Kinders.

Beſef, dat uwe zorgen, ten aanzien der Opvoeding, een einde genomen hebben, en dat gy over die van uwe Kleinkinderen niet moet waaken, dan voor zoo verre zy het ongeluk mogten hebben van hunne Ouders te verliezen, of deeze hunne Opvoeding verwaarloozen.

Handel zelfs in het laatſte geval *met veel*

6.

Renoncez aux Soins de Pere.

Vos Enfans en ayant à leur tour ; *rendez-en graces* à Dieu. *Béniſſez les*, eux & leurs Enfans.

Comprenez que vos ſoins rélativement à l'Education ont pris fin, & que vous ne devez veiller à celle de vos Petits-Fils, qu'autant qu'ils auroient le malheur de perdre Pere & Mere, ou que ceux-ci negligeroient leur Education.

Dans le dernier cas même, agiſſez avec *beaucoup de tru-*

veel voorzigtigheid, en bemoei u niet met de Opvoeding uwer Kleinkinderen, dan *by wege van raadgeeving*.

Vermaan uwe Kleinkinders tot *eerbied*, *onderdaanigheid*, *gehoorzaamheid* en *vertrouwen* jegens hunne Ouders.

Wederſpreek uwen Kinderen nooit in tegenwoordigheid der hunnen.

Geef uwen Kleinkinderen nooit 't geen hunne Ouders goedvinden hun te weigeren.

Wees op uwe hoede tegen eene al te groote genegenheid voor uwe Kleinkinders, uit vreeze van hen te bederven.

Ver-

prudence, & ne vous mêlés de l'Education de vos Petits-Fils que *par voye de conſeil.*

Exhortez vos Petits-Fils au *reſpect*, à la *ſoumiſſion*, à l'*obéiſſance*, & à la *confiance* envers leurs Pere & Mere.

Ne contredites jamais vos Enfans devant les leurs.

N'acoordez jamais à vos Petits-Fils ce que leur Pere & Mere jugent à propos de leur refuſer.

Soyez en garde contre un attachement trop tendre pour vos Petits-Fils, de crainte que vous ne les gâtiez.

Rap-

Verlaat u, ten aanzien uwer Kleinkinderen, op de tederheid en zorg hunner Ouderen.

Begryp, dat uwe Kinders andere denkbeelden over de Opvoeding kunnen krygen dan gy hebt, en hunne Kinders *zeer wel* opvoeden, ſchoon het niet volgens uwe beginſels zy.

Smaak de voldoening van *een geſlagt ter Deugd gevormd te hebben*, en *laat uwen Kinderen de zorg van het zelfde goed* aan het volgende geſlagt *te doen.*

Wees verzekerd, dat gy de wereld moet vaarwel zeggen, u daar mede niet meer bemoejen, *u daarover niet langer ontruſten.*

Dank

Rapportez-vous-en, eû égard à vos Petits-Fils, à la tendreſſe & aux ſoins de leur Pere & Mere.

Concevez que vos Enfans peuvent acquérir ſur l'Education, des idées que vous n'avez point; & élever *tres bien* leurs Enfans, quoique ce ne ſoit pas toujours ſuivant vos principes.

Goutez la ſatisfaction *d'avoir formé une génération à la vertu & à la piété*; & *laiſſez à vos Enfans le ſoin de faire le même bien* à la génération ſuivante.

Perſuadez-vouz qu'il faut renoncer au monde, ne s'en plus occuper, *ne s'en plus inquiéter.*

Bénis-

Dank God voor den byſtand, dien hy u, *ten aanzien van de Opvoeding uwer Kinderen*, verleend heeft.

Volbreng de pligten van den Ouderdom.

Houd u *gereed tot de Eeuwigheid.*

Ex paterno amore ac in utilitatem civium & humanitatis.

Béniſſez Dieu des *ſecours* qu'il vous a accordé *eû égard à l'Education de vos Enfans.*

Rempliſſez les devoirs de la Vieilleſſe.

Tenez-vous *prets pour l'Eternité.*

Ex Paterno Amore ac in utilitatem civium & humanitatis.

(IV.)

VERHANDELING

OVER DE

VRAEG:

HOE MOET MEN HET VERSTANDT, EN HET HART VAN EEN KINDT BESTIEREN, OM HET, TE EENIGER TYDT, EEN GELUKKIG EN NUTTIG MENSCH TE DOEN WORDEN.

DOOR DE

HOLLANDSCHE MAETSCHAPPY DER WETENSCHAPPEN TE HAERLEM,

In den Jare 1763. voorgesteld.

DOOR

KORNELIS VAN DER PALM,

Fransch-Kost-Schoolhouder te Rotterdam.

Denwelken op dit Antwoord, ten bewyze van achting, eene Zilvere Medaille toegeweezen is.

VERHANDELING

OVER DE

VRAEG:

Hoe moet men het Verſtandt en het Hart van een Kindt beſtieren, om het te eeniger tydt, een Gelukkig en Nuttig Menſch te doen worden.

DOOR DE

HOLLANDSCHE MAETSCHAPPY DER WETENSCHAPPEN TE HAERLEM,

In den Jare 1763. voorgeſteld.

§. I.

De Maetſchappy, begerig te weten welke de beſte middelen waren, om het menſchelyke geſlacht alles, wat tot uit- en inwendig heil noodzakelyk was, toe te brengen, zorgde in het jaer 1761. voor het geen tot ligchamelyk heil der Kinderen noodig was, on-

derzoekende naer de middelen, die tot bewaring en verkryging der gezondheit dienſtig waren; en in het jaer 1763. hun ziels-geluk beoogende, vraegde zy: *Hoe men het Verſtandt en het Hart moeſt beſtieren, om Kinders tot gelukkige Menſchen te maken?* Deze laetſte Vraeg is het die wy ondernomen hebben te beantwoorden. Wanneer wy eerſt onze aendacht over dezelve deden gaen, meenden wy, in een kort vertoog, alleen op te geven, welke wegen de Kinders hadden in te ſlaen, om gelukkig te worden; maer dieper in de zaek dringende bevonden wy, dat 'er, om het gewenſchte einde te bereiken, ruim zoo veel ten opzichte van het gedrag der Ouderen of Opzieneren, als van dat der Kinderen te zeggen was; dit deedt ons breeder zyn, dan wy ons voorgeſtelt hadden.

§. II. Op twee zaken zal ik voornamelyk acht geven.

Voor eerſt: Welk een menſch *Gelukkig* en *Nuttig* kan genoemt worden.

Ten tweeden: Hoedanige middelen moeten aengewent worden, om het

Ver-

Verſtandt, en het *Hart* van een Kindt te bereiden, om het zulk een *Gelukkig*, en *Nuttig* menſch te doen worden.

Het eerſte zal ik, zoo kort als doenlyk is, alleen by wyze van inleiding tot dit vertoog, behandelen.

Doch in het tweede zal ik opgeven:

Voor eerſt, wat ik door het Verſtandt en het Hart der Kinderen verſta.

Ten andere, Hoedanig dezelven te beſtieren zyn.

In welke beſtiering ik zal opgeven, drie onderſcheidene tydtkringen, te weten:

1. Den tydt der Onnozelheit,
2. Den tydt der Kindſchheit,
3. Den tydt der Jongelingſchap.

In den eerſten tydt zal ik opgeven zulke middelen, welke van allen kunnen ter uitvoer gebragt worden.

Maer in den tweeden zal ik het onderſcheidt der geboorte in acht nemen. Zoo echter, dat ik in dezen tydtkring, niets anders zal onder het oog hebben, dan het geen op de verbetering van het Verſtandt betrekking heeft.

Eindelyk zal ik, in den derden tydtkring, aanwyzen, hoedanig het hart van een Kindt moet beſtiert worden, en voor het overige voltooijen het geen, ten opzichte van het Verſtandt, in dien tydtkring, nog waer te nemen is.

Onderzoek welk mensch voor gelukkig, en nuttig te houden zy.

§. III. Zoo veel ſoorten van menſchen 'er zyn, zoo onderſcheiden ſchynen de begrippen der menſchen, aengaende het Geluk op deze weereld. Sommigen hebben zich ingebeeld, dat het Geluk in de bezitting der rykdommen, anderen in de genieting der welluſten, een derden in de onverſchilligheid beſtond. Volgens deze denkbeelden vormt elk zyne daden, en een gelukkige door inbeelding, noemt eenen anderen, welk zich op zyne beurt weder waent gelukkig te zyn, de ongelukkigſte der weereld. Niets dunkt ons nogthans van grooter aengelegenheit te zyn, dan dat het dolende men-

men-

menſchelyke geſlacht een recht beſef kryge, waer in eigenlyk het ware geluk gelegen is. Dat 'er onderſcheid tuſſchen het ware, en valſche, of het ingebeelde, en wezenlyke geluk moet gemaekt worden, blykt uit het gezegde genoegzaem.

§. IV. Te recht noemt men ons geluk, 't welk ons volmaekter doet worden dan wy zyn, in tegendeel ongeluk, dat ons minder, of onvolmaekter maekt. Alles wat onzen ſtaet volmaekter ſchynt te maken, en het echter niet doet, ja dikwerf te weeg brengt, dat hy minder worde dan hy ware, is een ſchyn, en geen waer geluk. Hier toe kan men brengen de vermeerdering aller uitwendige gaven, of middelen, welke, in plaets van ons medegaener, en deugdzamer te maken, ons onverdraeglyker, en ongelukkiger menſchen doen worden. Doch wanneer deze uitwendige gaven, met inwendige verbetering van het hart gepaert gaen, zullen zy niet weinig tot volmaking van het geluk toebrengen, om dat men door dezelve beter in ſtaet zal worden geſtelt, om niet

ſlechts ons zelven, maer ook anderen tot heil te zyn.

§. V. Een Wezen, wiens vermogens en begeerten gelyk zyn, is volkomen gelukkig; vooronderſtelt dat zulk een wezen volkomen volmaekt zy, niet alleen om alles wat het begeert ter uitvoer te brengen, maer ook onbekwaem zy om iets te begeren, dan het geen met deszelfs hoogſte geluk beſtaenbaer zy. Terwyl 'er in de weereld zulk een volmaekt wezen niet gevonden wordt, zoo is 'er in de weereld geen wezen, dat volkomen gelukkig kan genoemt worden, ja al het geluk dat de Schepſelen genieten, moet afgeleid worden van dien volmaekten ſtaet, welken wy zoo even beſchreven hebben. Godt bezit alleen zulk eenen ſtaet van geluk, naerdien Hy niets begeren kan, dat ſtrydig tegen zynen volmaekten ſtaet zy, en volkomen magtig is, het begeerde ter uitvoer te brengen. Voor zóo verre wy met dat Opperwezen gelyk ſtaen, naer die mate zyn wy gelukkig. Des moeten wy opgeven:

1. Welk

1. Welk een ſtaet dien van het Opperwezen het meeſt gelyk, en
2. Waer in dezelve gelegen zy.

§. VI. Onder alle de Schepſelen, vindt men 'er geen gelukkiger dan die, welke eene beſtendige en gegronde vergenoegzaemheit bezitten. Ook is die ſtaet het meeſte gelyk den geenen, welken wy in het Opperwezen bemerkt hebben. Immers hy, die dus vergenoegt leeft, kent geene reikhalzende begeerten ter verkryging' van iets, dat hy niet bezit; ook zyn zyne verlangens (voor zoo lang hy waerlyk vergenoegzaem is) niet verder dan zyne vermogens uitgeſtrekt; des bezit hy den beſten ſtaet, dien hy op de Weereld verkrygen kan.

Doch niemant kan zulken ſtaet bezitten, ten zy hy zynen plicht betracht, dat is, doet het geen hem van Godt, ter bevordering' van zyn geluk, voorgeſchreven wordt.

§. VIII. Mogelyk zal men my tegenwerpen, dat verſcheidene menſchen, welke, zonder de rechte kennis te hebben van het geen hun als

plichten van Godt voorgeſchreven wordt, vergenoegt leven; ja, dat meer is, dat 'er ongebondene lichtmiſſen zyn, die zonder kommer, in de uiterſte vrolykheit vergenoegt ſchynen. Maer zulken mengen de achteloosheit en vergenoegzaemheit onder een, en maken dus tuſſchen deugdt en ondeugdt geen onderſcheid. Alles naeuwkeurig overwogen zynde, zullen wy bemerken, dat 'er geene ware vergenoegzaemheit is, ten zy dezelve de betrachting van onzen plicht ten grondſlag hebbe: en wie zynen plicht doet, noemt men Deugdzaem, 'er volgt derhalven, dat men, om Gelukkig te zyn, *Deugdzaem* zyn moet.

§. VIII. Ook wordt 'er, ter betrachting' van dezen plicht, eene rechte kennis van het geene ons voorgeſchreven wordt, vereiſcht; om dat men dikwerf beſpeurt heeft, dat menſchen of te veel, of te weinig ter naervolging noodig oordeelden, men moet dan, om niet ginds en herwaerds geſlingert te worden, zynen plicht verſtandig betrachten.

§. IX.

§. IX. De plicht, dien wy betrachten moeten, raekt niet ſlechts ons, maer ook alle onze tydgenooten; ja ſtrekt zich tot alle menſchen uit, welken wy alle mogelyke hulp, ter volmaking van hunnen ſtaet, moeten toebrengen; makende de wederkaetſing van hun geluk een deel van het onze uit, in dier voege, dat de gelukkigſte der menſchen, de nuttigſte tevens is. Wy beſchryven een Gelukkig en Nutttig menſch te zyn:

EEN MENSCH, DIE MET EEN DEUGDZAEM HART VERSTANDIG BETRACHT, ALLES WAT TER VOLMAKING VAN ZYNEN STAET, EN DIE VAN ZYNEN MEDEMENSCH NOODIG ZY.

§. X. Gezien hebbende, dat een menſch om gelukkig te wezen, *Deugdzaem* en *Verſtandig* moet zyn, vinden wy twee tegenovergeſtelde voorwerpen ter beſtiering, te weten, het *Verſtandt* en het *Hart*. Het Verſtandt, is een vermogen van onzen Geeſt, waer door wy in ſtaet zyn de mooglykheit der zaken te begrypen. Doch door

door het Hart verſtaen wy hier, het ganſche beſtaen van den menſch, het welk ons uitwendig vertoont wordt, door zyne daden: Moetende dus ten opzichte van het Verſtandt de beſte middelen opgeven, om dit edele vermogen onzer ziele bekwaem te maken om van zaken te redenkavelen, dezelve zich eigen te maken, en tot hare volkomenheit te brengen. En aen den anderen kant, het inwendig beſtaen der Kinderen, met zulke zaden van Deugd en Godvrucht bezaejen, dat hunne uitwendige daden zoo mogen gericht zyn, dat zy daer door gelukkig voor zich zelven, en nuttig voor hunne medemenſchen mogen leven.

§. XI. Of ſchoon wy, hier ter plaetſe, den tydt der beſtiering' in drie onderſcheidene perken verdeelen, is het ons nogthans niet wel mogelyk juiſt te bepalen wanneer ieder tydtperk begint, of eindigt, om dat de vermogens der Kinderen vereiſſchen, dat ſommigen eerder als Jongelingen, dan anderen moeten behandelt worden. De eerſte tydt noem ik dien der On-

no-

noozelheit, om dat de jonge Kinders dan met recht' als onnoozele wichten, geheel afhankelyk van het voorzichtige beſtier hunner Ouderen, kunnen aengemerkt worden. Dit Tydtperk begint van de geboorte af, en eindigt met allen niet op den zelven tydt, om dat niet alle Kinders even groote zielsvermogens hebben, maer dezen, vry vroeger dan geenen, ter beſchaving' vatbaer zyn. Om deze oorzaek rek ik dit Tydtperk tot de zeven jaren uit. Doch dewyl ſommigen met hun vierde of vyfde jaer, reeds blyken van opmerkzame ſchranderheit vertoonen, kunnen deze den tydt der kindsheit, naer mate van de vatbaerheit hunnes verſtands, vroeger beginnen. De tydt der kindsheit neemt dus op 't laetſte zynen aenvang met de zeven jaren; waer na de Jeugdelingen, tot omtrent hun vyftiende jaer, als Kinderen moeten behandelt worden. Eindelyk duurt de Jongelingſchap tot dien tydt, dat de jeugd bekwaem is, om met een gewenſcht wederpaer, door het heilryke huwelyk, de vrucht eener goede opvoedinge te ſmaken.

§. XII.

§. XII. Een der voornaemſte bekwaemheden, die een opvoeder moet bezitten, is, dat hy gelyk zy den arbeidzamen Bouwman, die zynen akker op den bekwamen tydt, met de beſte vruchten bezaeit. De tydt der eerſte jeugdt of onnoozelheit kan vergeleken worden by den gryzen Winter, wanneer de voorzichtige Bouwman zynen akker der hemelſche Voorzienigheit overlaet, dien nogthans met een waekzaem oog' beſchouwende: De kindsheit by de bloeiënde Lente, wanneer hy, van den vroegen morgen, tot den laten avondt, de uitbottende veldgewaſſen, met eene onvermoeide zorg' bearbeidt, alle onkruiden uitrukt, en zynen akker, in wederwil van duizende tegenheden, eenen weligen bloei tracht by te zetten. Eindelyk de Jongelingſchap by den gewenſchten oogſt, wanneer de Landman geene uren laet ontglippen, op dat geen ontydige regen zyne verwachting om verre ſla, en zyne hoop vruchteloos doe worden, terwyl hy de uiterſte zorg aenwend, om zyne met moeite gezaeide, en met zorg' bearbeide granen in zyne ſchuren te ver-

verzamelen, en de lang verwachte vrucht zyner moeite te plukken.

§. XIII. Niets is derhalven nuttiger, dan dat een opvoeder weet uit te kiezen de uren en den tydt, in welke de Kinders het meeſt vatbaer voor zyn onderwys zyn; dat hy hunne vermogens weet te beproeven, en met hun naer hunne jaren en bekwaemheden te handelen. Want Kinders van zaken, die hun verſtandt te boven ſtygen, te onderwyzen, is eveneens, als met iemant, die op het punt van verdrinken is, over zyn gevaer, zonder hem hulp toetebrengen, te redenwiſſelen; of aen den anderen kant, den beſten tydt te verzuimen, en de kwade gemoedgeſtalten, die zich ontdekken, niet te keer gaen, is hun ten uiterſte nadeelig zyn. Het verzuim dezer twee dingen kan licht te weeg brengen, dat de Kinders, de driften aengewaſſen zynde, ſlaven derzelven, of, door een al te veel en ontydig onderwys, in plaets van ryp en verſtandig, rot en zot worden. Immers der Kinderen verſtandt moet aengemerkt worden als zulk een vermo-

mogen, dat, door tydt en vlyt, in ſtaet kan geſtelt worden, om te voldoen aen het einde, waer toe het hun van den wyzen Schepper gegeven is. Het verſtandt nu wordt vermeerdert en verbetert, wanneer men van lage tot hoogere dingen opklimt, dat is, wanneer men zich geringe en weinige, daerna meerder en grooter denkbeelden voorſtelt, dezelven beſchouwt, en met malkander vergelykt, en eindelyk, door gedurige oeffening, eene vlugheit, om recht van zaken te denken, en te oordeelen, verkrygt. Wie derhalven het verſtandt van een Kindt wil vermeerderen, verbeteren, en op den rechten weg brengen, moet met eenvoudige dingen beginnen, en nimmer van het Kindt begeren, dat het voordeel zal trekken uit leſſen, welker inhoudt boven het bereik van deszelfs verſtandt zyn; maer zyne eenvoudige dingen zodanig voorſtellen, dat het Kindt daer door ongevoelig tot opmerkzaemheit gebragt worde, om dus het verſtandt allengskens tot nutte oeffening te doen geraken.

§. XIV.

§. XIV. Om dat ik my in alles niet breedvoerig durf inlaten, reken ik hier alreeds genoeg gezegt te hebben, zoo van het werk des Opzieners, als van de bekwaemheden, die in hem vereiſcht worden; en ga des over tot het beſtier zelf. Het is zeker, dat 'er in de eerſte jeugdt weinig zoude zyn gade te ſlaen, ten ware het in dezen tydt was, dat de geſteldheheden des gemoeds geboren worden. Eene drift, in de eerſte Jeugdt gekoeſtert, wordt tot moedwilligheit in de Kindsheit, en zal in de Jongelingſchap byna onuitrukkelyk wezen. Ook zal eene verſtandige opmerkzaemheit, op dien tydt aengewent, het ware middel zyn, om vroeg de deugd in de harten der Kinderen te zaeiën; dewyl zy in de eerſte Jeugdt het zachte waſch, maer in de Kindsheit, en veel meer in de Jongelingſchap, den harden ſteenen, die door eene ſterke handt moeten gebeitelt worden, gelyk zyn. Des zal ik, in dit Tydtperk, my bezig houden, eensdeels met het onderzoek, waer uit de kwade gemoedsgeſteldheit geboren wordt,

andersdeels, met middelen, om die tegen te gaen, op te geven.

§. XV. Het is buiten tegenſpraek, dat 'er een wezenlyk onderſcheidt, zoo in de vermogens als in de geaertheit der Kinderen, te vinden zy; waer in Godt niet minder zyne wysheit ontdekt heeft, als daer in, dat alle menſchen niet evenveel middelen tot het uitwendige beſtaen hebben. Dit onderſcheidt is nogthans zoo groot niet, als men zich meenigwerf verbeeldt, en 'er is geene geaertheit zoo erg, of 'er is hoop, om door eene goede beſtiering, dezelve te recht te brengen. Ook kan men, in de eerſte Jeugdt, over de vermogens, niet dan met weinig grondt van zekerheit oordeelen, om dat het verſtandt der Kinderen ons ſomtyds veel ſchynt te beloven, waer in wy ons nogthans naderhandt zien te leur geſtelt. Alles wat ons de ondervinding leert, is, dat ſommige Kinders van eenen doffen, anderen van eenen vluggen of voortdryvenden aert zyn: wezende de eerſten gemeenlyk zacht, goedaertig, zich weinig der zaken aentrekkende; doch de laetſten op-

oploopend, ſomwyl kwaedaertig, laſtig, dikwils heerſchzuchtig, en zeer moeiëlyk om opgevoed te worden. Uit welken aert, in het opgroeiën, de heerſchende neigingen voortkomen, waer van wy zullen ſpreken, als wy de beſtiering van den geeſt meer byzonder behandelen.

§. XVI. Naerdien de gezondheit van het ligchaem tot die van den geeſt niet weinig toebrengt, zoude ik middelen, ter bewaring' derzelve moeten opgeven; als mede, welke Voedſters men voor zyne Kinderen moet verkiezen, in geval de Moeders dezen poſt zelf niet bekleeden; ten ware deze dingen in het jaer 1761. genoegzaem behandelt waren; alleenlyk roer ik dit aen, voor zoo ver de gezondheit des ligchaems de oorzaek van de zachtmoedigheit en goedaertigheit, en de ongeſteldheit de grondt van de oploopendheit en kwaedaertigheit der Kinderen kan zyn. Want bevindt men dat lieden van een ongezond geſtel, voor het meeſt onverdraeglyk, in eene geſtadige ongeſteldheit des gemoeds, benydende de gezondheit van anderen,

leven; hoe veel te meer moeten Kinders laſtig en gemelyk zyn, daer zy, niet wetende wat hen kwelt, de reden van hun ongemak in de hun voorkomende perſonen of zaken zoeken. Hierom moet het dwingen dezer wichten niet altoos als eene boosaertigheit aengemerkt worden; naerdien blykt, dat zy zich, door het bekomen der voorgeſtelde dingen, eenige verligting voor hunne inwendige kwael voorſtellen. Naer mate nu deze dingen voldoen aen de verwachting der Kinderen, maken zy indrukſels op hun ontſteld gemoedt. Hier uit ontſtaet het, dat zy, zoo ras de inwendige ſmert het vermaek, dat ze in de ernſtig begeerde zaken ſtelden, te boven ſteigert, zich van de voorwerpen hunner reikhalzing ontdoen, en ze aenzien met eene verachting', die gelyk is aen het vermaek, 't welk zy eertyds daer in geſchept hebben. Om nu te verhinderen dat de kwael des ligchaems niet tot den geeſt overſla, is veel gedult en bekwaemheit noodig: Want het is met de gemoederen dier Kinderen, wanneer zy al tot eene volkomene gezondheit gekomen zyn, gelyk met

de

de baren der zee, die uit de diepte tot den hemel; en weder van de wolken tot den afgrondt geworpen worden, wanneer 'er, na eenen hevigen ſtorm, eene doodſtilte volgt. Waer uit genoegzaem volgt, dat de ongezondheit des ligchaems, niet anders de reden van de ongeſteldheit der Kinderen is, dan voor zoo verre hun hier door gelegenheit gegeven wordt, tot heerſchappy, afgunſt, boosaertigheit, en alles waer door der Kinderen aert bedorven wordt.

§. XVII. Ik geloof niet dat 'er iemant zal gevonden worden, of hy erkent, dat 'er Kinders geboren zyn met eenen deugdzamen aert, waer in, met weinig moeite, alles, wat tot eene goede opvoeding noodig zy, kan gebragt worden, welke door de verkeerde liefde hunner Ouderen van eenen tegengeſtelden inborſt worden. Nogthans zyn 'er weinige Ouders, of zy vleiën zich hunne wyze van opvoeding de beſte te zyn; en, wel verre van te denken, dat zy hunne Kinders zouden bederven, gelooft elk dat de aert van het Kindt mede brengt, dat het

zoo, en niet anders geregeert worde. Des moet ik meer byzonder aenwyzen eenige dingen, waar door de aert der Kinderen bedorven wordt.

§. XVIII. Het is buiten tegenſpraek dat de plichten van Vader en Moeder wederzyds zyn, dat is, dat elk der Ouderen in zynen poſt, alles, wat tot heil en nut der Kinderen kan ſtrekken, moet aenwenden. Daerom ſchynt het de wil der wyze Voorzienigheit te zyn, de Moeders met de zorg voor het ligchaem, doch de Vaders met die van den geeſt te belaſten: Zoo echter, dat elk van hun voor alles zoude moeten zorgen, zoo een van beide tot zynen poſt onbekwaem was. Men heeft dan niet te denken, dat de Moeder, voor den Vader, behoeve geſtelt te worden, in het opvoeden der Kinderen, om dat haer de voornaemſte zorg in den eerſten levenstydt toevertrouwt zy. Eene verſtandige Moeder ſlaet haer teeder wicht dag en nacht gade; zy verzorgt het van alle behoeftens; zy koeſtert het, en droogt zyne weenende oogjes, door hare onvermoeide zorg, af: terwyl de opletten-

de

de Vader, in alles met haer t'ſamenſpannende, het uitbottende verſtandt afwacht; op dat hy, op zyne beurt, zich van den plicht, hem opgelegt, moge kwyten. Driewerf gelukkig zulke Kinders, wier Ouders, handt aen handt vereenigt, niets anders dan derzelver welzyn behartigen; maer te beklagen is 't, wanneer een voorzichtig Vader, door de verkeerde liefde der Moeder gedwarsboomt, of de achting der beminnenswaerdige Moeder, door eene dwaze heerſchappy des Vaders benevelt wordt. Waer uit onwraekbaer volgt, dat der Kinderen aert, door de oneenigheit der Ouderen, bedorven wordt.

§. XIX. Gelyk ſomtyds een al te laf gedrag de oorzaek kan zyn, dat de Kinders tot alle kwaedt opgroeiën, zoo kan ook door eene al te ſtrenge behandeling, eene geheele verbaſtering van derzelver aert worden te weeg gebragt: want door eene ſtrengheit, die kwalyk geoeffent wordt, worden de Kinders ſlaefachtig; en het ſtaet te vreezen, dat zy, gelyk de Indiſche Slaven, niet anders, dan door wree-

de behandelingen, tot het betrachten van hunnen plicht zullen kunnen gebragt worden. Insgelyks zal ook de wreedheit der Ouderen, omtrent die geenen, welke hun onderworpen zyn, voor de Kinderen nadeelig wezen: want hoe kan een Vader verwachten, dat zyn Zoon menſchlievend en zachtmoedig zy, indien hy hem, met het tegengeſtelde voorbeeldt, onophoudelyk voorgaet? Het welk te meer blykt, om dat een Kindt altoos meent recht te hebben tot het naervolgen van die dingen, welke zyne voorgangers in zyne tegenwoordigheit doen.

§. XX. Insgelyks is eene ongeſtadige regering voor den aert der Kinderen zeer verderffelyk: Want, naerdien het door middel eener goede beſtieringe is, dat Kinders tot deugdzame en verſtandige Mannen worden, zoo moet de beſtiering, wil ze het gewenſchte oogmerk bereiken, nimmer zich zelven tegen zyn: doch de handelingen van ongeſtadige menſchen zyn onderling gedurig tegens malkanderen ſtrydig; en nimmer zal een Kindt de rechte liefde voor zulk eenen

nen Opvoeder hebben, dewyl die, door zyne onbeſtendigheit, verachtelyk in de oogen van het Kindt wordt. Hier hebt ge, ô welmeenende Moeders! de oorzaek, waerom uwe Kinders, in wederwil uwer liefkoozingen, en geſtadige vriendſchap, zelden eene behoorlyke achting voor u, of voor uwe bevelen hebben. In welk een wyd veld zoude ik verdolen, wilde ik betoogen, hoe ongeſtadige Ouders, al zeer vroeg, in het oog der Kinderen, aengezien worden voor zulken, die weinig achting waerdig zyn!

§. XXI. Nog eene andere oorzaek vindt ik hier in, dat Ouders, vooral in de eerſte jeugdt der Kinderen, het beſtier van den hals ſchuiven, en hunne Dienſtboden daer mede belaſten; ten minſte ſchynen zoo veele Kinderkamers getuigenis te geven, dat Ouders het geraes hunner Zorgelingen, liever van verre, dan digte by hooren. Is het zeker dat iemant, die nog niet in ſtaet is zyn eigen gedrag te richten, zich vormt naer zulke perſonen, in welker tegenwoordigheit hy verkeert; wie twyffelt, of de geſtelte-

nis dier Jeugdelingen zal naer die der Dienſtboden geſchikt zyn? Dus zal men, in plaets van eenen, vele Slaven krygen. Zou dit de reden niet zyn, Ouders! dat gy dikwerf van uwe Kinderen ſpreekwyzen hoort, waer van gy, ten onrecht, de oorzaek buiten uwe daken zoekt? Hierom leerde Keizer AUGUSTUS zelfs zyne Kleenzoonen; en CATO deed zynen Zoon geen oogenblik van zich gaen, en wachte zich zorgvuldig van alles, wat het kinderlyke oor konde kwetſen.

§. XXII. Eindelyk, een der voornaemſte en algemeenſte redenen is, dat men niet voorzichtig in al zyn doen met de Kinderen is, en in tegendeel gelooft, dat de eerſte opvoeding van weinig belang, en allen even na zy. Om deze onvoorzichtigheit te leeren vermyden, behoort dat wy onderzoeken, waer in dezelve gelegen is. Men mag, en moet zekerlyk alles aenwenden, om zyne Kinderen het leven vermakelyk te maken; doch alles, waer mede wy denken onze Kinders te verluſtigen, is daer toe niet bekwaem, vooral niet die dingen, wier vermaken,

ken, in het vervolg, nadeelig worden: en men kan de Ouders, die hunnen Kinderen ſchadelyke vermaken aendoen, vergelyken by zulke dwazen, die anderen van het padt der deugd' aftrekken, onder voorwenſel van hun vermakelyke uitſpanningen te verſchaffen. Derhalven moet in alles, wat men doen moge om de Kinders te verluſtigen, het nutte en aengename gepaert gaen; een grondregel die betrekking heeft niet ſlechts op dezen, maer op alle de Tydkringen, die wy ons in dit werk hebben voorgeſtelt; en op alle zaken, die in de opvoeding mogen voorkomen, zelfs de geringſte niet uitgezondert. Een bewys van zulke onvoorzichtigheit is, dat men den Kinderen zaken, die men niet in ſtaet is hun te geven, onder het oog brengt. By voorbeeldt, eene Moeder zal, om haer Kindt te ſtillen, het zelve voor eenen Spiegel, of eene kas met Porçelein zetten, daer zy het Kindt noch zyn Beeldt, noch het Porçelein met zyne handtjes durft laten grypen. Ten tweeden, dat men Kinderen iets om te ſpelen geeft, en het naderhandt, of om dat men vreeſt dat zy het bederven

ven zullen, of uit eigenzinnigheit weder ontneemt. Ten derden, met het eene Kindt iets te geven, en het anderen niet. Ten vierden, dat men hun iets belooft, en zyn beloften niet naerkomt: of by tegenſtelling, dat men dreigt, en het gedreigde niet ter uitvoer brengt. Meer andere dingen zoude ik kunnen opgeven, welke alleen uit onvoorzichtigheit in het opvoeden ſpruiten, doch, naerdien die, in de voorige opgenoemde dingen min of meer opgewonden zyn, zal ik kortelyk aentoonen, hoe, door dezelven, der Kinderen aert bedorven wordt.

§. XXIII. Zoo wy den ſtaet der Kinderen overwegen, zullen wy gewaer worden, dat hunne ziel ſchielyk door de voorwerpen aengedaen wordt. Nademael nu de waerde der dingen ligt in den prys, die van menſchen daer op gezet is, en zy deze waerde onkundig zyn; zoo blykt, dat zy tot alle dingen een gelyk recht ſchyn en te hebben, en geene reden weten, waerom zy ſommige dingen ongeſtoort bezitten, anderen hun geweigert worden. Deswegens kan hun niet kwalyk genomen wor-

worden, wanneer zy, iets ziende, het zelve begeren. En het is niet anders dan een natuurlyk gevolg hunner driften, wanneer zy kwaedaertig worden, als hun iets, dat ze begeren, geweigert, in tegendeel wat anders, dat ze minder begeerden, gegeven wordt. Hoe ſchadelyk en de driften voedende het is, dat Kinders zich inbeelden dat men eigenzinnig met hun handelt, zal ieder moeten toeſtaen. Dus blykt, wanneer men hun gedurig zaken, welke zy niet mogen bezitten, onder het oog brengt, dat hunne driften gaende raken, en zy in het uiterſte gevaer zyn van kwaedaertige ſchepſelen te worden. Ik zou hier kunnen opgeven verſcheidene voorbeelden van Kinderen van één en twee jaren, die zich, op het weigeren van dingen, zoodanig in driften toegaven, dat ze den beroerden gelyk ſchenen: doch wat behoef ik eene zaek uit te halen, daer de dagelykſche ondervinding myne medegetuigſter van is. Heeft dit in de enkele weigering plaets, hoe veel te meer zal het ſtandt grypen, wanneer men een Kindt iets geeft, en het naderhandt het gegevene weder ontneemt? Uit het gezegde blykt ook genoeg-

noegzaem, dat een Kindt zich altoos met zyne makkeren gelyk ſtelt, en hoe onverdraeglyk het zyn moet, dat het anderen hooger dan zich zelven ziet ſchatten. Des niet te min verwaerloozen vele Ouders deze gelyke uitdeeling, niet opmerkende dat het de oorzaek veler twiſtingen onder hunne Kinders is.

§. XXIV. Om dat ik voornemens ben, in den derden Tydtkring, den tydt wanneer, de wyze hoe, en op welke misdaden de tucht dient te volgen, en op welke niet, af te handelen; zal ik hier alleen van dezelve ſpreken voor zoo ver, als door de dreigementen, welke, op de gepleegde misdaedt, niet ter uitvoer gebragt worden, als ook met iets te beloven, en zyne beloften niet te houden, der Kinderen aert bedorven wordt. Het einde, dat men zich in het beloven of bedreigen voorſtelt, is het goede te beloonen, en het kwade te ſtraffen: Want wy willen hier geerne onderſtellen, dat nimmer verſtandige Ouders hun Kindt iets zullen beloven, ten zy het zich het beloofde waerdig make; noch nimmer drei-

dreigen, ten zy de zaek, waer op zy dreigen, de ſtraf, waer mede gedreigt wordt, verdiende. Indien men derhalven iets belooft, of dreigt, en het zelve niet volbrengt, zoo beloont men het goede, noch men ſtraft het kwaedt niet; maer men maekt van zyne Kinderen ongevoelige, of kwaedaertige ſchepſels, dat is, men bederft derzelver aert geheelenal. Ten opzichte van de beloften heeft men niet veel reden van klagen, want de goedaertige Moeders, en ſterkmanende Kinders zorgen meeſt, dat dit ter uitvoer gebragt worde: (maer te verwonderen is 't, dat men dikwerf zoo ver in de toegevenheit gaet, van den Kinderen het beloofde te geven, ſchoon zy niet gedaen hebben het geen, waer aen de belofte gehecht was.) Doch het ander, namelyk, het gedreigde, niet na te komen, van grooter aengelegenheit zynde, om dat tegen het zelve gedurig gezondigt wordt, zal ik het een weinig nader onderzoeken.

§. XXV. Wanneer men de Kinders gedurig dreigt, en het gedreigde niet ter uitvoer brengt, moeten zy by zich zel-

zelven denken; dat het kwaedt zulk eene ſtraf, als 'er op gedreigt is, niet verdiende, of dat zy zoo waerdig in onze oogen zyn, dat men hun liever het kwaedt wil kwytſchelden dan zyn woordt houden. Want ſchoon men mag denken, dat de Kinders niet zoo onderſcheiden over de zaken kunnen redeneren, zoo geeft hun uitwendig gedrag blyken genoeg, dat het zakelyke van zulk eene redenering inwendig by hen te vinden is. Dus moet men in hun oog voor onredelyken of zulken, die weinig achting waerdig zyn, gehouden worden, derhalven zullen zy zich, in het vervolg, niet ontzien, in wederwil onzer ſtrafheit, alles wat hun geluſt te doen; ja zy zullen met onze dreigementen ſpotten, zy Regeerders, en wy Slaven worden. Te vergeefs denkt men hier door hunne agting te winnen, geloovende dat zy het als een teeken onzer toegevenheit zullen opvatten, en dat hunne achting voor ons, en hunne waekzaemheit in het betrachten van het geen hun geboden wordt, daer door zal aengroeiën, onderſtellende, dat het eene deugdt is, der Godheit eigen, den ſchuldigen te ver-

ge-

geven. Meenig een zal dit zelf als eene drangreden, waerom men van het gedreigde afziet, den Kinderen voorhouden; doch duizende onverbiedelyke boosaertige Kinders getuigen genoegzaem, dat men zich bedriegt met aldus van hun te denken. Wat wordt 'er niet meenige traen over de Kinders geſtort, om dat men zich van den beginne af niet gewent heeft, niets te zeggen, of het gezegde te doen! Voor het overige is 'er niets verkeerder dan de liefde der Kinderen te willen verkrygen, met gevaer van onze achtinge by hen te verliezen.

§. XXVI. Niet dat ik denk, dat men een Kindt niet nu of dan eene verdiende ſtraf zoude kunnen vergeven! geenszins: In tegendeel kan zulks dikwils geſchieden; maer dan moet men ook volkomen overtuigt zyn, dat het Kindt een oprecht berouw over zyne misdaedt heeft, en dat onze vergeving by het zelve, zoo niet meer, ten minſte zoo veel nut, als de ſtraf zal uitwerken. Doch dit kan geen plaets grypen, wanneer een Kindt, onze dreigementen klein achtende, durft beſtaen

't geen ſtiptelyk verboden is; naerdien dit eene openbare en moedwillige verſmading van de bevelen zyner Ouderen zyn zoude. Hierom dient men, in zulk een geval, zoo ſtipt in alles zyn woordt te houden, dat men, tot in de geringſte zaek zelf, nimmer daer van af ziet. Dit zal de Kinders voor verſcheidene ongevallen bevryden. Zy zullen, wanneer gy iets gebiedt, zoo ligt niet tegenſpreken, en u door hare weigering toornig maken; wetende dat gy onveranderlyk in uwe beſluiten zyt. Nimmer zullen zy uwe lafheit ten ſteun hunner kwaedaertigheit nemen. Vaerdiger om uwe bevelen te doen, zullen zy, vooronderſtelt dat gy nuttige geboden geeft, in deugdt en verſtandt, meer dan anderen, toenemen. In tegendeel, beveelt ge onophoudelyk, en kreunt gy u aen de naerkoming van uw bevel niet, 't kan nooit miſſen, of gy maekt ongehoorzame en hoofdige Kinders; niet ſlechts omtrent U, maer ook omtrent alle menſchen, en gy zult veroorzaken, dat zy uwen Perſoon geen meerder achting, dan uwe woorden, zullen toedragen. Al wie derhalven zyne Kinders,

ders, in deze weereldt, gelukkige menſchen wenſcht te zien, moet niets meer behartigen, dan dat zyn woord eene onveranderlyke wet zy. Dus heb ik eenige dingen opgegeven, waer door de aert der Kinderen bedorven wordt. Ik zou hier nog verſcheidene anderen kunnen byvoegen, als daer zyn het uitkiezen van Speelmakkeren, het involgen der driften, het kaſtyden of beloonen, enz. Doch, naerdien deze dingen, of alreede ten deele zyn behandelt, of in het vervolg, als ik van de tucht zal ſpreken, volkomener zullen behandelt worden; zal ik tot het andere ſtuk overgaen, en aenwyzen, hoe de gemoederen der Kinderen te beſtieren zyn, om hun zulken aert te doen verkrygen, als in een Kindt van goede hoop geëiſcht wordt.

§. XXVII. Gelyk het Onkruidt, met het uitſpruiten der welige Veldgewaſſen, gezien wordt, zoo worden ook, met het uitbotten des verſtands, de kwade driften, te gelyk met het opkomende verſtandt, beſpeurt: en niet zonder reden; dewyl men de driften uit de vereeniging van ziel en lig-

chaem zegt te volgen. Driften zyn niet anders, dan eene aenmerkelyke trap van begeerte of afkeer, die men voor eene zich voorgeſtelde zaek heeft. Haer oorſprong is af te leiden uit de wyze, op welke wy ons de zaken, waer omtrent zy gaen, voorſtellen. Op ziel en ligchaem beide maken zy, naer reden hunner hoegrootheit, aendoeningen. Wanneer derhalven eene drift tot de eene of andere zaek gaet, in zulk eene reden als de waerde van de zaek is, ſtaet de drift aen het voorwerp gelyk; en zulk eene drift is niet alleen niet kwaed, maer zelfs goed en noodzakelyk. Zoo is, by voorbeeldt, de Eigenliefde, welke beſtaet in eene begeerte om ons welzyn, op eene wettige wyze, in alles te behartigen, eene noodzakelyke deugdt, zoo lang dezelve binnen de palen van billyk- en wettelykheit blyft: want zy zal ons leeren ons heil, met dat van onze medemenſchen, voor zoo verre het zelve aen het onze verknocht is, behartigen; ja dat meer is de weereldt in dien t' ſamenhang beſchouwen, als zy met de daer in zynde voorwerpen is, en dus de oorzaek van ons geluk zyn.

Doch

Doch gaet zy deze bepaelde perken te buiten, dan wordt uit haer de nydt, gierigheit, kwaedſprekendheit, ja alle ondeugden geboren. Het blykt dan genoegzaem, dat het kwaedt der drifften moet gezocht worden in de ongelykheit, die 'er is in de driften, en derzelver onderwerpen, en dat Godt niet anders dan ons heil beoogt, wanneer hy elk menſch met driften doet geboren worden. Dewyl het nu de driften zyn, die ons geluk of ongeluk kunnen te weeg brengen, en zy met ons geboren worden, zoo moeten de driften het eerſte zyn, waer op een Beſtierer, in het opvoeden der Kinderen, te letten heeft. Nu heb ik aengetoont hoedanig de driften moeten gericht wezen, wanneer zy goed zyn, en den menſch tot heil ſtrekken; derhalven is gelegt de grondſlag, waer op het ganſche beſtier der Kinderen moet ruſten, en die de eerſte zorg van eenen goeden Opvoeder behoort te zyn; op dat hy het hart der Kinderen zoodanig beſtiere, dat hunne driften niet verder gaen dan met de billykheit en het nut overeenkomt. Van welk ſtuk ik nader gewag zal ma-

ken, wanneer ik, onder het beſtieren van den geeſt, over de natuurlyke neigingen zal handelen. Hoe groot eene wysheit wordt 'er dan niet vereiſcht, om in alles met eenen onophoudelyken yver, in wederwil aller tegenkanting, niets dan der Kinderen heil te betrachten? te meer, als men overweegt, dat 'er maer weinig menſchen, die meeſter hunner driften mogen genoemt worden, te vinden zyn; en dat 'er een gedurige ſtrydt tuſſchen het menſchelyke geſlacht en deszelfs driften is: maer uit het vervolg zal genoegzaem blyken, dat men, om de moeiëlykheit van dezen ſtrydt te vermyden, de Kinders, van jongs af, tegen de driften moet leeren ſtryden.

§. XXVIII. De eerſte tekens van het verſtandt der Kinderen, worden door de indrukſelen, die de voorwerpen op hen maken, beſpeurt; en zy geven ons deze indrukken te kennen door het uitſteken hunner handen, en de begeerte, die zy toonen om de voorwerpen magtig te worden. Van eenen verſtandigen Opvoeder wordt gevordert, dat hy, zoo lang het Kindt

de

de voorwerpen, by onderſcheiding van anderen, niet kent, omzigtig verberge alles wat het zelven ſchadelyk zoude kunnen zyn; naerdien het Kindt met dezelve hevigheit het ſcherpe mes, als de ſteenen pop zal aenvatten. Doch ik denk, dat hy, naer mate het Kinderlyke begrip toeneemt, deze voorzorg zal moeten doen ophouden: want men zal zelden zien, dat een Kindt van vier, of drie, ja zelfs van twee jaren, zich aenmerkelyk met iets gevaerlyks zal kwetſen, ten zy het hetzelve nimmer gezien hadde. Deze voorzichtige loslating zal, benevens anderen, ſchoon in zich zelf eenvoudige waernemingen, den grondt leggen om de Kinders, van jongs af, opmerkzaem en kundig van den aert en het gebruik der dingen te maken. Trouwens, een verſtandig Opvoeder moet de geringſte dingen zelfs zynen leerling ten nutte doen worden; en de grootſte regel, dienende om de Kinders eenen goeden aert te doen krygen, of, zoo zy die bezitten, den zelven aen te kweeken, en te vermeerderen, is: *Dat men voorzichtig, maer tevens wys met hun handele.*

§. XXIX. Wanneer wy het leven der menſchen met een verſtandig oog beſchouwen, zien wy dat het aen duizende wiſſelvalligheden onderworpen zy; zelfs zoo, dat, wanneer de hoop van een volkomen gelukkig leven, na deze tyden, hem niet onderſchraegde, deszelfs voortreflykheit, boven al het geſchapene, niet dan met donkere trekken, en ter naeuwernoodt zou te onderſcheiden zyn: Want, overwegen wy de kindsheit; wy zien haer onderworpen aen eene tegenſtrevende onwetendheit: de Jongelingſchap; zy is verzeld van oneindige moeiëlykheden, die overwonnen moeten zyn, zal zy bekwaem worden met eere deze weereldt door te wandelen: den gehuwden ſtaet; wat al zorgen, dikwerf gepaert met eene ziel en ligchaem verteerende eerzucht, omringen hem! 't Is waer, dat de meerdere of mindere verzwaring dezer ongevallen, af te leiden zyn, uit de welgeſteldheit van het gemoedt der menſchen; echter is het zeker, dat 'er geen levenstydt minder aen deze kwellingen onderhevig is, dan de vyftien eerſte jaren des levens, en vooral de zeven eerſte, of de tydt

der

der onnoozelheit: waeruit ik dan afleide, dat men, in het opvoeden, dezen tydt dient aen te merken als van Godt verordent, om ziel en ligchaem, door eene zachte vryheit, beide bekwaem te doen worden, om een gelukkig Menſch uit te maken. Wel verre van te oordeelen, dat de ſpeelziekte en wulpsheit het Kindt nadeelig zouden zyn, dient een Opvoeder zelf, voor het Kindt, uit te kiezen zulke dingen, waer mede hy het kan vervrolyken, oordeelende, dat zoo vele kinderlyke ſpelen de beſte werktuigen zyn in de eerſte jeugdt, om het verſtandt, in vervolg van tydt, voor andere dingen vatbaer te doen worden.

§. XXX. Uit het gezegde zal genoegzaem blyken, hoedanig men met een Kindt, in den eerſten tydt der opvoeding', moet handelen: zelf vlei ik my, wanneer deze grondregelen in acht genomen zyn, dat de Kinders, tot den ouderdom des tweeden tydts onzer verdeeling' gekomen zynde, vatbaer zullen zyn voor alles, wat hun in dien tydt te doen ſtaet. Ik zou

hier dan een einde kunnen maken, van het geen in dezen Tydtkring te onderzoeken is. Doch dewyl men beſpeurt, dat 'er twee Hoofdgebreken, te weten, Begeerlykheit en Eigenzinnigheit, zyn, aen welken meeſt alle Kinders in dezen tydt zyn onderworpen, zal ik van dezelve noch iets zeggen. Ik behoef niet te betoogen, hoe klein het getal der geenen is, die van deze opgenoemde gebreken vry zyn. Verſcheidene malen heb ik verwondert geweeſt, dat vele Ouders, niettegenſtaende zy alles trachten aen te wenden, om hunne Kinders gelukkig te maken, om dezer gebreken wille, hen aen het beſtier van anderen overgaven, of denzelven geheel onderworpen wierden. Ook dunkt my, na rype overweging, dat de oorzaek van deze kwael, voor het grootſte gedeelte, den Ouderen moet geweten worden. Op hoevelerlei wyze dit geſchiedt, zal ik niet aentoonen, om dat zulks uit het alvorens gezegde genoegzaem blykt; maer ik zal my alleen bezig houden met den tydt wanneer, en de wyze hoe dit kwaedt moet tegengegaen worden, op te geven.

§. XXXI.

§. XXXI. Schoon wy, meestentyds, niet wel kunnen onderscheiden, welk de oorzaek der Hoofdigheit, of Eigenzinnigheit zy, is 'er nogthans eene reden by de Kinders te vinden, waer uit dezelve spruit. Welke reden meer of min gewigtig is, naer mate de moedwilligheit diepe wortels geschoten heeft. Ook zullen, naer reden van toe- of afneming derzelver, deze gebreken vermeerderen, of verminderen; waer uit vloeit, dat een Opvoeder, zoo veel hem mogelyk zy, moet onderzoeken de redenen, waerom een Kindt zich dus eigenzinnig en begerende vertoont. Om dit onderzoek grondig en tevens gemaklyk te doen, moet hy gade slaen de omstandigheden, waer mede de daden der Kinderen zyn verzelt geweest, en hy zal bevinden, dat de grondt hunner moedwilligheit dikwerf met het Kinderlyke begrip zeer wel bestaende zy, en dat het Kindt geene bestraffing over dezelve verdient. By voorbeeldt: Wanneer myn Zoon van my, of van een ander iets krygt, loopt hy verheugt zyne Moeder deze blyde tyding brengen; maer deze, om hem vroeg de

Broederliefde te leeren, zegt hem zynen Broeder de helft te geven: het Kindt, geheel onkundig in welke betrekking Broeders ſtaen, wordt nu op den toets geſtelt, om eene proef te geven van iets, waer toe weinig bejaerde menſchen in ſtaet zyn: ook weigert het ſtandvaſtig zulks te willen doen. De Moeder, willende gehoorzaemt zyn, dwingt het Kindt, 't welk, meenende zonder reden van het zyne beroofd te zyn, het overige tegen den grond werpt, ſtampende met zyne voeten, dreigende en ſaende elk, die daer by komt. De Moeder, door zulk eene hevigheit vergramt, denkt zich wel uit te ſlooven, met het Kindt te ſtraffen, en voor onmedoogend en gierig uit te maken. Zoo men zulk een geval nu overweegt, zal men moeten bekennen, dat het Kindt geene ſtraf op deze moedwilligheit verdiende, om dat men nooit gehoorzaemheit van een Kindt mag vergen, wanneer de zaek, die men vergt, onbillyk is. Ik geloof, dat het veel eer een teeken van onverſchilligheit, dan goedaertigheit is, wanneer Kinders, van alles wat zy hebben, anderen mededeelen.

§. XXXII.

§. XXXII. Behalven dit voorbeeldt zoude ik verſcheidene anderen kunnen opnoemen, zelfs zulken, daer de veelvuldige omſtandigheden eene naeuwkeurige aendacht vereiſchen, indien men wel zal onderſcheiden, in hoe ver men de daedt moedwillig of niet kan noemen. Doch ik wil veronderſtellen, dat rechtgeaerte Ouders nimmer de Kinders zullen ſtraffen over eenen moedwil, waer van zy de oorzaek in zich zelfs moeten zoeken. Maer om dat ſommige Kinders, niet uit hunnen natuurlyken aert zoo zeer, dan wel, om dat zy door anderen bedorven zyn, op de geringſte zaken, zonder eenige reden zich met deze gebreken vertoonen, dient men hier ook den beſten weg, tot verbetering, mede in te ſlaen. Het geen op de volgende wyze zou kunnen geſchieden: Dat men naeuwkeurig onderzoeke, door welke ſtraf zy het beſt tot onderwerping te krygen zyn, en dezelve telkens zonder laf hartigheit, wanneer zy dezen boozen aert vertoonen, in 't werk ſtelle; dit, zeg ik, moet telkens geſchieden, niet twee of drie maelen, en dan weder ophouden,

maer

maer onvermoeit, in wederwil van een inwendig hartzeer, dat men 'er over gevoelt; ten einde het aen het Kindt moge toeſchynen als een noodzakelyk gevolg van zulke onbehoorlyke daden. (Want wat men ook zegt, van een kwaedt te laten, niet uit vrees voor de ſtraf, of iets goeds te doen, zonder hoop van belooning, zulks heeft weinig opzicht op Kinderen, en vooral niet op zulken, die alreeds bedorven zyn.) Dit dan in 't werk geſtelt zynde, twyffel ik geenszins, of het wicht zal zich wel haeſt van zyne eigenzinnige begeerlykheit ontdoen: gelyk het voorbeeldt, dat de Heer Locke van eene Moeder met derzelver Kindt aenhaelt, genoegzaem beveſtigt. Dat ik hier niet wreed ben, en geene harde wegen, dan by den uiterſten noodt, wil in 't werk geſtelt hebben, zal ik, wanneer ik van de Tucht zelf ſpreek, trachten te toonen.

§. XXXIII. Is het dan van zulk eene aengelegenheit, de eerſte Jeugdt der Kinderen met eene verſtandige zorg na te gaen, hoe beklaeglyk is het dan, dat zoo vele Ouders, ja zelfs zulken, die

die men anders verſtandigen zoude mogen noemen, zich in den eerſten tydt zoo ligt van de Kinderen kunnen ontſlaen, om die te geven onder lieden, die, in het beſtier van zich zelven, nog zeer veel te kort ſchieten; of anderen, die zich het vormen van goede gemoedsgeſteltenisſen zoo vroeg niet bekreunen, en het onweder, dat hunne Kinders dreigt, niet willende bemerken, voorgeven, dat zy, in hunne vroege jeugdt, ſlechts onnoozele wichten zyn, waer aen men wat moet toegeven, dat toch alles, wat men met hun doet, hun geheugen ontglipt; dat zy, oudt geworden zynde, niets zich, van het geen in hunne eerſte jeugdt geſchiet is, kunnen te binnen brengen; en hoe zeer men zulk eene ſchynſchoone reden, met voorbeelden van wakkere Mannen, die in hunne eerſte jeugdt bedorvene wichten waren, tracht te ſtaven, men zal bevinden, dat dezelve niets anders zy, dan eene gezochte reden, waer onder men zyn misverſtandt verbergt. Want, ſchoon wy niet ontkennen, dat de meeſte daden van onze eerſte jaren ons geheugen ontglippen, wel degelyk ontken-

nen

nen wy, dat de daden van anderen, op ons geen indrukken maken, en wy geven den geenen, die dus over het beſtier der Kinderen denken, te overwegen, of hun inwendig beſtaen niet is gevormt geworden naer het beſtier der geenen, wien hunne opvoeding toevertrouwt was. Zelfs zal men gewaer worden, dat men, tot in den hoogen ouderdom, eene gelykvormigheit zal vinden tuſſchen onze handelwyzen en het beſtier, dat wy in onze eerſte jeugdt ontvangen hebben. Tot een ſterk bewys hier van kan ſtrekken, het vooroordeel, dat men onder de menſchen vindt, waer door elk, wanneer hy ſlechts eene middelmatige opvoeding gehad heeft, de zyne, voor die van een ander, zal trekken: gelyk nog meer, by het verhandelen van dat ſtuk, zal blyken. Ook zal niemant ontkennen, dat een verouderd kwaedt bezwaerlyker uit te roeiën is, dan een kwaedt, dat zich nieuw ontdekt. Zoo men dan een Kindt in de eerſte jeugdt verwaerlooſt, zal de kindsheit met meer diſtelen bezaeit zyn: gelyk hier voor reeds getoont is. Eindelyk is het zeker, dat een Kindt van vier jaren zeer wel

wel bewuſtheit heeft van het geen gebeurde toen het drie jaren was. Ja de opmerkzaemheit der Kinderen gaet in dezen tydt zoo ver, dat zy al zeer vroeg blyken geven, dat zy den onderſcheiden aert van meeſt allen, daer zy onder ſtaen, kennen; met zich ganſch anders te gedragen by eenen Vader, die niet ligt te bedriegen is, dan by eene Moeder, die ligtgeloovig is; by een Oom, die wil gevleid worden, dan by eene Moei, daer van het gehaet is. Indien wy hen dan onnoozele wichten noemen, heeft dit alleen plaets in zoo ver als zy, door middel van eene kwade beſtieringe, onnoozel tot ongelukkige menſchen worden. Waer uit volgt, dat, zoo men het in eene andere betrekking opvat, men hen tot ongelukkige menſchen maekt.

§. XXXIV. Hier mede denk ik alles gezegt te hebben, wat ter beſtieringe van het Verſtandt en het Hart in den eerſten Tydtkring noodig zy; zullende nog eenige dingen, die tot den Godsdienſt betrekking hebben, in den derden Tydtkring behandelen; en ik twyffel geenszins, of de voorzichtige

Beſtierers zullen, tot loon op hunne werken, niet ſlechts onderworpene Kinders hebben, maer zy zullen ook derzelver aert en vermogens hebben leeren kennen; en dit zal de ſtreek zyn, waer naer zy in 't vervolg zullen moeten zeilen. Ik zal op zyne plaets toonen, hoedanig men zal handelen met ieder Kindt in 't byzonder, het zy men bevindt, dat het van eenen doffen of werkeloozen, of van eenen onbezonnen, of in tegendeel van eenen leerzamen en zachten aert zy. Sluitende met het gezegde mynen eerſten Tydtkring.

TWEEDE TYDTKRING.

§. XXXV. Hebben wy, tot nu toe, ons met onnoozele wichten bezig gehouden; wy treden thans in een Tydtperk, waer in oneindige moeiëlykheden, van duizende wiſſelvalligheden verzelt, gevonden worden; en waer in de wulpſche dartelheit, door de onachtzame ſpeelzucht omringt, vele moeiten ſchynt vruchteloos te maken. Maer wie Kinders wil opvoeden, en

ee-

eenen afkeer van derzelver ſpeelzieke dartelheit heeft, moet eene andere taek nemen, en zich met der Kinderen verſtandt te vermeerderen of verbeteren, nimmer bemoeiën. Wie geen honderdmael eene nutte les herhalen kan, alvorens zy goede uitwerkingen doet, en zich, zonder den moedt op te geven, niet zoo meenigwerf, in zyne verwachtinge kan te leur geſtelt zien, mag vry een werk kiezen, waer toe minder lydzaemheit gevordert wordt. Als Kinders de dartelheit noch het ſpel beminnen, zal dit veel eer een teeken van doffe werkeloosheit, dan van beſtendige ſchranderheit zyn. Trouwens de ondervinding leert, dat dartele knapen (zoo zy anders eene goede opvoeding hebben) voor het grootſte gedeelte verdere voortgangen in kennisſen en wetenſchappen maken, dan die dof en werkeloos van geeſt zyn. Nogthans zal men, wanneer men de Kinders met een opmerkzaem oog gadeſlaet, gewaer worden, dat de dofgeeſtigen dikwerf, in de eerſte tien of twaelf jaren des levens, grooter voortgangen, dan de anderen, maken: waer van men de volgende reden zoude kunnen ge-

ven: dat 's menſchen geeſt, hoe dof hy ons mag toeſchynen, nimmer werkeloos kan zyn. Naerdien nu alle zaken, die onze aendacht treffen, de vermogens van onzen geeſt, met minder ingeſpannenheit, doen werken op de zaken, die wy ons voorgeſtelt hebben; zoo blykt, dat de aendacht der ſpeelzieke Kinderen tot het ſpel getrokken wordt, en zy verzuimen de vermogens van hunnen geeſt op de zaken, hun voorgeſtelt, toe te leggen. Maer wanneer zy het nutte boven het zinſtreelende leeren ſchatten, of eenen afkeer van de kinderlyke ſpelen krygen, dan zullen zy eenen wederzin voelen voor duizende zinryke kluchtjes, en de vermogens van hunnen geeſt, die dikwerf door deze aertigheden niet weinig geſlepen zyn, met meer opletteheit tot nutte zaken overgeven.

§. XXXVI. Ik twyffel geenszins, of men zal opgemerkt hebben, dat ik, in de zeven eerſte jaren des levens, de Kinders niets hebbe laten doen, waer door hun verſtandt geoeffent wordt; en men zal my mogelyk beſchuldigen, dat ik hen, reeds ſedert twee jaren,

aen

aen de Letteroeffeningen hadde behooren te zetten. Doch ik heb dit niet zonder reden gedaen, hoewel ik bewuft ben, dat 'er weinig hoop is, om de gewoonte van de Kinderen, van hun drie of vier jaren af, zonder op geboorte of vermogens te letten, aen laftige oeffeningen te zetten, uit te roeiën. Naerdien ik, door eene aeneengefchakelde opmerkzaemheit, ben gewaer geworden, dat de vrucht van zulk een vroeg onderwys, voor het grootfte gedeelte, meer nadeelig is, dan dat zy voor winft kan gerekent worden: het geen wy nader dienen voor oogen te ftellen.

§. XXXVII. Immers zoo wy met een opmerkzaem oog de jonge wichten, in dien ouderdom, befchouwen; zal dit, zoo wel uit hun natuurlyk onvermogen, als uit de geringe voordeelen, die deze vroege vorderingen geven, genoegzaem blyken. Naerdien hunne begrippen voor weinig andere dingen, dan die, welke zonder eenige moeite geleert worden, vatbaer zyn. Voeg hier by, hoe groot meeft aller afkeer voor alle oeffeningen des verftands is,

waerom 'er onophoudelyke moeite vereiſcht wordt, eer zy iets begrypen, en zich eigen maken; terwyl een ſchrander ſpeelmakker beter in ſtaet is, om het met een vernuftig oordeel op deszelfs ſpel te doen letten, dan een Meeſter, met al zyn vernuft, het iets nuttigs kan doen begrypen. Zoo echter het nut tegen de moeite eenigzins kon opgewogen worden, zou de arbeidt veel verzacht worden: maer hier van is het tegendeel ligt te bemerken. Want, welke zyn toch de bezigheden, waer mede deze jonge verſtanden kunnen opgehouden worden. Het lezen en ſchryven zal het eenige zyn, wat men gevoeglyk kan ten borde brengen. Maer zoo men overweegt de wyze, op welke deze dingen meeſt geleert worden, en het weinig voordeel, dat derzelver kennis, in dien tydt, den jongen Kinderen doet, zal men, zonder den Kinderen nadeelig te zyn, deze oeffeningen tot hunne zeven jaren mogen uitſtellen.

§. XXXVIII. Wie weet niet, hoe weinig Kinders 'er zyn, die, zonder dwang, tot dit werk moeten aengezet wor-

worden? Dikwerf worden zy geplaegt, geſtraft, en door onverſtandige of onbeſcheidene Meeſters mishandelt, op eene wyze, die ſomwylen, voor ligchàem en geeſt beide, nadeelig is. 't Is waer, men bedient zich ook van andere middelen, om den Kinderen de eerſte beginſelen te leeren. De verſtandige Heer LOCKE geeft eenen weg aen de handt, om hen, door middel van een ſpel, vry ver te brengen. Maer hoe weinig Ouders hebben langmoedigheit om dit ſpel met hunne Kinderen te ſpelen? Welke hebben 'er tydts genoeg toe? En zoo wy de Moeders dezen laſt opleiden, ik twyfel of 'er van de tien wel eene bekwaem zoude zyn. Doch het tweede ſtuk vereiſcht dat wy 'er ons verder over uit breiden. Genomen, een Kindt is met zyne zeven jaren zoo ver gevordert, dat het lezen, en redelyk wel ſchryven kan. Met welke oeffeningen zal men het de drie of vier volgende jaren bezig houden? Zal men het zulke Boeken doen lezen, waer voor zyn kinderlyk begrip vatbaer is? Gaerne beken ik 'er geen te weten, die eenvoudig genoeg opgeſtelt zyn. Zal men

het de Hiſtoriën der Heilige Schriftuur, of andere ligte Geſchiedeniſſen gedurig doen lezen, en herlezen? Laet men denken, dat iets te lezen of te verſtaen, hoe ligt het ook zyn mag, twee onderſcheidene dingen zyn; dat men het eerſte dikwerf, maer het laetſte zelden in de Kinderen, en vooral van die jaren, beſpeurt. Daerenboven weet ieder, dat, wanneer men een Kindt iets van eene geſchiedenis wil doen weten, men veel beter zal ſlagen, met die door woorden, naer zyn kinderlyk begrip, geſchikt, aen het Kindt voor te houden, dan dat het de geſchiedeniſſen zelf leeſt; ja men zal meenigwerf bevinden, dat het lezen van geſchiedeniſſen de denkbeelden der jonge wichten zeer verwart. Of zal men uit deze vroege vorderingen voordeel zoeken te trekken, om de Kinders verſcheidene dingen, welke men voor hun nuttig oordeelt, in 't geheugen te prenten? Hoe ſchadelyk zulke voorzorg, meeſttydts, is, kan uit het volgende afgenomen worden. Voor eerſt, moet de zaek, welke wy den Kinderen in het geheugen willen prenten, voor hun nuttig zyn; want anders handelt men wreed, en te-

gen

gen de billykheit ſtrydende. Ten tweeden: Men moet dit edele vermogen van onzen geeſt, zoo veel in ons is, vermeerderen en verbeteren, en niets doen, het geen tot vermindering van het zelve ſtrekt. Wat nu het eerſte betreft, 'er zyn weinige of geene dingen, waerdig dat men, om dezelven, de Kinders pynigen, en met moeiten overladen zoude. Dat dit niet noodig is omtrent de waerheden van den Godsdienſt, zal ik, in den derden Tydtkring, nader betoogen. Dat het van weinig nuttigheit is, in het leeren van talen of wetenſchappen, zal uit het vervolg van dezen Tydtkring genoegzaem te zien zyn. Dus zyn 'er geene reden, vooral niet in zulke jonge jaren, om de Kinders laſtig te vallen met iets, dat vruchteloos is. En zoo wy, aen den anderen kant, den aert van dit vermogen onderzoeken, zullen wy reden vinden, om niets met meer recht te vrezen, dan dat de geheugens der Kinderen te veel gevergt worden.

§. XXXIX. Het geheugen is een vermogen onzer ziele, waer door wy gewaer worden, dat wy de denkbeel-

den, die in ons opkomen, weleer gehadt hebben. Dit vermogen wordt voornamelyk door een ander verſterkt, namelyk de Inbeeldingskracht, waer door wy ons de niet tegenwoordig zynde zaken voorſtellen. Om nu eene zaek zodanig ons eigen te maken, dat wy, door behulp der Inbeelding, dezelve gedurig geheel ons kunnen voorſtellen, is noodig, dat wy de zaek begrypen, en onze geheele aendacht op dezelve veſtigen. Immers, wanneer wy eenen perſoon, of eene zaek, die wy tegenwoordig zien, by voorkomende gelegenheden, ons denken te erinneren; dan zullen wy niet ſlechts naeuwkeurig op dezelven letten; maer wy zullen ook de omſtandigheden, waer mede dezelve vergezelt zyn, gade ſlaen, om zoo veel gemaklyker de keten der zaken ons voor te ſtellen. Waerom men eene zaek met weinige aendacht zegt beſchouwt te hebben, wanneer wy ons die niet weder kunnen te binnen brengen. Wie derhalven, door middel van zyn geheugen iets te vergen, het zelve wil vermeerderen of verbeteren, moet zulks met omzichtigheit doen, en even, gelyk met het ver-

verſtandt, met lage, en weinige dingen beginnen, en allengskens tot zwaerere en hogere opklimmen: of anders zal hy, in plaets van dit vermogen te verbeteren, het zelve geheel bederven. Men begrypt dus ligtelyk, hoe nadeelig het is, het geheugen der Jeugd' te bezwaren met dingen, die boven haer begrip zyn, of dezelve te overdringen met oneindig vele woorden en zaken, of eindelyk met hun iets tegen hunnen zin te doen leeren.

Om van het een en ander overtuigt te worden, heeft men ſlechts de Kinders, welke iets om in het geheugen te prenten gegeven is, gade te ſlaen; en men zal bevinden, hoe 'er vele zyn, die in wederwil veler moeiten, niet in ſtaet zyn het opgegevene magtig te worden; ja, die, in plaets van te vorderen, hoe langer hoe ſtomper worden: hoe anderen, die vlug in het van buiten leeren zyn, het geleerde ligt vergeten, en dat de meeſten, zoo zy het geleerde niet dagelykſch herhalen, het zelve zoo ligt vergeten als het geleert was. Hier uit ontſtaet ook, dat zoo veel menſchen, die in hunne jongheit een ſterk geheugen hadden, nader-

derhand, wanneer de jaren klimmen, niet alleen buiten ſtaet zyn om woordelyk, maer ook om zakelyk iets in hun geheugen te prenten. Men zal ook byna altoos zien, dat zy die genoodzaekt zyn vele dingen in hun geheugen te brengen, meer op de klanken der woorden, dan op den inhoudt der zaken letten. Men behoeft derhalven niet ongeruſt te zyn, dat de tydt der Kinderen onnut verſpilt wordt, wanneer men hen in de eerſte Jeugdt niets, en in de Kindsheit ſlechts weinige en eenvoudige zaken in het geheugen doet brengen. Wil men, in het vervolg van tydt, dewyl dit toch de genegenheit der meeſte Ouderen ſchynt te zyn, hun iets van buiten laten leeren; men zal het met de uiterſte voorzichtigheit moeten doen, en zoo wel op den aert, als de vermogens der Kinderen te letten hebben. Hier van regels voor te ſchryven valt moeiëlyk, zoo echter eene langdurige opmerkzaemheit gehoor verdient, zou ik den volgenden weg aenwyzen. Dat men van Kinderen, die een ſterk geheugen hebben, nimmer iets dringende moet vergen; maer alles wat men

van

van hun begeert, hen op eene zachte wyze, en als om ons te verraſſen, moet doen verrichten. Want, naerdien zy, de zaek vier of vyf malen gelezen hebbende, dezelve zullen weten, waer toe zal noodig zyn dat men hen onder dien dwang houdt? Te meer, daer de vrees, van het niet te zullen magtig worden, veeltydts te weeg brengt, dat de vermogens ontſtelt, en buiten ſtaet tot eenige werken worden. Ik zou verſcheidene voorbeelden kunnen bybrengen van Kinderen, begaeft met een goed geheugen, welke ongelukkig in handen van Meeſteren gevallen waren, die oordeelden, dat men het verſtandt der Kinderen moeſt meten naer de grootheit van hun geheugen, die, met hun al te veel op te leggen, derzelver vermogen geheel bedorven hebben, ten ware ik vreesde al te ver uit te weiden. Ten tweeden: dat men den zulken, die een middelmatig geheugen hebben, telkens iets, dat gemaklyk en tevens nuttig is, te leeren geve; op dat men hunne vermogens hier door ongevoelig moge aenkweeken, en tot meer volkomenheit brengen. Eindelyk zoude

ik

ik hun, die in 't geheel ontbloot van geheugen zyn, op eene zachte wyze, eerſt met weinige en zeer ligte, daer na met wat grootere dingen, het geheugen zien aen den gang te helpen. Doch alles zoo, dat ik nimmer een Kindt zou dwingen of kaſtyden over iets, dat het geheugen betrof; ten ware ik de klaerſte blyken van moedwilligheit in het zelve beſpeurde. De reden, waerom ik dezen weg zoude inſlaen, is, om dat de geheugens der vlugge Kinderen my toeſchynen een ſcherp Werktuig gelyk te zyn, dat, wanneer het tot alle dingen zonder onderſcheidt wordt gebruikt, ſtomp en geheel onnut wordt; dat der middelmatige geheugens, door nu en dan met oordeel aen het werk gehouden te worden, voor roeſt worden bewaert. Doch, dat de laetſten gelyk zyn aen de verroeſte Werktuigen, die door het omzichtig ſlypen, zich allengskens van hunnen roeſt ontdoen, en ter behandeling bekwaem worden.

§. XL. Mogelyk denkt men het ingebeelde voordeel, dat deze Kinders behaelt hebben, aen te leggen, om de

de een of andere konſt of wetenſchap zoo veel vroeger te beginnen. Maer welke zyn de konſten of wetenſchappen, waer mede men hen van de zeven tot de tien jaren zal bezig houden? Wat de Rekenkunſt betreft, welke de eerſte is, naer welke men zyne toevlucht zou moeten neemen; wie der Kinderen verſtandt beproeft heeft, en weet op welke wys deze wetenſchap moet onderwezen en geleert worden, zal ligtelyk begrypen, dat geene, of ten minſte weinige Kinders, voor de tien of twaelf jaren, voor dezelve vatbaer zyn. Zal men met de Geſchichtkennis of Aerdryks-kunde beginnen? Behalven dat de Rekenkunſt deze dient voor te gaen, zyn dezelve geheel boven het kinderlyke begrip, en zoo men al iets daer van, ten koſte van het geheugen der Kinderen mogt verkrygen, zal men onbetwiſtbaer moeten vaſtſtellen, dat men, wanneer het Kindt tien of twaelf jaren bereikt heeft, in éénen dag meer dan nu in tien dagen kan vorderen. Eindelyk, zoo wy deze vroeg geleerde Kinders, met anderen, in het opgroeiën beſchouwen, zal men bevinden,

den, dat ze weinig meer vernufts doen blyken. Ja wanneer zy beide zeftien jaren geworden zyn, zullen de laetften (vooronderftelt dat zy gelyke vermogens hebben) geenszins voor de eerften behoeven te wyken.

§. XLI. Men zal miffchien zeggen, dat fommige Kinders, in de eerfte jeugd, genoegzame blyken van hunne fchranderheit, zoo in opmerkzaemheit, als door het geheugen, geven; en vragen, of men zulken, die de Fenikfen hunner eeuw fchynen te zullen worden, moet verzuimen, en den tydt ledig laten doorbrengen? Maer ik antwoorde, zonder weder op te halen, dat men zich in zyne verwachting dikwerf bedriegt, dat men met buitengewone zaken fomwyl van de gewone orde afftapt. Doch men dient wel onder het oog te houden, dat alles met luft en uit zich zelven moet geſchieden. En men mag noch moet de orde, die men met zulken houdt, geenszins tot allen uitftrekken. Echter blyf ik denken, dat men de zinryke denkbeelden, en fchrandere antwoorden der Kinderen, vry meer

het

het geval, dan het vernuft te danken heeft. Men zou billyk eenig onderſcheidt kunnen maken met Kinderen van eene geringe geboorte, welker Ouders geen vermogen genoeg hebben, om hunne Kinders, zoo lang vereiſcht wordt, te laten onderwyzen, om dat men dikwerf gezien heeft, dat zulke Kinders, door middel van een weinig lezen en ſchryven, in de eerſte jaren geleert, goede voortgangen in de weereldt gemaekt hebben. Maer zoo men overweegt, dat zulke Kinders, in hunnen ſtaet aengemerkt, minder noodig te leeren hebben, om gelukkig te worden, dan anderen, die van hooger geboorte zyn, vermindert de verplichting, om hen vroeg tot Slaven te maken.

§. XLII. Na dat ik, tot dus ver, de reden myner handeling heb opgegeven, ga ik tot eene nadere behandeling met de Kinderen over, en verdeele, in gevolge van myn reeds gemaekt ontwerp, de ganſche opvoeding in eene *Uit-* en *Inwendige:* behoorende tot de eerſte alle middelen ter bevorderinge van het uitwendige

heil, tot de laetſte alles, wat tot welzyn van hunnen geeſt dienſtig is. In dezen Tydtkring moet ik my alleen met het eerſte bezig houden; zoo, dat ik zal onderzoeken, wat tot uitwendig heil der Kinderen noodig zy; en hoe men moet handelen, om hen deelgenooten van het zelve te maken.

§. XLIII. Van ouds her, is het den verſtandigen en deugdzamen eene trooſtryke beſpiegeling geweeſt, te aenſchouwen, hoe de Algoedheit den menſch, naer mate zy hem geeſtelyke en ligchamelyke vermogens medegedeelt heeft, meer of minder dingen, ter betrachting' van zynen plicht, oplegt. Want, wanneer een menſch, met groote zielsvermogens begaeft, alleen werkt, om die voor zich zelven aen te leggen, zal hy nadeelig zyn aen de Goddelyke orde, en zal noch gelukkig voor zich, noch nuttig voor zyne medemenſchen zyn. Insgelyks kan ligt betoogt worden, dat hy, wiens uitwendige middelen de vermogens van zynen geeſt te boven ſteigeren, nimmer gelukkig kan gezegt worden. 'Er moet derhalven, in de opvoe-

voeding, gelet worden op den ſtaet, waer in Godt de Kinders doet geboren worden. Met den Zoon' des ryken Koopmans zullen andere wegen moeten ingeſlagen worden, dan met dien van den zwoegenden Ambachtsman. En hy, wien Godt met levensmiddelen gezegent heeft, moet zich nimmer de moeite, noch onkoſten, welke hy voor zynen Zoon doet, beklagen; vertrouwende, dat het Kindt, al het geen deswegens aen middelen minder mogt nagelaten worden, rykelyk in zyn verſtandt en zyne gemoedsgeſteltenisſen zal wedervinden. Nogthans zal eene verſtandige middelmaet zyne beſte leidsvrouw zyn. Eene te geringe opvoeding is het uitwerkzel der gierigheit; eene te prachtige een teeken van wulpſch misverſtandt; en beide zullen zy een Kindt tot eenen ongelukkigen Man maken, ten zy deszelfs eigene zielsvermogens hem op het rechte ſpoor leiden.

§. XLIV. Wanneer men het ganſche menſchelyke geſlacht beſchouwt, kan men het met recht aenmerken als één ligchaem, beſtaende uit zeer vele

leden, waer van elk lidt zynen poſt, tot onderſchraging van het geheel, betracht. Naerdien ik van alle Kinderen, in wat ſtaet zy ook geboren zyn, moet ſpreken, zal ik hen op de volgende wyze verdeelen:

1. In *Ambachtslieden.*
2. *Kooplieden.*
3. *Kunſt en Wetenſchapbeoeffenaers.*
4. *Krygslieden.*

Welke verdeeling ik my als willekeurig heb voorgeſtelt; ſchikkende dezelve meer om hen, zoo veel mogelyk is, onder eene opvoeding te brengen, dan om de waerdigſte perſonen den voorrang te geven. Wy zullen nu trachten elk Kindt, in dien poſt waer in het geplaetſt is, de middelen tot zyn geluk voor te ſchryven.

§. XLV. Voorzeker mag elk menſch ſtaen naer zulk eenen ſtaet, die met recht de beſte genoemt wordt; en, uitwendig aengemerkt, is die geene de beſte, welke minſt afhankelyk is: nogthans zyn alle buitenſporige hakingen naer den ſtaet van een ander, wel-

welke wy denken beter dan de onze te zyn, meenigmael de oorzaek van ons verderf. Derhalven dient elk, in het opvoeden zyner Kinderen, te letten, hoe verre zyne vermogens ſtrekken, ten einde in ſtaet te zyn het voorgenomene einde met zyne Kinderen te bereiken. Hy, die den ſtaet van een ander benydt, beſchouwt dien altoos in het beſte licht, in tegendeel den zynen in het ergſte, zonder te bedenken, dat elks poſt zyne moeiëlykheden onderworpen is. De Ambachtsman, door den bloeiënden koophandel verblindt, brengt zynen Zoon tot het Koopkantoor, zonder te overwegen, dat de koophandel, zonder middelen of bekwaemheden, ongeluk, in plaets van heil, zynen Zoon zal aenbrengen. De nyvre Koopman, door ongegronde Godsvrucht aengeſpoort, leidt zynen Zoon tot den Predikſtoel, maer ziet te laet, hoe weinig het geeſtelyke kleedt, zonder bekwaemheden, en eenen byzonderen luſt tot dien ſtaet, te achten zy. Hier in is de Landman gelukkiger, zyne begeerten en vermogens meer gelyk ſtaende, tracht hy van zynen Zoon

eenen vergenoegden Bouwman te maken.

§. XLVI. Ik kan geenszins afkeuren, dat men de genegenheden der Kinderen niet dwingt in het uitkiezen van een beroep, vooronderſtelt zynde, dat zy verſtands genoeg bezitten, om te kiezen het geen hun 't nuttigſt zy; of dat zy, door niets anders dan waren luſt, tot zulk en geen ander beroep geleid worden. Anders zal het veiliger zyn, dat de Ouders overwegen, welk een ſtaet voor hunnen Zoon de beſte zy; dat zy de genegenheden van het Kindt derwaerts henen leiden, en het zelve ongemerkt eene keuze leeren doen, die met de hunne overeenſtemt.

§. XLVII. Wanneer een Ambachtsman, in de jeugdt van zynen Zoon, eene behoorlyke zorg voor hem gedragen, en hem in de eerſte beginſelen eener goede opvoeding', vaerdig gemaekt heeft; dat is, zoo hy hem lezen, ſchryven en rekenen heeft laten leeren, in zoo ver dat tot het werk, waer toe hy hem geſchikt heeft, noodig zy: Vervolgens, na hy twaelf of der-

dertien jaren bereikt heeft, deszelfs genegenheden geleid vindt, om zich een handwerk, dat met zynen wil overeenſtemt, te verkiezen; een handwerk, 't welk hy hem niet in het gebroken, maer in al deszelfs deelen kan laten leeren; dat hy, door middel van aenſporinge, en het geluk dier geenen, die, door hunne bekwaemheden in hun beroep, zich onafhankelyk van anderen gemaekt hebben, te verheffen; hem eindelyk zoo ver gebragt ziet, dat hy, door zich zelven, in ſtaet is, om met eere deze weereldt door te wandelen: Voeg hier by, dat hy hem, van jongs af, geleert heeft, niets voor hooger, noch beter dan zynen ſtaet te achten, en zyn grootſte heil te ſtellen in eene vergenoeging, die op deugdt gegrondt is: zoo hy hem een gezond oordeel ziet hebben, het welk (ſchoon het niet onderwezen is in de diepe geheimen der Landzaken, noch eene grondige kennis in Wiskundige wetenſchappen heeft, geene doode, maer die Talen, welke in zyn beroep te ſtade komen, ſpreekt,) echter in ſtaet is, om waer van valſch te onderſcheiden, om door geen ſchynſchoon her-

en derwaerts geſlingert te worden, en om door zyn beroep, alles wat hy noodig heeft, zich en den zynen te bezorgen. Deze heeft zynen Zoon tot zulk eenen gelukſtaet gebragt, als hem mogelyk is.

§. XLVIII. Het eerſte 't welk een Kindt, in wat ſtaet het ook geboren is, moet leeren, is het lezen en ſchryven zyner Moedertael', en hier van mag men niet affcheiden, ten zy het eene goede vordering in dezelve gemaekt hebbe. Immers, wanneer men overweegt, dat andere Talen en Wetenſchappen, door behulp van lezen en ſchryven moeten geleert worden, kunnen wy dezelve aenmerken als Werktuigen, om het voorgenomene ter uitvoer te brengen, en de meerdere of mindere vordering in het zelve, als Werktuigen, die min of meer gewet, en ter behandeling' bekwaem gemaekt zyn.

§. XLIX. Men onderzoekt te recht of het wel nuttig zy, een Kindt in de openbare Scholen te zenden, ter oorzaek dat de Meeſters, dikwerf door het

het groote getal Leerlingen overkropt, niet in ſtaet zyn de behoorlyke zorg voor hun te nemen; of om dat de Leerlingen ſomtyds van hunne medemakkekeren zien zulke wanbedryven, die, ſchoon zy kwaedt en de Zeden bedervende zyn, als iets fraeis van hun worden naergebootſt; als daer is, de halſtarrigheit, ongehoorzaemheit, het kwaedtſpreken en liegen, enz. Eindelyk, om dat de Meeſters ſomwyl de gebreken, uit eigen belang, in de Kinderen verſchoonen, en maken, dat zy tot onoverwinnelyke kwalen; of, door onverſtandt geleid, niet ter behoorlyker tydt en plaetſe ſtraffen. Deze ſchynen de redenen, die den verſtandigen LOCKE bewogen hebben, om zyne vernuftige aenmerkingen voor geen anderen, dan zulken, die in ſtaet zyn eenen Beſtierer voor hunne Kinderen te nemen, te ſchryven. Doch ik oordeel, dat deze zwarigheden zullen verdwynen, indien de Ouders de voorzichtigheit hebben, van eenen Meester, die tot zynen poſt bekwaem is, te verkiezen. Deze zal met een naeuwkeurig oog de gebreken zyner Leerlingen bemerken, en verre van toe te

ſtaen, dat iemant daer door bedorven zoude worden, zal hy die tegen gaen, op eene wyze, dat anderen daer door afgeſchrikt worden, en het onbetamelyke van het kwaedt zullen zien, en leeren vermyden; zoo zelfs, dat hunne ongeregelde makkers hun een ſpoor ter geregeldheit zullen worden. Voor het overige, eene billyke belooning, den naerſtigen gegeven, in tegendeel eene betoonde kleinachting voor alle traegheit, zal, wanneer die beſtendig in 't werk geſtelt wordt, eene leerzame aenſporing onder de Leerlingen verwekken, en den voortgang ten hoogſte bevorderen. Dus zyn 'er weinige reden, waerom Ouders hunne Kinders niet in de openbare Scholen zouden brengen. Ook zyn 'er maer weinigen, welker middelen toereikende genoeg zyn, om in hun huis hunne Kinders in alles te laten onderwyzen. Veel minder zyn 'er, die, van de vroege jeugdt af, hunnen Kinderen eenen Beſtierer kunnen geven. Echter blyft altoos de plicht van verſtandige Ouderen, der Kinderen vordering naer te gaen, en, zoo veel hun tydt toelaet, met de Meeſteren mede te werken.

§. L.

§. L. Om dat elk menſch, in wat ſtaet hy zy, deze eerſte beginſelen noodig heeft, behoort het gezegde tot allen. Doch nu zal ik eenen trap verder gaen, latende nogthans den Ambachtsman de vryheit my met zynen Zoon te volgen, zoo hy myn vorig gezegde niet uit het oog verlieſt. Daer is geen tydt, waer in de Kinders voor het leeren van vreemde talen vatbaerer zyn, dan met het begin van dezen tydt, zoo hun die op eene wyze gelyk hunne Moederſpraek geleert worden. Zoo zy in *Londen* worden opgevoed, zullen zy de Engelſche, in *Madrid* de Spaenſche, doch in *Parys* de Franſche tael volkomen wel ſpreken: Een onwraekbaer bewys, dat zy tot alles den tongval kunnen wennen, daer men zelden ziet, dat bejaerde Perſonen, ſchoon zy zich in een vreemd Landt ter neder zetten, de rechte uitſpraek zullen magtig worden. Dus moet een Koopman, ja allen, welke nuttig oordeelen hunne Kinders in levende talen te laten onderwyzen, dezelve vroeg in de Scholen brengen. Indien een Kindt drie jaren in een Franſch, en een gelyk getal in een Engelſch School doorbrengt, en daer

daer niets anders hoort of ſpreken mag, zal het in dien tydt eenen goeden voortgang in die talen gemaekt hebben, en zoo het van geene vermogens ontbloot is, zal het dezelve vry wel ſpreken, en lezende vertalen. Indien men oordeelt, dat de Kinders het een of ander noodig hadden, om van buiten te leeren, om hun geheugen te verſterken, zou men de Naembuigingen en Tydtvoegingen daer toe kunnen verkiezen: zoo om dat die in de uitgangen weinig veranderingen onderworpen zyn, als om dat men 'er van elke ſoort maer één wel te leeren heeft. Doch door dezelve dikwerf te laten ſchryven, wanneer de Kinders nalatig in hunnen plicht geweeſt zyn, zal men hen die volkomen kunnen doen magtig worden. Hier mede kan men dan een Kindt, tot het dertien of veertien jaren bereikt heeft, bezig houden.

§. LI. Met recht laten de Ouders in den ledigen tuſſchentydt nog het een of ander, dat tevens vermakelyk en nuttig is, hunnen Kinderen leeren. Tot oeffening van het ligchaem zou men den Dans, en tot die van den

geeſt

geeſt de Teekenkonſt kunnen verkiezen. De beginſels der Muzyk zullen tevens zeer nuttig zyn. Mogelyk zal men denken, waerom ik het Danſen, dat niet anders dan eene regelmatige oeffening der leden is, nuttig oordeele, om het verſtandt en den geeſt te beſtieren? Doch ik antwoord, dat men, om een Kindt gelukkig te maken, deszelfs geeſt niet alleen met Deugdt en Godvrucht moet voorzien, maer tevens het lighaem alle bevalligheden byzetten, waer door het in deze weereldt tot genoegen van zich zelven, en nut van zynen evenmenſch kan wezen. Een verſtandig Man, die bevallige gaven des ligchaems, met zielsvermogens paert, zal zynen tydtgenooten nuttiger zyn, dan hy, die door zyn ſtyf en onbeſcheiden gedrag, zelfs eer hy ſpreekt, de gemoederen van anderen met tegenzin vervult. Het Danſen wordt hierom onder de deugden van EPAMINONDAS niet vergeten. Ja de Grieken hebben het als een voornaem deel der opvoeding' gehouden. Behalven dat alle maetkundige oeffeningen den geeſt ſlypen, en eene geregelde orde in de gedachten

te

te weeg brengen, die, in het beoordeelen der voorkomende dingen, voordeel toebrengt.

§. LII. De Rekenkunſt is de eerſte wetenſchap, waer mede de geeſt van een Kindt, na het lezen en ſchryven geleert heeft, moet bezig gehouden worden. Deze is de grondt aller Wetenſchappen, en kan als de Voedſter aller anderen aengemerkt worden. Deze Wetenſchap, die eertyds ſlechts als eene Konſt wierd gehouden, maer nu eene aenzienelyke plaets onder den rei der Wiskundige Wetenſchappen bekleedt, wordt meeſtentyds, zonder op de vermogens der Kinderen te letten, zeer vroeg geleert; ja het ſchynt eene ſtalen wet te zyn, dezelve in alle Scholen den Kinderen zeer vroeg te laten onderwyzen. Wanneer men deze Wetenſchap in deszelfs nuttigheit beſchouwt, moet men bekennen, dat men van dezelve niet te vroeg eene grondige kennis kan opdoen. Doch overwegende, aen den anderen kant, dat alle onderwys, waer door men eenen afkeer voor het werk krygt, veel meer ſchadelyk dan voordeelig zy;

kan

kan ik onbeſchroomt beſluiten, dat het onderwys, welk men in deze wetenſchap geeft, voor dat de Kinders elf of twaelf jaren oudt zyn, meer verderffelyk dan goed zy: Wel te begrypen, dat ik hier ſpreke van het onderwys, dat in de Scholen, en en geenszins van het geen aen vlugge verſtanden, op eene Wiskundige wyze in het byzonder gegeven wordt: Want, ten opzichte van de laetſten, heb ik gezien, dat Kinders van dien ouderdom, reeds eenen goeden voortgang gemaekt hadden. Myne redenen ſteunen voornamelyk op het groot getal Leerlingen, het geen den Meeſteren, (zoo zy, het welk zelden gebeurt, zelf eene Wiskundige kennis van die Wetenſchap hebben,) belet het behoorlyke onderwys hunnen Leerlingen te geven; waer door veroorzaekt wordt, dat zy deze Wetenſchap, die, wanneer zy wel begrepen wordt, den yver vermeerdert, en naerſtige Kinders maekt, met tegenzin behandelen, en hun niet zelden leert, alle liſten in 't werk ſtellen, om hunne Meeſters te bedriegen. Voeg hier by dat gemeenlyk alles, wat de Kinders

met

met zoo veel moeiten, en niet minder ſlagen, geleert hebben, wanneer zy op de Kantoren komen, van geene waerde verklaert wordt. Ook hebben zy aen de Talen, en het geen wy opgegeven hebben, genoeg te leeren; zoo dat hun geeſt niet meer behoeft gepynigt te worden: Dewyl een bekwaem Meeſter hun, in een half jaer meer, dan in drie jaren in de Scholen, zal kunnen leeren.

§. LIII. In deze Wetenſchap moet een Man, met middelen gezegent, zynen Zoon grondig laten onderwyzen, om dat door haer het verſtandt niet weinig luiſters bygezet wordt, en de Leerling, door eene vaerdige en niet opgeblazene kennis van dezelve, achting in de weereldt kan verkrygen, en in vervolg zyne zaken naeuwkeuriger in acht nemen. Indien de Vader hem voorziet van eenen bekwamen Man, die, benevens zyne grondige kennis in de Wetenſchap, door zynen vermakelyken leertrant den luſt in zynen Leerling kan aenzetten, zal de Knaep, in minder dan twee jaren, tot ver in de Stelkunde gevordert zyn.

Be-

Behalven het voordeel, dat de Wetenſchap zal doen, zoo zal hy zynen Zoon de Kinderſpelen allengskens zien vaerwel zeggen, en deszelfs geeſt met dingen van meerder nut bezig houden Met de elf of twaelf jaren, naer de vermogens en gelegenheit het toelaten, kan men dus deze Wetenſchap beginnen, en het Kindt dagelykſch een uur in zyn huis laten onderwyzen, en wanneer dit tot de veertien jaren geſchiet, zynde het ook tot dien tydt, dat het zich met de Franſche en Engelſche Talen bezig houdt, behoeft men niet te twyfelen, of het Knaepje zal in alles eenen goeden voortgang gemaekt hebben.

§. LIV. Grootelyks is te mispryzen het gedrag der geenen, die, in dezen ouderdom, de Kinders op het Koopkantoor zenden, daer zy van weinig nut kunnen zyn, en niets dan Brieven naer ſchryven, Wiſſels rekenen, en Boodſchappen te doen hebben: Terwyl zy, aen haren kant, de Kinderſchoenen denken uitgetogen te hebben, zich nu vermengen met Knapen, waer van geen goeds te wachten

is, en met hun, niet zelden onder het bedriegen der Ouderen, de Herbergen, Koffyhuizen, ik zwyge van erger plaetzen, bywonen. Veel meer zyt gy, ô brave Ouders! te pryzen, die, liever dan uwe Kinders aen den omgang van dolende Jongelingen over te geven, wilt, dat hun geeſt met nutte Wetenſchappen zal verſiert worden, en zy wapens in de handt hebben, om tegen eene gevaerlyke jongelingſchap te ſtryden: Want Jongelingen, wier geeſt met nutte kennis verſiert is, zullen zelden tot loſſe ongebondenheit overhellen, en in tegendeel zulken, die oeffeningen hebben, daer het verſtandt niet door aengekweekt wordt, liggen voor duizende gevaren bloot. Trouwens, het verſtandt brengt, niet minder dan de deugdt, toe tot eenen goeden regel des levens, om dat onze reden de toetſteen van ons gedrag is. Men zal dan geenen tydt ſpillen, om deze Jeugdelingen zich nog drie of vier jaren te laten oeffenen; terwyl zy zich, in dezen tydt, in de Talen, hun noodig, kunnen bekwaem maken. Ook geloof ik niet dat zy, om dat zy niet eer dan met

de

de zeventien jaren op de Kantoren komen, minder bekwaem dan anderen zullen worden. Doch zy, die hunne Kinders by Kooplieden doen, en geen middelen hebben, om na de zeventien jaren hunne Kinders nog eenigen tydt zonder winſten te laten doorbrengen, zullen beter doen, Ambachtslieden daer van te maken.

§. LV. Geerne beken ik, dat men van den Ambachtsman geenen geletterden, noch van den Koopman eenen Wiskonſtenaer, veel minder Filozoof behoort te maken: Echter is tot eene beſchaefde opvoeding noodig, dat een Jongeling van goeden huize, ten minſte van het grootſte gedeelte, zoo niet van alle Wetenſchappen, zulk eene kennis hebbe, dat hy van dezelven kan ſpreken, om niet als een ſpeelpop gehouden te worden van zulken, welker meeſte bekwaemheit in ydel pogchen gelegen is. Het eerſte, 't welk een Kindt, na het eenen goeden voortgang in de Cyferkunſt gemaekt heeft, zal aenvatten, moet de Wiskonſt zyn. Immers is het deze Wetenſchap, die den menſch zaken met zaken leert ver-

gelyken, van de overeenſtemming en niet overeenſtemming der dingen leert redenkavelen, en het verſtandt eene vaerdigheit toebrengt, waer door het valſche van ware vergelykingen leert onderſcheiden. Wat denkbeeldt zal menvan de Aerdrykskunde maken, ten zy men door de Wiskunde den aert van eenen *Cirkel* geleert hebbe? Ook is genoegzaem bekent, dat het Wiskundige deel dezer Wetenſchap niet minder dan het andere noodzakelyk is. Insgelyks is de Staetkunde zoodanig aen de Aerdrykskunde verknocht, dat men de eene zonder de andere nimmer volkomen magtig kan worden. Ja de Wiskunde heeft zulk eene betrekking, niet ſlechts op deze, maer op alle wetenſchappen, dat zy, met recht, vooraf moet gaen, om den weg voor andere wetenſchappen te banen. Gelyk de Stelkunde, in weinige jaren, niet alleen in groote Uitvindingen, maer ook in Beoeffenaers ſnelle voortgangen gemaekt heeft, zoo is insgelyks de Wiskunde ſchielyk tot eenen hoogen trap geſteigert: want zoo men eenige jaren te rugge treedt, vindt men, dat zy by weinigen grondig bekent

kent was. Ook is het deze uitbreiding, die de liefhebbers gedurig aenſpoort, om haer, hoe langer hoe klaerer, het vernuft voor te ſtellen. Hierom ziet men zoo vele korte en bondige opſtellen, waer in alles, wat de beroemde EUCLIDES, in zyne beginſelen, verhandelt heeft, verklaert wordt. Echter dunkt my, dat men de orde van dien beroemden Wiskonſtenaer, in het onderwyzen, beſt kan volgen; zoo om dat in dezelve eene byzondere aeneengeſchakelde klaerheit te vinden is, als om dat men, op de Hooge Scholen, of in de Wiskundige Werken, die orde aengehaelt vindt. Zoo men eene kennis, die voordeel aenbrengt, de Kinders wil doen verkrygen, moet men hun de zes eerſte Boeken van den gemelden Wiskonſtenaer grondig doen begrypen; en zoo men hen verder in deze Wetenſchap wil doen vorderen, zal men het elfde en twaelfde Boek 'er by voegen. Wanneer zy van dezelven eene grondige kennis bekomen hebben, zullen zy in ſtaet zyn, om de Meetkunde, Weegkunde, Natuurkunde, of andere Wetenſchappen te beginnen: En men zal

hun deze, naer den aert van het beroep, dat men voor hun gekozen heeft, laten beginnen.

§. LVI. De Aerdrykskunde is eene Wetenſchap, die in eene goede opvoeding niet kan gemiſt worden. Hoe gemaklyk deze valt eenen Jeugdeling', die het opgenoemde onderwys gehad heeft, is ligt te bevroeden. Na dat het Wiskundige deel van deze Wetenſchap behandelt is, kan men de Geſchiedeniſſen van elk Landt den Leerlingen voorhouden, en dus de Geſchichtkunde tevens behandelen, voor zoo ver die betrekking tot de Aerdrykskunde heeft. Dus doende, zal men den arbeidt ligt en vermakelyk maken, en de Leerling zal, naer mate hy vordert, liefde voor zyn werk krygen. Doch men moet zeer voorzichtig in dit onderwys zyn, ten einde men den Leerling niet overkroppe, om hem geen verward denkbeeldt der zaken te doen krygen. De perſonen en zaken, die van eene byzondere aengelegenheit zyn, moeten voor zyne aendacht gedurig opengelegt worden;

op

op dat hy zich dezelve eige maken, en 'er nut uit trekke.

§. LVII. Sommigen zyn van oordeel, dat de konſt der Stuurlieden eenen Jongeling, die tot den Koophandel opgebragt wordt, nuttig zy; gelyk deze ook in ſommige Landen de Jeugdt onderwezen wordt. Echter kan ik niet zien, dat zy, in de koopmanſchap of t' zamenleving, hem zeer dienſtig zy, ten zy hy voornemens ware zyn leven voor het Vaderlandt ter zee te wagen: Wanneer wy zyne opvoeding onder die der Krygslieden trekken.

§. LVIII. Alreede heb ik van de Hiſtoriekennis, by het ſpreken van de Aerdrykskunde, eenig gewag gemaekt, waer by ik eenige zaken, de Staetkunde betreffende, had kunnen voegen, om dat deze drie wetenſchappen vele dingen gemeen hebben. Echter zal noodig zyn, dat een Jongeling in beide breeder onderwezen wordt. Geenszins wil ik, dat men den Jeugdeling in diepe Staetkundige zaken zal laten indringen, of dat zyne jonge herſens

alle de geſchiedeniſſen der weereld' zullen omvatten; maer alleen dat hy zal verzamelen den voorraedt, om als geenen weetniet in deze weereldt te verſchynen. Hierom moet hy niet onkundig zyn van het geen zyn Vaderlandt gebeurt is; en voor zoo ver men van hem eenen Koopman tracht te maken, dient de Aerdrykskunde hem den aert, de gewaſſen en voornaemſte ſteunſels van den handel der vreemde landen te leeren kennen. De Hiſtoriekennis onderwyſt hem de gevallen der Volken; en het geen hy van de Staetkunde moet weten, voltooit het werk, om hem in alles ervaren te maken. Ook zullen de kundigheden, die hy in deze drie Wetenſchappen bekomt, hem, niet alleen eenen wel opgevoeden Jongeling, maer te gelyk, in het vervolg, tot eenen goeden Koopman maken. Ondertuſſchen zal het niet ondienſtig zyn, dat men hem eene grondige kennis van zyne Moederſprake doe krygen, het welk in dezen tydt gemaklyker, dan in vroeger jaren geſchiedt. Zie daer zyne bezigheden van de veertien tot de zeventien jaren, en ik twyffel geenszins, of een verſtandig Koopman ziet zulk eenen

nen Jongeling met meer vermaek op zyn Kantoor treden, dan eenen, die zyne herſens met de talen der Geleerden vervult heeft.

§. LIX. Gemeenlyk onderſcheidt men de Geletterden in drie deelen, te weten Godsgeleerden, Rechtsgeleerden, en Geneesheeren: echter kan men daer onder brengen allen, die zich, door middel der Wetenſchappen, een beſtaen in de weereldt zoeken te verkrygen. Het onderſcheidt tuſſchen het beſtier van dezen en de voorgaenden, is geenszins in de Kindsheit, maer in de aenkomende Jongelingſchap te vinden, en ziet alleen op het behandelen der Wetenſchappen; moetende deze weder geſchikt zyn naer de Hoofdwetenſchap, die men voor het Kindt ten beroepe verkoren heeft. Wel is waer, alle Wetenſchappen bieden malkander onderling de handt, en deze dient meenigwerf tot volmaking van geene; waerom zy onderling Gezuſters genoemt worden. Doch de enge palen van het menſchelyke vernuft laten niet toe, dat de Jeugdt zich op alle dingen toelegge, of zy loopt gevaer om getelt te worden

onder die geenen, waer van het ſpreekwoordt zegt: *Van alles wat, en van het geheel niets.* Immers is van den Rechtsgeleerden niet te vergen, dat hy eene volkome kennis van alle Wiskundige zaken heeft, noch aen den anderen kant van den Wiskonſtenaer, dat hy in de Geſchichtkunde, verder dan tot zyne Wetenſchap noodig is, ervaren zy. Ook zal een Godgeleerden, die zich onophoudelyk met Staetkundige zaken bezig houdt, nimmer uitmuntende in zyn beroep zyn.

§. LX. Na dat men dan een vaſt beſluit heeft gemaekt, welk eene Wetenſchap de hoofdſtudie van het Kindt zyn zal, moet men het al zyn vermogen doen inſpannen, om in die Wetenſchap ervaren te worden. Behalven dit, kan men letten op die dingen, welke zyne hoofdwetenſchap ſieraedt byzetten By voorbeeldt, wie zynen Zoon tot de Godgeleerdheit zoekt op te brengen, zal behalven de eerſte, en aen die wetenſchap noodige oeffeningen, wel doen, hem de Redeneerkunde, Zeden-, en Bovennatuurkunde te laten onderwyzen, om dat de kennis dezer dingen hem

hem eenen volmaekten Godgeleerden kunnen maken. Wie van zynen Zoon eenen Geneesheer wil doen worden, zal hem, behalven in de daer aen verknochte Wetenſchappen, als daer is de Kruidkunde, Heelkunde, en anderen, ook in de Weegkunde, Natuurkunde, Lucht- en Waterweegkunde laten onderwyzen. En voor den Rechtsgeleerden zullen de Aerdrykskunde, Aloudheit- en Staetkunde, zynen naem en zyn werk goeden luiſter byzetten. Men zal my mogelyk te gemoet voeren, dat op de Hooge Scholen zoo veel van deze Wetenſchappen geleert wordt, als tot verſiering van elke hoofdwetenſchap noodig zy; doch dit zal, verre van deze orde om ver te werpen, derzelver billykheit meer en meer beveſtigen. Want, om het onderwys, dat op de Hooge Scholen gegeven wordt, den Jongelingen nuttig te doen worden, is 'er niets noodiger, dan dat zy vatbaer voor het zelve gemaekt worden, eer zy derwaerds gaen. Hoe meenigen zullen niet moeten bekennen, dat het gebrek van eenige gronden, of van een weinig onderwys, in vroeger tydt ontbroken, hun verſcheidene leſſen van

voor-

voorname Hoogleeraren in Wetenſchappen, tot volmaking hunner ſtudien noodig, vruchteloos gemaekt heeft. Wat voordeel zal een Student van eenen Lector in de Wiskunde trekken, zoo hy de beginſelen dier Wetenſchap niet alvorens geleert heeft? Ja het verzuim eener nutte oeffening, alvorens de Jeugdt naer de Hooge Scholen gaet, is niet zelden de oorzaek, waerom 'er zoo vele ongebondene Lichtmiſſen onder de Studenten zyn. Want het hooren van leſſen, die ze niet begrypen kunnen, verſlapt hunnen moedt, en doet ze eenen afkeer voor dezelven krygen; terwyl hunne geeſten, die de krachten der driften beginnen te gevoelen, door ledigheit en duizende gelegenheden aengezet worden, en, onmogelyk de verleidingen kunnende beſtryden, tot alle buitenſporigheden uitſpatten.

§. LXI. De wetenſchap der Talen, wordt ten hoogſten in eenen Geletterden gevordert, en dus aengemerkt, ſchynt zy geene kleine hinderpael te zyn, om te beletten het geen den Jongelingen, eer zy naer de Hooge Scholen

len gaen, noodig is te weten. Doch wanneer den Kinderen dezelven op den bekwaemſten tydt onderwezen, en zy die op eenen aengenamen trant konnen leeren, zou deze hinderpael voor het grootſte gedeelte uit den weg geruimt worden. Het geen wy noodig oordeelen een weinig nader te moeten overwegen. Zeker is het, dat, wanneer men met de Latynſche Tael', even gelyk met de Franſche of Engelſche, handelde, de moeiëlykſte woorduitingen, gelyk die der Moedertael', den Kinderen eigen zouden worden. In zulk een geval zou men kunnen zeggen, dat jonge Kinders, die zeer vroeg zouden kunnen leeren, en men zou zich niet moeten verwonderen, jonge knapen deze anders zoo moeiëlyke tael vry wel te hooren ſpreken. Gelyk de uitmuntende LOCKE in zyne *Opvoeding der Kinderen*, over dit ſtuk ſprekende, genoeg geſtaeft heeft. Doch, gemerkt men, in wederwil veler moeiten, nog zoo ver niet gevordert is, kan het niet dan ten uiterſte nadeelig zyn voor de Kinderen, hun deze tael in de vroege jaren te laten onderwyzen. Echter ſchynt het eene

on-

onverbreeklyke wet te zyn, de jonge Kinders met de tien jaren, ja vroeger, naer de Latynſche Scholen te zenden: en de eer van het Kindt, in zyne vroege jeugdt, eene opentlyke dankbetuiging in der Geleerden tael te hooren uitſpreken, kittelt zoo zachtkens de verwaendheit der Ouderen, dat zy weinig acht geven op de moeiten, het verdriet, en nadeel, die het den Kinderen toegebragt heeft. Anderen zyn 'er nogthans, die dit gebrek wel merken, maer niet durven tegen gaen, uit vrees dat hunne Kinders voor botterikken, in het oog van zulken, zouden gehouden, en van hunne Meeſteren, om hunne meerdre jaren, en mindre gevordertheit in die tael, met kleinachting zouden aengezien worden. Dat het den Kinderen nadeelig is, zoo vroeg zich in deze tael te laten oeffenen, blykt genoegzaem, als men overweegt, dat hier door de zaken, waer mede zy zich op deze jaren moeſten oeffenen, verzuimt worden. Somtyds weten zy nog niet hunne Moedertael wel te lezen of ſchryven, veel minder hebben zy goede gronden in de Cyferkunde

ge-

gemaekt, daer, zonder tegenſpraek, deze dingen moeſten voorgaen, eer zy zich aen het oeffenen dezer tael' overgaven: ook behoorden zy ten minſte ééne levende tael, behalven hunne Moederſpraek te weten, naerdien 'er weinig tydt meer overig blyft, om die te leeren, wanneer zy met de talen der Geleerden begonnen hebben. Voegt hier by, wat dezen Kinderen te leeren gegeven wordt, en vergelykt het met het geen ik over het geheugen gezegt heb, en men zal overtuigt worden, hoe ſchadelyk het den Kinderen is, wanneer zy voor de twaelf jaren deze tael beginnen te leeren. Nog meer wordt dit beveſtigt, als men overweegt, voor welke moeiëlykheden de Jeugdt, in het gemeen onderwys van deze tael, bloot legt; het geen ik kortelyk, en alleen voor zoo verre hier door eene opvoeding, die de Kinders gelukkig maken kan, geſtremt wordt, zal overwegen.

§. LXII. Ik zoek hier geenszins op eene breedvoerige wyze aen te toonen, welke veranderingen, in het gewoon onderwys, gemaekt dienden te wor-

worden, om het zelve, van alles wat den Kinderen nadeelig kan zyn, te zuiveren. Het is genoeg bekent, hoe de gedachten hier over verdeelt zyn, en met dit te ondernemen, zoude ik my in eene ruimte brengen, die der moeite dubbel waerdig zoude zyn, om 'er een volkomen vertoog van te ſchryven. Alles wat ik 'er van zal bybrengen, heeft zyn opzicht op deze twee zaken, te weten: Het van buiten leeren van oneindig vele Regelen en Woorden; en, Het overzetten uit onze tael, in die, welke men begeert te leeren.

§. LXIII. Ik ſtem geerne toe, dat alle onderwys, het welk redenkundig betoogt kan worden, het beſte voor verſtandige Wezens is, dat in alle Spraekkunſten de regels der ſpraek' moeten aengemerkt worden, als gemeene kundigheden, welke, om die tael wel te verſtaen, behooren geweten te worden: Echter zoo, dat deze kundigheden, in haren oorſprong, willekeurig zyn, en voor het grootſte gedeelte het gebruik, en de welluidenheit ten grondſlag' hebben; waer uit

uit volgt, dat hy, die de regels eener tael' recht wil begrypen, alvorens eene goede kundigheit in die ſpraek moet hebben. Dit is de oorzaek, waerom niet alleen Kinderen, maer zelfs Perſonen, die tot mannelyke jaren gekomen zyn, wanneer zy eene andere tael willen leeren, in wederwil hunner oplettenheit, verſcheidene malen tegen de reeds geleerde regelen zullen zondigen; daer zy in tegendeel weinig zullen mistaſten, in regels, die met de regelen eener tael', die zy grondig verſtaen, overeenſtemmen. Wat voordeel zal het dan toebrengen, dat men hunne jonge herſſens vervult, met eene aeneenſchakeling van moeiëlyke regelen, waer van zy de redenen, noch de welluidenheit verſtaen? Dit opgemerkt zynde, volgt ook van zelf, dat het vertalen uit onze tael', in eene die wy willen leeren, een moeiëlyk en weinig nuttig werk is. Want, op zyn beſt genomen, is het vertalen niets anders, dan een gedurig herhalen der regelen, welke de Leerling nooit in zyn eigen kracht, of eigenaertig gebruik, verſtaet; ten zy hy die van de beſte Schryveren ter rech-

ter plaets en tydt heeft leeren gebruiken; welke regels meeſttyds zoo ſtyf, en buiten het verbandt der zaken in de opſtellen gelaſt zyn, dat zy bezwaerlyk kunnen erkent worden: ja meer dan eens ziet men, dat, om verſcheidene regels in één opſtel te brengen, de zaek zoo voorgeſtelt wordt, dat de Leerling, om wel te vertalen, ruim zoo veel tyds noodig heeft, om den zin van zyne Moedertael' recht te verſtaen, als om die in eene andere tael over te brengen. Hier door krygen zy gemeenlyk tegenzin in het werk, want genoodzaekt zynde, eenen geruimen tydt met het zoeken naer woorden door te brengen, en vervolgens te moeten zien, dat zy kwalyk geſlaegt zyn, doet hunnen moedt verſlappen, beneemt den luſt, en brengt eene vrees voort, die zeer nadeelig in de oeffeningen is. Mogelyk zal dit ook de oorzaek zyn, dat 'er zoo vele Geletterden gevonden worden, die geheele Boeken met opſtellen vertaelt hebben, en door alle hunne moeite zoo ver niet gekomen zyn, dat zy zich in eene redenering durven inlaten, en eenen vloeibaren ſtyl ſchryven kun-

kunnen ; ten minſten dunkt het my de oorzaek te zyn , dat de Jongelingen zoo vele jaren noodig hebben eer zy de Latynſche tael volkomen magtig zyn. Niet dat ik oordeel, dat de Kinders de regels der tael niet zouden noodig hebben , en zy nimmer moesten vertalen. Geenszins , maer het ſchynt my toe, dat de Leerlingen die beter zullen verſtaen , en met meer vrucht leeren gebruiken , wanneer de Meeſters hun die in de Schryveren doen opmerken , en zy dezelven leeren gebruiken , met die Schryveren in hunne tael over te brengen , en weder uit dezelve in de Latynſche , leerende hun dus den ſpreektrant des Schryvers gebruiken , altoos van het gemaklyke tot het moeiëlykere overgaende , om eene evenredigheit tuſſchen het werk en de vordering te houden. Wat weg men met de Kinderen , in het onderwyzen , ook inſlaet , my dunkt , dat uit het gezegde genoegzaem blykt , dat het ten uiterſte nadeelig is , wanneer men hun deze tael , voor dat zy twaelf jaren hebben , laet onderwyzen.

§. LXIV. Wanneer nu een Kindt, met de twaelf jaren, zich in de Latynſche tael begint te oeffenen, en het vyf jaren in dezelve doorbrengt, geloof ik, dat men met recht van het zelve verwacht, dat het de lage Scholen zal doorgeloopen hebben; ja zoo het bepaelt tot het leeren der talen gehouden is, zal het eenen goeden voortgang gemaekt hebben, en, wat de tael belangt, in ſtaet zyn om naer de Hooge Scholen gezonden te worden. Echter oordeel ik, dat hun nutter zyn zal, dat zy nog twee jaren onder het oog hunner Ouderen doorbrengen, om onderwezen te worden in de gronden dier Wetenſchappen, welke het onderwerp hunner Letteroeffeningen op de Hooge Scholen zullen zyn; ten einde zy de rechte vrucht uit de Leſſen der Hoogleeraren trekken. Men kan dan voor den Jongeling' eene verdeeling des tyds maken, en hem aen dezelve gewennen, ſchikkende die een weinig naer de orde van die, welke op de Hooge Scholen het nuttigſte is.

§. LXV. Met recht dient hier eenig onderſcheidt gemaekt te worden

met

met zulke Kinderen, die van eene hooge afkomſt' zyn, en door groote Eerampten ingewagt worden. Voor dezen zoude ik eenen verſtandigen Beſtierer noodig achten. Nochtans zyn zulken de gelukkigſten, wier Ouders dezen moeiëlyken poſt zelfs op zich nemen. Een verſtandig Vader, wiens tydt zulks toelaet, moet niet ligt dit werk eenen anderen overgeven: Want hy weet beſt tot welke Ampten hy zynen Zoon wil brengen, en heeft meenigmael by ondervinding, welke bekwaemheden in die Ampten noodig zyn. Hy heeft, gelyk eenen verſtandigen Vader paſt, van de Geboorte af het Kindt waergenomen, en, door zyn opmerkend gedrag, deszelfs liefde meer en meer gewonnen. Het Vaderlyke hart zal met eene teedere liefde de gebreken verſchoonende verbeteren, en hoe meer het kinderlyke verſtandt aengroeit, zoo veel beter zal het gewaer worden, dat het de grootſte verplichting heeft aen iemandt, wien het, naeſt Godt, zyn leven, ja alles, verſchuldigt is. Wat meer is, dit zal het te rug houden, wanneer de verleidende weereldt, en aenwaſſende driften, het iets onbetame-

lyk zoude doen verrichten. De herdenking, dat zyn beminnenswaerdige Vader, tot wedervergelding voor alle zyne moeiten, vordert, dat het zyn gedrag zoo zal aenleggen, als het voorgeſchreven is, om het gelukkig te doen worden, zal het Kindt te rug houden: en zoo gebeuren mogt, dat het, in wederwil van dit alles, van het rechte ſpoor geweken was, zal het gemaklyker wederkeeren, en zyn wezenlyk berouw zal het voor verdere afdwalingen bevryden; van welke dingen ik in den derden Tydtkring meer zeggen zal.

§. LXVI. Mogelyk zal men hier tegen inbrengen: Hoe een Vader zynen Zoon in zoo vele Wetenſchappen kan onderwyzen, zonder zyne eige bezigheden te verzuimen. Doch dit is ook het werk van eenen Beſtierer niet. Het is genoeg, dat hy in dezelve Wetenſchappen ervaren zy, dat hy kan zien welke vorderingen zynen Voedſterling maekt, dat hy hem, nu en dan, in moeiëlyke wegen te recht brengt, hem zyne uren ten nutte leert beſteden, en voor het overige zynen geeſt en zyn gedrag beſtiert. Indien nu een Vader ſlechts ee-

ne

ne goede orde in alles betracht, en zich te gelyk gevreeſt en geacht maken kan, zal dit werk gemaklyker, dan men zich voorſtelt, zyn. Waerom het ook van verſcheidene, met middelen gezegende, Ouderen, ter uitvoer' gebragt wordt.

§. LXVII. Indien echter de tydt eens Vaders niet toeliet, of hy ſchroomde dezen poſt alleen op zich te nemen, zal hy wel doen eenen Beſtierer voor zynen Zoon' te verkiezen. Ik reken buiten myn beſtek te zyn aen te toonen, welke bekwaemheden eenen Beſtierer moet bezitten, indien hy het Kindt tot nut zal zyn; alleen zeg ik, dat men zulken Beſtierer vroeg moet verkiezen: Want, volgens het geen wy vorens betoogt hebben, zoo worden de gemoedsgeſtalteniſſen in de eerſte Jeugdt gevormt. Zal men dan aennemen eenen Man, die tegen dezelven waekt, dient men hem in ſtaet te ſtellen om de eerſte beginſelen te vormen: maer men moet hem niet roepen, gelyk dikwerf geſchiedt, als de kwade Zaden reeds wortelen geſchoten hebben; ook moet men hem een volkomen gezag overlaten, en zyne handel-

wyzen dienen in alles gebillykt te worden. Met geduldige oogen moeten Ouders aenzien, dat op eene verſtandige handelwyze, van zulk eenen Beſtierer, volgt, dat hy met hun in de achting en liefde der Kinderen gelykelyk deele; ja dat een opmerkzaem Kindt voor hem meer toegevenheit, vertrouwen en onderwerping, dan voor hun betoonen zal. Het is zelfs de plicht der Ouderen, in alles de achting van hem op te houden, en niet naer te laten hem te onderſchragen in deszelfs bevelen, die zy met de zelfde ſtiptheit moeten doen naerkomen van hunne Kinderen, als of zy die zelfs bevolen hadden. Dit niet in acht nemende, zullen zy veroorzaken, dat de Zoon eene kleinachting voor den Beſtierer opvatte, of dat deze zynen Voedſterling met weinig aendacht, en ſlechts om den broode, dient; wanneer het beter zyn zou, het Kindt zonder Beſtierer op te brengen.

§. LXVIII. Een Kindt, van een aenzienlyk Heer, dus onder het opzicht van eenen verſtandigen Beſtierer zynde, zal (naer ons oordeel) beter doen,

doen, de talen door byzondere Meesters, ten zynen huize, te leeren, dan in de openbare Scholen in dezelven onderwezen te worden. Onder andere reden, die ik ter ſtavinge zoude kunnen te berde brengen, is: Dat een Meeſter met eenen enkelen Leerling, waer aen hy zyn vermogen te koſte legt, meer zal vorderen; om dat hy zyn onderwys naer de vermeerdering van de toeneming des Leerlings zal kunnen aenleggen, en niet genoodzaekt zyn te vertoeven, wanneer zyn Leerling eene zaek zal begrepen hebben, om naer anderen van deszelfs mede-Leerlingen, die ze niet begrypen, te wachten; en om dat hy hem breedvoeriger in den grondt der dingen kan onderwyzen, en deszelfs Beſtierer tegenwoordig zynde, het gezegde den Leerling doen herhalen, en meer eigen maken. Ook zal de Beſtierer hier door meer gelegenheit hebben, om de tyden en uren van zynen Voedſterling, naer zynen zin, te verdeelen; en deszelfs voortgangen naer te oogen. Voeg hier by, dat ſomwyl Kinders van eene hooge Geboorte, in de openbare Scholen, al te onderſcheiden gehandelt wor-

den, waer door de hoogmoed niet weinig gekoeſtert wordt: Dat zy menigwerf verſtrekken tot Werktuigen, waer door anderen hunne loopjes ter uitvoer brengen, om dat derzelver Geboorte eenig verlof tot het kwaedt ſchynt te geven: Doch dit moet alleen gebragt worden tot Kinderen van zeer groote Geboorte, welker Ouders niet ſlechts in ſtaet zyn hun eenen Beſtierer te geven, maer ook zoo vele Meeſters en andere medehelpers, als 'er noodig zyn, om eene opvoeding, naer hunnen ſtaet geſchikt, uittewerken; want anderzins worden de Kinders, in de Scholen, en vooral in de Latynſche, door den naeryver zeer wel tot leeren aengezet.

§. LXIX. Niemant twyfelt, of een jong Heer, onder het opzicht van zulk eenen Opziener opgevoed, zal, in zyne kindsheit, alle de noodige gronden leggen, zoo, met betrekking op de Weetenſchappen, als het gedrag, zynen ſtaet paſſende, en tevens geregeld naer den poſt, waer toe hy geſchikt is. En wanneer het oog van zynen waekzamen Vader deszelfs vorderingen ſteeds ver-

verzelt, zal zyne Geboorte door verſtandt verſiert worden.

§. LXX. 'Er blyft nog over te ſpreken van zulken, die tot den Kryg worden opgetogen, welken, ter oorzaek van de verwachting' om grootere vorderingen te maken, van hunne eerſte jeugdt af de Wapenen toegewydt worden. Het is voor deze Kinderen geen klein voordeel, dat de meeſte derzelven door hunne Nabeſtaenden, die het zelve beroep oeffenen, en deswegens hen gedurig onder het oog hebben, beſtiert worden. Anders leggen dezelven voor vele verleidingen bloot, naerdien zy dikwerf onder lieden van bedorvene zeden verkeeren, en ooggetuigen van loſſe gedragingen, en onbehoorlyke ſpreekwyzen zyn moeten. Deze Kinders hebben boven alles noodig in de gronden eener goede opvoeding' onderwezen te worden. Van hunne vaerdigheit in het lezen, ſchryven en rekenen, gepaert met eenen zachten ommegang, en eene liefdadige toegevenheit, hangt dikwerf hun uitwendig geluk veel af. Geenszins moet men denken hen tot onvertſaegden Krygslieden te maken,

ken, door hun als onwondbaer te doen worden, en als wreedaerds alle elenden, zonder mededoogen, te leeren aenzien. De deugdt maekt Krygslieden; en het is meeſtentyds waer, dat deugdzame menſchen dapper zyn. Maer Wreedaerds, die met hunnen mond alles denken te dwingen, zyn gemeenlyk laf hartigen. Krygslieden hebben byzonder noodig, in Wiskundige Wetenſchappen geoeffent te worden. Wanneer hun de Boeken van Euclides vroeg onderwezen worden, zullen zy eenen goeden grondt hebben, om in het vervolg de Werktuigkunde, Sterkte-Bouwkunde, ja zelfs Natuurkunde te beginnen. Hoe zeer de Hiſtorie- en Staetkunde hun noodig zyn, om Mannen te worden, die hun Vaderlandt van een onbeerlyk nut zyn, is ligt te bevroeden. De grootſte zwarigheit ligt hier in, dat hunne Ouders meenigwerf geene middelen hebben, die toereikende genoeg zyn, om hunne Kinders in gemelde Wetenſchappen te laten onderwyzen. Dit is zeker geene geringe hinderpael, en deswegens zoude te wenſchen zyn, dat 'er, in alle Grensſteden, Leermeesters,

ters, op 's Lands koſten, openbare Leſſen over de eerſte beginſelen der Wiskunde gaven; gelyk zulks voor de Zee-Officieren, in ſommige Zeeplaetſen, geſchiedt. Dit zou den yver opwekken, den luſt tot Wetenſchappen vermeerderen, en der Jongelingen waerde, naer de mate van hun verſtandt, doen ryzen. Voor het overige, wanneer Ouders recht begrypen, welke verplichting op hen legt, in welk eenen ſtaet zy mogen geboren zyn, zullen zy hunnen poſt met geene onverſchillige oogen aenzien; ja dikwerf onder hunnen laſt gebogen gaen, en uit een liefderyk hart gaerne iets van hunne behoeftigheden miſſen, om hunne Kinders tot gelukkige menſchen te maken. Te meer, daer het geluk van rechtgeaerte Ouderen onafſcheidbaer is van dat geen, welk zy hunnen Kinderen toebrengen. Om deze redenen, moet men in hoogachting houden zulke Ouders, die, om het welzyn hunner Kinderen, zich zelfs vaerdig maken, in de zaken, welken zy hunnen Zonen willen doen leeren.

§. LXXI.

§. LXXI. Hier mede zoude ik een einde van het tweede Tydtperk kunnen maken, ten ware ik nog iets aengaende de Jonge Dochters meende te zeggen. Niemant zal van my vorderen, dat ik deze, gelyk de vorige, van jaer tot jaer, of van ſtaet tot ſtaet navolge; om dat men met haer, ten opzichte der Wetenſchappen, naer hare vermogens, zoo veel eene jonge Dochter noodig heeft, kan handelen; en wat den geeſt betreft, kunnen zy ons, in den volgenden Tydtkring, zoo wel als de Jongelingen, nagaen. Wy kunnen hier nogthans in het voorby gaen aenmerken; dat, even gelyk de Voorzienigheit van eenen verſtandigen Vader vordert, dat hy niet ſlechts de Beſchermer, maer ook de Voedſterheer van zynen Zoon zy, zoo heeft zy tevens gewilt, dat de Moeders zich byzonderlyk zouden belaſten met de zorg over hare Dochters. Zy moeten van den vroegen morgen tot den laten avondt verzorgen, dat zy onder haer opzicht zyn; zoo nogthans, dat zy op zulk eene wyze haer gedrag aenleggen, dat de Dochters in der Moe-

de

deren byzyn al heuren luſt vinden, en alle hare vermaken weinig achten, ten zy zy die met hare beminnelyke Moeder mogen deelen. Zy moeten byzonder hare vorderingen ter harte nemen, zoo met betrekking tot het geen op de Scholen geleert wordt, als op zulke Handwerken, welke eene Dochter noodig heeft te weten. Ondertuſſchen kunnen de Vaders zorgen, dat zy verſtandige Juffers worden, geene hooggevoelige, die in de letteroeffeningen der Mannen zoo verre dringen, dat zy hare huishoudingen verzuimen; maer zulke, die hare Kunne eer aendoen, en vermakelyke Gezellinnen van hare Mannen worden. Gelyk de Heer STEELE, in zyne *Boekzael der Jufferen*, hier voor den rechten weg aenwyſt. Vooral moet 'er gezorgt worden, dat zy eene bevallige geſtalte des ligchaems hebben, om dat dit veel tot haer geluk kan toebrengen. Zy moeten leeren ſpaerzaem in het ſpreken zyn, en eene bevallige uiting van woorden te hebben: zedig moet haer gedrag, en de ſchaemte haer wapen zyn. Zoo

zy

zy Godvruchtig zyn, zullen zy (gelyk SALOMON zegt) van elk geprezen worden; die verſtandig en niet hovaerdig zyn, zullen het Sieraedt der Vrouwen wezen. Voor het overige, gy beminnelyke Moeders, die weet, hoe het hart en de genegenheit der Mannen, door een verſtandig gedrag, te winnen zyn, kunt uwe Dochters de beſte leſſen daer omtrent inſcherpen, en gy zult, zoo gy haer met omzichtigheit en oordeel opbrengt, uwe Dochters de vreugd' uwes levens, en de Dochters uwer Dochteren de ſteun uwes ouderdoms zien. Zulk een loon zal de moeite, die gy tot hare opvoeding' hebt aengewent, rykelyk vergelden.

Hier mede maken wy een einde van onzen tweeden Tydtkring.

DERDE TYDTKRING.

§. LXXII. Gelyk ik in het afgehandelde Tydtperk, nu en dan, ben verplicht geweeſt buiten de beperkte palen van het zelve te ſpringen, om dat ik moeſt bepalen, hoe veel tyds tot het leeren van elke Wetenſchap vereiſcht wordt; zoo zal ik in dit laatſte deel, of perk, waer in ik my met het verſieren van den geeſt bezig houde, ook genoodzaekt zyn, om myn vertoog in geenen bajerdt van verwarring te doen verkeeren, aen te toonen, hoe men met de Kinderen, van de eerſte jeugdt af, moet handelen, ten einde men hunnen geeſt zoo wel met Deugd' en Godvrucht', als hun verſtandt met Wetenſchappen begave, en wanneer ik hen weder tot de Jongelingſchap gebragt heb, zal ik de beſchaefde Jongelingen, zoo wel ten opzichte van den geeſt, als van het verſtandt, tot het voorgeſtelde einde, in myne verdeeling gemeld, naeroogen.

§. LXXIII. De Hoofdzaek der Deugd' is gelegen in de betrachting van onzen plicht omtrent Godt en onze Medemenſchen (*a*): En hoewel 'er onderſcheidt gevonden wordt in de wyze, op welke de menſchen hunnen plicht omtrent Godt betrachten, nogthans komen zy allen in dezen grondt der deugd' overeen. Ook heeft de wyze Schepper dien in de harten aller ſchepſelen gelegt. Want werwaerds wy het gezicht ſlaen, de beſchaefde Volken, en woeſte Uitlanders houden de betrachting dezer Hoofdgeboden, als den grondſlag van den ganſchen Godsdienſt. Door deze bereikt Godt het einde, zich in het ſcheppen voorgeſtelt: Want terwyl hy, aen de eene zyde, wil, dat alle menſchen hem als het hoogſte goedt zullen vreezen, zoo vordert hy, dat zy, aen den anderen kant, den bandt der onderlinge liefde en eendragt' zullen bewaren, om elkanders ſtaet te volmaken. Wie der-

(*a*) Men zou hier den plicht omtrent zich zelven, kunnen byvoegen, maer naerdien de Kinders, door het betrachten van hunnen plicht jegens Godt en den Naeſten, hun eigen gelukſtaet uitwerken; heb ik deze verdeeling gekozen.

derhalven dezen plicht betracht, volmaekt de Goddelyke orde, maer wie denzelven verwaerlooſt, breekt die. De eerſte moet door den aert der deugd', in wederwil aller rampen, hier gelukkig zyn, en uit krachte der Goddelyke goedheit, na dit leven, den eeuwigen gelukſtaet beërven. Doch de laetſte, om dat hy nimmer eene gegronde vergenoegzaemheit in zich kan bevinden, is ongelukkig voor zich zelven, onnut voor anderen, en heeft namaels weinig goeds te hopen. Hier uit ontdekken wy dan den koers, die te zeilen is: dat is, wy moeten, benevens het verlichten van het verſtandt der Kinderen, hun tevens de plichten omtrent Godt en hunne medemenſchen leeren betrachten.

§. LXXIV. Geen menſch is 'er, ten ware hy een verachter van Godt en deszelfs geboden was, of hy zal toeſtemmen, dat men een Kindt de kennis van, en de liefde tot Godt niet te vroeg kan inprenten. Van Godt hebben wy alles ontvangen, en onze Kinders, in welken wy, na onzen doodt nog wenſchen te leven, zyn milde

geſchenken, van zyne Vaderlyke liefde ons toegevoegt: Derhalven is het de hoogſte billykheit, dat zy hem weder toegeheiligt worden: Welke verplichting verdubbelt wordt, wanneer wy overwegen, hoe zeer hun tydelyk en eeuwig geluk hier aen verknocht is. Maer, gelyk een verſtandig Man, in alle zyne daden, zich den aert der zaken voorſtelt, en het betamelyke nimmer van het nutte ſcheidt, zoo behoort ook een Vader dezen eerſten en noodzakelyken plicht verſtandig te betrachten. Hy moet zich voorſtellen, niet alleen dat Godt moet gedient worden, maer tevens, dat dit moet geſchieden op eene wyze der Hoogſte Majeſteit paſſende, en hoe in den Godsdienſt het hart, maer geenszins eene blinde vertooning, en eenen uiterlyken ſchyn vereiſcht wordt. Deze eerſte opmerking zal hem leeren, op welk eene wyze hy zynen Zoon eerbiedt voor het geduchte Opperwezen zal inprenten; naerdien de eerbied voor den Albeſtierer de eerſte trap is, om waerlyk deugdzaem te worden. De blinde overweging, dat men de Kinders, van jongs af, tot het gebed moet gewennen, doet ve-

le

le Ouders een gedrag met hunne Kinderen houden, dat, in plaets van hun de liefde tot Godt in te boezemen, veeltyds de oorzaek is, dat zy, van de eerſte jeugdt af, verkeerde begrippen van het Opperwezen krygen, en niet zelden eenen afkeer van alles wat Godsdienſt genoemt wordt. Immers ziet men vele menſchen, die, van dat hunne Kinders beginnen te ſpreken, dezelven eene reeks van gebeden doen van buiten leeren, en zich inbeelden Gode eenen aengenamen dienſt gedaen te hebben, wanneer zy die met vele moeite hunnen Kinderen geleert hebben; en hen zoo ver gebragt zien, dat zy die gebeden met eene brabbeltael vry oneerbiedig uiten kunnen. Welmeenende Ouders! is het niet met de uiterſte billykheit, dat wy ons kanten tegen eene gewoonte, helaes! al te diep ingekankert? Zal Godt een welgevallen nemen in de gebeden uwer Kinderen, die van hun uitgeſproken worden in woorden, waer van zy den zin niet begrypen, met gebaren, die genoegzaem aentoonen, hoe zeer zy naer het einde van hun gebedt haken. Of zullen zy Godt hier door leeren

kennen als waerdig om gedient te worden, met eene kennis, die de grondt is, waer door de eerbiedt vermeerdert wordt. In tegendeel, wel overwogen zynde, zal het de oorzaek wezen, dat zy eenen afkeer voor het gebedt krygen, naerdien zy het als eenen laſt aenmerken, en ouder geworden zynde, miſt het zelden, of zy naderen vry oneerbiediger tot Godt, dan tot eenen man van aenzien. Hier uit ontſpruit ook, dat men zoo veel ongebondene Jongelingen ziet, die, zoo ras zy uit hunner Ouderen oogen zyn, de plichten van het gebedt niet alleen vergeten, maer zelfs ſpotten met zulken, die zoo ver van zeden niet verbaſtert zyn; ja in het deérlyk misbegrip raken, als of de ongodsdienſtigheit een ſieraedt der Jongelingſchapp' ware. Het is onnoodig dit met voorbeelden te ſtaven, onwraekbare getuigen zyn hier van zoo veel volwaſſene menſchen, die zich inbeelden, zich genoeg van hunnen plicht gekweten te hebben, wanneer zy hunne gebeden gedaen, en den Godsdienſt bygewoont hebben, daer hunne uiterlyke geſtalte genoeg toont, in hoe ver het

het hart ſtemt in het geen zy met 'er daedt verrichten. Mogelyk zal men vragen: Hoe men dan den jongen wichten eenen eerbiedt voor Godt zal inprenten, indien dit door het gebedt niet geſchiedt? Doch ik antwoord, gelyk ik elders gezegt heb, dat de daden der geenen, met welke de Kinders verkeeren, meer indruk op hun gemoedt, dan de woorden maken, dat derhalven, wanneer de Ouders willen, dat hunne Kinders het Opperwezen eerbiedt zullen toedragen, zy zelfs nimmer moeten verzuimen te toonen, dat zy Gode eene waere eerbiedt bewyzen. Geenszins moeten zy hunne Kinders het gebedt laten verzuimen, maer dezelven korte gebeden, welke van zaken en woorden, waer voor het kinderlyke begrip vatbaer is, zyn t'zamengeſtelt, laten opzeggen. Zy moeten hen vatbaer voor dit gebedt maken, en, zoo veel in hun is, de Kinders zien in te boezemen, dat een van de grootſte geneugten, die een menſch op aerde hebben kan, is te mogen bidden om alles wat wy noodig hebben. Wanneer nu de jonge verſtanden voor deze teedere indruk-

ſelen vatbaer geworden zyn, zal het niet moeiëlyk vallen, om zelfs het nalaten van het gebedt hun als eene ſtraf te doen aenmerken, het welk hun anders eene wonderſpreuk toeſchynt. De Ouders moeten hunne gebeden in tegenwoordigheit der Kinderen niet te lang uitrekken; want alles wat te langwylig is wordt laſtig, en nimmer miſt het, of wy krygen eenen afkeer van het zelven. Ook dient men vroeg te waken tegens de huichelary, den Kinderen zoo wel, als den meeſten menſchen eigen. Want die op Kinders gelet heeft, zal beſpeurt hebben, dat zy zeer genegen zyn naer te bootſen zulke houdingen, waer mede zy denken te behagen den geenen, in welker tegenwoordigheit zy zyn. Dit kwaedt, wanneer het wortelen ſchiet, verwekt de ergſte gemoedsgeſteltenis, die een menſch kan onderworpen wezen, om dat zulken by allen moeten gehaet zyn, naerdien zy heden zich voegen naer de geenen, met welken zy tegenwoordig zyn, en morgen weder met anderen, niet zelden de vorigen verachtende. Wanneer deze dingen vermyd, en de vorensgenoemde be-

betracht worden, is 'er gegronde hoop om te denken, dat men in de jeugdt de ware gronden zal leggen, om eene beſtendige eerbiedt voor het Opperwezen te krygen. Eene eerbiedt, die, recht aengekweekt zynde, de grondſlag tot een goed en Godvruchtig gedrag zyn zal.

§. LXXV. Voorzeker is het de plicht aller Ouderen, hunne Kinders op te brengen in dien Godsdienſt, dien zy in gemoede oordeelen de beſte te zyn. De grondbeginſels van denzelven hun, van de teedere jeugdt af, in te ſcherpen, is ten hoogſte te pryzen, wanneer het de enge palen hunner kinderlyke begrippen niet te boven ſteigert. Ten dien einde moet men letten, voor eerſt, op de hoegrootheit hunner zielsvermogens. Ten tweeden, op de zaken van den Godsdienſt, welke het geſchiktſte voor de Kinderen zyn. Hoe zeer ſlaet men dan den bal mis, wanneer men de Kinders, in de prille jeugdt, laet van buiten leeren ganſche opſtellen van den Godsdienſt, waer in dingen zyn verre boven hun begrip, ja, dat

meer is, verborgenheden, voor den verſtandigſten ſlechts het voorwerp des geloofs, en nimmer des verſtands. Voeg hier by, dat geenszins vergeten wordt, andere gezinden met de hatelykſte verwen afteſchilderen; en dus worden de jonge verſtanden, in plaets van door den Godsdienſt menſchlievende te worden, door den zelven, veroordeelers van elkanderen, en voeden de eerſte zaden tot de ziel en ligchaem verdervende vooroordeelen; waer van ik hier na breeder moet ſpreken. Wy, die voor ons zelven geerne in alles, zoo veel mogelyk is, de vryheit behouden, willen niemant meeſterlyk wetten voorſchryven, hoe hy zyn Kindt in den Godsdienſt zal opbrengen; echter dunkt my, dat de billykheit vereiſcht, dat men met eenvoudige grondwaerheden begint, en, zoo veel doenlyk is, dezelve op de zeden en het gedrag der Kinderen betrekkelyk make. Om hier in te ſlagen, zou men de twee Hoofdgronden van den Godsdienſt kunnen verkiezen; te weten:

1. *Het*

1. *Het beſtaen eener Godheit.*
2. *De onſterfelykheit der Ziele.*

Wat het eerſte aengaet, alle verſtandigen zullen met my toeſtemmen, dat men met de Kinderen niet diepzinnig moet onderzoeken, hoe Godt in zyn beſtaen is; naerdien zy, hoe men ook met hun redenkavele, altoos verkeerde begrippen daer van maken zullen. Maer men moet hun Godt, om zoo te ſpreken, van achteren leeren kennen, dat is uit zyne werken, waer in te vinden zyn oneindige goedheden omtrent alle menſchen; doch niet te min een ſcherpziende oog over derzelver doen en laten, eene gunſtige belooning over het goede, maer yverende ſtraf over het kwade: Welke laetſte ſtukken niet alleen in dit leven, maer byzonder na het zelven zullen plaets grypen, en dus hun opzicht hebben tot het tweede ſtuk; namelyk, de onſterfelykheit der Ziele. Het is waer, deze dingen zyn niet zoo gemaklyk den Kinderen in te prenten, hierom moet ook voor dezelve in de eerſte jeugdt ſlechts den grondt gelegt worden, doch in de kindsheit moeten zy daer van eene volkomene kundigheit

heit krygen, op dat hun geeſt, wanneer zy Jongelingen geworden zyn, met zulke beginſelen doorkneedt, door de gevaren, welke de Jongelingen verzellen, zoo ligt niet verlokt worde.

§. LXXVI. Benevens de liefde tot Godt, voegt de wyze Schepper, die van den naeſten. Naerdien wy van de menſchen geëert worden, naer mate wy hen eeren, kan dit ſtuk niet te vroeg noch te yverig behartigt worden. Door de naeſten verſtaet men, wel is waer, alle menſchen; maer de eerſte en voornaemſte liefde van een Kindt moet tot zyne Ouders wezen. Gelyk de Alwysheit, om die reden, dezelven aen het hoofdt van het tweede deel zyner Wet plaetſt.

Willen Ouders, dat hunne Kinders hun liefde zullen toedragen, zy moeten hunnen Kinderen eene rechte liefde bewyzen. Dit is geenszins gelegen in eene ſterke uitlating onzer genegenhenen omtrent de Kinders, maer in eene verſtandige handelwyze met hun. De Kinders moeten de voorwerpen der ouderlyke zorge dag en nacht zyn: in navolging van den Hemelſchen Vader moe-

moeten zy de belooning het goede, gelyk de ſchaduw het ligchaem doen volgen, en in tegendeel de ſtraf het kwaedt onafſcheidbaer doen verzellen. Den Kinderen by het opwaſſen, naer mate van hun verſtandt, onder het oog te brengen, welke verplichting zy hebben aen hunne Ouderen, van wie zy, naeſt Godt, al hun heil te wachten hebben, is een noodzakelyke plicht, maer een plicht, die beter door daden, dan woorden geſchiedt. De Kinders leeren deze opmerking uit onze daden trekken, wanneer wy die zoo aenleggen, dat nimmer ons eigen belang, maer goedheit, liefde en welmeenenheit in al ons doen doorblinkt. Doch geſchiedt onze vermaning door woorden, dan wordt zy meeſt in den windt geſlagen: Want in de eerſte jeugdt zyn de Kinders onvatbaer voor dezelven; en de kindsheit belet hun de ſpeelzucht en dartelheit acht daer op te ſlaen; en de Jongelingen verbeelden zich alles der Ouderen plicht te zyn. Het is hier mede gelyk met bejaerde perſonen, wanneer zy vele weldaden ontvangen, en de weldoener hun gedurig hunne verplichting onder het oog brengt:

brengt : Want dan worden de weldaden tot eenen laſt, en maken zelden dankbare menſchen ; doch zoekt de Weldoener, door eene edelmoedige ſtilzwygenheit, en onbaetzuchtige verplichting, onze erkentenis op te wekken, dan worden wy tot in de ziel, door zyne weldaden, getroffen. Een Vader wekt zelden de erkentenis van zynen Zoon, door ſcherpe verwytingen van deszelfs misſlagen, op ; maer door teedere berispingen, die klare bewyzen geven, dat de misdaedt van zyn Kindt hem drukt, als of hy die zelf bedreven hadt. Dus moet hy geerne vergevende, maer nimmer laſhartig zyn.

§. LXXVII. Niets is 'er, waer door de liefde, die de Kinders hunnen Ouderen verſchuldigt zyn, meer nadeel lydt, dan dat Vader en Moeder, het zy in hun huishouden, of in het beſtier over hunne Kinders, oneens zyn. Moet een Kindt geen kleinachting voor zynen Vader krygen, wanneer de Moeder deszelfs bevelen onredelyk oordeelt ? En wat zal een Kindt van zyne Moeder denken, wanneer de Vader haer

haer gedurig hare malle liefde verwyt ? Gelyk ik in den eerſten Tydtkring alreede hier iets van gezegt heb. Uit dit gebrek, in de huishoudingen zoo gemeen, ſpruit de nalatigheit, verachting, en ongehoorzaemheit : En de liefde, die in de Kinderen het beweegradt tot alle goede daden moet zyn, wordt hier door van heuren beſten ſtut (dat is de achting) berooft. De liefde is het, waer door zy zonder tegenſporling hunnen plicht betrachten; want is 'er geene liefde jegens de Ouders, zy zullen anderen weinig achten, en loopen gevaer, om tot alle kwaedt op te groeiën.

§. LXXVIII. Naeſt de liefde, die de Kinders hunnen Ouderen verſchuldigt zyn, moet volgen de liefde tot allen, die over hunne opvoeding zyn geſtelt. Dezen moeten, door een verſtandig gedrag, zich de liefde van het Kindt waerdig maken. Nimmer zullen zy met vrucht den Kinderen iets kunnen leeren, ten zy zy dezelve gewonnen hebben ; doch die verkregen hebbende, zullen zy, tot hun innig vermaek, alles van hun kunnen krygen.

gen. Om hen die liefde te doen verkrygen, moeten de Ouders medewerken, nimmer kleinachting voor hun, noch hunne bevelen toonen, vooral niet in der Kinderen tegenwoordigheit. In tegendeel, moeten zy hun achting bewyzen: want indien zy die achting niet waerdig zyn, moeften zy andere Opzieners over hunne Kinders gekozen hebben. De Kinders moeten allen menfchen, maer byzonder hunnen medemakkeren liefde toedragen. Indien zy verkeeren by knapen, die woeft en onbefcheiden zyn, die geene toegevenheit voor anderen hebben, zullen zy derzelver gewoontens naervolgen, en niemant de verfchuldigde toegevenheit bewyzen. De toegevenheit voor hunne medgezellen, is van zoo veel grooter noodzakelykheit, als wy aenmerken, dat zy hier door, in het vervolg, meer of minder infchikkende zullen zyn, omtrent hunne tydgenooten. Zoo een Kindt eene onbedwongene eerbiedt voor Godt betoont, en infchikkelyk voor anderen is, zal het niet alleen voor alle onderwys vatbaer zyn, maer ook de toegenegenheit van allen naer zich trekken.

§. LXXIX.

§. LXXIX. Naerdien, gelyk hier boven reeds gezegt is, uit een onberaden onderwys in den Godsdienſt, de Vooroordeelen geboren worden, welke, in de kindsheit wortelen geſchoten hebbende, de menſchen meeſt tot het graf byblyven, zal het hier, nu ik de hoofdzaken van den Godsdienſt, zoo als zy by trappen den Kinderen moeten voorgeſtelt worden, heb opgegeven, de beſte plaets zyn van dezelven te ſpreken. Een Vooroordeel is eene dwaling in het oordeel, door verhaeſting gevelt. Twee ſoorten van vooroordeelen zyn 'er, waer van de eerſten ſteunen op het gezach, dat wy voor anderen hebben: de andere op het vertrouwen op ons zelven. Aen de eerſten zyn de Kinders onderhevig, en naer mate hunne jaren klimmen, wortelt het gezach van anderen, en het vertrouwen, dat zy op het zelven ſtellen, zoo ſterk, dat zy 'er even zoo weinig aen twyffelen, als of dat vertrouwen op hunne eigene ondervinding gegrond ware. Hier uit ontſpruit, dat de vooroordeelen der Jeugd de gevaerlykſte zyn; en dat, naer de zaek van grooter of kleiner gewigt is, zy,

met meerder of minder hevigheit ſtaende worden gehouden. Waerom de Vooroordeelen, den Godsdienſt betreffende, tot moordt en doodſlag uitgeſtrekt worden. Dewyl nu ook het Vooroordeel een gebrek in het verſtandt is, en naer mate het verſtandt meer of minder verlicht wordt, het zelve ligter of zwaerer is te overwinnen; daerom zyn de Vooroordeelen van het gemeene volk de hardnekkigſte, en kunnen niet gemaklyk overwonnen worden. Hoedanig wy ons ongelukkig maken, door te ſterke Vooroordeelen te hebben, het zy die gaen over ons eigen doen of laten, of over dat van anderen, is ligt te bevroeden: Want wy moeten overwegen, dat elk menſch met den zelfden yver, en de eigene ſtandvaſtigheit, zyne gevoelens vaſt houdt, als wy de onzen. Zoo wy nu zyne woorden of redenen onze aendacht niet waerdig oordeelen, maer dezelven onverhoort veroordeelen, zoo breken wy den bandt van onderlinge vriendſchap, en trekken den haet van anderen tot ons, ja wy worden onverdraeglyk in het oog van onze medemenſchen, en ſlaven van de gevoelens van anderen.

ren. Ook volgt zekerlyk, dat hy, die blindelings de gevoelens van anderen omhelſt en ſtaende houdt, ouder geworden zynde, zyne eigene inbeelding, ſchoon weinig gegrondt, hartnekkig zal ſtaende houden, en des tot een dwaes en verachtelyk in de t'zamenleving zal worden. Om nu de Kinders, zoo veel mogelyk is, dit kwaedt te doen vermyden, zal noodig zyn, dat men, gelyk ik meermael gezegt heb, in alles wat hun geleert wordt, hun de ware reden der zaken onder het oog brengt, dat men hun nieuwsgierigheit tracht in te boezemen: Niet om hen gelyk te maken den zulken, die gedurig tot tegenſpreken geneigt zyn, maer die bedaert overwegen, en niet ruſten voor zy de waerheit der zaken verſtaen hebben. Indien men de Kinders op eene diergelyke wyze, als ik opgegeven heb, onderwyſt, en hun verſtandt, naer hunne vatbaerheit, beſtiert, zullen zy aen de vooroordeelen zoo hevig niet onderworpen zyn.

§. LXXX. In het eerſte Tydtperk heb ik van de inwendige neigingen of begeertens gewag gemaekt, in zoo ver

de driften uit de overmaet der begeerten geboren worden. Doch wel overwogen zynde, is 'er tuſſchen de driften, en deze inwendige neigingen, een wezenlyk onderſcheidt, het geen by het overwegen nader zal blyken. Deze neigingen zyn niet anders dan de bewegingen onzer zielé, waer door zy aengezet, gaende gemaekt, en tot het doen van het een of ander bewogen wordt, en welke, naer zy de grootheit of laegheit der ziele aentoonen, ons geluk of ongeluk uitmaken. Deze neigingen kunnen in drieërleie ſoorten onderſcheiden worden.

1. *In zulken die natuurlyk zyn.*
2. *Die uit onze gevoelens, of de driften van 't hart komen.*
3. *Die uit den geeſt ſpruiten.*

Van dezen zyn de natuurlyke de gevaerlykſte, en de opvoeding, in wederwil harer ſcherpziende oogen, is zelden in ſtaet, om derzelver kwaedt geheel te verbeteren. De Gierigaerdt zal, in ſpyt aller vermaningen, zyn natuurlyk gebrek een geoorloofde zuinigheit noemen. De Welluſtige gelooft

zyne

zyne vermaken zoo ſchadelyk niet dan zy anderen toeſchynen. Terwyl de Eerzuchtige zich inbeeldt, dat zyn gebrek met zynen ſtaet overeenſtemt. Die geenen, welke uit de gevoelens van het hart voortkomen, veranderen gedurig, naer mate onze jaren vermeerderen, en onze ſtaet en omſtandigheden veranderen, en hun grootſte gebrek ligt voornamelyk hier in, dat wy onze begeertens boven onze vermogens en noodzakelykheden uitſtrekken. Eene goede opvoeding leert deze, voor het grootſte gedeelte, te boven komen. En de laetſten, welker onvoeglykheit beſtaet in ons zelve, en onze bekwaemheden hooger te verheffen dan zy zyn, met ons zulken toe te eigenen, die wy niet bezitten, worden insgelyks door eene goede beſtiering van hare krachten berooft. Derhalven zal de goede opvoeding, om deze neigingen der Kinderen te beſtieren, voornamelyk moeten zorgen, dat dezelven met de reden overeenſtemmen. Ten dien einde zullen wy ons eenige Kinderen, met byzondere neigingen geboren, voorſtellen.

§. LXXXI. Vooronderſtelt, dat het voorwerp onzer opvoeding', in wederwil van de zorg, die wy nemen, om geene gelegenheit ter bedervinge van zynen aert te geven, zich met eenen heerſchzuchtigen aert vertoont, zoo moet men, behalven het geen ik in het eerſte Tydtperk gezegt heb, deze geneigtheit tegen gaen, en gedurig zyn misnoegen over dezelve bewyzen. Men zal het Kindt, zoo veel deszelfs begrip toelaet, de ſchadelykheit van zulk een gedrag onder het oog brengen. Doch geen middel zal ſterker werken, dan dat men het minder acht dan die geenen, waer over het trachtte te heerſchen, en het eene ſchaemte poogt in te boezemen; ja, om zyn heerſchzucht, het voor een tydt doet onderworpen zyn, zelfs aen zyne minderen. Is het van eene trage en werkelooze geſteltheit; dan moet men alle middelen in het werk ſtellen, om zynen geeſt vlugger te maken: hier toe zyn de uitſpanningen en wandelingen zeer noodzakelyk. Ook kan men zynen geeſt door ſpelen, daer het oordeel in werken moet, aen den gang houden. Of wanneer het luſt tot het een of ander

der heeft, kan men het, om dat deelachtig te worden, iets nuttigs doen verrichten. Is het onbezonnen, ligt ondernemende, al te roekeloos en onbedachtzaem in zyn doen? Wy moeten over zyne daden, wanneer zy op zulk eene wyze geschiedt zyn, al hadden zy eenen goeden uitslag, nimmer onze goedkeuring laten gaen; maer, zoo veel in ons is, het onder het oog brengen, dat 'er niets gevaerlyker, voor ziel en ligchaem, dan de onbedachtzaemheit zy. Brengt het zich eenig ongeluk, door zyne onbezonnenheit, toe, wel verre van het te beklagen, zullen wy ons houden zulks met vermaek te zien; naerdien het zeker is, dat het, door zich eens eenen goeden slag toe te brengen, meer afgeschrikt zal worden, dan door honderd berispingen en slagen, die het wegens zyne onbezonnenheit ontvangt. Ook zal de vermeerdering van jaren, of het voorbeeldt van bedaerde Jongelingen, somwyl veel tot de verbetering van dit gebrek toebrengen. Bevindt men in tegendeel, dat de geneigtheit van het Kindt is, om zaken te onderzoeken, dat het eene vlugheit van geest heeft,

en dus vaerdig in het begrypen der dingen is, hoewel men zelden deze teekens vroeg ontdekt; zal den zulken niets nutter zyn, dan dat men dezen yver tracht op te wekken, en vermeerderen. Men kan alles, wat men het Knaepje wil doen weten, als ter ſteels en trapswyze onder het oog brengen, het van zaken laten oordeelen, de gebreken van zyn begrip verbeteren, doch het nimmer om zyne misſlagen belagchelyk maken. Door dit alles, moet men zynen luſt tot nutte wetenſchappen opwekken. De luſt is het eenige middel, om door moeiëlyke zaken te dringen: ja, wanneer zelfs de vermogens gering zyn, is het de luſt, die gelyk de geſtadige drop door de harde keiën dringt, de geeſten tot de wetenſchappen vaerdig maekt. Om den luſt in de Kinders te vermeerderen, gebruikt men gemeenlyk Aenmoedigingen en Tucht. Maer voor de Leerlingen, daer ik hier van ſpreke, is de tucht geenszins noodzakelyk, en de aenmoediging geſchiedt vry beter, door de liefde en achting, die wy hun bewyzen, dan door het ophoopen van gedurige loftuitingen; dewyl door deze

laet-

laetſten de hovaerdy te veel gekoeſtert wordt: waerom men ook gemeenlyk ziet, dat deze ondeugdt leerzamen Kinderen, ja ſchranderen lieden zeer eigen is. Men vindt eindelyk ook nog Kinders, die van hunne kindsheit af eenen zachten en toegevenden aert doen zien. Dit de rechte teekens van eene goede hoop zynde, moet men omtrent dezen zorgvuldig letten, dat hunne toegevenheit in geene te groote onderwerping of ſlaverny verkeere. Om dat eene te groote toegevenheit, vooral in de Kinderen, niet veel van de achteloosheit verſcheelt. In alle deze dingen moet de opvoeding de billykheit en reden in acht nemen. In de eerſte Jeugdt worden ſlechts de eerſte beginſelen tot deze geneigtheden gevonden, en de jaren, en de ſtaet des levens, doen dezelven vermeerderen. Nademael een verſtandig Opvoeder moet acht geven, in hoe verre de neigingen geoorloft zyn, of niet, en de kwade neigingen in heur beginſel gemakkelyker kunnen tegengegaen worden, moet men dezelven niet alleen vroeg leeren kennen, maer ook tegengaen. Naerdien men nu, om de kwade neigingen

van den geeſt te verbeteren, dikwerf genoodzaekt is, tot de tucht zyne toevlucht te nemen, zal het hier de rechte plaets zyn, om van dezelve te handelen.

§. LXXXII. Alvorens wy aentoonen wanneer, en de wyze hoe de tucht moet aengewent worden, merk ik aen, dat zy geenszins tot verbetering van het verſtandt, maer tot die van den geeſt behoort; dat is, dat eene daedt, waer in geen kwade moedwil gevonden wordt, geenszins de tucht onderworpen zy. Ook zal zy, wanneer zy anders gebruikt wordt, het verderf, en niet de verbetering van het Kindt uitwerken. Hoe zeer is het te beklagen, dat deze aenmerking zoo weinig ter harte genomen wordt. Hoe meenigwerf worden de Kinders, in de Scholen, getuchtigt over zaken, waer in hun wil geen deel gehadt heeft? Hoe vele Kinders worden geſtraft wegens ongelukken, welke by toeval hun overkomen? Welke Ouders zyn bezadigt genoeg, om zonder gramſchap hunne Kinders aen te zien, wanneer zy ongelukkig iets gebroken hebben? Of ver-

verbeeldt men zich, dat zy, door deze ſtrafheit, de voorzichtigheit leeren zullen? Niets is ongegronder, om dat, door dezelve, de haet opgewekt wordt, en zy eenen afkeer voor zulke Beſtiereren krygen. Ook zal een Kindt, buiten tegenſpraek, eenen haet krygen voor eenen Meeſter, die het ſtraft, om dat deszelfs verſtandt eene voorgeſtelde zaek niet vlug genoeg begrypt. Zullen Kinders de gedachtenis van zulke Opzieneren tot na derzelver doodt in zegeninge houden? Ganſch niet. Dit is de oorzaek, waerom zoo vele Meeſters en Opzieners, de voorwerpen van haet en verachting hunner Leerlingen zyn, en dat zoo vele Ouders nooit uit een waer beginſel van achting' en erkenteniſſe van hunne Kinderen bemint zyn. Voor zoo ver men in de tuchting de verbetering van den geeſt onder het oog heeft, zou men alles, wat tot dat einde geſchikt is, tucht kunnen noemen, en hier onder zoo wel de berispingen en vermaningen, als de kaſtydingen moeten trekken. Echter zal ik hier voornamelyk de kaſtydingen onder het oog hebben.

§. LXXXIII.

§. LXXXIII. Het is moeiëlyk wetten voor te ſchryven, wanneer, en hoe de tucht moet aengewent worden; naerdien elk Kindt, naer zynen aert, eene onderſcheidene behandeling ſchynt te vereiſſchen. Doch ſlaen wy gade, hoe de geaertheit, door middel der opvoeding gevormt wordt, zullen wy ontſlagen zyn, om voor elk Kindt en geval byzondere regels voor te ſchryven. De kaſtyding, die het laetſte middel moeſt zyn, dat men tot verbetering der Kinderen aenwendt, is niet zelden het eerſte, en, naer mate men minder oordeel in het opvoeden gebruikt, wordt zy tot de geringſte daden uitgeſtrekt; even als of de redelyke Menſch, gelyk het redenlooze Vee, moeſt gehandelt worden. Te recht heeft de uitmuntende LOCKE geoordeelt, dat de ſchaemte het beſte middel is, om de Kinders te tuchtigen. Een Kindt, dat de ſchaemte ontwaſſen is, is in gevaer van voor alle tuchtingen onvatbaer te worden. Maer, gelyk wy door het gedurige gebruik van het zoetſte zoet den ſmaek verliezen, zoo wordt ook het wrange bitter van eene ſtraff', te dikwerf herhaelt, in 't laet-

laetſte weggenomen. Het Kindt gewent zich aen de ſchaemte, wanneer zy te meenigvuldig herhaelt wordt. En de onbuigzaemheit der Kinderen heeft veeltyds ten gronde, dat zy zich aen eene ſtraf zoodanig gewent hebben, dat zy derzelver ſmert niet gevoelen. Om, zoo veel mogelyk zy, te maken, dat de tuchtingen den Kinderen nuttig worden, zal ik opgeven, wat men in het tuchtigen moet onder het oog houden.

1. Dat men nooit een Kindt kaſtydt, ten zy men by zich zelven overtuigt is, dat het de ſtraf heeft verdient, en daer van zelfs overreed is. Want zoo de Kinders niet by zich zelven bewuſt zyn, dat zy de ſtraf verdient hebben, zullen zy de geenen die hen ſtraffen, voor onredelyk aenzien: en naer mate de jaren van het Kindt zyn, zal zyn haet voor de zulken groot zyn. Ik zoude met verſcheidene voorbeelden kunnen ſtaven, hoe Kinders, zelfs voor hunne Ouders, eene inwendige verachting opgevat hebben, om dat zy van hun meende gekaſtydt te zyn, zonder oorzaek. En wanneer een Kindt een en andermael gekaſtydt is, zonder bewuſt

te

te zyn, van de ſtraffe verdient te hebben, zal het voor billyke tuchtingen onvatbaer worden.

2. Dat men naeuwkeurig onderzoeke, door welke ſtraf zy beſt te leiden zyn. Dan zal men bevinden, dat ſommigen eerzuchtig zyn, en dat anderen door de roede moeten getuchtigt worden; doch dat het grootſte gedeelte te bedwingen is, wanneer men hen die dingen onthoudt, waer aen zy het meeſte gehecht zyn. Zoo zal het verbodt van ſpelen, haeſt voor alle Kinderen, vry harder ſtraf zyn, dan de ſlagen der roede.

3. Dat de grootheit der ſtraffe moet geſchikt zyn naer die van de ſchuldt. Een ligt vergryp moet door eene zachte vermaning geboet worden; in tegendeel, moet een groot kwaedt met geene ligte berisping worden afgedaen.

Wanneer in het ſtraffen deze drie gronden in acht genomen worden, dan zullen de tuchtingen tot heil der Kinderen moeten ſtrekken, en de onnoozele wichten zoo ligt het ſlagtoffer van vergramde Ouderen of Meeſteren niet zyn: Dan zullen de Kinders, wanneer

neer zy Mannen geworden zyn, de gedachten hunner Ouderen met recht' kunnen zegenen, en van hun zeggen: *Myne Ouders hebben my nooit ten onrechte geſtraft, maer aen hunne wyze tuchtingen ben ik de beſte geſteltenisſen myner ziele verſchuldigt.* Dan zult gy, ô Ouders! Kinders hebben, die u gehoorzaemheit en liefde zullen toedragen.

§. LXXXIV. Ik beken, 'er is veel verſtands noodig, om, wanneer de Kinders een ſtrenge ſtraf verdient hebben, die, op eene heilzame wyze, ter uitvoer te brengen; naerdien de weg elk wel even na, maer niet even gemaklyk valt. Nimmer moet men zich voor zyne Kinders als driftige en ligt oploopende menſchen vertoonen, noch veel minder als lafhartigen, die het kwaedt niet durven tegengaen. Om tuſſchen deze twee klippen des onverhindert door te zeilen, zou men op de volgende wys met een Kindt, dat zich vergrepen hadt, kunnen handelen.

§. LXXXV. Wanneer de misdaedt van een Kindt eenen Vader of Opzie-

ner

ner verplicht, het zelve door ſlagen te kaſtyden, zal hy veilig doen het Kindt een weinig tyds in eene kamer op te ſluiten; daer door zal hy aen zynen kant gelegenheit hebben, om alle opwellende gramſchap te dooven, en het Kindt zal kunnen overwegen, dat eene billyke kaſtyding het kwaedt moet volgen. By het Kindt gekomen zynde, zal hy het deszelfs misdaedt onder het oog brengen, de billykheit der ſtraffe duidelyk aentoonen, om het in dezelve te doen inſtemmen. Vervolgens zal hy het, overeenkomſtig deszelfs kwaedt, kaſtyden, en zich niet dikwerf door tranen laten omzetten; naerdien de Kinders die meenigwerf met loosheit gebruiken, om dat zy bemerken, dat wy daer door van ons voornemen afgetrokken worden. Zulk eene ſtraf zal de liefde door de kaſtydingen doen ryzen, en geenszins het Kindt verbitteren. Het zal hier door by zich leeren overwegen, wat gevolgen uit het kwaedt ſpruiten. Zoo het van eenen goeden aert is, zal het voor de overweging van het kwaedt benaeuwder zyn, dan voor de ſlagen, die het deswegens ontvangt. Deze kaſtyding

zal

zal het in het toekomende te rug houden, en meer nut doen, dan honderd anderen, die onbezonnen, en met een vergramd gemoedt geſchieden.

§. LXXXVI. Gelyk door den arbeidt van het ligchaem de leden, zoo worden door het werk van het verſtandt de vermogens van den geeſt vermoeit. De ruſt doet de verlorene krachten des ligchaems weder bekomen, en de uitſpanningen zyn voor den geeſt ten uiterſte noodzakelyk. Het is derhalven de plicht van eenen Opvoeder zorg te dragen, dat, terwyl hy het verſtandt, door nutte Wetenſchappen, verlicht, hy voor den geeſt verzorge zulke verkwikkingen, die het Kindt den arbeidt zacht en gemaklyk maken. Om dat alles, wat onze zinnen ſtreelt, ons vermaek aendoet, kunnen de geringſte dingen ſomwyl grooter vermaek en uitſpanningen geven, dan de koſtbaerſte, en het vermaek hangt dus enkel af van de waerde, die wy ſtellen in het een of ander te verrichten. Men moet dan den luſt van het Kindt zoo zien te dwingen, dat het nutte voor ſchadelyke dingen tot uitſpanningen verkieze.

Echter moeten de uitſpanningen, gelyk de onderwyzingen, naer de vermogens en jaren der Kinderen geſchikt zyn. Om deze oorzaek is het, dat ik de Kinderſpelen in de kindsheit geenszins zoude afkeuren, maer dezelve voor hun nutter zoude oordeelen, dan vermaken, waer toe meer oordeel gevordert wordt: te meer, daer alle gedwongene uitſpanningen tot eenen laſt worden.

§. LXXXVII. Het lezen van vermakelyke boeken is eene uitſpanning, die, wanneer het nutte boeken zyn, benevens het nutte, het aengename paert. Doch, men vindt weinig boeken, die naer de vatbaerheit der Kinderen geſchikt zyn, en de Jongelingen zyn geneigt, om zich zulken, die meer verderffelyk voor de zeden zyn, dan om het verſtandt aen te kweeken, uit te kiezen. Een Jongeling, wiens geeſt door nutte wetenſchappen beſchaeft is, zal zoo ligt zynen koſtelyken tydt niet doorbrengen, met het doorbladeren van allerlei nuttelooze en ſchadelyke boeken. Ook zyn de Ouders dikwerf oorzaek, dat hunne Kinders

ders voor het lezen van nutte boeken onvatbaer zyn, door hun, van dat zy beginnen te lezen, verſcheidene grollen in de handt te ſtoppen. Hier onder zyn voornamelyk alle vertellingen van leugens, ſpreukjes van toveryen en ſpoken, onnutte en ſchadelyke fabelen en *Romans*, door welke te lezen hunne denkbeelden verwart, de geeſten beroert, en zy niet zelden vreesachtige bloodaerds worden; welke zaden niet ſlechts in de Jeugdt hun byblyven; maer die hunnen ganſchen leeftydt door, hen by avondt, voor het riſſelen der bladeren doet benaeuwt worden. Niet dat ik oordeel, dat 'er geene nutte *Romans* of fabelen gevonden worden; in tegendeel, velen der zelven hebben het nutte en vermakelyke t'ſamen gevoegt, en kunnen zeer heilzame werktuigen zyn, om het verſtandt en gedrag der Kinderen te hulp te komen. Maer niemant zal ontkennen, of 'er wordt meer dan een kinderlyk begrip vereiſcht, om in eenen *Roman* te onderſcheiden het edelmoedige van het ſtoute, het geeſtige van het verwaende, het deugdzame van het ſchynſchoone, het geen naer te

volgen van het geen te vermyden is. Ook kunnen de fabels den Kinderen zeer nuttig zyn, wanneer dezelve vatbaer daer voor gemaekt worden. Maer nimmer moeten zy als uitſpanningen voor de Kinderen worden gebruikt. De vernuftige Werkjes van Mejufvrouw *le Prince de Beaumont*, (die den naem van het *Magazyn der Kinderen* dragen) hebben, benevens dat zy aengenaem zyn, ook hare byzondere nuttigheit; doch alle Ouders behoorden zich de moeite te geven, om hunnen Kinderen een recht begrip van dezelve te doen verkrygen: Want, ſchoon de zaken, in dezelve vervat, klaer voorgeſtelt, en vele naer de vatbaerheit der Kinderen geſchikt zyn, nogthans behoort 'er eene byzondere duidelykheit, om den Kinderen de juiſte meening van onze gezegdens te doen begrypen, dewyl zy ſteeds geneigt zullen zyn het vermakelyke te kiezen, en het nutte te laten varen; het welk ook deze Juffer, in de Voorrede van haer Werk, te recht aengemerkt heeft. Het blykt dan genoegzaem, dat 'er weinige Boeken zyn, die men den Kinderen in hunne kindsheit,

heit, met vrucht, kan laten lezen. Derhalven willen wy hun de vryheit geven, zich in dien tydt met Kinderſpelen te laten ophouden, wachtende dat zy, door het verſtandt met wetenſchappen te vermeerderen, zich allengskens nuttere uitſpanningen zullen verzorgen. Indien wy nu de Kinders, behalven de beſtiering van het verſtandt, zoo ver gebragt hebben, dat zy eerbiedt voor het Opperwezen hebben, en eene behoorlyke achting, niet ſlechts voor hunne meerderen, maer ook voor die minder zyn; zoo wy door deze gelegde gronden, de vooroordeelen te keer gegaen, en de zaden van menſchliefde en zachtmoedigheit gezaeit hebben; zullen wy niet behoeven te ſchrikken voor de gevaerlyke Jongelingſchap, waer toe wy nu geraken.

§. LXXXVIII. Gelyk 'er, in de eerſte Jeugdt, tegen eene drieſte onwetendheit, in de Kinderjaren tegen de ongebondene dertelheit; zoo is 'er in de Jongelingſchap tegen de ſterktoenemende driften, door duizende verleidingen verzelt, te waken. In de

Jongelingſchap moeten verſtandt en deugdt zich te zamen vereenigen, om een gelukkig Man te maken, naerdien de ondervinding genoeg geleert heeft, dat verſtandt zonder deugdt de ongelukkigſte menſchen maekt. Om dat nu onze Jongelingen mogen leeren, met een deugdzaem hart', verſtandig hunne daden te beſtieren; zal ik my in dezen Tydtkring bevlytigen, om, alvorens te onderzoeken, het geen my ter verbetering' van het verſtandt nog over blyft, op te geven en tegen te gaen de gevaren, zoo in- als uitwendig, waer aen de Jongelingſchap onderworpen is.

§. LXXXIX. De eerſte en natuurlykſte drift van dien tydt is de Hoovaerdy. Deze heeft haren grondt in de Eigenliefde, en is „ Eene verhef-„ fing van ons zelven boven anderen." Inwendig zynde wordtze Hoogmoedt, uitwendig Grootsheit genoemt. Hoe natuurlyk zy allen Jongelingen is, en hoe de opvoeding, tot dezelve niet weinig toebrengt, zyn zaken, die by ieder bekent zyn. Hoe verſcheiden de oorzaken zyn, waer uit de hoovaer-

vaerdy geboren wordt, is moeiëlyk op te geven, naerdien zy over zoo vele onderſcheidene voorwerpen gaet, als de zinnelykheden zich tot verſchillende zaken kunnen uitſtrekken. Wy bepalen ons alleen tot die hoovaerdy, welke den meeſten Jongelingen eigen is; te weten: „ De luſt om van elk „ hooger dan anderen geacht te wor„ den."

Om dezen luſt tegen te gaen, moet men hun onder het oog brengen:

1. Hoedanig een Jongeling zich moet gedragen, wil hy met recht de hoogachting van anderen verdienen.

2. Hoe een hoovaerdig Jongeling onwraekbaer de verachting van alle menſchen zich moet op den hals halen.

Het eerſte kan men op de volgende wyze hem voorſtellen: betoogende, hoe wy onzen geeſt geenszins doen uitblinken, met te toonen van alles te weten; maer wanneer wy een woordt op zyn pas voortbrengen, en dat niemant achting voor onze daden zal hebben, ten zy die met deugdt en nedrigheit verzelt gaen. Des moet men hun doen zien, waer in het we-

zenlyk onderſcheidt der menſchen gevonden wordt, en hun de ware kenmerken van deugdt en verſtandt voor oogen ſtellen; hoe een verſtandig man, uit aenmerking van het gebrek, dat hy in zich zelven ziet, geneigt zal zyn een ander hooger dan zich zelven te ſchatten. Doch ten opzichte van het tweede, moet men aentoonen, welke gevolgen de hoovaerdy na zich ſleept: dat, naerdien de trotſchaert altoos eene kleinachting heeft voor het grootſte gedeelte der menſchen, dat zoo het grootſte gedeelte hem met verachting behandelen moet. Ook dient men hem te doen zien, het onderſcheidt, dat 'er is in eene nederige gedienſtigheit, of ſlaefachtige onderwerping; op dat hy van het eene niet in het andere uiterſte valle. Daer toe zal noodig zyn, dat men hem leere, zich onderworpen tegen zyne meerderen te gedragen, toegevende en beſcheiden tegen zyn gelyken, vriendelyk en medegaende tegen zyne minderen: Dat men zynen geeſt vatbaer maeke, om over het gedrag van waenwyzen billyk te oordeelen: Dat men hem doe opmerken, welke ſchade en ſchande

de vele Jongelingen zich door de hoogmoedt op den hals gehaelt hebben: Eindelyk, dat men hem geenszins ſpare, maer het gevolg van dit kwaedt doe ſmaken, wanneer hy zich ſchuldig maekt. Om dat de hoogmoedt een ziel en ligchaem verdervend kwaedt is, allen menſchen zoo natuurlyk eigen, zal het nuttig zyn, dat men hem, by de minſte opwelling, daer van trachte te overtuigen, en dat men hem doe lezen zulke werken, waer in deze ondeugdt geſtraft, en het ſchadelyke derzelve in het daglicht geſtelt wordt; waer in de nedrigheit, by Godt en menſchen, belooning en gunſt verkrygt; op dat hy, door zulke ſchilderyen getroffen, voor zich zelven mag leeren vreezen, en deze groote les, van zoo over zich zelfs te oordeelen, als anderen over hem oordeelen, grondig te kennen. De hoovaerdy is het, die in onze eeuw zoo vele Trotſchaerts, die men *Pedanten* noemt, broeit: want de pedantery is niet anders dan eene zekere kleinachting, die men in zyne woorden en houdingen toont, zoo niet voor alle menſchen, ten minſte voor het grootſte

gedeelte. Het is derhalven van de uiterſte aengelegenheit, dat wy onze Jongelingen het gevaerlyke van zulke houdingen voor oogen leggen, en hen de zoodanigen, die daer mede beſmet zyn, als de peſt der ſamenleving', doe vermyden.

§. XC. De Gramſchap mag te recht de Zuſter der Hoovaerdy genoemt worden, om dat zy gemeenlyk gepaert gaen: want zelden kan men de hoovaerdy fnuiken, ten zy men de gramſchap gaende make; ja de hoovaerdy is eene zekere trap van gramſchap uit zich zelven. Des moeten wy hier van dezelve ſpreken. De gramſchap is eene droefheit, gepaert met haet, wegens het ongelyk, ons, of een ander, wiens welzyn wy ter harte nemen, aengedaen. In de gramſchap komen verſcheidene gemoedsdriften te ſamen, om welke oorzaek zy zoo wel voor de gezondheit des ligchaems, als voor het welzyn van den geeſt nadeelig is; waerom 'er geene ondeugdt is, waer tegen men meer waken moet, ten einde de Jongelingen nimmer aen dezelve onderworpen worden. Niet, dat

dat men de Jongelingen eene onverſchilligheit moet inboezemen, wanneer hun beledigingen aengedaen worden: want het niet gevoelen eener belediging is een teeken van misverſtandt; maer toornig te worden, en niet te zondigen, is een teeken van deugdt en ſchranderheit. Deze wyze van toornig te worden is het, die wy de Jongelingen moeten inprenten. Geenszins beſtaet zy in de ligtgevoeligheit, die zoo vele menſchen gemeen is; want deze heeft de duidelyke kenmerken van onbezonnenheit geſtadig by zich, en kan ons in de grootſte elenden dompelen. Meenigvuldige voorbeelden hier van moet men de Jongelingen onder het oog brengen; terwyl men tevens aentoont, hoe men zich door dezelve eenen altoosdurenden haet van zulken, die ons zeer nuttig kunnen zyn, op den hals kan halen. Veel minder is zy gelegen in de *Verdeediging van het ſtuk van eer*, dat zoo meenig een, ten koſten van zyn bloedt, beſchermt heeft; waer uit de yſſelyke tweegevechten voortſpruiten, die gemeenlyk de zielsſmerten der Vaderen, de kwynende doodt der Moederen, het verderf van Huishoudens,

en

en de onuitwisbare ſchandvlekken van het Geſlacht zyn. Hier van moet men vooral de zulken, die door het reizen hunne opvoeding luiſter trachten by te zetten, naeuwkeurig onderhouden; hun aentoonende, hoe uit de Schriften der Verſtandigen blykt, dat men, dus handelende, zyn eer bevlekt, en geenszins verdeedigt: hun voorts duidelyk betoogende, hoe een knagend naberouw den Overwinnaer geſtaeg verzellen moet. Mogelyk zal de een of ander denken, moet men zich laten verachten, onteeren, en voor bloodaerds gehouden worden? Geenszins, maer men moet de gelegenheden vermyden, daer aenleiding tot het kwaedt gegeven wordt, onze verkeering maken met lieden, die zich op deugdt en wysheit toeleggen, zich nimmer ligtvaerdig in een anders zaek inlaten, geen beſliffer van twiſtzaken willen zyn, eens anders oordeel niet verwerpen, en hem voor anderen beſchaemt maken, voorzichtig in het ſpreken zyn, zelden over zaken oordeelen, noch in kleeding, noch in verhevenheit van gedachten zich boven anderen verheffen, vriendelyk en gedienſtig

ſtig zyn ; in één woordt, zoo met anderen handelen, als men wil dat met ons zal gehandelt worden. Met recht' denk ik te mogen gelooven, dat een Jongeling van zulk een gedrag, in wat Landt hy verkeere, voor alle aenvallen van twiſtgierige menſchen zal bevryd zyn. Nu zullen wy nader onderzoeken, wat het zy gram te worden zonder zondigen.

§. XCI. In het kort kunnen wy dit zeggen te beſtaen : In eenen billyken haet, die men gevoelt voor alle daden, die ſtrydig zyn tegen de twee hoofdgeboden van den Godsdienſt, waer van ik vorens geſproken heb. De oorzaek, waerom Jongelingen tot lichtmiſſery geraken, is, dat zy zonder tegenzin kunnen aenhooren, dat Godt en deszelfs geboden veracht worden, ja dat zy vermaek ſcheppen in het naervolgen van Jongelingen, die ruw in het ſpreken, en ongebonden in zeden zyn. Niet dat ik van hun vorder, dat zy, als ſcherpe berispers, anderen zullen hekelen; want zulks is geenszins het werk van Jongelingen, en brengt meer haet dan verbetering te weeg. Maer het goede oor-

oordeel moet hun leeren, dat zulke ke gedragingen een teeken van eene opvoeding zyn, waer door men zich zelven en zyne Ouders onteert. De liefde voor het Opperwezen moet hun inprenten, dat het onbetamelyk is zulke daden naer te volgen. En hunne edelmoedige eigenliefde moet hun leeren, dat het billyk is zulke gezelſchappen te vermyden. Hierom is het ten hoogſten noodig, dat zy verkeeren met zulken, die, op eene zachte wyze, elkanderen berispen, die van elkanderen nayverig zyn, waer door de eene in deugdt en wetenſchappen boven den anderen tracht te geraken. De vriendſchap aldus, en op zulke voorwaerden, in de Jongelingſchap gemaekt, zullen niet voor den doodt eindigen. In tegendeel, de vriendſchap, die ongebondenheit ten ſteun heeft, moet in 't kort vervallen, om dat zy elkander mistrouwen zullen.

§ XCII. In de Jongelingſchap worden de Welluſten geboren, en deze zyn meenigwerf niet minder nadeelig aen eene goede opvoeding, dan de Hoovaerdy en Gramſchap, waer van

wy

wy geſproken hebben. Het is eene bekende zaek, dat de welluſt grootelyks afhangt van het natuurlyk geſtel der menſchen, waerom van twee Broederen, die te ſamen opgevoed zyn, deze vry meer, dan geene, aen de welluſten zal onderworpen zyn: Doch het is niet minder waer, dat, door eene goede beſtiering, de natuurlyke neigingen, waer uit de welluſten ſpruiten, gebogen en geleid worden, zoodanig zelf, dat zy, in plaets van nadeelig te zyn, tot heil kunnen ſtrekken. De zorg van eenen Opvoeder moet derhalven met dezen tydt verdubbelen, op dat deze onheilen alle zyne zorgen niet om verre ſtooten, en zyne moeiten vruchteloos maken. *Kwade t' ſamenſprekingen bederven goede zeden*, zegt het ſpreekwoordt. Door dezelven is het ook, dat de luſten opgewekt, de begeerlykheden gaende gemaekt worden, en de driften kracht ontvangen. Men moet dan niet alleen zorgvuldig vermyden, in der Jongelingen tegenwoordigheit, te ſpreken van dingen, die onbetamelyke luſten in hun opwekken; maer van hun vervreemden allen, die noch in woorden, noch

in

in gebaren zedig zyn. Men moet in hun de edele ſchaemte, die thans zoo zelden by Jongelingen gevonden wordt, trachten ſtandt te doen grypen; op dat zy niet alleen ſchrikken voor onbetamelyke dingen te ſpreken, maer zelfs van die aen te hooren. Ten dien einde moet men hun inboezemen, hoe het toegeven in driften niet alleen voor de ziele, maer ook voor het ligchaem ſchadelyk is. Men zal hun op eene duidelyke wyze onder het oog moeten brengen, hoe de een luſt den anderen voortbrengt, en by voorbeelden aentoonen, hoe men niet eensklaps ten toppunt' aller ongebondenheit geraekt, maer allengskens, en als by trappen. Men moet hun de ſchakel van het kwaedt leeren begrypen, dat is, duidelyk betoogen, hoe uit het eene kwaedt het ander moet voortvloeiën, hoe gevaerlyk het deswegens is, zich eens aen eene kwade daedt ſchuldig te maken. Men kan hun nu uit de gewyde en ongewyde Schriften aentoonen, hoe menſchen, anders met een goed oordeel begaeft, wanneer zy op den eerſten trap van het kwaedt waren, van het eene tot het andere zyn overgegaen, waer door

door Huisgezinnen, Geslachten, ja geheele Volken ongelukkig geworden zyn. Hier van zyn, wel is waer, verscheidene Werken te vinden, vooral in de Zedekundige Schriften; maer niemant kan ontkennen, dat de levendige stem, en duidelyke wyze van voorstellen, en de toepassing, die men den Jongelingen zelfs doet maken, veel sterker op hun gemoedt werken, dan het lezen van Schriften, daer ze somwyl verdriet in krygen, of, by gebrek van oordeel, het rechte besluit niet uit trekken. Dit verzuim in de Opvoeding brengt te weeg, dat wy zoo veel ongebondene Jongelingen hebben; niet tegenstaende de Weereldt dagelyksch met Zedekundige Werken vermeerdert wordt. Wanneer men dezen weg, in de Opvoeding, inslaet, zal het niet moeielyk zyn, den Jongelingen een begrip te doen krygen van de Weereldt met derzelver Inwooneren; het zal niet moeielyk zyn te doen zien, hoe de vleitael van bedorvene Jongelingen niet anders strekt, dan om anderen te verleiden, en medemakkers in het kwaedt te hebben; hoe sommigen, uit baet-

zucht, de driften ſtreelen; welke de liſten zyn, die Verleiders aenleggen, om anderen tot zich te trekken, en hoe men zich voor dezelven wachten moet. Niets is van grooter aengelegenheit, dan duidelyk aen te wyzen, hoe de ſchaemte het kwaedt verzelt, en dat men, door het bedryven van kwade daden, zyne achting by alle braven verliezen moet; hoe de Hoogmoedt haet, de Gramſchap gevaer, en de Welluſten verachtingen voortbrengen. Onze meeſte Jongelingen zyn in een verkeerd begrip, aengaende hun gedrag, de meeſte wanen, als of, uit de opvolging hunner luſten, eene ware vergenoeging ſpruiten moeſt. Deze, om dat hy op zyn beurt van zich durft ſpreken, denkt dat hy dapper is; geene verbeeld zich, dat de welluſten vry zyn voor eenen Jongeling', als of 'er geene brave Mannen konden zyn, ten zy ze welluſtige Jongelingen geweeſt waren; een derde gelooft, om dat hy van alle dingen mede durft ſpreken, dat elk zich over zyn verſtandt verwondert, en wordt, in 't einde, zoo praetzuchtig, dat hy, by gebrek van reden, zyne toevlucht

tot

tot laſteren en liegen neemt. In een woordt, de onkunde, hoe zich te gedragen om by elk gunſt te verkrygen, aen den eenen kant, en de ledigheit van geeſt aen den anderen, zyn de reden, waerom men zoo veel jonge Lichtmiſſen ziet.

§. XCIII. Men zal mogelyk vragen: Is dan een Jongeling, welk een goed oordeel heeft, en ervaren is gemaekt in alles, wat tot eene goede Opvoeding vereiſcht wordt, die de gevaren, der Jongelingſchap eigen, kent, en niet onkundig is van de wegen, die hy moet inſlaen om gelukkig te worden, geheel vry voor alle gevaren? Kan de deugdzaemſte zelf niet ſtruikelen, en, in wederwil aller moeite, tot ongebondenheit overgaen? Ik antwoord: gewiſſelyk ja. Doch hy, wiens geeſt met de zaden van deugdt en verſtandt vervult is, zal niet bloot ſtaen voor het tiende deel der gevaren, waer voor onkundige Jongelingen open leggen. Wie geproeft heeft, welk genoegen in 't betrachten der deugdt, en wat vermaek in het beoeffenen van den geeſt

gelegen is, zal geen tydverdryf behoeven te zoeken, om zynen geeſt in nuttelooze gezelſchappen te vermaken. Ook zal hy, gevallen zynde, door zyne eigene gemoedsbekwaemheden, tot de betrachting der deugdt opgeleid worden, en, zoo hy eenmael in de vermaken, en ongebondenheden zich overgeeft, zal hy beter in ſtaet zyn om te overwegen, welk het nuttigſte en vermakelykſt is. En naerdien het werk, hem ten laſte gelegt, binnen het bereik zyner bekwaemheden zal zyn, zal hy niet genoodzaekt wezen ydele vermaken te zoeken, om dat hy verdriet in den arbeidt vindt.

§. XCIV. Doch geſtelt zynde, dat de een of andere drift de overhandt over hem mogte hebben, en onze Jongeling ongelukkig genoeg ware om eene drift, welke hy zelf niet goed keurt, op te volgen; laet ons zien, door welke middelen hy beſt tot zynen plicht te brengen zal zyn. Wie eenen afgedwaelden Jongeling zoekt te recht te brengen, met hem door eene harde beſtiering onderworpen te maken,

loopt

loopt gevaer om zyne ſtrafheit met onbuigzaemheit beantwoord te zien. Want naerdien de Jongelingen geene Kinders meer zyn, zullen zy, wanneer zy de berispingen meer vreezen, dan zich ſchamen over het bedrevene kwaedt, geene middelen onbeproeft laten, om hunnen Beſtierer te bedriegen. Ook zal de ſtrafheit de oorzaek zyn, dat deszelfs tuchting veracht, en vruchteloos zal worden. Echter moet een Opvoeder, aen den anderen kant, den misſlag des Jongelings niet laten ongemerkt voorby glippen, denkende, dat het ſlechts Jongelingen zyn, en dat hun goed oordeel hen, den eenen of anderen tydt, wel zal te recht brengen: Want dit maekt de Jongelingen verhard in het kwaedt, doet de geneigtheit tot het zelve aengroeiën, en leert hun zich aen het kwaedt gewennen; hier door denken zy, dat het eenen Jongelinge vry ſtaet, zich nu en dan tot eene dwaesheit over te geven, ja dat 'er geene oude lieden gevonden worden, of zy hebben in hunne jeugdt deze of geene dwaesheden begaen. De middelmaet tuſſchen ſtrengen laſhartigheit zal de beſte weg zyn,

die men met hun zal inſlaen; doch om in alles, zoo veel ons mogelyk is, de duidelykheit te betrachten, zullen wy eens veronderſtellen, dat een Jongeling in alles eene opvoeding hadt, overeenkomſtig het geen wy in het vorige gemeldt hebben; dat wy hem zagen evenaren in zielsvermogens den welopgevoeden van zynen tydt, doch dat hy, door de verleidingen der drifften, of gezelſchappen, voor eenen tydt, van deugdzaem in ongebonden, van eenen Voorſtander der Wetenſchappen in eenen Beminnaer van ydele vermaken verandert was. Laet ons zien, hoe wy dien Jongeling zullen te recht brengen.

§. XCV. Daer zyn menſchen, ja zelfs Jongelingen, die groote wanbedryven verrichten, en by zich zelfs redenkavelen, als of hun dit geoorloft ware, ten minſten, of het zoo erg niet was, als men 'er van opgeeft. Doch de oorzaek van deze redenering vloeit of uit onkundigheit, of uit verharding in het kwaedt, en wy denken grondt te hebben, dat het kwaedt onze Jongelingen niet ligt zoo ver ver-

voe-

voeren zal, dat zy ſchielyk in het zelve verharden zullen. In tegendeel durven wy ons vleiën, dat zy telkens, op de afwyking van het ſpoor, hun voorgeſchreven, eene overtuiging by zich zullen gevoelen, welke min of meer in hun eene ſchaemte zal verwekken, zoo wel voor zich zelven, als voor hun, onder wier beſtier zy ſtaen. Deze ſchaemte, die inwendige overtuiging by zich zelfs, is het, die men in het verbeteren van zulk eenen Jongeling, moet aen het werk helpen, op dat hy zyne daden als met een anders oog moge leeren beſchouwen. Om dat 'er nu geene gunſten meer indruk op het gemoedt maken, dan die men geniet, wanneer wy ons die onwaerdig gemaekt hebben, zoo zullen de gunſten, die men eenen afgedwaelden Jongelinge bewyſt, meer uitwerking op zyn gemoedt hebben, dan beſtraffingen, die men hem over zyn kwaedt doet; te meer, daer 'er in alle beſtraffingen of dreigementen iets ſcherps te vinden is, waer door de Jongelingen zich inbeelden, het voorledene kwaedt geboet te hebben. Wel verre dan van onze gunſten in te trekken, en hem als een on-

waerdig lidt te behandelen, zullen wy, in welke omſtandigheden hy ook mag gekomen zyn, niet minder betoonen deszelfs beſchermer, hulp en toeverlaet te zyn, dan wy eertyds waren; op dat hy tot zyne Beſtierers, als tot zyne getrouwſte Vrienden, de toevlucht moog' nemen, en niet genoodzaekt zyn, zyne ſchande aen vreemden toe te vertrouwen. Niet dat ik den Jongeling met geld zoude onderſteunen, wanneer hy zich aen lichtemiſſeryën overgegeven hadt; dit doende, zou men de oorzaek van deszelfs ongeluk, en niet van zyne verbetering zyn: noch dat ik door myne laf-hartige onopmerkzaemheit hem zou toeſchynen het misdryf gering te achten. In tegendeel, wilde ik hem op eene vriendelyke wyze, onder het oog brengen, welk een ongelyk hy zich zelven, wat verdriet hy my, en alle zyne vrienden, aengedaen heeft; ik wilde hem doen opmerken, of 'er zoo veel meer vermaek in de ondeugdt, dan in de betrachting van zynen plicht gelegen was, dat hy, om derzelver wil, zyn tydelyk en eeuwig onheil, boven zyn beſtendig geluk zoude kiezen.

zen. Eindelyk, ik wilde hem doen zien, door een gedrag, eenen verſtandigen Beſtierer eigen, dat zyn misdryf my even ſterk aendeed, als of ik het zelf bedreven had. Voeg hier nu by, dat hy niet onbewuſt is, wat ontegenzeggelyk uit het kwaedt moet volgen, en wat vermaek in de betrachting van zynen plicht gelegen is. Zoude ik nu geen recht hebben, om te denken, zoo hy ſlechts van eenen middelmatigen goeden aert is, dat hy, door zulke teekens van onophoudelyke goedheden, by zich zelven zal beſchaemt worden, en dieper wonden zal dragen, dan of hy met de ſcherpſte verwytingen waer' geſtraft geworden? Ja een Jongeling, wiens gemoedt, van jongs af, met de zaden van deugdt bezaeit is, zal hier door gebragt worden, om aldus by zich te redenkavelen:

§. XCVI. Zal ik, aen wien noch arbeidt, noch onkoſten geſpaert zyn, ten einde my, door middel eener goede opvoeding', gelukkig te maken, die nimmer met onbarmhertige wreedheit behandelt ben, maer aen wien

zelfs de ſtrengſte tuchtigingen geſchied zyn, op eene wyze, waer in niets dan myn nut te vinden was, die nu nog, nu ik my zoo deerlyk misgrepen heb, op nieuw de blyken van die teederſte liefde draeg; zal ik, in wederwil van dit alles, nu de ſnoodſte ondankbaerheit bewyzen? Zal ik betoonen zoo veel van den aert van zulke liefdragende Ouderen te verſchillen, en dat ſlechts om vermaken en driften naer te jagen, die by het licht der reden, my geſchonken, beſchouwt zynde, niet anders zyn dan nutteloze dwaesheden, door knagend leetwezen verzelt? Zal ik, door deze ydelheden, waer door ik my by alle brave en verſtandige lieden gehaet maek, de hoop en verwachting myner Ouderen om verre werpen, en onder kruis en wederwaerdigheden, die zy in dit leven hebben, voor hun het zwaerſte zyn, en (om de woorden van JUDAS te gebruiken) *de graeuwe hairen mynes Vaders ten grave doen neder dalen?*

§. XCVII. Hier op zal men mogelyk zeggen, dat 'er weinig Jongelin-

lingen, en vooral zulken, die van het ſpoor der deugdt afgedwaelt zyn, gevonden worden, die op zulk eene wyze zullen redenkavelen; te meer, daer de driften der meeſte Jongelingen zoo groot zyn, dat hun verſtandt 'er door bedorven, en hunne reden geheel verdonkert wordt: Zoo dat zy, verre van overdenkingen te maken, zelfs niet vatbaer zyn voor overtuigende vermaningen en beſtraffingen, en moedwillig beſpotten die geenen, welke, met liefderyke redenen, hen vermanen. Voorzeker, beveſtigt de ondervinding deze waerheit ſlechts al te veel; doch zoo wy de oorzaek hier van naerſpeuren, zullen wy bevinden, dat het meer aen het gebrek eener goede opvoeding in de kindsheit te wyten is, dan aen de driften, die den Jongelingen natuurlyk eigen zyn. Immers de meeſte Jongelingen zoeken de vermaken, om dat hun geeſt ledig is, en dat zy nimmer den ſmaek der deugdt en wetenſchappen geproeft hebben. Het grootſte deel der Jongelingen bemint zyne Ouders, om dat het door hen het leven ontvangen heeft, maer niet met eene liefde van DAVID en

JO-

JONATAN, die ſpruit uit eene zuivre achting, op erkentenis gegrond, waer door zy de zinſtreelende vermakelykheden kunnen laten varen, om in de hoogachting van zulke beminnenswaerdige Ouderen te ſtaen. Hoe zal men van eenen Jongeling, die, wanneer hy in gezelſchap is, door elke redevoering die hy doet, te kennen geeft wat lage denkbeelden hy heeft, hoe onbedreven hy in alle zaken is, hoe hy den tydt zyner jeugdt doorgebragt heeft, en welke zyne opvoeding geweeſt is: hoe, zeg ik, zal men van hem verwagten, dat hy, wanneer hy zyn eigen beſtier in handen heeft, onder het gezelſchap van eene ry Jongelingen, niet wyzer dan hy, voorzien met eene goede beurs gelds, zich bemoeiën zal met de overdenking, hoe hy zyne gangen zal richten om een gelukkig menſch te worden; naerdien hy, tot nu toe, geen ander geluk gekent heeft, dan het geen in de voldoening zyner driften beſtond? Niets is zekerer, wanneer het verſtandt, van de eerſte jeugdt af, niet voor nutte overdenkingen vatbaer gemaekt is, dan dat men het in de Jongelingſchap te vergeefſch wacht.

wacht. Dit is de oorzaek, dat meenig Jongeling, daer hy door honderd oogen nageſpeurt wordt, en het verſtandig beſtier van eenen geleerden Beſtierer by zich heeft, in wederwil van dit alles, uitſpat, en tot ongebondenheit zich overgeeft. Wie zou ook een geregeld gedrag verwachten van Jongelingen, die Mannen in boosheit, en Kinders in 't verſtandt zyn? Ik beken, men ziet ook dat groote geeſten tot lichtemiſſery overſlaen; doch dit is een blyk, dat hunne geeſten, met de heilryke gronden van Godsvrucht, niet doorkneed zyn, en geeft een klaer bewys, dat verſtandt zonder deugdt meer gevaerlyk, dan voordeelig is.

§. XCVIII. Uit het geen tot hier toe gezegt is, zal men ligt beſeffen, hoedanig met de Jongelingen te handelen zy, ten einde hunnen geeſt op het heilryk padt der deugdt te leiden, en wy zouden met een weinig hier by te voegen, het Werk kunnen eindigen, ten ware wy genoodzaekt waren, nog iets te zeggen ter beſtiering' van het verſtandt dier geenen, die tot bekwaem-

kwaemmaking in den poſt, welke zy zich voorgeſtelt hebben, tot de Hooge Scholen of elders moeten gezonden worden. Met welk een gerust hart' kan een Vader zyn Kindt niet zien vertrekken naer die plaetſen, welke veeltyds de ſtruikelplaetſen voor Jongelingen zyn; wanneer hy bewuſt is, dat zyn Zoon, behalven zyne kennis in de gronden der Wetenſchappen, die op de Hooge Scholen moeten geleert worden, ervaren is in de grondbeginſelen van ware deugdt en Godvrucht; dat hy daerenboven verzekert is van deszelfs teedere liefde t'zynwaerds, en van deszelfs bekwaemheden, om zich door middel van eene oprechte hoogachting', zonder valſche vleiëry, voor alle menſchen, by ieder aengenaem te maken! Zulke Jongelingen zal ik op de Hooge Scholen verzellen.

§. XCIX. Ik behoef my niet in te laten, op welk eene wyze een jong Heer dagelyks zyne tyden op de Studiën zal doorbrengen, om in de zich voorgeſtelde zaken bekwaem te worden; dewyl dit voor het grootſte gedeelte zal afhangen van de zaken, in wel-

welke hy zich begeert te oeffenen, of van de orde, die op de Hooge Scholen gehouden wordt. Het zal nutter zyn te overwegen, hoe Ouders zich moeten gedragen, om hunnen Zoon tot nut te zyn. Niets is noodzakelyker, dan dat een Vader, alvorens hy zynen Zoon van zich zendt, hem onder het oog brengt, welk einde hy zich met hem voorgeſtelt heeft, hoe zyn ganſche doel, van het begin zynes levens tot nu toe, met hem geweeſt is, om in alles deszelfs geluk te betrachten, doch dat het hem onmogelyk is dit einde te bereiken, ten zy hy nu zelfs medewerke; van welke medewerking nu deszelfs geluk afhangt; een geluk, dat onafſcheidbaer aen het zyne verknocht is. Hy kan hem voorſtellen, hoe hy den tydt moet doorbrengen, ten einde hy rekenſchap moge geven, op welk eene wyze dezelve doorgebragt is. Of ſchoon wy aengetoont hebben, dat het gedrag van den Jongeling veel zal afhangen van zyne eerſte opvoeding; evenwel is de plicht van eenen Vader zynen Zoon voor te ſchryven, door welk een gedrag dezelve zich aengenaem zal maken, in de

ge-

gemoederen der geenen, met welke hy verkeert, en vooral by deszelfs Hoogleeraren, met aentooning' hoe van derzelver gunſt, deszelfs geluk voor het tydelyke zeer veel afhangt, naerdien zy, door hunne genegenheit, hem in de vorderingen der Studiën van byzonder nut kunnen zyn, en door hunne achting, in vervolg van tyden, tot zyn uitwendig heil veel zullen toebrengen; behalven dat de achting, die geleerde Mannen ons toedragen, onze achting in deze weereldt doet ryzen. Ook zal ten uiterſte nuttig zyn, dat een Vader voor zynen Zoon eenen verſtandigen Vrient weet te verwerven, bekwaem om zich in deszelfs vertrouwen en vriendſchap in te wikkelen; niet om een trouwe Tolk te zyn van alles wat de Zoon uitvoert, maer om hem, door zyne wyze raedgevingen, door briefwiſſeling, in alle gevallen tot byzonder nut te zyn: Want men ziet zelden, of een Jongeling verkieſt zich eenen byzonderen Vrient. Indien hy nu eenen Boezemvriendt met bedorvene zeden verkieſt, zal zulk een Vriendt meenigwerf de grootſte hinderpael in deszelfs geluk zyn. Men denkt mogelyk,

lyk, dat een Vader tevens die verſtandige Vriendt moet zyn. Maer behalven dat 'er altydt, hoe liefdragend Ouders zich betoonen, een zeker ontzach en beſchroomtheit plaets grypt, zoo ſchynt het in den aert aller menſchen, en voornamelyk der jongelingen te zyn, tot hunne innigſte Vrienden te verkiezen zulke lieden, die in 't geheel niet, of van verre ſlechts van hunne verwantſchap zyn. Hoe groot het gewin zal zyn, dat Ouders uit deze voorzichtige keuze zullen trekken, is ligt op te maken, zy zullen geruſt kunnen zyn, dat hun Zoon, door de kwade raedgevingen van zynen Vriendt, niet zal bedorven worden; geruſt kunnen zy vertrouwen, dat de deugdt en het verſtandt van hunnen Vriendt zullen medewerken, om hun Kindt gelukkig te maken, dat de geheimen van hunnen Zoon veilig aen dezen Vriendt zullen toevertrouwt zyn. Ook zal een Vader hier door zynen Zoon van verſcheidene dingen onderrechten, die ſomtyds beter van eenen Boezemvriendt, dan van de Ouderen zelfs kunnen gezegt worden. Kan men insgelyks voor zynen Zoon goede en verſtandige Vrien-

den verwerven, in die plaetſen, waer hy zyne Studiën volbrengt, zal het mede heilzaem voor hem zyn, uit aenmerking' dat alle zulke Vrienden alszoo vele keetenen zyn, waer door hy verbonden wordt zyn gedrag verantwoordelyk te maken. Door zulke Getuigen en Medehelpers omringt, ô Jongelingen! verwachten wy van U, dat gy in alles U van uwen plicht zult kwyten, en U bekwaem maken, om met den tydt, tot vreugd' uwer Ouderen, tot genoegen voor U zelven, en tot heil van uwen evenaeſten te zyn.

§. C. Niet tegenſtaende 'er hoop is, dat een Jongeling, welke, benevens zyne goede grondbeginſelen, uit de opvoeding getrokken, door zulk een geleide, naer de Hooge Scholen gezonden wordt, aen de verwachting zyner Ouderen voldoen zal; nogthans kan iemant, wiens middelen toereikende genoeg zyn, om dan eenen Beſtierer of Medgezel voor zynen Zoon te kiezen, zulks tot verder volmaking van den Jongeling veilig doen. In den tweeden Tydtkring, heb ik aengetoont, hoe de Ouders zich jegens eenen Beſtierer, aen

aen wien het Kindt geheel toevertrouwt is, moeten gedragen, en wat op de verſtandige regering van zulk eenen Beſtierer moeſt volgen; waer uit af te leiden was, dat de Alwysheit, van elken Vader, in zynen poſt, zulke bekwaemheden vordert, als tot volmaking der opvoeding' zyner Kinderen noodig is. Doch aengemerkt de Jongelingen nu uit het oog hunner Ouderen gezonden worden, waer door dezelve buiten ſtaet worden, die dagelykſche en byzynde zorg over hunne Kinders te nemen, kan niet veroordeelt worden, dat zy dan eenen verſtandigen Man uitkiezen, die in dezen hunne plaets vervult: welke dan niet zoo zeer als een Beſtierer, die het Kindt, naer zyne genegenheit, ſtiert, maer als een Medgezel en Vriendt verſtrekt, die zorgt, dat de bevelen des Vaders in alles uitgevoert worden, en zich voor het gedrag van den Jongeling verantwoordelyk ſtelt. Deze moet groote bekwaemheden bezitten; hy moet zich weten geacht, gevreeſt, bemint en ontzien te maken, niet alleen deugdzaem voor zich zelven, maer van een gedrag en houding zyn, dat anderen tot ware deugdt opleidt.

Hy moet den poſt van getrouwen Vrient bekleeden, waer van vorens geſproken is, vooral moet hy de achting, eerbiedt en liefde, die de Jongelingen hunnen Ouderen verſchuldigt zyn, weten aen te kweeken, en zyn grootſte heil in de bevordering der ziel en ligchaems vermogens van den Jongeling te ſtellen.

§. CI. Het reizen door de weereldt is een noodzakelyk deel eener goede opvoedinge, wanneer de Ouders genoegzame middelen hebben, om dit hunne Kinders, op eene behoorlyke wyze, te laten verrichten. Nimmer is 'er een verſtandig Beſtierer of Medgezel noodiger dan in het reizen, en Ouders, die het vermogen niet hebben, om dien hunnen Kinderen mede te geven, zouden beter doen hunne Kinders niet te laten reizen, dewyl de Jongelingen gevaer loopen, om, in plaets van de deugden en zeden der Uitlanderen, hunne ondeugden en gebreken te leeren. Deze Beſtierer moet den toevertrouwden Jongeling gedurig doen opmerken, welke het einde zy, dat deszelfs Ouders zich met dit reizen voorſtellen,

wel-

welke zeden te pryzen, welke te laken zyn. Hy zal hem het merkwaerdigſte van alle zaken aentoonen, hem doen opteekenen, het geen dubbeld zyne aendacht waerdig is; met één woordt, hy zal hem door het reizen, de proef geven van alles, waer van hy te vooren, door middel der wetenſchappen, een flaeuwer denkbeeldt hadt; op dat hy hier door de weereldt, derzelver inwooners, zeden, gewoontens, deugden en ondeugden volmaektelyk leere kennen, om van dit alles, voor zich zelven en zyne medemenſchen, een nuttig gebruik te maken. Hoe zeer eene aenzienelyke geboorte, door dit reizen, luiſter bygezet wordt, is ligt te bevroeden, hoe de Krygsheldt uit het beſchouwen van den aert, en het gedrag der vreemde volken, de heilzame leſſen trekt, om een dapper man, en zyn Vaderlandt tot wezenlyk nut te zyn, behoef ik niet te betoogen. Welke honigraten de Zoon eenes ryken Koopmans puurt, uit het beſchouwen der Landen, en derzelver heilbronnen, is genoegzaem bekent. Het is derhalven niet zonder reden, dat wy het reizen, als eene onvermydelyke noodza-

kelykheit rekenen, voor lieden, die genoegzame middelen hebben, om dit op de vorensgenoemde wyze ter uitvoer te brengen.

§. CII. Wanneer wy alle de regels, door ons opgegeven, met aendacht' overwegen, denk ik op goede gronden te mogen oordeelen, dat men de Kinders, die ik nu tot naby het einde der Jongelingſchap gebracht heb, voor zoo verre het door uitwendige middelen mogelyk zy, tot gelukkige en nutte menſchen zal maken: Want beſchouwen wy den Ambachtsman, wy hebben getracht hem bekwaem te maken, om door zyn beroep, zoo veel mogelyk is, onafhankelyk van anderen, voor zich en de zyne het noodige te winnen; terwyl zyn geeſt door de gronden van den Godsdienſt, mede opgegeven, begaeft kan worden met deugden, die zyn geluk in dit en het toekomende leven kunnen voortbrengen. Wenden wy het gezicht naer den Koopman, onze opvoeding leert hem, hoe eenen voorraedt van kundigheden te verzamelen, waer door hy in de weerelt als een verſtandig man kan verkeeren; niet

zoo

zoo zeer pogende eenen overvloedt van goederen te verzamelen, als wel om door zynen koophandel zyn geſlacht aenzienelyk te maken, en de ſteun van zyn Vaderlandt te zyn; terwyl zyne godvruchte ziel geſtadig de ſchatkamer harer liefde openzet, den Bouwman de vrucht zyner akkeren vergeldende, den Ambachtsman vermakelyk doende arbeiden, hunnen maeiëren bevelende, om, onder het inzamelen der ryke oogſten, met eene onbekrompe handt, de voren met granen op te vullen, op dat hunne arme medeburgers, hen zegenende, die granen mogen oplezen. Die zich in Konſten en Wetenſchappen oeffenen, hebben wy getracht voor te ſchryven, hoe zy, de opgeblazenheit hatende, achting by de weereldt kunnen verkrygen, en eenen naem, die hen, en hun nageſlacht in eere houdt, verwerven; en hoe zy de luiſter hunner Geboorteplaets, ja van hun Vaderlandt kunnen zyn: Terwyl de gronden van Godsdienſt hun leeren kunnen, hoe de vermeerdering van wetenſchappen, tot eer' des Scheppers, en onderlinge ſteun en liefde van alle menſchen moeten ſtrekken. Ook

zullen onze gelegde gronden kunnen dienen, om den Geneesheer, met eene ervarene handt, en mededoogende ziel, tegen de verwoede kwalen, die het menſchelyke leven drukken, onvermoeid te doen waken, en allen tot heil te zyn: Om den Verdeediger van recht en gerechtigheit zyn edel en eerwaerdig beroep met eene vrome ziele, en genoegzame vermogens, onbekwaem om door onnutte winſten omgezet te worden, waertenemen. Om den Godsgeleerden, met een godvruchtig hart, niet opgevult met ſchadelyke vooroordeelen, maer met verſtandt en deugdt, de godvrucht in de harten zyner tydgenooten te leeren zaeiën; terwyl hy door een wys gedrag zich zelven, en zyne woorden, aengenaem in de gemoederen der menſchen maekt. Ook zal de Krygsman zyne achting op zyne bekwaemheit, en zyne dapperheit in de deugdt gegrond vinden, en hy zal bevinden, dat hy, om gelukkig en nuttig in de weereldt te leven, benevens een Beſchermer des Lands, een beminnaer van deugdt en wetenſchappen moet zyn. Eindelyk, wie twyffelt, of de Edelen des Lands

zul-

zullen, na zy den loop eener opvoeding, die op verſtandt en deugdt gegrond is, genoten hebben, door de aenzienelyke Ampten ingewacht worden? Hunne minderen zullen hen als de Beſchermers hunner vryheit te gemoet zien: hunne wysheit zal de ſteun, hunne goedheit de bandt van onderlinge liefde, en hunne deugdt de baek van ware godvrucht zyn, en zy zullen niet ſlechts gelukkig regeren, maer ook hunnen Onderdanen alle heil toebrengen. Hier zoude ik eindigen, ten ware ik, my de woorden der Heilige Schrift errinnerende, gedachtig ware, *Dat het niet goedt is dat de menſch alleen zy.* Het is ook zeker, dat ons geluk eene groote volkomenheit bekomt, wanneer wy het met eene beminnelyke Wederhelft mogen deelen: met welke overweging ik myn Antwoordt zal ſluiten.

§. CIII. Een der grootſte gunſten, welke de Algoedheit den menſch bewyſt, is, hem eene deugdzame en verſtandige Huisvrouw te geven; waerom deze te recht als eene gift des Heeren, het ſieraedt des Mans, en de ſteun van

haer Krooſt aengemerkt wordt. Het is derhalven van de uiterſte aengelegenheit, dat een Jongeling, in het uitkiezen van eene Bedgenoot, die hem in voor- en tegenheden verzellen moet, met de uiterſte omzichtigheit te werk ga: want men heeft meenigwerf gezien, dat een gelukkig Jongeling, door eene onwaerdige Huisvrouw, in alle elenden werd ingewikkelt; in tegendeel, dat een Jongeling, aen ongebondenheden overgegeven, door eene deugdzame Vrouw, een groot toppunt van heil beklommen heeft: Waer uit alle Ouders zeer duidelyk beſpeuren kunnen, hoe zy, zoo veel in hunne vermogens is, moeten medewerken in deze gewichtige zaek, om hunne Kinders tot gelukkige menſchen te maken. Doch is de omzichtigheit, in alle deelen der opvoeding, van eene volſtrekte noodzakelykheit; in dit ſtuk wordt zy, op eene byzondere wys, gevordert; naerdien 'er meenige Jongelingen, door middel van gedwongene huwelyken tot de grootſte rampen gekomen zyn; hoe dikwerf heeft men niet beſpeurt, dat Jongelingen van groote hoop op deze klip ſchipbreuk geleden hebben, en

dat

dat het huwelyk, dat Godt heeft geſchikt om 's menſchen heilſtaet te volmaken, dat het laetſte is om een Jongeling gelukkig te maken, de oorzaek is, waer door alle vorige zorg en moeite om ver geſtoten wordt. Om deze oorzaek reken ik het eene onvermydelyke noodzakelykheit te zyn, daer wy de middelen, om Jongelingen gelukkig te maken, trachten aen te toonen, dit ſtuk nader te overwegen.

§. CIV. My dunkt, ik hoor my vragen: of niet alle Ouders het hoogſte recht hebben, om voor hunne Kinderen eene wederhelft te kiezen, overeenkomſtig hunne geboorte; eene keuze, waer door zy, in deze weereldt, minder afhankelyk van anderen zullen worden, waer door zy haer geſlacht tot grooter aenzien zullen brengen, en hunne Kindskinderen de hoogſte trappen van eere mogen doen beklimmen; te meer, daer zy al hun vermogen te koſten gelegt hebben, om hun welzyn te bevorderen, en dit doende, geen ander oogmerk vormen, dan in alles hun eer en aenzien te vergrooten, en hen en derzelver Kinders gelukkig te ma-

maken ? Mogen, ja konnen Kinders twyfelen, of hunne Ouders, die hen, van de teedere jeugdt af, met de grootſte genegenheit en liefde behandelt hebben, toonen hier ook de laetſte blyk hunner goedheit, met hun eene *Ega* voor te ſtellen, bekwaem om hun uitwendig heil in alles te volmaken, en geven hier door nieuwe blyken hunner verbintenis, van alles in het toekomende te zullen doen, wat tot behoud hunner Kinderen zal noodig zyn ? Voorzeker, zoo wy recht overwegen, hoe groot de verplichting van een Kindt aen zyne Ouderen is, en hoe een deugdzaem Jongeling zyn grootſte vermaek ſchept, in de bevelen zyner Ouderen te gehoorzamen, welker wederliefde een groot deel van zyn inwendig genoegen uitmaekt, krygt der Ouderen eiſch niet weinig klem. Ook ziet men dikwerf, dat Jongelingen de drift van de liefde niet wel weten te onderſcheiden, en dat zy, door een al te ſtyfzinnig gedrag, of verhaeſting in het huwelyk, ongelukkige menſchen geworden zyn. Doch de zaek, die wy thans overwegen, is teeder, het is een onveranderlyke keus, eene keus, waer

in

in alle naberouw te laet is, en die, wel overwogen, veel meer van de huwbare perſonen, dan van derzelver Ouderen afhangt. Ten dien einde dienen alle Ouders hier in op eene voorzichtige wyze te handelen, en nimmer hun hart te ſtellen op eene keuze, die van den wil der wyze Voorzienigheit geheel afhangt. En den geenen, die mogten denken, dat hun recht hier door te veel beſnoeit zoude worden, zou men kunnen vragen: Of zy zich, in het opvoeden hunner Kinderen, een ander einde hebben voorgeſtelt, dan die gelukkig te maken? Zoo neen, men kan hun antwoorden: Dat hy, die een ander tracht gelukkig te maken, geene middelen moet ontzien, om tot dat einde te geraken, al moeſt hy hier door zyne eigen genegenheit en genoegen verzaken. Zou een Vader onbarmhertig genoeg zyn, om zyn Zoons gehoorzaemheit, ten koſte van deszelfs geluk, te beproeven, daer 'er zoo meenige bewyzen zyn, dat Jongelingen ongelukkig zyn geworden, om dat zy onberaden, ſlechts om tot mannen ſtaet te raken, of uit enkele ge-

hoor-

hoorzaemheit aen hunne Ouderen, zich in den Echt begeven hebben? Het valt voorzeker hart, te zien, dat Kinders zich van groote Erffeniffen verfteken zien, om dat zy den wil onzer nabeftaenden in het Huwelyk niet opvolgen. Maer aen den anderen kant is het zeer onbillyk, onzen nabeftaenden zulke bewyzen onzer goedheit te geven, om dat zy, in een ftuk van zulk gewicht, hunnen wil verzaken, om den onzen op te volgen. Echter begeer ik geenszins, dat Ouders zullen toeftaen, dat hunne Kinders zich vereenigen met perfonen, waer door hun geflacht onteert wordt, en met dewelken men duidelyk ziet, dat hunne Kinders ongelukkig zullen worden.

§. CV. Op dat Ouders hier in met voorzichtigheit mogen te werk gaen, moeten zy letten, van welke natuurlyke neigingen hunne Kinders zyn, dat is, of zy behooren onder die géenen, die, door opkomende driften, zeer ver vervoert kunnen worden, gelyk 'er zeer vele Jongelingen gevonden worden, zelfs deugdzame niet uitgezondert;

dert; en of hun Zoon de gaef van onthouding heeft, gelyk weder de een merkelyk van den ander hier in verſcheelt. Naer ondervinding hier van, kunnen zy hunne maetregelen nemen. Een Jongeling, wien het trouwen noodzakelyk is, van het Huwelyk af te houden, zou oorzaek kunnen zyn, dat hy zich tot ligte gezelſchappen begaf, en tot ongebondenheit liet vervoeren. In tegendeel, een ander, die nog voor geene Huwelyksliefde vatbaer is, onophoudelyk tot het zelve aen te zetten, zou oorzaek kunnen zyn, dat hy, zonder rechte liefde te hebben, tot dien ſtaet geraekte, en in den zelven ongelukkig ware. Naer alle deze omſtandigheden moeten Ouders zich wyſelyk ſchikken, en 'er is eene voorname plicht, die alle Ouders, omtrent hunne Kinders, wanneer zy tot huwbare jaren gekomen zyn, moeten betrachten: Dat is, dat zy hun den aert van het huwelyk moeten voorſtellen, betoonende, dat een huwelyk op deugdt en inwendige overeenſtemmingen der gemoederen moet gegrond zyn, welke de teekens zyn van eene Echtge-

genoote, die het geluk hares Mans, en de bevordering haers Huisgezins kan te weeg brengen. Hoedanige plichten te betrachten zyn, zoo aen de zyde des Mans, als aen die der Vrouwe, wil men met grondt den Goddelyken byſtandt en zegen, over zich en zyne Huisgenooten verwachten. Wanneer dan een Jongeling gehad heeft eene opvoeding, die deugdt en verſtandt ten grondſlag hadt, en zyne Ouders hem, op zulk eene, naer den aert der zake geſchikte, wyze, over een Huwelyk, dat in Gods gunſt volbragt wordt, onderhouden, behoeft men niet te duchten, of de Jongeling zal zich wachten, van op eene ligtvaerdige wyze tot het Huwelyk over te gaen: ja ik durf my verzekeren, dat hy, naer de les van den wyzen Salomon, *eene Vrouwe van den Heere begeren zal.* Naerdien ik my, in dit ganſche Vertoog, voorgeſtelt hebbe elk Kindt, in die orde, waer in het geboren was, benevens het noodige verſtandt, tot het geen de Alwysheit hem opgelegt heeft, ook de gronden van ware deugdt in zyne ziel

ziel te prenten, durf ik op goede gronden hopen, dat men dezen weg, aengaende het Huwelyk met de Jongelingen inslaende, bevinden zal, dat het Huwelyk niet weinig ter bevordering van hun geluk zal dienen, en dat hunne Ouders met verlangen zullen te gemoet zien, dat hunne welopgevoede Kinders, op hunne beurt, de Voedsterheeren hunner Kindskinderen zyn. Ten minste zal geen knagend naberouw hun verzellen; naerdien de troostryke herdenking, dat zy alles hebben aengewent, om hunne Kinders gelukkige en nutte menschen te maken, tot in de ure des doods zelfs, hunne ziel met eene gegronde en aengename vreugd' vervullen zal.

§. CVI. Hier mede denk ik de Vraeg: *Hoe moet men het Verstandt en het Hart van een Kindt bestieren, om het te eeniger tydt, een Gelukkig en Nuttig Mensch te doen worden?* zoo kort my doenelyk scheen, beantwoort te hebben. Gewis had ik alles in het breede willen uithalen, en door verscheidene

voorbeelden ſtaven, myn Antwoordt zou de behoorlyke palen te verre te buiten getreden zyn. In hope, dat de Maetſchappy lang de bevordering van het menſchelyke geſlacht zal behartigen, ſchryven wy

ARTE PROBUS, PROBITATE PIUS, PIETATE BEATUS.

(V.)

VERHANDELING

OVER DE

VRAAGE:

HOE MOET MEN HET VERSTAND, EN HET HART VAN EEN KIND BESTIEREN, OM HET, TEN EENIGEN TYDE, EEN NUTTIG EN GELUKKIG MENSCH TE DOEN WORDEN?

Voorgeſteld door de

HOLLANDSCHE MAATSCHAPPYE DER WEETENSCHAPPEN TE HAARLEM,

Den 24. van Bloeimaand, 1763.

ONDER DE ZINSPREUK:

Quo ſemel eſt inbuta recens, ſervabit odoram, teſta diu.

ANTWOORD

OP DE

VRAAGE,

Voorgeſteld door de

HOLLANDSCHE MAATSCHAPPYE DER WEETENSCHAPPEN TE HAARLEM,

Den 24. van Bloeimaand, 1763.

INLEIDING.

Hoewel de bevordering der gezondheid, en het lang leeven der menſchen, een zaak van het grootſte gewigt is, aller naſpooring en overweeging waardig; is het nogthans te gelyk van de hoogſte noodzaakelykheid, dat te onderzoeken, het welk ter verbetering van de zedelyke geſteldheid in een denkend weezen

voordeelig is, op dat het zelve te meer boven de redenlooze Schepſelen uitmunte, welke door eene verborge drift van zelfs weeten en zoeken het geen tot hun dierlyk leeven nuttig en noodig is.

Zulk eene onderzoeking is te meer noodzaakelyk, om dat eene algemeene onkunde of verwaarloozing van het geene tot beſchaaving, en verbetering van verſtand en wil vereiſcht wordt, de overhand heeft, boven het verzuim des lighaamelyken welſtands, ſchoon dit min ſchandelyke en ſchadelyke vrugten voortbrengt.

Veele voortreffelyke Zedekundigen hebben het daarom by allerlei beſchaafde Volkeren van hun pligt geagt, allen den geenen, welken het opzigt en beſtier van het jongere gedeelte des menſchdoms toebetrouwd wordt, te onderrichten, en tot hunnen pligt op te wekken: Evenwel denke niemant, dat alle verdere arbeid in deezen opzigte vrugteloos is; het werk, dat hier te verrigten valt, is van eene verbaazende uitgeſtrektheid, wegens de verſcheide geaardheden der Kinderen, en de verſchillende omſtandigheden en

jaa-

jaaren des leevens, welke men heeft in agt te neemen: Zommigen der Zedeſchryveren hebben zich in hunne Verhandelingen meer op het burgerlyke of zedelyke, anderen op het Godsdienſtige deel der opvoeding byna alleen toegelegd: de geduurige verandering van gewoontens, en doorbreekende dwaasheden en wanbedryven, vereiſchen ſomtyds nieuwe regelen en waarſchuwingen: behalven dat dezelfde zaak, in een nieuw licht geſteld zynde, dikwils by toeval komt onder de aandagt van zulken, welke 'er anders niet op gelet zouden hebben, zich niet verwaardigende de Schriften van vroeger tyd uit het ſtof op te zoeken.

Geen wonder dan, dat de Agtbaare Leden van de *Ed. Maatſchappye der Weetenſchappen* op alles lettende, wat tot nut en welzyn van het menſchelyk geſlagt dienen kan, ook deeze Vraage ter beantwoording hebben voorgeſteld: *Op wat wyze men het Verſtand en het Hart van een Kind beſtieren moet, om het te eeniger tyd een nuttig en gelukkig Menſch te doen worden?*

De keurigheid van dit onderwerp, de uitgeſtrekte invloed en nuttigheid van het zelve, hebben my door eene onweerſtaanbaare neiging aangeſpoort, om, in weerwil van veele beletzelen, eenige uuren ter overdenking van het zelve te beſteeden, om daar door niet alleen anderen, maar ook my zelven te herinneren en optewekken in onzen Vaderlyken pligt.

Twee Regelen zal ik my over het algemeen, naar het oogmerk der Ed. Heeren Leden, voorſtellen; dat ik, hoewel mogelyk niets zeggende, dan het geen reeds meermaalen gezegd is, evenwel dit boven anderen zoeke te bereiken, dat de voornaamſte regelen der opvoeding in een kort beſtek, ook voor de eenvoudigſten bevattelyk, worden voorgehouden: en dat ik, ten anderen, tragte myne aanmerkingen zoo onderſcheiden interigten, dat zy op de gezaamentlyke Jeugd, van *Nederland* byzonder, toepaſſelyk zyn, zonder uitzondering van Sexe, rang, of verſchillende belydenis van den Chriſtelyken Godsdienſt; terwyl de Dogters niet min dan de Zoonen, de Armen zoo wel als de Ryken, beide

de Roomſchen en Onroomſchen, eene goede opvoeding noodig hebben, om nuttig voor het lieve Vaderland, en de menſchelyke Maatſchappye, en gelukkig voor zich zelven te worden.

EERSTE AFDEELING.

Voorbehoedzelen en Vroegſte Beginzelen der Opvoeding.

Gevoegelykſt oordeelende, dat wy naar de drie onderſcheide Tydperken der Jeugd, aantoonen, wat tot de beginzelen, verderen voortgang, en voltooijing der opvoeding vereiſcht wordt, waar van het eerſte tot de drie of vier eerſte jaaren des levens, het tweede tot de zeven of negen volgende, en het derde tot de agt of tien laatſte jaaren der Jeugd ongevaer behoort: komt ons by het aanvaarden van ons werk aanſtonds bedenkelyk voor, van welk een tydſtip eigentlyk de Voorſchriften moeten begonnen

worden? Hebben zy, die op eenen uitneemenden voet de regelen der lighaamelyke opvoeding voorſtellen, al eenen aanvang genomen van de levenswyze der Ouderen, vooral der Moeder, voor de geboorte van het Kind; ik kan niet zien, waarom een Zedekundige laateren aanvang zoude behoeven te neemen.

Het wordt voor en tegen betwiſt, of de inbeelding en aandoening der Moeder ook veroorzaaken de lidteekens en gebreeken, welke meermaalen aan de lighaamelyke deelen der vrugt haares buiks beſpeurd worden: Maar is het door de ondervinding ontegenzeggelyk, dat dezelve heerſchende gebreken, welke in de Ouderen beſpeurd worden; ook zeer dikwils in de Kinderen plaats hebben; ik oordeel raadzaamſt te zyn, dat men tot het aangaan van een huwelyk naar iemant van eene gelukkige gemoedsgeſteldheid, en geregelde levenswyze omzie, niet alleen om voor zich zelven een vreedzaam en een gelukkig leeven te mogen leiden, maar ook om het menſchelyk geſlagt, zoo veel in ons is, te bevryden van haatelyke en ſchadelyke voortzet-

zetzels : Bovendien is het om deezer oorzaake betaamelyk voor de Ouderen , dat zy hunne heerſchende zonden en gebreken zoo veel tegen gaan als immer geſchieden kan ; — dat de Moeders vooral meer naauwkeurig zyn in het beteugelen van booze driften , en in het vermyden van ongeregelde welluſten , dat zy zich behooren te wagten van alle ontzettingen, en zwaare ſpyzen geduurende haare zwangerheid. Al konden wy het juiſte verband tuſſchen de oorzaak en de uitwerkzelen in deezen niet wiskunſtig betoogen , daar de waarſchynlykheid 'er egter gevonden wordt, is het noodig de grootſte voorzigtigheid te gebruiken , en de veiligſte zyde te kiezen in een zaak , welke buiten dit opzigt tog de eeuwige verpligting der Ouderen uitmaakt. En dit zelfde is het ook , dat na de verlosſing dient in agt genomen te worden , ten tyde wanneer de Zuigeling nog voor geene onderrigting vatbaar is. Alle Natuur- en Zedekundigen ſtemmen daar in genoegzaam overeen , dat het de pligt is van de Moeder , haar eigen Kind te zoogen , met het vogt , dat de wyze

en zorgdraagende Schepper haar geeft, om onder anderen te verhoeden, dat de Jonggeboorne met het vreemde zog eener onbekende geen lighaams en ziels gebreken van haar overerve, welke laatſte niet zelden de zulke rykelyk aankleeven, die zich daar toe laaten gebruiken (*a*). Maar heeft dit gevaar plaats in eene Minne, waarom zoude het zelfde niet te dugten zyn in eene Moeder, die haar eigen Kind aan haare borſten zoogt? Niet alleen in de dagen der zwangerheid, maar ook van het zuigen, dient de Moeder alle ingetoogenheid en onthouding in agt te neemen, ten beſte van haar eigen vleeſch en bloed, met ſmerte en gevaer ter waereld gebragt. Ondertusſchen blykt hier uit te meer de noodzaakelykheid, dat het Kind met de melk van zyn Moeder worde opgekweekt, zoo de gelegenheid het eenigzints toelaat, dewyl eene vreemde zulk een belang in het welzyn van aanbetrouwde Kinderen niet kunnende

(*a*) In zulke Steden byzonder, daar men het verſt van de eenvoudige leevenswyze onzer Vooroudereu afwykt.

de ſtellen, daarom met te minder vrugt de zedelyke onthouding haar zal voorgeſchreeven worden. Ik voeg hier by, dat de wederzydſche liefde tuſſchen Moeder en Kind geen gering voorvereiſchte zynde, om eene goede beſtiering met alle langmoedigheid te geeven, en met alle bereidwilligheid te ontvangen, het even daarom ook te noodiger is, dat eene Moeder haaren Zuigeling de borſten niet onthoudt, om nu van andere redenen niet te melden, welke tot myn tegenwoordig beſtek niet behooren, en ook zoo dikwils met zoo veel aandrang zyn voorgeſteld, dat het te verwonderen is, hoe eenige Vrouwen tot die onnatuurlyke daad vervallen kunnen, van hunne Kinderen aan anderen ter opkweeking over te geeven, wanneer zy zelve het vermogen hebben, om hen te voeden met de Moedermelk. Gebeurt het egter door eenig toeval (*b*), dat haar dit voorregt volſtrekt geweigerd wordt; het was te wenſchen, dat men in

(*b*) Dat zulke toevallen, nu gemeener dan voorheen, veelal door eene verkeerde opvoeding en leevenswyze der Vrouwen veroorzaakt worden, is ontegenzeggelyk.

in zulk eene ongelegenheid, niet alleen des kundigen raadpleegde over de hoedaanigheid van het zog, niet alleen de lighaamelyke geſteldheid van het voorwerp, dat men, om de plaats der Moeder te vervullen, verkieſt, in aanmerking nam; maar vooral agt gaf op het gedrag van zoodaanig eene, aan dewelke men de dierbaarſte panden zal toevertrouwen, om geene andere te neemen, dan die een goed getuigenis mag weg draagen, terwyl men haaren pligt ernſtig voorgehouden hebbende, naarſtig behoorde te letten op haar wyze van leeven, het zy de Minne in het huis der Ouderen haar verblyf heeft, dat verre het beſte is, indien de gelegenheid zulks toelaat, het zy dezelve eene andere wooning beſlaat, wanneer eene meerdere oplettendheid vereiſcht wordt.

Hoewel de Ouderen dus voor zich zelven behooren toetezien, of op die geene agt te geeven, welke een gedeelte van haar plaats bekleeden, blyft het noodig het beſtier op de Kinderen zelfs over te brengen, zoo draa het eenigzints voegzaam is. Eene nette tyd kan hier in 't algemeen niet aange-

geweezen worden, dewyl de vermogens zich in den eenen wat vroeger, in den anderen wat laater, beginnen te ontwikkelen; maar dit is zeker, dat het beter is een weinig te vroeg vergeeffche moeite te hebben aangewend, dan door te lang uitftel te neemen, de verkeerdheid ongevoelig te laaten voortfpruiten in het herte der Jeugd. Doorgaans maakt men te laat een begin van de oeffening der tugt, om dat men te geringe gedagten maakt van de kinderlyke bevatting, en te goeden vertrouwen voedt van de inwendige geftelheid der tedere fpruiten; daar men naauwlyks eenige maanden behoeft te wagten, of zy beginnen reeds onderfcheid te toonen tuffchen het geen hnn aangenaam of onaangenaam voorkomt, en op te merken wat hunne Opvoeders goed, wat zy kwaad keuren. Zy weeten fchielyk door tekenen te kennen geeven, waar zy op gezet zyn, en dwingen tot zy het magtig worden, of laaten blyken van ongenoegen befpeuren, welke dikwils hooggaande zyn. Gelyk men dan de teere lootjes vroeg begint te leiden, wanneer zy buigen kunnen, eer zy,

door de veroudering ſtyf worden en breeken, zoude men dan niet alzoo handelen met de jonge Spruiten van het menſchelyk geſlagt, welke ongemerkt eene hebbelykheid tot het goede, of het kwaade ontvangen, na dat dezelve met eene aanhoudende naauwkeurigheid vroeg gebogen, of door eene zorgelooze ſloffigheid lang verwaarloosd worden. Indien men de jonge wigten in alles onverhinderd laat begaan, hun in alles toegeeft, en den zin opvolgt, indien men alles, dat voor hun bedekt behoorde te blyven, doet, en zegt in hunne tegenwoordigheid, zullen zy zeer ſchielyk in het wilde opwaſſen, en ongezeggelyk worden, waar door het veel moeite zal in hebben, en den Kinderen zelve meer verdriet zal baaren, hun naderhand onder een goede tugt te willen brengen. Indien het hert van een Kind moeſt aangemerkt worden als ſchoon papier, op het welke niets goeds noch kwaads te vinden was, ſchoon voor beide even vatbaar zynde; was het dan niet heilzaam, by de eerſte gelegenheid met goede indrukzelen en denkbeelden, de voordeelen, valſche begrippen en kwaade

de hebbelykheden voortekomen, eer zy het veld inkrygen? Maar van hoe veel grooter noodzaakelykheid is dit, nu de evenaar der verdorve neigingen tot de verkeerdheid overheld, en deeze van natuure in het herte gevonden worden, 'er is geen andere weg open, dan door de gewoonte; die als eene tweede natuur te regt wordt aangemerkt, alle mogelyke verbetering aan de neigingen en hebbelykheden van den beginne af toetebrengen, en het kwaade door het goede te overwinnen. Schynt het hard, voor eene Moeder vooral, aan de traanen van haaren zuigeling iets te ontzeggen, of het teder ſchepzeltje, in gevalle van eigenzinnigheid of boosaartigheid, met ernſt tegen te gaan, zy moet haare zwakheid hier in veroordeelen en te boven komen, over haare hertstogten moet zy zegepraalen, wanneer de reden leert, dat het waare voordeel van haaren lieveling daar door bevorderd, of deszelfs nadeel afgeweerd wordt, in welke beide opzigten de waare en verſtandige liefde van regtgeaarde Ouderen eigentlyk moet blyken.

Wat

Wat de verkeerde neigingen en indrukzelen betreft, terwyl dezelve zoo veel meer invloed hebben op het herte der Jeugd, dan men vermoeden zoude, kan ik niet nalaaten nogmaals te herinneren, dat men tegen dezelve alle mogelyke behoedzaamheid hebbe in agt te neemen, daar men onbedagtzaam genoeg, de hoogmoed, de vrees, de wraakzugt, en dergelyke, in de Jeugd te meermaalen als met overleg gewoon is in te planten. De hoogmoed, by voorbeeld, wanneer men het Kind zyne mooije kleederen aanwyst, en leert aanwyzen aan anderen; de vrees, wanneer men het bang maakt voor ik weet niet welke bullebakken, en bedreigt met deezen en geenen, die hun kwaad zullen doen; de wraakzugt, wanneer men den een of anderen slaat om de Kinderen, wanneer zy te onvreden zyn te stillen, of dat geen, waar over zy gevallen zyn, smyt, om hen de smert te doen vergeeten: hoe veel beter was het, dat men deeze en diergelyke daadelykheden den Kinderen onbekend liet, en de blyken van dezelve zich evenwel van zelfs te veel in hun ontdekkende, onderdrukte, om hun gene-

negenheid en werkzaamheid in tegendeel te veſtigen, op het geen eerlyk is, lieflyk is, en wel luidt De liefde, de goedwilligheid, de mededeelzaamheid, de gezelligheid met allerlei menſchen, moet hen door geduurige aanſpooring in de geringſte gelegenheden als eigen gemaakt, en het ontzag in hun geduurig aangekweekt worden voor hunne Ouderen, en anderen, die over hun geſteld zyn, zonder hen eenigzins door geduurige bedreigingen van dezelve afkeerig te maaken. De eerbied voor het Opperweezen, en de dienſtvaardy aan Hem te bewyzen, behooren ook al vroeg de Jeugd te worden ingeſcherpt, op dat zy van de leiding hunner Ouderen nog geheel afhangende, eene van zelfsheid verkrygen moogen in dat geen, waar van zy naderhand de hoogſte betaamelykheid begrypen kunnen. Dit moet niet alleen bevorderd worden, door hun by het eeten of drinken, of te bedde gaan, by tyds een kort en kinderlyk gebed voor te zeggen, maar ook door een betaamenden eerbied te betoonen, zoo dikwils men van God ſpreekt, of zynen dienſt verrigt, het welk een onge-

voeligen indruk van het hooge en heerlyke van dat oneindig Weezen veroorzaaken zal in de denkbeelden der Kinderkens. Deeze zyn de voornaamſte zaaken, welke men aan de tedere kindsheid kan in 't werk ſtellen: zoo veel te minder, als zy nog voor onze behandeling vatbaar zyn, zoo veel te meer behoort men God om de vroege invloeden zyner genade, met eenen ABRAHAM en MONICA, en andere Godvreezende Ouderen, te bidden, die alleen onmiddelyk op den geeſt werken kan, op dat men dus met ernſt toone de Kinderen, die men van Hem ontvangen heeft, ook aan Hem, die als God een onbepaalden eiſch op zyne ſchepzelen heeft, vooral over dewelke zyn Naam aangeroepen wordt, te willen toewyen.

TWEEDE AFDEELING.

Verdere Voortzetting der Opvoeding.

Zoo dra nu de verſtandige vermogens der Kinderen beginnen toeteneemen, en zy voor onderwyzing bekwaamer worden, moeten de eerſte beginzelen der Weetenſchappen hun worden ingeſcherpt. De gevoelens zyn wel verſchillende omtrent den juiſten tyd, welke daar toe moet gebruikt worden: zommigen omtrend de drie, anderen met de zes of zeven jaaren eerſt willende beginnen, uit vreeze, dat het anders den groei en bloei der tengere Spruiten zoude nadeel doen: maar hier voor behoeft men geen vreeze te hebben, wanneer men maar zorge draagt, dat het leeren den Kinderen als geen laſt tegen wil en dank wordt opgelegd, maar dat het by hen als een tydverdryf en voorregt worde aangezien. Zoo moet men zich vooral gedraagen omtrent de letteren, die het *abc* uitmaa-

ken, welke op onderſcheide bordpapieren ſtukjes geplakt, den Kinderen als ſpeelgoed kunnen gegeeven, of op andere wyze, kennelyk gemaakt, zoo dat hun die als eene vergunning worden toegeſtaan, en geenszins met hardigheid, veel min by wyze van bedreiging, worden opgedrongen. Het zal dus noodig zyn, dat men hier in geduld oeffene, en de goede luimen der Kinderen zich ten nutte maake, geduurig aanhoudende zonder verdrietig te worden, en wel zorg draagende, dat de Kinderen geen tegenzin opvatten, wanneer zy aanſtonds een afkeer beginnen te krygen van alles wat naar letteren gelykt.

Ter bevordering van deezen leerluſt zal het niet kwaad zyn, dat Kinderen van gelyken of eenigen meerderen ouderdom, zomtyds by elkanderen gevoegd worden, zich onderling met de letteren vermaaken, en al ſpeelende daar in de een den anderen onderwyzen; waar toe zy niet ongeneegen zullen zyn, wanneer zy op denzelfden voet worden opgebragt.

Wenſchelyk was het, dat de Kinderſchooltjes op deeze wyze waren in-

ge-

gerigt, maar terwyl 'er doorgaans door de ongeſchiktheid, en eigen wysheid der meeſte Leermeeſtereſſen het tegendeel plaats heeft, is het beter, dat de Ouderen hunne Kinderen in huis de letteren leeren, het welk hun, zoo ze niet zelve volſtrekt onkundig zyn, of hun dagelyks beroep buiten 's huis hebben, ligtelyk te doen is.

Ontbreekt het den Ouderen anders aan geen overleg, geduld of liefde voor hun Krooſt, zy zullen het zelve op even gemakkelyken voet eerſt de letteren, en vervolgens de lettergreepen kunnen leeren te zaamen brengen, om in de ſpel- en leeskunſt ervaren te worden, ten minſten de beginzelen daar van te bevatten: het zy datze alle de letteren op verſchillende wyzen voor hunne oogen te zaamen voegen, of wanneer zy de letteren kennen uit het hoofd hun geduurig voorſpelden, beginnende met korte woorden, en naamen van zaaken en perzoonen, welke hun bekendſt zyn, en dus allengskens voorttegaan: onder anderen kan men zich met vrugt van deze wyze bedienen, wanneer de Kinderen ergens om vraagende, men hen het verzogte eerſt

laat beſpelden, als men voorneemens is het te geeven.

Ondertuſſchen moeten de allereerſte beginzelen der Chriſtelyke waarheden, en de voornaamſte geſchiedeniſſen des Bybels, die te gelyk de voornaamſte gevallen des waerelds behelzen, door eene geduurige herhaaling het geheugen der Kinderkens ingeprent worden, om vervolgens tot meer aaneengeſchakelde voorſtellingen van het allervolmaakſte Gebed, het Geloof, en de Tien Geboden overtegaan. Nuttig is het, den Kinderen bekwaame Prenteboeken te geeven, met nevensgaande verklaaringen, welke eerſt voor hun moeten uitgelegd worden, tot dat zy in ſtaat zyn die zelve te leezen: Zoo zullen zy ongemerkt tot de kenniſſe van veele gebeurteniſſen geraaken, beter begrip van zaaken verkrygen, de leesluſt en opmerkzaamheid opgewakkerd, en het oordeel geoeffend worden, wanneer men hen het goede en het kwaade, het voortreffelyke en veragtelyke, dat in de gevallen doorſtraalt, allengskens leert onderſcheiden. Op deeze wyze heb ik gezien, dat Kinderen van naauwlyks vier jaaren in ſtaat waren geſteld,

om

om eenige Hoofdſtukken in den Bybel te leezen, en verſcheide Prentverbeeldingen der Heilige Geſchiedeniſſen aartig uitteleggen, terwyl anderen nog eerſt een aanvang van alles in den leeftyd van zes of zeven jaaren moeten maaken, waar uit meer dan een ongemak ſpruit; want de zinnen der Jeugd, zoo lange aan ledigheid, of bezigheden van een ganſch andere natuur gewoon, is zy niet wel aan het zitten, en verleenen van een ſtillen aandagt te krygen; zy loopen daarenboven gevaar, om dat zy ondertuſſchen tydkorting moeſten hebben, om tot woeſtheid en kwaade bedryven te vervallen, terwyl de hand aan hun niet gehouden is, nog zy aan eene nutte bezigheid gewend zyn. Allerſchadelykſt is bovendien de al te ſpade onderwyzing by die geenen, daar zy ondertuſſchen het meeſt gevonden wordt; Handwerkers, Arbeiders, en andere luiden van geringe middelen in de Steden en ten platten lande, welker Kinderen tot eene zekere grootte en ouderdom gekomen zynde, hunne Ouderen moeten byſtaan in den arbeid en in het winnen van hun brood, waar door de meeſten laat aan de letteren ge-

komen, en maar zeer middelmaatig onderweezen zynde, of geheel onweetend, of ten halven geleerd, aan het werk moeten, vergeetende door geringe oeffening eerlang het voornaamſte.

Zoo lang dit gebrek heerſcht, en de luiden van eenen middelmaatigen en geringen ſtaat ver het grootſte getal uitmaaken, is het onnoodig in het algemeen te onderzoeken, wat beſt zy, dat de Ouderen den Kinderen zelve onderwyzen, na datze de allereerſte beginzelen gelegd hebben, waar van de meeſte Ouderen nog meer of min kundig zyn, dan dezelve tot meerdere voltooijing in het leeren, en tot onderrigting in het ſchryven en cyfferen aan de zorg en het onderwys van Schoolmeeſteren toetevertrouwen De onbekwaamheid van deezen, de drukke bezigheden van anderen, maaken dit laatſte volſtrekt noodzaakelyk; ſchoon ik anders ſterk in twyffel zoude ſtaan, of de leevendigheid, de gezelligheid, en de aanſpooring des yvers in de openbaare Scholen kunnen opweegen tegen de boosheid, welke de jonge Knaapen elkanderen leeren, terwylze in onordentelykheden en guiteſtukken zoeken uitteſteeken, en door het zien en

na-

navolgen van kwaade voorbeelden, de poogingen van eene goede opvoeding niet zelden geheel verydelen. Ik weet daarom niet of ik de Schoolen, in zich zelf zoo nuttig, naar de geſteldheid van zaaken zoo wenſchelyk, wegens het verval, niet onder de noodzaakelyke kwaaden tellen moet.

Heuchelyk zoude het zyn, indien de goede inſtellingen van onze Voorouderen, in het oprigten en opzigt neemen over de Schoolen en Schoolmeesteren, beter konden en mogten ter uitvoer gebragt worden: —— indien in de Steden niet een iegelyk, wien het luſte, dit gewigtig werk mogt aanvaarden, of blyven waarneemen, ſchoon zich onbekwaam maakende: —— indien 'er ten laatſten op de Dorpen, daar meeſt maar één Schoolmeeſter gevonden wordt, dewelke een grooten invloed op de kennis en beſchaaving van een ganſch geſlagt, door hem onderweezen, kan hebben; indien 'er op de Dorpen vooral gezien wierde, niet alleen naar de zulken, die den Kerkendienſt wel verrigten, en in het ſchryven en cyfferen bekwaame handleiding geeven konden, maar die daarenboven

van een voorbeeldig leevensgedrag waren, en van dewelke men vertrouwen mogt, dat het belang hunnes ampts hun op het herte lag; en dat zy zich voorſtelden, niet alleen aan de Ouderen, maar ook aan den Richter van Hemel en Aarde, verantwoording te moeten doen, van de Panden, hun toevertrouwd. Ondertuſſchen kunnen de Ouderen veel tot vermindering van het gevaarlyke, dat in het ſchoolgaan is, toebrengen, wanneer zy hunne Kinderen aan der Meeſteren opzigt, onderwyzing en tugt op het ernſtigſte aanbevolen hebbende, het evenwel op dezelven niet alleen laaten ſtaan, maar naar de vordering, en het gedrag van van hunne Kinderen, geduurig onderzoek doen, den Meeſteren zoo veel zy kunnen de behulpzaame hand biedende. Het is tog de onzinnigheid zelve, wanneer de Meeſters met ernſt zich op de vorderingen der Jongheid toeleggen, of dezelve om hunne onwilligheid of wederſpannigheid, naar verdienſten kaſtyden, dat de Ouders de klagten der Kinderen aanſtonds gehoor geevende, dezelve tegen hunne Meeſters opzetten, of de Kinderen

hun

hun ontneemen, waar door de luſt aan de Schoolmeeſteren benoomen, en hunne handen gebonden worden. Gebeurt het, dat 'er waarlyk blyken van eenzydigheid of hardheid in hunne handelingen zich ontdekken, het is beſt, dat de Ouderen hier van niets aan hunne Kinderen te kennen geeven, maar den Meeſteren zelve daar over onderhouden, en naar bevind van zaaken handelen. Het gezag van allen de geenen, onder dewelken de Kinderen geſteld zyn, moet tog vooral gehandhaaft, en het ontzag voor hun gekoeſterd worden, zonder dat men immer met hun ſpotte of veragtelyk van hun ſpreeke in de tegenwoordigheid der Kinderen: zynze inderdaad in een of ander opzigt te veragten, het is beſt een bekwaamer voorwerp voor hun te verkiezen, waar toe in de Steden doorgaans gelegenheid gevonden wordt; en is de verandering van leerwys ſomtyds nadeelig voor de nieuwsbeginnende Jeugd, men dient van ſtonden aan om te zien, niet naar zulken, die voor de minſte prys leeren, welke niet zelden broddelaars zyn, maar naar die geenen, die de allerbeſte zyn in bekwaamheid en beſtier, zoo

zy door een te groot getal van Kinderen niet buiten ſtaat geſteld zyn, om ieder zyn beſcheiden deel te geeven.

Is de verleiding der Schoolmakkeren gevaarlykſt, wanneer zy naar ſchool gaande, of naar huis keerende, zonder opzigt zyn; het is beſt, indien de gelegenheid het eenigzints toelaat, dat de Kinderen telkens door iemant gehaald en gebragt worden, aan denwelken zy toetevertrouwen zyn; of dat menze ten minſten van den Meeſter, zoo ras mogelyk, onder zyn oog zoeke te krygen, zonder toetelaaten, dat zy op ſtraat zich ophouden en ſpeelen. Ook zouden de openbaare baldaadigheden der Jeugd ligtelyk voorgekomen worden, indien een ieder medeburger zich het toezigt over dezelve wilde en durfde aanmaatigen: Zoo handelden die van *Lacedæmon*, en ik bedriege my, zoo wy als menſchen, en als Belyders van het Chriſtendom, hier toe geene dubbele verpligting hebben. Verkeerd is het derhalven, wanneer men in de buitenſpoorigheden der Jeugd ſomtyds genoegen neemt, ſomtyds hun aanhitſt, of, ten beſten, laat geworden, als of men 'er geen de minſte betrekking op had:

had : bemoeit 'er zich iemant mêe, en ſtraft hy de Jongens op heeter daad, om hun van vloeken, ſchelden, vegteryen, of baldaadigheden te doen afſtaan, de Ouderen neemen het kwalyk, en vatten het voor hunne Kinderen op, waar door deezen ſtout geworden zynde, meenen, dat 'er geen verbeuren aan is.

Ten laatſten zoude de voortſpruiting van het bederf in de Schoolen veel verhinderd kunnen worden door de Meeſteren zelve, wanneer zy goede order hielden, en behoorlyke tugt oeffenden; altoos toeziende op de Leerlingen, zonder uit hunne Schoolen te wyken; en oplettende, dat zy nooit ledig zyn, of met elkanderen praaten en ſpeelen, maar zich geduurig bezig houden met dat geen, waar toe zy zich op die plaats bevinden; hun het werk aangenaam maakende door geduurige verandering, door dezulken openlyk te pryzen, en eenige voorregten of geſchenkjes te geeven, welke yverig hun beſt doen : terwyl het beter is den onwilligen door veragting beſchaamd en naaryverig te maaken, dan door ſtrenge en geduurige kaſtyding het School

en

en het leeren nog onaangenaamer te doen zyn: ik zeg den onwilligen, van dewelken genoegzaame blyken zyn, dat zy hunne vermogens niet in het werk ſtellen tegen alle opwekkingen aan, waar onder derhalven niet te tellen zyn, die zwak of traag van begrip zyn, welke door geduurige en gepaſte aanſpooringen liever moeten aangeſpoord, dan door eenige ſoort van ſtraffen nedergedrukt worden. Op deeze wyze moet een Meeſter, gelyk een Herder agter Schaapen, zich weeten te ſchikken naar den gang des werks; hy moet in alle langmoedigheid naar de onderſcheide vatbaarheden en geaardheden der Jeugd zich gedraagen, die zoekende te doorgronden, zoo dra ze onder zyn beſtel gekomen zyn: Hy moet zich wagten van geduurig op te ſtuiven, en in harde woorden of eenige ſcheldnaamen uit te vaaren; veel meer van zyn euvelmoed door ſlagen voldoening te geeven, wanneer hem het hoofd niet wel ſtaat, het welk hem veragtelyk maakt, de Leerlingen verhardt, en een tegenzin tegen de letteren doet opvatten: kan hy zyne driften niet intoomen, kan hy zyn ziel in lydzaamheid niet bezitten,

ten, hy is ganſch onbekwaam tot dit werk.

Schoon nu Schryf en Cyfferkunde de voornaame zaaken zyn, waar in de Jeugd in de Schoolen moet onderweezen worden, het is geenzins het eenigſte; de beſchaaving der Leerlingen, en de onderrigting in het geen zy aan God, aan hunne naaſten en zich zelven ſchuldig zyn, behoorde niet minder de bezigheid der Schoolmeeſteren uittemaaken, hoewel het in deezen ganſch anders geſteld is, en verre de meeſten oordeelen, dat hun taak loffelyk volbragt is, wanneer zy iets tot verbetering van het verſtand hebben toegebragt, ſchoon het hert verwilderd en verbaſterd is geworden.

De beſchaaving der Jeugd, in houding en ommegang, of de welgemanierdheid, ik beken, het wordt min of meer in zulke Schoolen bevorderd, daar men de Franſche taal onderwyſt, en hier door grootdeels door Franſchen: maar waarom, bidde ik, moet zulks alleen in dergelyke Schoolen plaats vinden? moeten dan de Kinderen der Burgeren en der Landluiden, die zich met de Duitſche Schoolen behelpen, vreem-

de-

delingen van alle beſchaafdheid blyven, en de ongemanierdheid van geſlagt tot geſlagt worden voortgeplant onder deeze mindere rangen van onze Vaderlanderen? Is de beſchaafdheid alleen een voorregt voor den geenen weggelegd, die Franſch leeren? moet de Jeugd in het denkbeeld worden gebragt, dat Franſch te verſtaan en wellevend te zyn het zelfde is, en dat de Franſchen alleen de welgemanierdheid verſtaan, en een iegelyk zich daarom met eene blinde gehoorzaamheid aan hunne voorſchriften, welke dikwils uit eene buitenſpoorige grilligheid voortkomen, moet onderwerpen? waar door 'er geen geringe kleinagting voor hun moedertaal, ja voor de zeden, voortbrengzels, konſten en handwerken hunner Vaderlanderen in hunne denkbeelden opryſt, welke te dikwils gekoeſterd wordt door hunne Franſche Meeſteren of Meeſtereſſen, wanneerze op de zeden en het gedrag der Nederlanderen, als plomp en bot, geduurig laag vallen, waarom het zelden raadzaam is, zich van Uitlanderen tot Oppermeesters in de Schoolen te bedienen, als dewelken de hoogagting en liefde voor het

het Vaderland, de edelſte beginſelen en beweegraden in het hert der Ingezetenen, welke men hun als met de melk ingeeven moet, zoo zy dezelve al niet uitbluſſchen, immers niet zullen zoeken aantekweeken.

Is het dan betaamelyk, dat de beſchaaving der Zeden in de Duitſche Schoolen behertigd worde; het was te wenſchen, dat dezulken, welke tot dit ampt worden opgeleid, (want van die reeds in bediening zyn, is weinig verandering te hoopen,) zelve beſchaafd, en in de gemeene regelen der welleevendheid onderweezen wierden, waar toe het zoo zeer niet noodig is een groot aantal van pligtpleegingen (*Complimenten*) te leeren, in dewelke de zoogenaamde Meeſters der beſchaafde zeden het voornaamelyk, zoo niet eeniglyk, ſtellen. Neen, de welleevendheid is allermeeſt in de zedigheid en bevalligheid van houding, eene gepaſte vriendelykheid van woorden, en beſcheidenheid van gebeerden en daaden gelegen, waar door men even vry van wufte losheid, als van boerſche ſtyfheid, een ygelyk, die agting, eerbied en goedwilligheid bewyſt, welke men

hem ſchuldig is, zich wagtende van den geringſten te beleedigen. Zulk eene welleevendheid, ſchoon in eenige uiterlykheden verſchillende, wordt by alle beſchaafde Volkeren gevonden, zonder aan *Vrankryk* of een ander landſchap alleen bepaald te zyn: zy blyft in alle tyden ook dezelfde; waarom zich niemand vreemd houde, wanneer wy zeggen, dat de voortreffelykſte blyken van dezelve in de aloude geſchiedeniſſen der H. Schrift te ontdekken, en de doorlugtigſte Heiligen ons daarin voorgegaan zyn.

Daarenboven is het billyk, dat de Godsdienſt en Zedekunde in haare gronden, als voornaame onderwerpen ter onderwyzing en beoëffening der Jeugd in de Schoolen worden aangemerkt: wie durft dit ontkennen? maar wie kan te gelyk lochenen, dat hier het grootſte gebrek gevonden wordt, ook in die Schoolen, daar men den naam heeft van zich op de beſchaaving der zeden toeteleggen? Het is waar, men begind en eindigt doorgaans in de Schoolen met Gebed en Dankzegging tot God; men laat de Kinderen uit de Vraageboekjes ook iets van buiten leeren,

ren, dat de gronden van het geloof behelft; maar of het niet meer geſchiedt om den ouden ſlenter agteloos te volgen, dan met een waar oogmerk, om de jeugd in de kennis en de vreeze des Heeren op te voeden, laat ik de gewiſſens der Onderwyzeren zelve oordeelen. Billyk was het, dat zy, en niet hunne Leerlingen, na alvorens dezelve tot ſtilte en eerbied opgewekt te hebben, telkens met een gepaſt Gebed en Dankzegging hunne leſſen openden en ſlooten, nu en dan met eenige verandering, ten minſten in de woorden en in de ſchikking, op dat men altoos het zelfde zeggende, de aandagt niet verminderd worde. De Vraagen, welke van buiten geleerd waren uit verſcheide opſtellen, naar de jaaren en de vatbaarheid der Jeugd geſchikt, waar in overvloedige gelegenheid van keuze is, moeſten hun op eene eenvoudige wyze worden uitgelegd, en daar by worden aangetoond de gevolgen uit de waarheden voortvloeijende, ten opzigt van de beoefening, welke hun ernſtig en gemoedelyk behoorden aanbevoolen te worden: geduurig moeſt men hun inſcherpen, hoe de Hoogheid

Gods onze eerbied, zyne Goedertierenheid onze liefde, zyne Rechtveerdigheid ons berouw en afkeer van de zonden, zyne Barmhertigheit in Jezus Chriſtus ons geloove, eindelyk, hoe zyne Heiligheid onze gelykformigheid aan Hem vorderdt in de oeffening van allerlei Chriſtelyke deugden: Zoo konden zy van zelve tot de liefde des Naastens, en alle de beminnelyke verpligtingen, welke behalven de burgerlyke wellevendheid daar uit voortvloeijen, worden opgeleid: waarin het te beklaagen is, dat meeſt alle de opſtellen der Chriſtelyke Waarheden zich niet of naauwlyks uitbreiden, als of het geen weezenlyk deel van 's menſchen pligt uitmaakte, als of de liefde en vreeze Gods ook niet geoeffend en betoond moeſt worden in vreede, liefde, barmhertigheid, weldadigheid, getrouwheid, regtveerdigheid, en andere deugden na te jaagen. Ten einde hunne kinderlyke gemoederen daartoe te ſterker over te haalen, kan men zich met vrugt bedienen van de eigenliefde, hun allen ingeſchapen, welke niet uitgedoofd, maar aangekweekt, maar geregeld, en tot het regte einde gebruikt

moeſt

moeſt worden: al vroeg betaamt het den Kinderen kundig te maaken van hun wezenlyk en eeuwig belang, en daartoe van de onſterffelykheid der ziele, en den verſchillenden ſtaat na dit leeven alle mogelyke bevatting en indruk te geeven. Dit alles behoorde men hun met geduurige herhaaling voor te houden, de ondeugd in haare dwaasheid en verfoeijelykheid, de deugd in tegendeel in haare beminnelykheid, ſchoonheid, en nuttigheid leevendig voor oogen ſtellende, het welk alles gevoegelyk met voorbeelden uit gewyde en ongewyde Geſchiedeniſſen kan opgehelderd en beveſtigd worden, welke de Jeugd gaarne hoort, beſt onthoudt, en gereedelykſt opvolgt; zonder zich ooit te bedienen van ſpreukjes van deezen of geenen, die dus of zoo gevaaren, of van den Duivel gehaald zyn, welke, wanneer de Kinderen tot jaaren van meer onderſcheid komen, beſpottelyk wordende, niet zelden kleinagting byzetten aan de Waarheden, welke daar mede waren aangedrongen.

Indien de Meeſters zich dus geduurig van hunnen pligt kweeten, indien

zy daarenboven, vooral by 't uitgaan der Schoolen, de zedigheid ernſtig aanbevoolen, op het gedrag der Leerlingen buiten het School agt gaven, en de wanbedryven daar begaan, ruim zoo ſcherp ſtraften, de zulken, die na alle aangewende moeite wederſpannig en baldaadig bleeven, als belhamels van de menigte afzonderende, of wegjaagende; ik twyffel niet, of het bederf der Schoolen zoude, zoo niet geheel weggenoomen, ten minſten grootelyks verminderd worden.

Wordt den Schoolmeeſteren een groot deel der Opvoeding, ten minſten een groot gedeelte van den tyd, daar toe beſtemd, overgegeeven van byna alle de Ouderen van ons Vaderland, niemant zal het, hope ik, onder U Ed. Agtb. Heeren, te onpas oordeelen, dat wy omtrend dezelven eenige aanmerkingen gemaakt hebben, hoewel wy te gelyk gelooven, dat ook in dit tydſtip het voornaamſte tot de Ouderen behoort.

Het is doch eer te wenſchen, dan te verwagten, dat 'er in die plaatſen, waar van wy geſprooken hebben, zulk eene algemeene verbetering in de opvoe-

voeding der Kinderen van beider *Sexe* zal plaats grypen, ten zy van hooger hand, daar in met ernſt voorzien worde. Ondertuſſchen al vondt dit eenigzins plaats, geen Vader nog Moeder mag zich ontſlagen rekenen van de zorg der opvoeding, op dat niet dat geen uitgewiſcht en uitgeroeid worde, terwyl de Kinderen zyn onder het opzigt van hun, die 'er de naaſte betrekking op houden, en het grootſte gezag over behooren te oeffenen; het welk zy by vreemden, met een geleend gezag bekleed, geleerd hadden. Indien Ouders en Meeſters te zaamen op het verſtand, en het hart van hunne Kinderen en Leerlingen, werken, zullen zy elkanders laſten veel verligten, en de beſte uitwerkſelen van hun zorg en arbeid beſpeuren.

De Ouders behooren dan zelve, zoo veel hun vermogen en de omſtandigheden toelaaten, de onderwyzing en verbetering hunner Kinderen op zich te neemen, waar toe de zulken de meeſte gelegenheid hebben, welke hunne Kinderen geduurende de eerſte tien jaaren in huis houden; het zy zy hun zelve alleen onderrigten, of door een ander

laaten onderrigten, het welk noodig is, indien de Ouderen maar eene gebrekkelyke kennis hebben in dat geen, het welk tot de gronden der Wetenſchap behoort, waar van wy boven ſpraken.

In allen gevalle is de Wet Gods, en het kennelyke van Hem ons allen zonder onderſcheid met de reden ingeſchapen; hebben wy daarenboven allen gelegenheid om nadere opheldering en uitbreiding van deeze ingeſchape denkbeelden uit de openbaaring te ontvangen; niemant, wie hy zy, of tot welk een geringen ſtaat of drukke bezigheden hy gebragt zy, kan zich in 't ſtuk der zedelyke opvoeding zyner Kinderen met eenigen ſchyn van reden verontſchuldigen, en zich derzelve geheel onttrekken. Hebben veele Ouderen eene ongelukkige opvoeding gehad, zynze in alle opzigten verwaarloosd, zy zyn te beklaagen; maar wat ik hun bidden mag, laaten zy de verderfelyke uitwerkſelen der nalaatigheid hunner Ouderen in zich zelven verfoeijen, in plaats van ze natevolgen, en hunne Kinderen tot onnozele ſlagtoffers eener redenlooze ſlofſigheid te ſtellen. Zuiveren de Bouwlieden hunne Akkers van ſteenen en

on-

onkruid, omze na een behoorlyke beploeging tot het ontvangen van het zaad, en het voortbrengen van een overvloedig gewas te bereiden. Beſnoeijen de Hoveniers de Vrugtboomen van het al te weelig hout, omze te milder te doen geeven; zoudt gy, Ouders, niet even het zelfde op eene redelyke wys aan uwe Kinderen in het werk ſtellen, om rykelyk de aangenaame vrugten eener geſchikte opvoeding te kunnen inoogſten, waar door gy niet alleen een innerlyk genoegen zult gewaar worden, maar ook u zelfs, en uwe Kinderen zult bevryden van een zwaar oordeel, dat anders in deezen opzigt over u komen zal van Hem, by wien de geringe zich met de laſten der armoede, nog de ryke zich met de menigte der afleidingen, der bezoeken of gezelſchappen, welke zy moeſten geeven of ontvangen, zullen kunnen verontſchuldigen.

Gy ziet, hoe de Beeſten hunne jongen niet alleen voeden, maar ook oeffenen in het geen hun nuttig is tot hun dierlyk leeven en geluk: wat doet gy boven deezen, indien gy behalven het voedſel en onderhoud niets toebrengt

tot het weezendlyk geluk van die geenen, die het leeven uit u ontfangen hebben? alles met elkanderen vergeleken zynde, zoude u het redenlooze Vee verre overtreffen.

Vergeef my deeze uitweiding! de hoogſte billykheid der zaake vervoert 'er my toe: zy zy genoeg om zulke Ouderen te overtuigen, welke wel meenen aan hunne natuurlyke betrekking, aan Gods uitdrukkelyke bevelen, en hun eigen beloften voldaan te hebben, wanneer zy het verſtand hunner Kinderen door anderen wat laaten beoeffenen, terwyl zy 'er de hand geheel aftrekken. Legt u dan, wie gy zyn moogt, in tegendeel met ernſt op hunne beſtiering toe, wanneer men gewoon is hun te onderwyzen, in de eerſte kundigheden: hebt gy in vroeger leeftyd, gelyk wy te vooren zagen, hen behooren voortebereiden, nu vooral dient de liefde tot God, en alle zyne inzettingen in het *ciment* gelegt te worden, eer uwe Kinderen zich meer in de waereld beginnende te vertoonen, door de begeerlykheid der jongheid, en de kragt der verleidingen, als door den aanval van een ſterken ſtorm worden aangevallen

len en weggevoerd. Bedient u dan, gy Ouders, van de meerdere onderſcheiding, en 't begrip uwer Kinderen, om geduurig dezelve opteleiden, terwyl gy by hen zyt, niet weetende, wanneer u uwe Maaker zal opeiſchen. Zoektze te gewennen aan den dienſt van dien God, voor wien wy wenſchen, dat gy hen al vroeger eerbied zult hebben zoeken inteplanten: neemt ze met u naar den openbaaren Godsdienſt, doet het hen als een eer en groot geluk aanmerken, dat zy in het huis van den Koning der Koningen mogen ingaan, en dat Hy zich verwaardigt van hun gediend te worden. Zoekt hun betaamelyke indrukken te geeven van Gods Alomtegenwoordigheid en Alweetendheid, voor wiens oog ook de binnenſte ſchuilhoeken hunner herten niet verborgen zyn, onder wiens dienſt en woord zy derhalven ſtil en aandagtig behooren te zyn, niet alleen uiterlyk, maar ook inwendig Hem alle eerbied en ontzag toonende: Vraagt uwe Kinderen, te huis gekomen zynde, naar het geen gy denkt, dat zy zouden hebben kunnen onthouden; herhaalt hun het een en ander; en zet

'er

'er u toe, om met uw huisgezin den dag, ter openbaare Godsdienſtoeffening boven anderen geſchikt, in ernſtige geſprekken door te brengen, denzelven hen doende beſchouwen als zulk eenen, welke door den goedertieren God geſchikt is, om uit het gewoel des waerelds en dagelykſche bezoldingen tot eenige bedaaring, en inkeer te komen, en het belang eener onſterfelyke ziele te overweegen, dat te veel onder de tydelyke bezigheden verwaarloosd wordt. Verzuim des 's middags, des 's morgens, of des 's avonds uwe gebeden niet, noch andere gedeeltens der huisgodsdienſtoeffening; laaten uwe Kinderen u daarin ſteeds gezelſchap houden; zoo zult gy ondervinden, wat het zeggen van den wyſten der Koningen in heeft; *Leert den Jongeling den eiſch zynes wegs, wanneer hy oud geworden is, zal hy daar van niet afwyken.* Als de H. Schrift uwen Kinderen voorgeleezen wordt, of zy dezelve leezen, verkieſt dat geen, het welk 't klaarſt en bevattelykſt voor hun is, ſomtyds geſchikt naar gelegenheid van tyd en zaaken: onderzoekt, of zy eenig algemeen begrip van den inhoud in hun geheu-

heugen bewaard hebben, en zoo het eenigzins in uw vermogen is, legt hun het een en ander uit, dat geleezen is. Gaat op dezelfde wyze te werk omtrent een zamenſtel van Geloofsbelydenis, dat gy uwen Kinderen, zelve nog geen vermogens van verkiezing te maaken, bezittende, behoort inteprenten, en met redenen en bewyzen naar hunne bevatting optehelderen en te beveſtigen, ten dien einde tragtende behoorlyke kennis te hebben, en rekenſchap te kunnen geeven van uw geloof.

Behalven het geen zy aan het Opperweezen ſchuldig zyn, leert hen wat zy verpligt zyn aan hunne Ouderen, Meesteren, Bloedverwanten, Overheden, en allerleije ſoorten van menſchen. Herhaalt het hun telkens, en by kleine deelen teffens, u eerſt van kinderlyke woorden en gelykeniſſen bedienende, en vervolgens by trappen voortgaande, zonder hun geheugen te overladen, of hunne denkbeelden te verzwaaren door, hun als nog, onbegrypelyke zaaken, wanneer alle arbeid vergeefs, ja ligt ſchadelyk zoude worden. Herinnert hen telkens, want de herinnering is ons in dit geval ten hoogſten noodig, dat

dat zy een redelyke en onſterfelyke ziel als de voortreffelykſte gave van hunnen Schepper ontvangen hebbende, ook verpligt zyn die in waarde te houden, en daar voor zoo wel als voor het lighaam te zorgen, maar op eene ganſch andere wyze als met de voortreffelykheid en geeſtelykheid van dit ons beſte deel overeenkomt: leert hen, dat het lighaamelyk genoegen en tydelyk voordeel altoos voor het geeſtelyke en eeuwige wyken moet, wanneer zy beiden niet kunnen vereenigd worden, en vernieuwt ten dien einde geduurig de gedagteniſſe des doods, der naderende eeuwigheid, en des toekomenden oordeels, daar in byzonder u kwytende, wanneer zy in eenige onpaſſelykheid of ziekte mogten vervallen. Onderrigt op deeze wyze uwe Kinderen, hoe men behoort maatig, eerbaar, naarſtig, zedig, voorzigtig, opregt, en nedrig te zyn; hoe men zich regtvaardig, weldadig, ondergeſchikt en beſcheiden behoore te gedraagen, en vooral ootmoedig en godzalig te wandelen voor den Heere. De beminnelykheid van zulke hoedanigheden, de betaamelykheid van zulke deugden den Kinderen geduurig aan-

aantepryzen, en ſmaakelyk te maaken; hun daarin voor te gaan; wanneer zy wel doen, zyn genoegen en goedkeuring daar over te kennen te geeven, hen pryzende, en ſomtyds met kleine giften, zonder dat zy daar aan gewennen, en de Ouderen altoos naar de handen zien, verder opwekkende, of tot voorbeelden aan Broertjes en Zusjes voorſtellende; dit is het dog alles, dat de Ouders kunnen te werk ſtellen op het hert hunner Kinderen, van natuure een onvrugtbaare en onbeboude grond. Hebben zy het zaad uitgeſtrooid, zy moeten met den Landman den regen en zegen van den Hemel ootmoedig afbidden, en langmoedig inwagten over het werk hunner handen: Beantwoord de uitkomſt niet in allen deele aan hunne verwagting, zy hebben zich gekweeten en hunne zielen bevryd; een geruſt gewiſſen is in deezen de loon van hunnen arbeid; behalven dat hunne Kinderen buiten twyffel nog erger zouden zyn, indien zy door een goede opvoeding niet waren aangeſpoord tot hunnen pligt: daarenboven, wat weet men, of niet na verloop van veele jaaren, dat geen zal beginnen uitteſpruiten,

ten, het welk nu, door de menigte en weeligen wasdom van veelerlei onkruid, wordt onderdrukt.

En dit onkruid, waar door gy ligtelyk begrypt, dat ik de gebreken en ondeugden verſtaa; dit is het, waar van wy voornaamelyk ſpreeken moeten, om dat dit van zelfs in het hert der Jongheid weelig waſt, ook aleer 'er eenige uiterlyke aanzetting of navolging plaats heeft; en het zelve door geduurig zich openbaarende blyken veel meer het voorwerp uwer naarſtigheid met eenigen merkelyken uitſlag is, dan de tegengeſtelde deugden; even gelyk de Landman veel gemakkelyker de Diſtelen en Doornen uit zyn Land kan uittrekken, dan het zelve goed gewas doen voortbrengen.

Geeft dan naauwkeurig agt op de woorden en daaden uwer Kinderen, om de eerſt zich vertoonende gebreken te onderdrukken, den aanwas en toeneeming naar buiten te beletten; zonder hun iets om eenige reden, zelfs niet in ziekte, toetegeeven, wanneer zy ſchielyk hooger op zouden ſchieten, en te meerder moeite zouden koſten. Merkt gy dan iets, dat u niet aanſtaat, geeft

'er

'er uwe aanmerkingen over, by het verbieden of weigeren zoo wel, als by het beveelen, doorgaans de redenen van uwe handelwyze voegende, wanneer vermoedelyk de Kinderen het billyke of onbillyke der zaak nog niet bezeffen, op dat gy niet ſchynen moogt eigengoeddunkelyk te handelen; zoo dit niet helpt, houdt u bedroeft en onvergenoegt over hunne handelwys, en ſpreekt hen ernſtiger aan: indien zy ook hier na niet luiſteren, beneemt, of belet hen iets, dat hun aangenaam is, of doet hen iets ondergaan, dat ze tot ſchaamte kan brengen, op dat de vreeze voor ſchande en vernedering hen beteugele, en van het kwaad afſchrikke, gelyk de lof hun in tegendeel tot een ſpoor en prikkel behoort te zyn. Op dat zy hier te meer vatbaar voor mogen weezen, gaat alle laaghertigheid en ongevoelige onverſchilligheid in hen tegen; hoewel niet minder waakende tegen de inbeelding en trotsheid, welke ſchielyk vuur vat op de minſte aanblaazing, en hen wrevelig en ſtug zoude maaken: eene maathoudende eergierigheid dient 'er alleen plaats te grypen, welke tuſſchen de evengemelde uiterſtens regt

doorgaat. Maar is het Kind zich niet genoeg bekommerende over eenige aangedaane ſchande, of overſchreeuwen zyne driften dezelve, 'er moeten gevoeliger middelen gebruikt worden, welke tegen de ingebeelde bekoorlykheid van het kwaade merkelyk kunnen opweegen, en de kragt der driften met nadruk tegengaan, door het veroorzaaken van ſmerte met de roede der kaſtydinge, welke wegens de dwaasheid, in het herte der Jeugd gebonden, zoo noodzaakelyk is geworden, dat zulk een ligt onder verdenking zoude vallen van zyn pligt als Ouder niet te weeten, of te betragten, die dezelve geheel inhoudt: het gepaſt gebruik der roede wordt als het werk van een getrouw en liefhebbend Vader aangemerkt, waarom God, die de Liefde en Barmhertigheid zelve is, zich van geen gewooner zinnebeeld in zyne behandeling omtrend ſtruikelende Gunſtgenooten bedient, dan even dit: zoo ver is het 'er van daan, dat de kaſtyding met de Vaderlyke liefde of Moederlyke tederheid zoude ſtrydig zyn. Ontziet u dan niet, ô Ouders! van de kaſtyding u te bedienen, wanneer het vervallen in de-

dezelfde misdaad na het beproeven van zagter middelen, u geenen anderen weg heeft open gelaaten, op dat het kwaad niet ineete als de kanker. Of is 'er eene openlyke kleinagting uwer beveelen? is 'er eene grootere baldaadigheid bedreeven, waar van de onbetaamelykheid het Kind niet onbekend was? zyn 'er blyken van wrevel en hardnekkigheid? laat de roede aanſtonds voor den dag komen; de aart der ziekte eiſcht een ſpoediger en nadrukkelyker Geneesmiddel; vooral, wanneer gy, meer Kinderen hebbende, het kwaade voorbeeld hen ligtelyk tot navolging zoude kunnen doen vervallen, waar door 'er eene ganſche wanorder in uw huis zoude veroorzaakt worden.

Maar het zy gy beſtraft met of zonder bedreiging, het zy gy kaſtyd, laat het toch met maate en beleid geſchieden. Onthoudt u met zorgvuldigheid van alle driftige uitvaaringen, ſmaad- en ſcheldwoorden tegen uwe Kinderen, vooral, wanneer het zaaken zyn van klein gewigt: uwe oploopende buijen moogen de Kinderen verſchrikken, uwe ſmaadwoorden hen verbitteren, zy zullenze niet verbeteren, maar

ligtelyk navolgers maaken van uwe zwakheid ; bekyft gy hen dagelyks, en om elke beuzeling, zy zullen 'er aan gewoon worden, zich verharden, en ook uwe vermaaningen, ter regter tyd geſchied, in den wind ſlaan. Laat de bedagtzaamheid dan over uwe zielen de wagt houden, en de bedaardheid uwe lippen beſtieren, wanneer gy beſtraft: vindt gy het noodig, 'er bedreiging van ſtraffe by te voegen, in gevalle van ongehoorzaamheid, kom dezelve ook getrouwelyk na, zonder u telkens te laaten verbidden, op dat niet uwe bedreigingen haare kragt verliezen; daar zy anders, als uwe Kinderen weeten, dat gy uw woord houdt, de plaats van kaſtyding meermaalen kunnen vervullen.

Moet hier in zoo veel voorzigtigheid gebruikt worden, hoe veel te meer, wanneer de noodzaakelykheid u dringt, tot daadelyke ſtrafoeffening te komen, laat het toch nimmer, dan uit nood, geſchieden: wanneer gy uwe Kinderen ſlaat, om elke beuzeling en onbedagte daad, vooral, wanneer uw hoofd niet wel ſtaat, en het u ſchynt te ontbreeken aan voorwerpen, om

uwen

uwen moed te koelen, zoo zult gy uwe Kinderen, die ligt onderſcheiden kunnen, of zy uit wrevel, dan naar verdienſte geſtraft worden, van u verwyderen: de ſlaafſche zal in plaats van de kinderlyke vreeze en liefde in hun gemoed plaats grypen; zy zullen u meer aanmerken als een Tyran, dan als een welmeenend Ouder; en ſlegts dat geen laaten, dat tot uwe kennis zoude kunnen komen uit ſchrik, daar zy anders veel meer kwaads zouden vermyden, en uit beter beginſel, vreezende u te zullen mishaagen; of zy zullen weerbarſtig en ongevoelig worden voor alle tugt.

Doet in tegendeel uwe Kinderen begrypen, dat gy ze niet ſlaat, dan gedwongen door hunne eigen ongehoorzaamheid; dat niet alleen God en de natuur, maar hun eigen welzyn 'er u toe verpligt: toont dat de ſlagen uwe ziele treffen zoo wel, als zy het ligchaam van uw Kind ſmerten: kastyd hen dus uit welmeenendheid met een Vaderlyke tederheid en medelyden tot zynen nutte, zoo zullen uwe handelingen bedagtzaam en gemaatigd worden, naar den aart en zwaarte der misdaad

geſchikt ; daar mede aanhoudende , tot dat gy het kwaade hebt kunnen inteugelen , of geheel overwinnen , terwyl gy het te vroeg opgeevende , de kwaal zoudt verergeren , en uwe voorige ſtrafoeffening onnut maaken. Vordert de misdaad een plegtiger en zwaarder kaſtyding , laat dezelve volbragt worden in tegenwoordigheid der andere Kinderen , die gy hebben mogt ; ſtelt de leelykheid der daad , en de noodzaakelykheid der ſtraffe voor , God overluid biddende , dat hy de kaſtyding heilige aan die ze gevoelt , en die ze aanſchouwen ; laat de geſtrafte ook na de kaſtyding , wanneer hy nog niet regt verootmoedigd mogt zyn geworden , uw afkeer en ongenoegen over het kwaad gevoelen , tot dat hy , vermurwd wordende , tot inkeer kome , zyn ſchuld belyde , en beterſchap beloove ; by welke gelegenheid het nuttig is , hem nogmaals de leelykheid der misdaad , en den ſnooden aart van alle zonden onder het oog te houden , tot de verkeerde geſteldheid des herten zyn aandagt opteleiden , voor de gevaarlykheid der verleidinge te waarſchuwen , en te vermaanen , dat hy God , wien hy eerſt be-

beledigd heeft, om vergiffenis bidde in den Middelaar J. Chriſtus, en ſmeeke, dat hy hem gelieve te bewaaren, en tot het volbrengen van zyne gedaane beloften in ſtaat te ſtellen; hem eerſt in het gebed voorgaande.

Zoekt op deeze wyze alle, en allerlei gebreken en zonden in uwe Kinderen te beſnoeijen en tegen te gaan: u noch door eene verkeerde barmhertigheid, welke gevaarlykſt is, wanneer de Kinderen weeten te ſmeeken en te koozen; nog door eene gulzieke dwaasheid, wanneer de Kinderen aardig zynde, hunne kwinkſlagen vooral dan onder het kwaad weeten te vermengen, als zy merken hunne Ouderen daar door te kunnen vermaaken, van het regte ſpoor aftetrekken: lagt nimmer om iets dat kwaad is, ſchept 'er veel min eenig genoegen in, want het zoude u daarna ſmerte en traanen baaren. Neemt onder dit alles de verſcheide aart uwer Kinderen in aanmerking, en bevindt gy, datge van den eenen met zagtheid verkrygen kunt, het geen ge van den anderen met hardheid haalen moet, laat het u 't zelfde zyn, op welk eene wyze gy uw oogmerk bereikt: anderzins

zins moet de gelykformigheid in de behandeling, voornaamelyk in het beſtraffen en kaſtyden der Kinderen, naauwkeurig worden in agt genomen: bemerken zy, dat gy hetzelfde in hunne Broertjes of Zusjes door de vingeren ziet, het welk gy in hen niet ongemerkt laat doorgaan; zy zullen met reden verdrietig en moedeloos worden, of tot jaloezy en nydigheid vervallen, en waanen, dat het kwaad geen kwaad was, dat zy begaan: laaten uwe Kinderen dan nimmer merken, dat gy eenig onderſcheid tuſſchen hen maakt, waar door de droevigſte huiskrakkeelen, en doodelykſte gevolgen van Broederhaat, zyn veroorzaakt geworden: uwe Kinderen zyn u tog allen even na, is de een wat aardiger, ſchooner, of ſchranderer, dan den ander, zy hebben het niet van zich zelven ontvangen.

Gebeurt het, dat uwe Kinderen liegen om de gevreesde ſtraffe te ontwyken, doet hen begrypen, dat zy even daarom zullen geſtraft of dubbel geſtraft worden: bekennen zy in tegendeel hun misdryf openhertig, laaten zy, ter aanmoediging der opregtheid, daar-

daarom, zoo het eenigzins zyn kan, ſomtyds vry met eene beſtraffing en bedreiging, ten minſten laat het tot vermindering der kaſtyding dienen: boezemt hun toch een afgryzen in tegen alle leugentaal en bedrog, welke zoo verfoeijelyk, en tevens zoo gemeen is in de Jeugd; laatze nimmer ongeſtraft doorgaan, vooral, wanneer dezelve buiten eenige noodzaakelykheid, uit een luſt tot liegen, voortkomt.

Wy zouden zoo van zelve ingeleid worden in nadere aanmerkingen over verſcheide gebreken en wanbedryven, welke in de kindsheid gewoon en gevaarlyk zyn, waar omtrent de toezigt der Ouderen vooral noodig is, indien de kortheid van ons beſtek het toeliet.

Waakt toch (om het een en ander aan te roeren): Waakt toch in uwe Kinderen tegen alle onmaatigheid, en overdaad in ſpyze en drank, welke zoo gevaarlyk is voor de ziél, als ſchadelyk voor 't lighaam: laat hen niet toe keurig en op hun ſmaak gezet te zyn, op dat ze niet weeldrig en lekker worden: maar leertze alles eeten, wat hun voorgeſteld wordt, ten zy 'er hunne natuur

regelregt tegen ſtryde, leert hen te vrede zyn met eene geringe ſpys, waar mede het lighaam kan gevoed worden, ſchoon uw vermogen toeliet hen lekkernyen te geeven, op datze voor onvergenoegdheid mogen bewaard worden, wanneer hun deel zoo rykelyk niet is: gewent uwe Kinderen dus in allerlei behoeftens zich te behelpen; gewen hen zelfs aan ongemakken, niet weetende, tot welke ongelegenheden, of geringheid zy vervallen kunnen, op dat zy zich vroeg naar den tyd mogen ſchikken.

Stelt u in allen opzigte tegen de eigenzinnigheid der Kinderen, welke allerzorgelykſt is, wanneer zy eenigen tyd een ſukkelend leeven leiden: volgt hun dwingluſt niet op, noch in den beginne, noch in den verderen voortgang, wanneer zy u altoos zouden laſtig vallen, en 'er meer en meer eene hebbelykheid van krygen. Vraagen zy iets, dat zy waarlyk noodig hebben, op eene beſcheide wyze, weigert het niet, is het anders in uw vermogen; maar laaten zy leeren in zaaken, die zy miſſen kunnen, het van uwe zorge en goedheid aftewagten: zyn zy met

te

te veel drift ergens op gezet, al is het onverschillig en geoorloofd, onthoudt het hun ten minsten voor dien tyd, om de begeerlykheid tegen te gaan. Gaat zoo te werk, wanneer zy met u aan tafel zitten, op dat ze zich wagten mogen van alles te vraagen; veel meer van de hand eerst in de schotel te steeken.

Schoon uwe Kinderen mogen gekleed worden naar uwen staat, geeft nooit aanleiding, dat zy 'er trots op zyn, maar gaat de blyken van hoogmoed zorgvuldig tegen, hun een indruk geevende, dat in de rykdommen, nog cieraadye der kleeding geene weezenlyke verdiensten in 't minste liggen; dat zy in zich zelfs niet beter zyn, dan andere Kinderen, welke met een slegt rokje gekleed gaan, ja dat deeze zelfs beter zyn, dan zy, indien ze hen in het leeren en gehoorzaamen overtreffen, op dat zy nedrig en minzaam mogen worden tegen den minsten.

De rust en slaap is uwen Kinderen noodig, vooral in de eerste jeugd, wanneer de natuur de leden vormt en sterkt, maar wederhoudt hen van alle bedryveloosheid en luiheid, welke de vrugt-

baare

baare moeder van alle boosheid is, en een bron van allerlei gebrek en onheil: zynze tot traagheid genegen, ſpoortze geduurig aan, nu zoetelyk dan ernſtiger, met vermaaningen, met beloften, met belooningen, met voorbeelden van anderen: zoekt het op deezen voet te overwinnen, op dat zy met gewilligheid en luſt, en niet gedwongen aan het werk mogen gaan.

Is het ook buiten tegenſpraak, dat uwe Kinderen dagelyks eene uitſpanning moeten hebben, op dat de aanhoudende bezigheid en inſpanning op dezelfde zaak hun gezondheid niet benadeele, de geeſten uitdoove, en een affchrik tegen alle weetenſchap doe verkrygen, waar door veelen, die anders zeer geſchikt waren tot de letteroeffeningen, eene onoverwinnelyke weerzin tegen dezelve gekregen, en die geheel verlaaten hebben, wanneer ze niet langer onder het bedwang hunner Ouderen ſtonden; komt dit door gepaſte verademingen en uitſpanningen voor; maar waakt aan de andere zyde tegen de ſpeelziekte, tot dewelke de Kinderen doorgaans vervallen, en waar door hun luſt en aandagt van het leezen wordt af-

afgetrokken. Zoekt ze op eene zoete wys daar voor te bewaaren, en te gewennen aan eenen zekeren tyd tot het kinderſpel geſchikt, ſomtyds verheugd wordende, wanneer zy wel hebben opgepatt: of bevindt gy uw Kind door eene ſterke begeerte tot een of ander ſoort van ſpel gedreeven, welke het niet weerſtaan kan, volgt dezelve voor een tyd op, laat hem van den morgen tot den avond ſpeelen zonder tuſſchenpoozen, geduurig oplettende, dat hy bezig blyve; ik twyffel niet, of het zal hem eerlang tot een laſt worden, wanneer hy verzadigd is.

Anderſins kan men het misbruik der uitſpanningen veel voorkomen, wanneer men dien weg vroeg heeft ingeſlagen, en gehouden, dat men het leeren den Kinderen als een ſpel, en als een voorregt doe aanmerken: wat zy ouder worden, wat zy meer verandering, en daar door meer nieuwe ſoorten van vermaaken zullen vinden in het leeren, aan zulk een ſpel van tyd tot tyd gewooner wordende. Geeft hun, zoo gy 't bekoſtigen kunt, nu andere en betere Prentverbeeldingen der Heilige en andere Geſchiedeniſſen: laat hun

hun de afbeeldſels van allerhande voorwerpen beſchouwen, en zulke boekjes leezen, welke hen op eene eenvoudige wyze een nuttig en aangenaam onderhoud geeven, het zy datze leerzaame fabelen, of waare gebeurteniſſen behelzen: laaten zy u die verhaalen, als of gy ze niet wiſt, en doet hen aanmerkingen maaken over het berispelyke en pryſſelyke, dat in dezelve gevonden wordt, op dat gy beide hun geheugen en oordeel oeffenen moogt. Op dat zy hier te meer genoegen in mogen neemen, wekt hunne nieuwsgierigheid op, en hoort met alle langmoedigheid de vraagen welke zy doen, dezelve beantwoordende zoo veel gy kunt en moogt, zonder hen immer te misleiden of voor het hoofd te ſtooten: maar draag ook teffens zorge hunne nieuwsgierigheid naar de regte voorwerpen te beſtieren, en in het buitenſpoorige te beteugelen; veele zaaken zyn 'er tog, welke in een ryper ouderdom eerſt behooren geweeten te worden: veele die geen voordeel, en nog meer die groote ſchade kunnen toebrengen, en welke te wenſchen was, dat in eene eeuwige vergeetelheid konden begraaven

wor-

worden; waarom zoudt gy door onvoorzigtige toelaating of floffigheid het geheugen uwer Kinderen buiten noodzaake overlaaden, of door het verbodene de plaats laaten inneemen, welke het nuttige en eerlyke alleen toebehoort? waarom de boosheid in hun herte opwekken of vermenigvuldigen laaten? onthoudt hun dan alle ongefchikte of onzedige en eerlooze afbeeldingen, vertooningen of gefchriften, welke nergens toe kunnen dienen (*c*), en beftraft hen ernftig, wanneer zy uwe oplettendheid mogten in eenig geval te leur gefteld hebben.

Draagt ook zorge, dat uwe Kinderen in kundigheid toeneemende, niet neuswys worden, in tegenwoordigheid van Ouden het hoogfte woord voeren, hun in de reden vallen, of hardnekkig tegenfpreeken, waar toe zy anders ligtelyk vervallen, wanneer de Ouders

(*c*) Hier toe behooren de Levensbefchryvingen van een zoogenaamden *Uilenfpiegel*, *Jonker van der Moezel*, de *Haagfche Ligtmis*, vuile Liederen en Vertelfelen, welke men agter *Almanakken* en elders geplaatft vindt, en foortgelyke ergerlyke zotternyen meer, die men te zorgeloos onder de oogen der Jeugd laat komen.

ders, met de gaauwheid hunner Kinderen ingenomen, dit niet in de beginſelen tegen gaan.

Houdt uw Kind te rug van alle roekelooze bedryven, en worden zy tot dezelve dikwils door eene verkeerde eerzugt onder hunne makkers aangeprikkeld, doet hen verſtaan, dat het waarlyk oneer voor hun is, zich aan de woeſte Dieren, die geen reden bezitten, gelyk te ſtellen; dat het dollemans werk is zich te waagen daar geene noodzaakelykheid is. Maar waakt niet minder tegen alle vreesagtigheid, welke lighaam en ziel beide nadeel toebrengt, en tegen bedeesdheid, welke hun geeſt in alle onderneemingen zoude onderdrukken, en beletten hun ſtaat in deeze waereld te verbeteren: mydt zorgvuldig alles wat hen zoude kunnen beangſt maaken, en hunne gedagten verbyſteren; laaten alle vertelſeltjes van ſpooken, toveraaren, moordenaaren, en diergelyken zorgvuldig van hen geweerd, en zy daar tegen gewapend worden: gewent hen vroeg alleen in huis en op ſtraat zich te begeeven om eenige zaaken te verrigten; —— alleen, en in den duiſter te ſlaapen: betoogt hen,

hen, dat God, die nimmer ſluimert, en overal is, hen bewaard, dat 'er buiten zyne toelaating niets geſchieden kan, en dat de bevreesdheid een eigenſchap is van een kwaad gewiſſen, door veele misdaaden bezoeteld. Laat de moed, zoo noodzaakelyk in alle verrigtingen, dan nimmer uitgeblusſcht, maar altoos gekoeſterd en opgewekt worden: verhaalt hen, of doet hen leezen de wakkere daaden van onze heldhaftige Voorouderen, welke geen bergen van zwaarigheden hebben kunnen afſchrikken van hun grootmoedig opzet; of de voorbeelden van zulke byzondere perzoonen, die tegen wind en ſtroom in de waereld door hun naarſtigheid, beleid, deugd, kloekmoedigheid en onderneemenden aart, groot geworden zyn, het welk, ik weet niet welk eene opbeuring des harten, en verhevenheid van gedagten in hun veroorzaaken zal.

Draagt alle mogelyke zorg, dat zy niemant, ook hunne Schoolmakkers en Broeders of Zuſters, niets heimelyk of met geweld ontneemen: gaat hunne kinderlyke bezittingen geduurig na, en zoo gy iets bevindt, waaromtrend gy

niet weet, hoe zy 'er aangekomen zyn, onderzoekt het, en laat het zelve wedergeeven zoo zy 't iemant ontvreemd hebben, hen daarenboven ſtraffende naar bevind van zaaken, ten minſten iets van het hunne voor een tyd beneemende, wanneer zy het kwaad nog zoo zeer niet mogten ingezien hebben: houdt hen geduurig den verfoeijelyken aart en verkeerde uitwerkſelen van bedrog en argliſtigheid voor oogen, benevens de doodelyke gevolgen van alle onregtvaerdigheid en dievery, door welke veelen op eene ſchandelyke wyze hun leeven hebben moeten eindigen, die mogelyk in hun jeugd getrouw behandeld zynde, op het bed van eere zouden geſtorven zyn. Gaat ook alle blyken van gierigheid en ſchraapzugt in de Kinderen tegen, en doet hen begrypen, dat het geld nergens anders toe dient, dan om de behoeftigheden des leevens op eene gemakkelyke wyze deelagtig te worden, maar het anders van geen waarde zoude zyn. Indien het u niet krenkt, geeft hun eenig geld, zoo draa het hun betrouwd is, op dat zy langzaam aan de behandeling van het zelve mo-

gen

gen gewennen, geduurig nagaande wat zy 'er mede verrigten, of zy het alleen bewaaren, dan uitgeeven. Wordt het op eene goede wyze van hun beſteed, laat hen geworden: maar wordt het onnut verkwiſt, beſtraft hen met voorſtelling van de ſchadelyke gevolgen der verkwiſting, en laat het gewoone geld hun voor een tyd onthouden worden.

Verfoeit in de Jeugd alle blyken van wreedheid, welke dikwils door het martelen van Vliegen, Vorſchen, Honden en Katten 'er in gelegd, of gekoeſterd wordt: maar laat de weekhartigheid omtrend zich zelven, en anderen ook geen wortelen ſchieten, hardt hen veel liever tegen ſmerte, zoekende alleen eene gemaatigde gevoeligheid in hun aantekweeken.

Zynze in geſchil met hunne ſpeelgenooten of anderen geraakt, ſcheidt hen zoo dra gy het bemerkt, en laat hy, die aanleiding gaf tot de twiſt, uwe gevoeligheid ondervinden: waarſchouwt hen ernſtig tegen alle haat en bitterheid, tegen nydigheid, toorn en wraakzugt; vermaantze in tegendeel tot onderlinge verzoening, liefde en

eendragt, den zulken geduurig beteugelende en nederdrukkende, welke van een waragtigen, heerschzugtigen en oploopenden aart zyn.

Gaat op deeze en dergelyke wyzen allerlei soort van gebreken in uwe Kinderen tegen, naar hun verschillenden aart, en naar de verschillendheid van het kwaad; u dan van deeze, dan van geene hulpmiddelen bedienende, waar van wy reeds gesproken hebben, byzonder in de behandeling der huishouding, welke in de Schoolen diende plaats te grypen, in het weezendlyke niet moetende verschillen van de wyze van opvoeding by de Ouderen zelve waargenomen, waarom wy alles wat daar gezegd is, van de onderwyzing, beschaaving en bestiering der Jeugd, ook tot hen willen betrekkelyk gemaakt hebben: alleen zal ik 'er nog byvoegen, dat de Ouders zich zeer gevoeglyk bedienen kunnen van spreekende voorbeelden, die voor handen zyn: ik zeg spreekende voorbeelden, welke geen twyffel overlaaten, op dat men de Kinderen niet leere liefdeloos en ligtvaerdig van hunne naasten te oordeelen. Is 'er anders hier of daar

een

een Dronkaard, welke tot yders ſpot op waggelende beenen langs ſtraat zwiert? Is 'er een Doorbrenger, welke zyn Vaderlyk erfgoed baldaadig verſpild hebbende, zich naakt op den dyk zet? Is 'er een Luijaard, die met geſcheurde kleederen loopt? of een Gierigaard, die zich zelven van koude en gebrek laat vergaan, terwyl zyne ſchatkiſten volgepropt zyn? Zyn 'er andere diergelyke onwederſprekelyke voorbeelden? ſtelt ze uwen Kinderen voor oogen, op dat zy daarin beveſtigd mogen zien, het geen hun door uwe vermaaningen was ingeſcherpt. Zynze door hun ouderdom in ſtaat, laat hen tomwyl de openbaare ſtraffen der misdaadigen bywoonen, hun een indruk geevende, dat de wortels van allerleije boosheid in aller menſchen herten gevonden worden, dat de zonde van trap tot trap voortgaat, wanneer men tegen het licht en waarſchuwingen des gewiſſens de beginſelen der ongeregtigheid niet heeft wederſtaan, tot dat zy den hoogſten top bereikt hebbende, den ongelukkigen zondaar ſtort in zyn verderf en ondergang, waar tegen men derhalven

waaken en bidden moet : op dat zy te meer affchrik van het kwaade mogen hebben , bedagtzaam worden , en wel verre van zich wegens eenige voortreffelykheid boven hunne naaften tegen God te verheffen , kleingevoelende en dankbaar mogen zyn voor de zorgvuldige bewaaring en beftiering van zyn Goddelyke hand.

Edog , het is de pligt der Ouderen niet alleen den groey van het kwaade in hunne Kinderen te beletten , maar ook , op dat deeze zorg niet verydeld worde daar op toe te zien , dat zy geen verkeerde indrukfelen ontvangen door kwaade voorbeelden ; bederven kwaade zamenfpreekingen en bedryven de goede zeden zelfs in Ouden , hoe veel te meer in Kinderen.

Onthoudt hun daarom , zoo veel in u is , alle verkeering met menfchen van kwaade zeden en geaartheden , zoo ouden als jongen : moeten zy eenige verkeering houden , vooral met die van gelyke jaaren zyn , allermeeft wanneer zy nog niet in de Schoolen onderweezen worden , of het eenigfte Kind in den huize zyn , om alle ftugheid en fchroom voor menfchen te

ver-

verhoeden, gezelligheid te leeren, en gelegenheid te krygen tot eenige oeffening van die pligten, welke tot de zamenleeving behooren: maakt de verkiezing uit zulke ſpeelmakkertjes, die niet te zeer boven hen in ſtaat en rykdom uitmunten, maar meerendeels aan hun gelyk zyn; voegt hen vooral by Kinderen, welke een goede opvoeding genietende, beſchaafd, vriendelyk, zedig en naarſtig zyn: alle woeſte Kinderen, alle vloekers, krakkeelers, en andere onhebbelyken in woorden en gedrag, al waren ze ook van hunne bloedverwanten, vermydende als de Peſt.

Geeft daarenboven naauwkeurig agt op uwe Dienſtboden en Huisgenooten, welke gy hebben mogt, die veel beletſel aan een goede opvoeding, door ongeſchikte redenen en bedryven, in tegenwoordigheid uwer Kinderen kunnen te weeg brengen: zoekt naarſtig naar de zoodaanigen, die zedig en eerbaar zyn, uit geſchikte huizen oorſpronkelyk, ſcherpt hun geduurig in, hoe ze met uwe Kinderen zullen hebben om te gaan; dat zy het kwaade in hun geenzins zullen door de vingeren

zien, maar beſtraffen, en des noods u bekend maaken, zonder dat zy hen ooit of ooit met zwarte mannen, ſpooken, nagtwakers, en diergelyke, die hen zouden haalen en kwaad doen, bevreesd maaken, veel min in kelders of andere hun akelig gemaakte plaatzen opſluiten om ze te beangſtigen. Laaten zy ook nimmer de Kinderen van u gekaſtyd, trooſten en ſtyven in het kwaade, maar in tegendeel zeggen, dat zy naar verdienſte behandeld zyn, op dat zy geen harde gedagten van u leeren maaken, nog de tugt verydeld werde: houdt op uwe Dienſtboden, en hun gedrag ten dien einde naauwkeurig het oog, bevindt gy, dat ze zich aan onbehoorlykheden in woorden of gedrag ſchuldig maaken, en onvoorzigtigheden omtrend uwe Kinderen begaan, laat hen, na herhaalde beſtraffingen onverbeterlyk blyvende, liever heenen gaan, hoe bekwaam zy anders voor hun werk wezen mogen, behoudende voorts uwe Kinderen onder uw geduurig opzigt.

Nu komt het eindelyk tot u zelfs toe, Vaders en Moeders! Zullen uwe

uwe Kinderen onder uw geduurig opzigt zyn, op datze door kwaade voorbeelden van anderen niet verleid worden ; zy dienenze vooral in u niet te verneemen, die zy het gereedſte van allen navolgen. Wy bidden u dan, gelyk gy voor u zelven verpligt zyt, dat gy alzoo om uwer Kinderen wil u onthoudt van alle ongodsdienſtigheid, ontheiliging van Gods naam, overdaad, dronkenſchap, dartelheid in taal en gebaarden, trotsheid, veragting, en harde behandeling uwes naaſtens, twiſt en krakkelingen, vooral met uwe Egtgenooten, in tegenwoordigheid uwer Kinderen, en met een woordt, van alles, wat gy hen verbiedt, en ongaarn in hun beſpeuren zoudt: zy zullen anders uwe vermaaningen niets agten, ja zich dikwils met uw voorbeeld verontſchuldigen. Neemt gezaamenlyk dit in agt, elkanderen in de onderwyzing en beſtiering uwer Kinderen gereedelyk de hand biedende, en nimmer door eene dwaaze toegeevendheid of malle barmhertigheid dat afbreekende, het geen uwe Ega heeft zoeken opterigten: zoo ver is

het 'er van daan, dat wanneer de Vader het Kind kastyd, of zoekt te kastyden, het zelve voorspraak, toevlugt of bescherming by de Moeder zoude mogen vinden, of de een den ander daarom met harde woorden zoude mogen bejegenen.

Tot dus verre hebben wy in 't gemeen afgehandeld, het geen in de opvoeding beide van Zoonen en Dogteren, zoo wel van geringen, als van ryken, is in agt te neemen, tot dat zy den ouderdom van 10 of 12 jaaren meer of min, naar hun onderscheide toeneeming in vermogens, bereiken.

Tot een meer gevorderden leeftyd overgaande, zullen wy ons meer in byzonderheden, aan verschillenden rang en sexe voegende, moeten inlaaten.

DER-

DERDE AFDEELING.

Voltooijing der Opvoeding.

In dit derde en laatſte Tydperk der Jeugd, in het welk de laatſte hand aan haare opvoeding geſlagen wordt, maar op eene thans onderſcheide wyze, naar dat de Voorzienigheid de Kinderen in hunne geboorte heeft gelieven te onderſcheiden, zullen wy telkens met die van laageren rang beginnen, eerſt van de Dogteren, daar na van de Zoonen ſpreekende, dewelke tot Winkeliers, Ambagtslieden, Veehoeders of Arbeiders zullen worden opgeleid, of geſchikt om anderen te dienen.

Voor de Vrouwelyke Sexe is onder deezen zeer weinig verſcheidenheid van keuze omtrend de middelen, door dewelke zy zich een eerlyk leevensonderhoud zouden kunnen bezorgen: geene handwerken zyn 'er byna, van dewelke zy een behoorlyk beſtaan zou-

zouden kunnen trekken, behalven het naaijen, het welk haar, het zyze zich daar geheel en alleen op willen toeleggen, het zyze tot de neering of eenig ander bedryf overgaan, altoos van de uiterſte noodzaakelykheid is, waarom het beſt is, na datze bekwaame onderrigting in het leezen, ſchryven en cyfferen ontvangen hebben, haar dit in genoegzaame volkomenheid te laaten leeren, wanneerze tot alles zullen geſchikt zyn. Dit wordt ook doorgaans van de Moederen als noodzaakelyk aangemerkt, die hunne Dogteren eenige geſchikte opvoeding geeven: maar jammer is 't, dat het voorvereiſchte, het geen tot de grondlegging van kennis en weetenſchap behoort, zoo zeer verwaarloosd wordt, als of het de Vrouwelyke Sexe eene ſchande, ten minſten nimmer nuttig of noodig was vaerdig te leezen, wel te ſpelden, eene goede pen te voeren, en de beginzelen der Rekenkunde te verſtaan, waar door de meeſten naauwlyks ten halven van het een en ander iets geleerd hebbende, dat door verwaarloozing ras vergeeten wordt, onbekwaam zyn om haare eige zaaken te be-

beſtieren, of iets tot verryking van haar verſtand met ernſt toetebrengen: Zy zyn boven dien hier door buiten ſtaat, wanneer zy Moeders geworden zyn, iets van belang tot de onderwyzing van haare Kinderen toetebrengen, terwyl haare Mannen door hun beroep worden afgetrokken: Men behoorde dan meer werks te maaken van de beſchaaving der Dogteren van minderen ſtaat en rykdom, om haar nuttig en bekwaam voor zich zelfs, en voor anderen te maaken, hoewel 'er aan de opvoeding van aanzienlyker Jonkvrouwen ook veelal de noodigſte zaaken ontbreeken. Men ſpaart minder moeite en koſten, om haar te laaten onderwyzen, waar toe zy aanſtonds, of na alvoorens in het leezen en ſchryven eenige onderrigting genooten te hebben, naar de zoogenaamde *Franſche Mademoiſelles* worden gezonden, welke het werk der opvoeding in de juiſte order, en tot de vereiſchte volkomenheid zullen brengen: Zy worden 'er, ik beken het, voor 't uiterlyke beſchaafd, zy worden 'er in eenige zaaken, en vooral in de Franſche Taal, en Vrouwelyke Kunſtwerken, die

die meeſtal ter voldoening van een kieſchen ſmaak en noodelooze pragt zyn uitgevonden, onderweezen: Ik zal niet wraaken, dat de kundigheid in deeze zaaken een Jongvrouw van geboorte eenigen ſieraad byzet, en zoete bezigheid verſchaft, waarom zy daarin mag onderrigt worden, indien haar tyd en vermogens niet geſpaard moeten worden tot zaaken van meer gewigt: maar is dit het noodigſte of het eenigſte, dat hier in aanmerking moet komen? Is dit het eigentlyk, waar door het verſtand en het hart van eene Dogter van Geboorte moet beſchaafd en verbeterd worden, op dat zy te eeniger tyd een nuttig en gelukkig lid van de menſchelyke zamenleeving, en burgerlyke maatſchappye zoude mogen worden? Men leert haar de Franſche Taal op zulk een voet, als of dezelve eene weezenlyke tak der waare wysheid, ten minſten een noodzaakelyk voorvereiſchte tot dezelve was, die zy, van het School gekomen zynde, of aanſtonds zal vergeeten, of wel ligt zal gebruiken om haar tyd met het leezen van eenige Franſche *Romans*, en met het leeren van

Fran-

Franſche *Airtjes*, te verkwiſten; of haare gedagten op eene *Coquette* wyze in *Galanteryen* en op *Aſſemblées* uittedrukken, waar toe men de Boerſche Moedertaal niet geſchikt agt.

Men onderrigt haar in konſten, die alleen tot verçiering en tydverdryf geſchikt zyn, en men laat haar onervaren in zulke zaaken, die eene regte Huisvrouw en Huismoeder zouden paſſen. Men maakt haar ervaren in eenige gewoontens en pligtpleegingen, terwyl menze in de waare welleevendheid, waar van wy te voren ſpraken, vreemdelingen laat blyven. Ik geeve in bedenking, of het niet geſchikter zoude zyn, haar voor alle dingen in de kennis van haare Moederſpraak, en in het ſchryven van brieven en andere opſtellen zoo te onderwyzen, dat zy in ſtaat raakten, niet alleen om wel te ſpellen, maar ook om haare gedagten op eene geſchikte wyze uittedrukken, het welk een vrouw van geboorte de grootſte ſieraad byzet? — Of het niet nutter zoude zyn, haar met opzet in de voornaamſte Waarheden van den Chriſtelyken Godsdienſt, en Zedekunde der Chriſtenen te onderwy-

wyzen, en te gelyk eenige onderrigting te geeven in veele nutte weetenſchappen, als in de Cyfferkunde, de Aardryksbeſchryving, (waar van by ſommigen reeds eenig werk gemaakt wordt) en Hiſtoriekunde, vooral betreffende ons Vaderland, en in de Wysbegeerte, op dat zy daar door ten minſten eenigen ſmaak en kundigheid in deeze aangenaame en noodige takken der Geleerdheid verkrygende, vatbaar mogen worden voor geſprekken van dien aart niet alleen, maar ook in ſtaat mogen zyn om zich zelve met het leezen van goede boeken, en elkanderen met aangenaame waarneemingen en zamenſpraaken te onderhouden, zonder tot de ſpeeltafel, of laage en zondige redenen in haare gezelſchappen telkens de toevlugt te neemen.

Eindelyk meen ik, dat het beter zoude zyn, haar in zulke handwerken eene genoegzaame bedrevenheid voor alles te bezorgen, welke op de noodzaakelyke kleeding hunne betrekking hebben; op dat zy, al wilden of konden ze, naar de wyze der aanzienlykſte Vrouwen van den ouden tyd, haare Huisgenooten zelve de noodige gewaaden

den niet bereiden, evenwel in ſtaat mogten zyn een gedeelte daar van te vervaardigen, en op het overige eene behoorlyke order en toezigt te houden: Maar niet minder noodig zoude het zyn, dat zy in het bereiden der ſpyzen, en andere deelen der huishouding-kunſt wel ervaren gemaakt wierden, op dat zy zich van haare Dienſtboden naar derzelver welgevallen niet hoefden te laaten beregten; waar toe de gunſtigſte gelegenheid is in de huizen der Ouderen. Wanneer de Moeders haare Dogters gewennen wilden, de handen aan het werk te ſlaan, en nu het eene, dan het andere gedeelte van het huisbeſtier waar te neemen, zulks by beurten verwiſſelende, indien 'er meer Dogters gevonden worden, op dat zy tot den egt bevorderd wordende, zouden mogen beantwoorden aan die voortreffelyke hoedaanigheden, welke door de Koninglyke Moeder van eene braave Huisvrouw worden opgeteld, *Spr. XXXI.*

Wat de Zoonen belangt: zy die tot eenige neering of handwerk geſchikt worden, behooren niet eerder tot de-

zelve over te gaan, dan voor en aleer zy betaamelyke onderwyzing genooten hebben in die noodzaakelyke kundigheden, waar van wy te vooren ſpraken: Kunnen zy door hunne onvatbaarheid den zelfden ſpoed niet maaken als anderen, men dient meer naar hunne vordering, dan naar zekere jaaren zich te ſchikken, waarin de Ouders dikwils ganſch verkeerd te werk gaan. De Jongen is zoo oud en zoo groot, hy moet op een winkel, of aan het werk, daar hy mogelyk nog naauwlyks te halver weg in de eerſte beginſelen gevorderd zynde, wordt bloot geſteld om alles te vergeeten, en voor altoos een dommerik te blyven, welke weinig in de waereld voort kan. Het voordeel, dat de Ouderen 'er van trekken, wanneer hunne Kinderen een jaar of twee vroeger aan de winſt geraaken, is niet te vergelyken by het nadeel, dat zy hunne Kinderen aandoen; een nadeel, dat meeſt onherſtelbaar is, terwyl zy geene gronden gelegd hebbende, noch luſt noch gelegenheid bezitten, om hun verſtand eenige weezenlyke oeffening te geeven, wanneer zy aan den lighaamelyken arbeid geraakt zyn.

Dit

Dit vooraf aangemerkt, en den Ouderen herinnerd zynde, dat zy in de onderrigting en het beſtier van hunne Kinderen niet behooren te vertraagen, ook wanneer zy van het School zyn, zal ik alleen twee zaaken voorſtellen, welke dienen te worden in agt genoomen, wanneer het de bekwaame tyd geworden is, om de Zoonen dat te laaten leeren, waar mede zy hun brood zullen moeten winnen.

Het eerſte is, dat de Ouders in dit geval niet naar hun willekeurig begrip mogen te werk gaan, maar zich moeten ſchikken naar de heerſchende neiging, en de bekwaamheden hunner Kinderen, zoo veel met hun ſtaat overeenkomt.

De *Lacedæmoniers* waren daarom gewoon allerhande ſpeelgoed en gereedſchap op de markt zamen te brengen, en te letten, wat de Kinderen daar uit zouden verkiezen, om zich daar naar te ſchikken: en het zoude niet kwaad zyn zich om deeze reden te bedienen van den raad eenes Wysgeers, dat men de Kinderen, een weinig in jaaren gevorderd zynde, hun ſpeelgoed zelve moeſt laaten vervaardigen, waar uit men

hunne natuurlyke neiging en kunſtvermogen zoude kunnen ontdekken. Wilt gy anders hen onverzettelyk in uw beroep opbrengen, of iets anders laaten leeren, dat gy verkieſt, zonder dat zy 'er eenige luſt of geſchiktheid toe hebben, het ſtaat te vreezen, dat zy altoos gebrekkelyk blyven zullen, daar zy waarſchynlyk in andere bezigheden naar hunne neiging opgeleid zynde, uitneemende voortgangen zouden gemaakt, en hun werk met genoegen zouden verrigt hebben.

Het andere, dat wy voor te ſtellen hebben, is, dat de Ouders zelve hunne Kinderen in het verkoozen beroep niet naar behooren kunnende opleiden, daar toe zulke Meeſters moeten verkiezen, welke voor hun werk de bekwaamſte zyn, zonder na eenige meerdere winſt te zien, welke daarna op verlies zoude uitloopen. Dit is van zelfs klaar, en wordt ook dikwils in het oog gehouden, zonder dat men egter op een ander vereiſchte behoorlyk agt geeft, het welk niet minder van gewigt is. Dat namenlyk zulk een Meester of Werkbaas zelve van geen onbetaamelyk gedrag zynde, een waakend toe-

toezigt houdt op zyne Jongens en Knegten, zonder eenige onordentlykheden in woorden of werken toetelaaten, terwyl anders de kwaade voorbeelden van de Meesteren, of de verleidingen der Makkeren, in een tyd, wanneer dezelve het allergevaarlykst zyn, veel schade zouden kunnen doen, en de goede indrukzelen zouden kunnen verdooven of verdelgen in het herte van den jongen Knaap: Maar kunnen deeze beide zaaken niet vereenigd gevonden worden, is de grootste in bekwaamheid, gelyk meer dan te veel gebeurt, de ruwste in gedrag, dewyl het redelyk belang altoos behoort boven te dryven, is het veiliger een van minder bekwaamheid, maar meer geschiktheid te verkiezen, by wien de beginselen gelegd zynde, 'er altoos gelegenheid is, in een meerderen ouderdom altoos naar iemant om te zien, by wien de Jongeling tot verdere voltooijing zoude kunnen geraaken: gelyk het tog nimmer af te keuren is, dat vooral in handwerken van eenig belang iemant zich van meer dan eenen baas bediene, om de verscheide handgreepen des te beeter te leeren, en van yder dat geene af te

zien, waarin hy het verſt gevorderd is, niet eer hem begeevende, voor en aleer hy hen zoo naby gekomen is, als hy kan.

Dit zelfde voorbehoedſel, raakende het goed gedrag en de geſchikte order, diende men ook in agt te neemen, wanneer de Kinderen tot den dienſtbaaren ſtaat worden overgegeeven, op dat zy tot Knegten of Maagden verhuurd wordende, dat geen niet veragteren mag, maar veel eer bevorderd worden, het welk zy in hunner Ouderen huis behooren geleerd te hebben.

Zoo zyn wy tot het laatſte maar geenzins min voornaamſte ſtuk van onze Verhandeling gekomen, waar in wy byzonder moeten ſpreeken, van het geen 'er tot de verdere opvoeding der Zoonen van goeden huize behoort, wanneer ze tot dat tydſtip gekomen zyn, waar van wy tegenwoordig ſpreeken.

Wy vooronderſtellen, dat zy allen tot hier toe op eenerlei wyze in het leezen, ſchryven en cyfferen zyn onderrigt, en in houding en gedrag naar hunne vatbaarheid zyn beſchaafd gewor-

worden. Het wordt tyd, dat 'er nu eene verdere ſchikking gemaakt worde over den poſt, welke de Jongeling in de waereld eens bekleeden zal, waarin men buiten tegenſpraak geen anderen voet behoort te houden, dan omtrend Kinderen van minderen rang is aangeweezen: in tegendeel zyn de poſten, die zy bekleeden zullen, van meer gewigt, moeten zy 't meeſt door zielsvermogens uitgevoerd worden; 'er is eene dubbele noodzaakelykheid, dat men hen niet dwinge tot iets, dat tegen hun zin en boven hun vermogens is. Zyn de Kinderen nog te jong, kunt gy nog tot geene vaſte bepaaling geraaken? laatze toch niet leeg loopen, tot dat 'er zich eene of andere gelegenheid opdoe, als waar door zy ligt met 'er tyd tot alles onbekwaam zouden worden, tot buitenſpoorige bedryven door gebrek van bezigheid vervallen, en ten laatſten nog geheel hun oogmerk miſſen zouden. Houdt en gewent hen ſteeds aan het werk, zoo in het herhaalen en verder voltooijen van het geen zy reeds geleerd hebben, als in het beoefſenen van zulke zaaken, welke hun, tot welk eene zoort van bediening zy zich

ook overgeeven, van nut kunnen zyn. Ik zoude hun kunnen aanraaden het Latyn te leeren, het welk, naar de aanmerking van LOKKE, eene algemeene gewoonte in *Engeland* is, ook ten opzigt van dezulken, die men nimmer denkt tot de Studiën aantéleggen: maar wanneer ik zie op den tyd, welke hier toe gemeenlyk vereiſcht wordt, is dezelve te lang in tegenſtelling van het geringe nut, dat zy 'er uit trekken kunnen, indien de keuze zoo niet valle, dat men deeze zoort van taalkunde verder voortzetten, en 'er gebruik van maaken kan. Langs korter weg, en met meer nut zoude men, verkiezende om in deezen tyd van onzekerheid behalven de Nederduitſche, welke in alle gevallen den voorrang moet behouden en beoefſend worden, hun vreemde taalen te laaten leeren, daar toe de leevendige kunnen neemen, vooral der Franſchen, der Engelſchen en Hoogduitſchen, welke hun in den koophandel noodzaakelyk, in de weetenſchappen niet te onpas, en in veele voorvallen des leevens te ſtade zullen komen. Ondertuſſchen behoeft men alleen tot de taalen zyn toevlugt niet te

nee-

neemen om de Jeugd bezigheid te verſchaffen : Kunnen de Aardryksbeſchryving, de Hiſtorie- en Natuurkunde eene Jonkvrouw verſieren , zy zullen althans den Jongeling voegen , en in alle gelegenheden te paſſe komen , by dewelke men nog met vrugt zoude kunnen voegen de Wis- en Redeneerkunde welke , behalven andere nuttigheden , ook hier toe ſtrekken , dat men zyne gedagten wel in order brenge , goede beſluiten vorme , en zyne denkbeelden op eene voegzaame wyze aan anderen mededeele.

Indien de Koophandel verkoren wordt , of de Ouders hunnen Zoon tot de Studiën naar zyne genegenheid ſchikken , of hem met 'er tyd tot de Regeering hoopen bevorderd te zien , zy zullen , voor het grootſte gedeelte , zich genoodzaakt vinden , om hem van zich weg te zenden , en aan zyn eigen beſtier meerendeels over te geeven : men zende hem dan naar de meeſt geſchikte plaatzen ter onderwyzing by de bekwaamſte Mannen in hun zoort , zonder door een verkeerde geneigdheid hem tot zyne ſchade liever het digtſte by zich te willen houden , wanneer hy

daar geene goede gelegenheid heeft om handleiding te ontfangen. Edog, zyn zulke Steden, daar de beſte gelegenheid voor den Koophandel en de Weetenſchappen is, niet zelden gevaarlykſt voor de Jeugd, vooral, wanneer zy wat ver uit het oog van hunne Ouderen zyn; het is zeer veilig, wanneer deeze het vermogen hebben, en zich daar toe de gelegenheid aanbiedt, dat zy hunne Kinderen, nog jong en niet gewoon op hunne wieken te dryven, onder het opzigt van iemant ſtellen, aan wien zy toetevertrouwen zyn; het zy dat hy als een *Pædagoog* of *Gouverneur* den Jongeling overal verzelle, of als een goed vriend, het oog op zyn gedrag, vordering en verkeering houde: maar in de verkiezing van zulk eenen moet alle zorgvuldigheid gebruikt worden: Is de Leidsman der Jeugd onbeſchaafd, ongeoeffend in kennis, los van levenswys, dan is hy niet alleen ongeſchikt voor zynen poſt, maar eer in ſtaat om uw Zoon te verderven dan te verbeteren: Is uw Vriend te veel afgetrokken door bezigheden; ſtelt hy te weinig belang in uwe zaaken; of is hy van natuure te zagt en te toegeevend,

vend, gy zoudt u te meer omtrend uwen Zoon kunnen bedrogen vinden, wanneer gy u onbezorgder op uwen Vriend verliet. Al gelukt het u in het een en ander geval wel te ſlaagen, laat toch een zaak van zoo veel gewigt, welke niemant zwaarder dan u behoort op het hert te weegen, alleen op geen anderen ſtaan: zoekt geduurig naar gelegenheid, om by den een en den anderen naar het gedrag van uw Zoon, buiten zyn weeten, te verneemen, altoos een oog in het zeil houdende, terwyl hy zich op deeze gevaarlyke plaatzen bevindt, alwaar duizenden ſchipbreuk geleden hebben: maakt ook uw werk om van zyn naarſtigheid en voortgang verzekering te ontvangen, ten dien einde by tyd en wyle hem zelf onderzoekende; of zo u deeze kundigheden vreemd zyn, als by toeval in uwe tegenwoordigheid of afweezen door eenen anderen laatende onderzoeken, op dat het niet geheel buiten uwe giſſing gaa, wanneer de tyd verſtreeken zynde, gy uwen Zoon, als een bekwaam Jongeling, zoudt te huis verwagten, om de vrugt van uwe koſten te zien. Zulk eene zorgvuldigheid, moet

moet niet alleen in agt genomen worden omtrend de zoodaanigen, welke uit de gevolgen van hun vlyt en kundigheid, eens hun beſtaan zullen moeten hebben, maar ook wel degelyk van hun, welke door hun aanzien en rykdom, buiten dat, meenen door de waereld te zullen komen: want, behalven dat de goederen van het geluk zeer wankelbaar zyn, en het verlies van dezelve den ledigganger ganſch overſtaag werpt, is het de grootſte ſchande voor zulk een, die door zyn rykdom de beſte gelegenheid had, om in alle kundigheden de gereedſte middelen ter vordering te verkiezen en te gebruiken, die alle verwaarloosd te hebben, en zich te vreden te houden, dat hy pronken mag met een eernaam, tot dewelke hy weinig meer recht heeft, dan een langgeoorde Ezel: maar wat zal het zyn, wanneer den zoodaanigen alleen door hun geboorte of rykdom, de regeering der goederen niet alleen, maar de uitſpraak over het leeven en de dood der ingezetenen wordt toebetrouwd?

In de manier van onderwyzing, van welke men in laage en hooge Schoolen gewoon is zich te bedienen, zal ik my

my zoo min inlaaten, als in de handleiding op verſcheide Koopmans *Comptoiren* gebruikelyk: alle de takken van den handel hebben iets byzonders, zoo ook de verſchillende ſoorten van Weetenſchappen. Aantewyzen wat in de Taalkunde, wat in de Godgeleerdheid, Rechts- of Geneeskunde meeſt nuttig en noodig is, zoude ons te ver doen uitweiden, en is het werk van byzondere verhandelingen, van zoodaanige Mannen opgeſteld, die in elk een deezer Hoofdweetenſchappen doorgeleerd zyn. Alleen zy het my geoorlofd van herten te wenſchen, dat het geen men nog in de Duitſche Schoolen ten opzigt der voorkoming van het verderf in de Jeugd voor het grootſte gedeelte verlangt, in de openbaare zoo laagere Latynſche, als hoogere Schoolen niet geheel verwaarloosd wierdt, waar door dezelve anders zoo noodzaakelyk, verbaſteren in allerglibberigſte plaatzen, waar op de Jeugd menigmaal ten val raakt, en van dewelke zy niet, dan door een wonder, ongeſchonden te rug keert: indien alles, wat valſche begrippen, en onkuiſche denkbeelden in de Jongheid vormen konde, van haar geweerd, indien

dien zy ten opzigt van haar zedelyk gedrag onder een naauwkeuriger opzigt en beter beſtier van haare Leeraaren, als in veele andere Landen gehouden wierdt; indien den baldaadigen en roekeloozen, in plaats van door het opleggen van geldboetens, de Ouders voor hun te ſtraffen, naar maate der grootheid en herhaaling der misdaaden zelfs eenige ſchande wierde aangedaan, in het heimelyk, en des noods in het openbaar, zy zouden mogelyk zoo dikwils geen eer in ſchandelyke bedryven zoeken, noch tot uitgieting van allerlei ongeregtige bedryven zich overgeven.

Van de verſcheide beroepen en bedryven der menſchen in 't gemeen geſproken hebbende, kunnen wy niet wel van ons verkrygen dit te beſluiten zonder eenige aanmerking gemaakt te hebben op het Krygsleeven en de Zeevaart; ſchoon wy met anderen dit ſtuk ſtilzwygende zouden kunnen voorbygaan, om dat de verkiezingen der Ouderen met reden op deeze beide zoo niet vallen, ten zy dat 'er geen andere weg open zy, of de overheerſchende neiging der Jeugd daar toe by aanhoudend-

dendheid blyft overhellen, in welke gevallen alleen (ten zy de nood van 't lieve Vaderland het anders vereiſchte, wanneer men niet ontzien moet zich zelven, en alles wat ons dierbaarſt is, voor deszelfs beſcherming op te offeren) ik den Ouderen zoude durven raaden, hunne Kinderen tot deeze posten overtegeeven, welke de gevaarlykſte zyn naar ziel en lighaam beide, ſchoon in zich zelfs noodzaakelyk. Niets anders kunnen de Ouders, behalven eene genoegzaame onderwyzing in 't geen in 't algemeen ter beſchaaving van de Jeugd vereiſcht wordt, en 't geen in 't byzoder tot de kundigheden van een braaf Krygsman of goed Zeeheld behoort, verrigten in dit geval, dan de voorſchriften van een Chriſtelyk gedrag hunne Zoonen telkens op het hert te drukken, voor het gevaar dier gladde plaatzen, waar op zy zich begeeven, met traanen en gebeden te waarſchouwen, en met nadruk aantetoonen, hoe zy, die meer dan anderen hunne zielen dagelyks in hun hand draagen, zich boven anderen tot het ſterven behooren te bereiden en bezadigd te zyn: hen voorts aan de Godlyke

lyke bewaaring en beſtiering overgeevende.

Ondertuſſchen, terwyl de Kinderen dus, een yder naar zyn ſtaat, bekwaamheid en ſexe, geoeffend en kundig gemaakt worden, in het geene hen tot nuttige Leden en Cieraaden der Maatſchappye kan bevorderen, blyft de zedelyke beſtiering hunner herten, waar mede zich vreemden dan nog minder bemoeijen zullen, ſchoon 'er in deeze leeftyd de grootſte oplettendheid nog toe vereiſcht wordt, den Ouderen even ernſtig aanbevolen. Zulks zal nu te ligter vallen, indien al vroeger de gebreken en zonden in hun getrouwelyk tegengegaan, en de Chriſtelyke deugden hun kennelyk en beminnelyk zyn gemaakt: alles wat tot de Godsdienſt en Zedekunde behoort, dient niet alleen geduurig herhaald, maar ook nader aangedrongen, en naar de meerdere vatbaarheid der Zoonen en Dogteren meer in byzonderheden uitgebreid te worden, op dat de verhevenſte waarheden van dezelve hun allengskens mogen worden voorgehouden.

Het is nu ook de tyd, om de Jeugd, altoos nog op het toezigt en de leiding van

van anderen zich hebbende kunnen verlaaten, te onderrigten, hoe zy zich gedraagen zullen, wanneer zy in het openbaar zullen moeten verſchynen, en voor zich zelfs zullen zorgen: men moet hun de waereld leeren kennen in haar waaren aart en tegenwoordige geſteldheid, op dat zy door de opmerking en onderhouding der ouden, buiten hunne ſchade en ſchande, zich voor verleiding en bedrog mogen leeren wagten: ook moeten zy nader onderwezen worden in de pligten, welke in het gezellig leeven der burgerlyke maatſchappye vooral te paſſe komen: welke ſtukken veele braave Ouders van zoo veel gewigt gerekend hebben, dat zy hunne ſchriftelyke raadgeevingen daar omtrend opgeſteld, en hunnen Kinderen tot beſtendige leidslieden overgegeeven hebben; waar onder de Werkjes van DU TOUR en COLBE *van Wartemberg* uitmunten.

Geen korter wel gepaſter raad kan hun, mynes bedunkens, gegeeven worden, dan de wyze Heiland aan zyne Kinderen, zyne eenvoudige *Discipelen*, gaf, toen zy zich in de waereld zouden gaan vertoonen, hier in

beſtaande: *Zyt voorzigtig gelyk de Slangen, en opregt gelyk de Duiven.*

Vermaant hen tog opregt te handelen voor God en voor menſchen: voor God in het ſtuk van den Godsdienſt en Geloofsbelydenis; zonder dezelve anders dan met volle overreding des gewiſſens te doen, of te veranderen, en te verlaaten, uit vrees van eenige ſchade en ſmerte; of dat nog erger is, uit begeerte naar eenig voordeel: zulke Weiffelaars zyn te regt voorwerpen van algemeene kleinagting en wantrouwen, als gerekend wordende tot alles in ſtaat te zyn, na dat zy uit zoodaanige verkeerde beginſelen deezen ſtap gedaan hebben.

Voor de menſchen betaamt het hen allezins opregt te zyn in woorden en daaden, zonder zich immer te bedienen van eenige geveinsdheid, of laag bedrog, dat tog verkeerd ten laatſten uitvald, en den bedrieger ſchade en ſchande veroorzaakt, terwyl God en menſch van hem een afkeer heeft; daar de opregtheid, ſchoon veel tegenſtand ontmoet hebbende, in 't einde zegepraalt, en behalven de agting van allerleije, zelfs van de ſnoodſte men-

menſchen, de onwaardeerlyke ſchat van een goed gewiſſen voortbrengt.

Maar op dat zy bedagtzaam mogen worden, waarſchouwt hen, dat ſchoon zy opregt, eerlyk en billyk met hunne naaſten zoeken te handelen, zy niet verwagten moeten van allen met dezelfde munt te zullen worden betaald, daar zy in tegendeel anderen naar zich zelfs afmeetende, en de gewoone liſten der bedriegeren niet kennende, in hunne verderflyke ſtrikken zouden vervallen. Waarſchouwt hen dan voor dezelve, toonende hoe voorwendzels van opregtheid en eerlykheid niet alleen tot dekmantels van baatzugt en bedrog verſtrekken, maar hoe ook de Godsdienſt zelve, en de vertooning van Godzaligheid, daar toe niet zelden misbruikt worden. Leert hen zulke Monſters kennen, die het Wolven hert, en de Griffioenen klaauw onder zulke Schaapsklederen bedekken, maar vermaant hen tevens, dat zy daarom allen, die in Godsdienſt en zedigheid uitſteeken, voor geene huichelaars en bedriegers moeten aanzien, op dat zy het goud niet om het ſchuim mogen verwerpen, maar de

waare Vroomen om hunne zeldzaamheid hoogagten, om hunne heiligheid liefhebben, en om hun voorbeeldig leeven naarvolgen.

Laaten zy zich niet onvoorzigtig in byzondere geſchillen in de zamenleeving inmengen, op dat zy niet zyn als iemand, die een Hond by de ooren grypt; veel minder in openbaare twiſten en partyſchappen in den Godsdienſt en Burgerſtaat zich roekeloos inwikkelen. Doet hen begrypen, dat geenzins allen, die met hun van eene belydenis zyn, waare Chriſtenen, of die anders gevoelen, Ketters en Verdoemelingen zyn: Dat verſchillende partyen doorgaans elkanderen haatelyker gedagten aanwryven, dan zy inderdaad hebben, en zoo iemant waarlyk een ſchadelyk gevoelen omhelſt, hy meer ons medelyden, dan onze veragting verdient, en wy wel verre van hem te vervloeken of te vervolgen, in tegendeel voor hem behooren te bidden, en met den geeſt van zagtmoedigheid te regt te brengen.

Laaten zy eene diergelyke gemaatigdheid in Staatsgeſchillen in agt neemen, dezelve als doodelyk voor het alge-

algemeene welzyn, liever zoekende, ware het mogelyk te vernietigen, dan uit baatzugt of bevooroordeelde driftigheid aanteſtooken: nimmer vergeetende de Mannen van verdienſten, welke aan de eene en andere kant uitgemunt hebben, te erkennen, en een ongeveinsde hoogagting toe te draagen.

Hoewel het hart der Kinderen voor de vriendſchap vatbaar behoort te blyven, moeten zy te gelyk onderrigt worden, dat maar weinigen onder hun gelyken hunne vriendſchap zullen waardig zyn, en op dewelken zy volkomen moeten kunnen betrouwen, dat zy daarom eerſt door den tyd hunne vrienden moeten leeren kennen, en door de ondervinding beproeven, eer zy hun hert aan hun openleggen, terwyl zy gelukkig zullen zyn, zo zy een eenigen vriend kunnen aantreffen, welke dien naam verdient in alle betrekkingen.

Maar is de Egt van nog meer gewigt dan de vriendſchap, geeft hun te verſtaan, wanneer hunne jaaren het mede brengen, (want onnoodig en onvoorzigtig is 't, Kinderen in hunne vroe-

ge jeugd hier over te onderhouden, hier mede te kwellen, waar door veelen, gelyk men zegt, verdrinken eer zy water kennen;) geeft uwe Zoonen en Dogteren te verſtaan, wanneer zy tot huwbaare jaaren beginnen te komen, dat zy zich wagten moeten van alle ontydige verkeering, en plaatzen der verleiding, om niet in de netten te geraaken, welke voor perzoonen van beider Sexe, maar vooral van de Vrouwelyke, geſpannen worden, wanneer de Dogters ſchoon en ryk zyn, zonder dat de eenvoudigheid, of de betoverende kragt der liefde hun toelaaten dezelve te zien; vermaantze toch de kuisheid als de grootſte cieraad, en dierbaarſte ſchat; en het huwelyk als de grootſte ſtap in 's menſchen leeven, waar van zyn beſtendig geluk en vergenoegen, of onherſtelbaare rampſpoedigheid afhangt, aantemerken, op dat zy daar in niet te los mogen te werk gaan, maar zich zelfs dan het meeſt mogen wantrouwen, daarom God en hunne Ouders, of die derzelver plaats vervullen, ernſtig raadpleegende.

Op

Op dat uwe Kinderen in zaaken van die natuur, en anderen van eenig belang zonder ſchroom en agterhouding u mogen kennis geeven, en uw goedvinden vraagen, poogt de vertrouwelykheid tuſſchen u en hen te doen ſtand grypen, op dat zy hunne Ouders als hunne voornaamſte vrienden mogen aanmerken, wanneer gy meer op uwe Kinderen zult vermogen, dan wanneer gy enkel door afgetrokkenheid en geſtrengheid uw gezag zogt ſtaande te houden.

Indien deeze en ſoortgelyke vermaaningen van de Jeugd wel begreepen, en in het hert ingedrukt zyn, zynze geſchikt om in de waereld zich te vertoonen, en gewapend tegen het gevaar, dat in dezelve is, zoo veel het vermogen der Ouderen toelaat. Dan, en niet vroeger, zoo ik meen, is het de tyd, om de Zoonen van goeden huize, eer zy zich daadelyk nederzetten, een reisje te laaten onderneemen naar vreemde Geweſten, waar van ik buiten den Koophandel de noodzaakelykheid of onnoodigheid niet betoogen zal; het gevaar ſtaat hier rykelyk tegen het nut over: terwyl ik dit open-

lyk durf beweeren, dat de meeſte reizen vrugteloos uitvallen, of wegens de jongheid, of wegens de onervarenheid en losheid der Jonkertjes, welke van een goed gezelſchap op hun reize beroofd, zich dan wel meenen uitgeſloofd te hebben, wanneer zy door zwaare uitgiften zich hebben doen uitmunten, wanneer zy kennis gemaakt, en hun tyd doorgebragt hebben in de verkeering met eenige luiden van de groote waereld, van dewelke zy zommige gebruiken nageaapt, en nog meer verkeerde denkbeelden en zeden overgeërfd hebbende, ſlimmer in hun Vaderland keeren, dan zy uit hetzelve waaren uit gegaan.

Is het iemant waarlyk te doen, om niet alleen ongedwongenheid van zeden te leeren, maar ook by andere Volkeren de zeldzaamheden zoo van natuur als van kunſt na te ſpooren; hunne geleerden te zien en te ſpreeken, en op de byzonderheden van hunne gewoontens en aart te letten, het welk voor een Geleerden en een Regent van veel nut kan zyn: laaten zy eerſt eene noodige voorraad van beſchou-

ſchouwende kennis opleggen in de taalen en geſchiedeniſſen der Volkeren, en verſcheide takken der geleerdheid, het welk hen opmerkzaam zal doen zyn, en vrugt van het reizen zal doen trekken : daarenboven, is het dat de Jongeling zyn werk nog altoos onder het opzigt van een *Gouverneur* heeft verrigt, het is noodig, dat zulk een hem nu vooral medegegeeven worde, op dat hy voor veel gevaar en bedrog beveiligd, en de gelukkige uitkomſt der reize te meer verzekerd worde : maar al was het, dat men hem te vooren geen Beſtierder gegeeven had, hy heeft, zoo ver van onder het oog zyner Ouderen in een onbekend Land trekkende, ten minſten iemant noodig, voor denwelken hy eenig ontzag heeft, en die eene genoegzaame kundigheid van de waereld bezit, om den jongen Reiziger tot leidsman te verſtrekken, en hem dat geen te doen opmerken, het welk anders zyne aandagt ligtelyk zoude kunnen ontſnappen.

Eindelyk zyn wy gekomen tot de uitſpanningen, welke de Jeugd in deeze leeftyd zoo wel als in de voorige

noodzaakelyk zyn, maar dewelke teffens van een anderen aart behoorende te zyn, meer oplettendheid vereiſchen. Het is gewis, dat zelfs naar het verſchil der Sexe, en der byzondere bezigheden, tot dewelke de Jeugd van verſchillenden ſtaat wordt opgeleid, hunne uitſpanningen verſcheide zyn in eenige opzigten: de Mannelyke Sexe heeft meer verſchot, en hunne tydkortingen zyn woelagtiger, dan die der Vrouwen: het vermogen en de omſtandigheden van Winkeliers en Ambagtslieden, lyden niet hun Kinderen zoo veele uitſpanningen te geeven, dan anderen: en, om de waarheid te zeggen, terwyl de uitſpanningen voornaamelyk zyn voor een werkzaamen geeſt, hebben zulke Kinderen weinig of geene derzelve noodig, die altoos een lighaamelyken arbeid verrigten; de geduurige verandering in dezelve zal hun voor eene uitſpanning kunnen verſtrekken, indien men maar zorge draagt, dat hunne lighaamen de behoorlyke tuſſchenpoozing en ruſt genieten, en het werk niet boven hunne kragten gaa, waar door niet alleen de groei en ſterkte des lighaams belet,

maar

maar ook de luft zoude benomen worden. Wy zullen dan voornaamelyk moeten ſpreeken van de uitſpanningen, welke men Jongelingen van goeden huize, die met hunne herſenen geduurig werken moeten, gewoon is te geeven: uit onze aanmerkingen over de maate, het voordeel of gevaar van dezelve zal men ligt tot eene andere Sexe en rang kunnen beſluiten.

Het gezelſchap is een van de eerſte en gemeenſte uitſpanningen der Jeugd, welke zy niet enkel dienen te houden, met menſchen van jaaren, hunne Ouders by dezelve verzellende, om met de waereld te leeren omgaan en menſchen te kennen; maar ook moeten zy verkeering hebben met makkers van hun jaaren en ſoort, met dewelke zy beſt overeenſtemmende, het meeſte genoegen zullen hebben. Dog hier dienen de Ouders voorzigtig te zyn, dat de gezelſchappen niet te dikwils herhaald worden, noch te lang duuren: dat hunne Kinderen zich onthouden van allen, die van geen goed gedrag zyn, om door dezelven niet beſmet te worden: maar dat zy dezulken alleen tot hunne metgezellen hebben,

ben', door dewelke zy in de ontvangen leſſen geſterkt, en de liefde tot wysheid en deugd in hun opgewakkerd worde, dewyl de goede of kwaade voorbeelden van ongelooflyk veel uitwerking zyn op 't leidelyk hert der Jeugd. Het zal dan niet alleen van zelfs volgen, dat men hen van alle jonge Ligtmiſſen, Vloekers en Straatſlypers zorgvuldig moet afhouden, maar dat men hen ook moet weeren van alle gezelſchappen, daar de groote menigte, en het ontydig verblyf tot middernagt of den morgenſtond onordentlykheid veroorzaakt; daar men in eeten en drinken de maat te buiten gaat; ergerlyke geſprekken houdt; naar de bedorve eeuwe deezer waereld zich buitenſpoorig gedraagt; en enkel met ſpeelen of danſen, of met beide, den tyd doorbrengt; wyl het herte van de Jeugd, daar geene geſchikte uitſpanning geniet, om met luſt tot hunnen arbeid wedertekeeren, maar eer vermoeid en verwilderd wordt.

Maar ligt zal een groote menigte my als een te geſtrengen Zedemeeſter aanzien, wanneer ik het ſpeelen en danſen ſchyn te veroordeelen: dat ik op kaart

kaart en dobbelſpel zie, welke 't meeſt in zwang gaan, zal men gemakkelyk begrypen, en hier van wilde ik, dat de Ouders hunne Kinderen zoo veel mogelyk afhielden, wegens de groote kragt van verleiding, welke in dezelve is, en het beklaaglyk misbruik, dat 'er by ouden en jongen van gemaakt wordt, tot verkwiſting van het geld tot noodige behoeftens, of edelmoedige uitgiften geſchikt; en van den nog veel dierbaarderen tyd, welke op alle wyzen behoorde bezuinigd te worden tot afmaking van het groote en veelvuldige werk, dat ons hier op aarde gegeeven is te doen: dit alleen, dunkt my, moet voor Ouderen, welke het op het weezentlyk en beſtendig geluk van hunne Kinderen in alle opzigten toeleggen, genoeg zyn, om hen daar van af te houden; om van andere redenen niet te melden, welke voor en tegen betwiſt worden: kan ik iemants gewiſſen niet overreden, dat 'er iets zondigs in den aart van dit ſpel gelegen is; ik meen het egter overtuigelyk te zyn, dat telkens tot kaart en dobbelſteen zich te moeten begeeven, om de avonduuren met zyne

ne vrienden genoeglyk te ſlyten, eene blykbaare armoede van geeſt, of bedorvenheid van ſmaak te kennen geeft, en voor een redelyk wezen, tot zulke verheve eindens geſchapen, beide laag en ſchandelyk is.

Op dezelfde wyze is het byna met het danſſen gelegen, dat mogelyk nog eenig voordeel, en voor de gezondheid, en voor de houding des lighaams zoude kunnen toebrengen; maar zie ik op het gevaar, dat 'er mede gepaard gaat, wanneer de Jeugd, zelden maat houdende, 'er op verſlingerd wordt tot verwildering van de zinnen, tot verwekking van ontydige luſten, en meermaalen tot ſchade van de gezondheid, wanneer men, door het danſſen verhit zynde geworden, door de avond of nagtlugt onder het naar huis gaan bevangen wordt. Indien ik dan het een tegen het ander dus in de weegſchaal leg, haalt het gevaar, en de ſchade het verre over boven het nut en voordeel, waarom de voorzigtigheid en waare Oudren-liefde raadt, om zulk een tydverdryf liever na te laaten, te meer, daar dezelfde oogmerken op andere wyzen kunnen bereikt worden. Men beroept zich op het voor-

deel

deel der gezondheid, maar lieve! is het daar toe noodig het danſſen naar de regelen der kunſt te leeren? is het huppelen en ſpringen der Jeugd van natuure ingeſchapen, maar ook der jeugd alleen voegende, daar toe niet genoeg? dewyl de beweeging des lighaams het hier alleen doet, waarom dit dan in een kunſt veranderd, en aan veele regelen onderworpen, op dat de Kinderen zich niet ſchaamen zouden zo wel in den ouden dag, als in hunne jongheid te danſſen? Men zal my niet ligt overreden, dat de Knaapen, die zich vergenoegen met zomtyds in het veld lugtig omteſpringen, zoo als de natuur het hun leerde, daar door minder ſterkte en gezondheid bezitten dan de Stedejeugd. Maar, zal men zeggen, de houding is ook een vrugt van het danssen naar de konſt geleerd, dit zy zoo, dog ik moet nader vraagen, is de houding des lighaams van zulk eene hooge noodzaakelykheid, dat de redelyke geſchiktheid der ziel 'er aan gewaagd moet worden? zyn 'er geene andere middelen om een goede houding te verkrygen? of is dit alleen een eigenſchap van hun, die in hun jeugd het danſſen geleerd

leerd hebben ? zullen wy ons verbeelden, dat de *Ooſterlingen*, dat de *Romeinen*, by dewelke het danſſen, voor dat de welluſt de overhand had, in weinig gebruik was, allen van een goede houding ontbloot zyn geweeſt ? Blyft men nogthans aan deezen waan vaſthouden, zich beroepende miſſchien op het oordeel van deftige, ook van Godvrugtige Mannen, onder de *Engelſchen* en *Franſchen ;* (hoewel de aart en zeden des Volks zoo veel verſchil baart, dat het geen te *Athenen* wel ſtaat, te *Romen* meermaalen, als het werk van dronke luiden, met groote ergernis wordt aangezien,) dat men dan de Kinderen op geen anderen voet, en niet verder, ten minſten het danſſen liet leeren, dan voor zoo ver het tot verbetering van houding moeſt verſtrekken : hun te gelyk een geſtadigen indruk geevende, dat het Kinderen werk zynde, belagchelyk ſtaat, voor Mannen en Vrouwen van jaaren en agtbaarheid.

Vraagt men my nu, welke ſpeelen en oeffeningen tot een geſchikt tydverdryf en beweeging des lighaams, boven de ſpeelen, daar alleen geluk, of daar geluk en kunſt beide plaats hebben, en bo-

boven het danſſen zouden te verkiezen zyn? Ik oordeel, dat tot het eene ſoort behooren het Dam- en Schaakſpel, en tot het andere ſoort het ſpeelen met de Palet en Kaatsbal; in de eerſte wordt het verſtandt, in de tweede het lighaam onder het neemen van een uitſpanning geoeffend, en tot eene ſnelle en vaardige beweeging over alle zyden gewoon gemaakt. Het Kolven en Biljardſpeelen, hoewel in zich zelfs niets kwaads in hebbende, durve ik niet arnraaden om de aanlokkelykheid, en het gevaar van aftrekking en geldverkwiſting.

Uit het geen ik van de *Bals*, *Aſſemblées*, en dergelyke byeenkomſten aangemerkt heb, zal men mogelyk opmaaken, dat ik ook niet ben voor het bezoeken van den Schouwburg, en met reden: hoe veel men ook mag zwetzen van het voordeel, dat dezelve by ouden en jongen kunnen te weeg brengen in het ten toon ſtellen van de menſchelyke bedryven en dwaasheden, in het kweeken van edelmoedige beginſels en diergelyke; ik heb altoos aan de waarheid hier van getwyffeld, en wenſchte wel door de Voorſtanders der Schouwſpeelen overtuigd te kunnen worden uit de voorbeelden van hun, die yverigſt

den Schouwburg bezoeken, of deeze heilzaame uitwerking maar in eenigen hunner door dit middel is uitgewerkt; maar zoo lang de grootſte Ligtmiſſen (*d*) de yverigſte Schouwburgloopers zyn, zoo lang zy onder het volharden hier in dezelfde blyven; dog tot inkeer en verbetering van hun gedrag komende, ſeldzaam of nooit zich in deeze plaatzen laaten zien, zal ik ongeloovig blyven: my is niet onbewuſt, dat groote Mannen de zaak voor het toonneel opgevat, en de Minnaars van het zelve niet weinig geſtyfd hebben, maar ik weet te gelyk, dat zy het niet verdedigd hebben, zoo als het in der daad is, maar zoo als het behoorde te weezen: wie, die een weinig indruk van den Godsdienſt, die eenige beginzelen van zedigheid en eerbaarheid bezit, zal de tegenwoordige verdorve geſteldheid der ſchouwſpelen durven goedkeuren? wie, van de verleidende geaardheid der Jeugd, geduurig naar het verbodene tragtende, overreed, zal hun het bywoonen van deeze vertooningen kunnen aanraaden, en geloo-

(*d*) Dit, en het geen'er meer van de Schouwburgen gezegd wordt, heeft eigentlyk zyne betrekking op zulke Steden, daar deeze ſoort van vertooningen gewoonlyk plaats hebben, welke by geluk niet veele zyn in ons Land.

looven, dat zy uit dezelve geſchikte vorming hunner zeeden, en verbetering van hun hert zullen wegdraagen? Zyn de meeſte Treurſpelen hier toe geſchikt? zyn de Blyſpelen daar toe ingerigt? welke wel de gierigheid en eigenzinnigheid, en andere gebreken van Ouderen en Voogden doorſtryken; maar te gelyk veragting voor veelen derzelve inboezemen, welke men met hunne zwakheden eeren; maar bedriegeryen aanwyzen, omtrend dezulken in het werk te ſtellen, welke men alle trouwe bewyzen moeſt: worden 'er ſommige dwaasheden beſpot; grove fouten en misdaaden, vooral van onkuisheid en egtbreuk, worden 'er als beuzelingen en aartigheden voorgeſteld: heeft men eenige weinige Treurſpelen, dewelke ſtigtende, en nog weiniger Blyſpelen, die geheel zuiver van ergerlykheden zyn, om te kunnen vertoonen, alles wordt weder omver geworpen en verydeld door een ontugtige Dans of vuile Klugt, welke men zich niet ſchaamt na het ſpeelen van gewyde rollen zelfs te laaten volgen. Zoo lang deeze misbruiken niet weggenomen zyn, zoude ik den Ouderen raaden, hunne Kinderen van den Schouwburg af te houden; of ten hoogſten,

gelyk HERVEY, in het voorbeeld van zynen *Camillus*, niet ongevoegelyk ſchynt te oordeelen, hen dezelve een en andermaal te laaten bezoeken, om de nieuwsgierigheid te verminderen, en te doen zien wat 'er omgaat.

Is men ondertuſſchen begeerig, om de waereld te leeren kennen; en de dwaasheden der menſchen in een belagchelyk, de goede bedryven in een beminnelyk licht vertoond te zien, men kan het met minder gevaar door het leezen van uitgezogte Treur en Blyſpelen erlangen; anders zich nog ruim zoo wel bedienen van de *Spectatoriaale Schriften* van STEELE en ADDISON onder de *Engelſchen;* en van VAN EFFEN onder de *Nederlanders*, waar by men de *Deenſche Brieven* en *Duitſchen Zedemeeſter* kan voegen: andere Schriften van deezen aart durve ik der Jongheid niet wel aanpryzen, nog geen genoegzaam vermogen hebbende om alles wel te onderſcheiden, en alleen het goede te behouden: ſommigen zyn bekend voor prulſchriften; ſommigen der geenen, die ik doorbladerd heb, bevinde ik niet dan laffe herhaalers en gebrekkelyke uitbreiders van de evengemelde groote Mannen; ſommigen eindelyk met valſche

ſche denkbeelden beſmet, of met ſtekelige vertoogen en uitdrukkingen vervuld. Bovendien kan men zich bedienen tot deeze gemelde einden van het leezen van *Romans*; maar indien ergens, behoort men hier de grootſte voorzigtigheid te gebruiken in de verkiezing; want onder het zeer groot getal deezer Schriften, waarmede de waereld overlaaden wordt, zyn maar weinigen wel en eerbaar met een goed oogmerk opgeſteld; weinigen tot verbetering van verſtand en hert dienende; waar onder men voornaamlyk de *Grandiſon*, en de *Clariſſe* tellen moet, om van de *Robinſon Cruſoë*, de *Pamela*, de *Amelia*, de *Beſchryving van Milleniumhof*, onlangs onder ons vertaald, en anderen niet te melden: een en ander van deeze Boeken is genoeg voor deezen tyd; want van dezelve moet zoo min als van de *Spectators* een hoofdwerk gemaakt worden: alleen by tuſſchenpoozing, en tot verluſtiging moeten dezelve met maate van de Jeugd worden gebruikt.

Behalven deezen kan de Muzyk en Schilderkunſt aan beide Sexen als aangenaame en geoorloofde tydverdryven op de regte wyze gebruikt, aangepreezen worden: door de eene worden de

zenuwen ontſpannen, de doffe geeſten opgebeurd, de droefheid verzagt, de hertstogten bedaard, ja niet zelden edele aandoeningen in de ziel verwekt, wanneer de Muzyk wel ingerigt is: door de andere verkrygt men een meerdere juiſtheid van oog en van gedagten: men wordt 'er door in ſtaat geſteld, om iets dat men ziet af te beelden; om het voor eige gedagtenis te bewaaren, en aan anderen 'er een denkbeeld van te kunnen geeven.

Veele Jongelingen van geboorte worden ook in het Schermen en te Paard ryden onderweezen; het laatſte is nuttig voor een yder, die het gebeuren mag om zich in voorkomende gelegenheden van te bedienen: maar voor het Schermen zoude ik uit zorg voor roekelooze bedryven, liever het worſtelen naar de wyze der Ouden met Lokke verkiezen, (zoo men een deezer oeffeningen noodig heeft) dat meer ſterkte en vlugheid aan het lighaam byzet. Ook vinde ik goed, dat de Jongelingſchap om nimmer ledig te zyn, en altoos zoo veel mogelyk, het nut met 't vermaak te paaren, naar de wyze veeler *Ooſterlingen* onderweezen wordt in een of ander handwerk, daar de verkiezing op valt, als het Yvoir draai-

draaijen, Glaaze ſlypen, Timmeren en Hovenieren, welk laatſte het natuurlykſte handwerk en ſchuldelooſte tydverdryf is, dat wel gelukkende, een onbegrypelyk genoegen uitlevert, behalven de bevordering der gezondheid, en niet zelden tot erkentenis van de zorg, wysheid en goedheid des Scheppers het aandagtig gemoed opleidt, waarom het by de grootſte Mannen ſteeds in veel agting geweeſt is.

Tot beſluit van deeze aanmerkingen over de uitſpanningen der Jeugd, en van deeze ganſche Verhandeling, zal ik nog herinneren, dat indien van den beginne de onderwyzing en beſtiering der Jeugd op zulk een voet is ingerigt als wy voorſtelden, de uitſpanningen dan veel minder in zoort en getal behoeven te zyn: de verandering alleen in hunne verrigtingen zal hun dikwils genoegzaame uitſpanning geeven, dikwils zal men hen in de Wysbegeerte, in de Aardryks- of Hemelkunde, in de Hiſtorien, in het leezen van goede Boeken, of in het houden van leerzaame en nuttige Geſprekken hun tydverdryf zien neemen, het welk andere als weezenlyke en vermoeijende bezigheden zouden aanmerken, zoo dat een enkelde wandeling als de een-

voudigſte uitſpanning, hun meermaalen zal vergenoegen, om zich geheel te herſtellen. Ten anderen, hoewel de Ouders hunne Kinderen geoorloofde tydverdryven behooren te vergunnen, moeten zy hen te gelyk doen bezeffen, dat het uitſpanningen zyn, en geen bezigheden, waar aan zy zich te veel, nog minder geheel mogen overgeeven, dat zy alleen moeten dienen, om hun het voornaame werk met meer genoegen, en voorſpoed te doen verrigten, op dat alles in de order blyve, en tot zyn einde diene: zy moeten hun de onwaardeerlykheid des tyds, de kortheid en onzekerheid des leevens geduurig voorſtellen, en aantoonen, hoe dezelve als koſtelyke kleinoodien ons toegeteld zynde, van ons zullen moeten verantwoord worden by den Heere van leeven en dood, welke dezelve ons in zyne voorzienigheid vergunt, op dat wy Hem dienen, de menſchelyke Maatſchappye bevoordeelen, en te gelyk ons waar geluk voor tyd en Eeuwigheid in zyne mogentheden uitwerken zouden.

NATURAL HISTORY